MODERN KLASİKLER

işin aslı

Judit ve sonrası

Çeviren: Esen Tezel

4. Baskı

SÁNDOR MÁRAI

YKY
YAPI KREDİ YAYINLARI

T.me/Cinciva

İŞİN ASLI, JUDIT VE SONRASI

Sándor Márai 1900'de dönemin Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nda, bugünkü Slovakya'da doğdu. 1928'e kadar çeşitli Avrupa şehirlerinde gazeteci olarak çalıştı. Kafka hakkında yazan ilk eleştirmenlerdendir. 1928'de Budapeşte'ye döndü. Ancak önce faşist rejimle, sonra da komünist rejimle uzlaşamadığı için 1948'de Macaristan'ı terk ederek ABD'ye yerleşti. Karısının ölümünün ardından 1989'da intihar edene kadar da bu ülkede yaşayıp Macarca yazmaya devam etti. Elliden fazla roman kaleme almıştır. Bunların çoğu ölümünden sonra belli başlı Avrupa dillerine çevrildi ve ona 1990'da Macaristan'ın en saygın ödülü olan Kossath ödülünü kazandırdı.

Başlıca kitapları: *Parma Kontesi*; *Yürek Yangını*; *Eszter'in Mirası* (YKY, 2009); *Buda'da Bir Boşanma* (YKY, 2011); *İşin Aslı, Judit ve Sonrası* (YKY, 2019).

Esen Tezel 1978 yılında İstanbul'da doğdu. Alman Lisesi'ni ve İstanbul Üniversitesi Gazetecilik Bölümü'nü bitirdi. Franz Kafka, Stefan Zweig, Thomas Mann, Thomas Bernhard, Ralf Rothmann, Emine Sevgi Özdamar, Cees Nooteboom gibi yazarların yapıtlarını dilimize kazandırdı. Halen serbest çevirmen olarak çalışmaktadır.

T.me/Cinciva

Sándor Márai'nin
YKY'deki kitapları:

Eszter'in Mirası (2009)
Buda'da Bir Boşanma (2011)
İşin Aslı, Judit ve Sonrası (2019)

T.me/Cinciva

SÁNDOR MÁRAI

İşin Aslı, Judit ve Sonrası

Roman

Çeviren
Esen Tezel

YAPI KREDİ YAYINLARI

T.me/Cinciva

Yapı Kredi Yayınları – 5508
Modern Klasikler – 12

İşin Aslı, Judit ve Sonrası / Sándor Márai
Özgün adı: **Az Igazi - Judit... És Az Utóhang**
Çeviren: **Esen Tezel**

Kitap editörü: **Devrim Çakır**
Düzelti: **Cennet Türker**

Kapak tasarımı: **Davut Yücel**
Sayfa tasarımı: **Mehmet Ulusel**
Grafik uygulama: **Akgül Yıldız**

Baskı: Optimum Basım San. ve Tic. Ltd. Şti.
Tevfikbey Mah. Dr. Ali Demir Cad. No: 51/1
34295 Küçükçekmece / İstanbul
Telefon: +90 (212) 463 71 25
Sertifika No: 41707

Çeviriye temel alınan baskı: Wandlungen einer Ehe, Piper Verlag, Münih, 2009
1. baskı: İstanbul, Kasım 2019
4. baskı: İstanbul, Mayıs 2021
ISBN 978-975-08-4630-4

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., 2008
Sertifika No: 44719
© Heirs of Sandor Marai
Csaba Gaal (Toronto)

Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
İstiklal Caddesi No: 161 Beyoğlu 34433 İstanbul
Telefon: (0212) 252 47 00 Faks: (0212) 293 07 23
http://www.ykykultur.com.tr
e-posta: **ykykultur@ykykultur.com.tr**
facebook.com/**yapikrediyayinlari**
twitter.com/**YKYHaber**
instagram.com/**yapikrediyayinlari**

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık
PEN International Publishers Circle üyesidir.

T.me/Cinciva

BİRİNCİ BÖLÜM

T.me/Cinciva

T.me/Cinciva

Şuradaki adamı görüyor musun? Hayır dur, şimdi bakma; bana doğru dön, konuşmaya devam edelim. Bu tarafa gözü kayıp beni görsün istemiyorum, bana selam vermesini istemiyorum. Tamam, şimdi tekrar arkana bakabilirsin. Şu kısa boylu tıknazı mı diyorsun, hani samur kürk yakalı kabanı olan? Yok canım. İşte şuradaki uzun boylu olan, solgun yüzlü, siyah pardösülü; bak şimdi zayıf, sarışın garson kadınla konuşuyor. Şimdi de portakal kabuğu şekerlemesi alıyor. Ne tuhaf, bana hiç portakal kabuğu şekerlemesi getirmemişti.

Neyim mi var? Hiç. Dur bir dakika, burnumu silmeliyim.

Gitti mi? Gidince bana söyle.

Şu anda ödeme mi yapıyor? Nasıl bir cüzdanı var? İyi bak, ben bakamıyorum. Kahverengi, timsah derisi bir cüzdan mı? Öyle mi? Buna sevindim.

Neden mi? Sevindim işte. Yani aslında cüzdanı ona ben hediye etmiştim; kırkıncı yaş gününde. On yıl önce. Onu seviyor muydum ha? Zor bir soru soruyorsun. Evet, sanırım onu seviyordum. Gitti mi?

Neyse ki gitti. Dur da burnumu pudralayayım. Ağladığım belli oluyor mu? Saçma ama böyle işte. Onu görünce hâlâ kalbim küt küt atıyor. Kim olduğunu mu söyleyeyim? Elbette canımın içi, bu bir sır değil. O adam bir zamanlar benim kocamdı.

Hadi şamfıstıklı dondurma söyleyelim. Neden kışın dondurma yenmez derler, hiç anlamam. Ben bu pastaneye en çok kışın dondurma yemeye gelmeyi severim. Bazen düşünüyorum da insan her şeyi yapabilir, sadece mümkün olduğu için, iyi ya da anlamlı olmasına gerek yok. Yalnız yaşamaya başladığımdan beri kışın buraya gelmek hoşuma gidiyor; saat beşle yedi arası. Geçen yüzyıldan kalma mobilyalarıyla bu kırmızı salonu seviyorum; geçkin garson kadınlar, ayna pencereler ve bu pencerelerin önündeki meydanın büyük şehir havası, içeri girip çıkan insanlar... Bütün bunlarda bir sıcaklık, yüzyıl dönümünden bir esinti var. Hem çayı da en iyi burada yapıyorlar, fark ettin mi?

T.me/Cinciva

Biliyorum, bugün artık kadınlar pastaneye değil *espresso*'ya,[1] her şeyin alelacele yapıldığı, insanın rahat rahat oturamadığı yerlere gidiyorlar; bir kahveye kırk fillér veriyor, öğle yemeğinde salata yiyorsun, işte sana yeni dünya. Bense eski dünyaya aidim; mobilyaları, saten duvar kâğıtları, yaşlı kontesleri, arşidüşesleri ve aynalı dolaplarıyla bu zarif pastaneye ihtiyacım var. Sandığın gibi her gün burada oturmuyorum ama kışın ara sıra uğruyorum; hoş bir yer. Eskiden sık sık burada buluşurduk, yani kocamla; çay saatinde, altıdan sonra, kocam bürodan çıktığında.

Evet, şimdi de bürodan çıkmış. Saat altıyı yirmi geçiyor, tam vakti. Adım adım yaptıklarını bugün hâlâ, onun hayatını yaşıyormuşçasına biliyorum. Altıya beş kala zili çalıp odacıyı çağırıyor, odacı onun pardösüsünü ve şapkasını fırçalayıp giyinmesine yardım ediyor, sonra kocam bürodan çıkıyor; arabaya önden gitmesini söyleyip kendisi yürüyerek onu takip ediyor, temiz hava almak için. Çok az hareket ediyor, o yüzden bu kadar solgun. Belki başka sebepleri de vardır, bilmiyorum. Bilmiyorum, çünkü onunla hiç görüşmüyorum, konuşmuyorum; tam üç yıldır. Karı kocanın mahkemeden kol kola çıktığı, şehir parkındaki ünlü restoranda birlikte öğle yemeği yediği, hiçbir şey olmamışçasına birbirine düşünceli ve sevecen davrandığı, başarılı bir boşanma ve başarılı bir öğle yemeğinin ardından da herkesin kendi yoluna gittiği acı tatlı boşanmaları sevmiyorum. Benim aldığım terbiye ve yaradılışım farklı. Kadınla erkeğin boşanmadan sonra arkadaş kalabileceklerine inanmıyorum. Evlilik evliliktir, boşanma da boşanma. Ben böyle görüyorum.

Peki ya sen, sen bu konuda ne düşünüyorsun? Gerçi sen hiç evlenmedin.

Görüyorsun ya, insanların icat edip sonra da yüzyıllar boyunca körü körüne tekrar ettikleri bir şeyin sırf formalite olduğuna inanmıyorum. Benim için evlilik gerçekten kutsal bir şey. Dolayısıyla boşanmayı da kutsala saygısızlık sayıyorum. Böyle yetiştirildim. Fakat buna inanmamın başka sebepleri de var, yani sadece yetiştirilme tarzım ve dinim beni buna mecbur ettiği için değil. Buna inanıyorum, çünkü kadınım; nasıl ki nikâh dairesinde ve kilisede bedenleri ve ruhları birbirine bağlayan töreni boş bir formalite ola-

1 Macaristan'da 1930'lu yıllarda yaygınlaşmaya başlayan küçük kafeler. (ç. n.)

T.me/Cinciva

rak görmüyorsam, boşanmayı da öyle görmüyorum. Neticede boşanmada da aynı şekilde iki kişinin kaderi sonsuza dek birbirinden ayrılıyor, kopuyor. Boşanırken bir an için bile kocamla "arkadaş" kalma hayalleri kurmadım. O elbette her zamanki gibi, terbiye ve adabın gerektirdiği şekilde nazik, düşünceli ve ayrıca cömertti. Bense ne nazik ne de cömerttim, piyanoyu bile aldım, evet, hem de gerçek bir intikam arzusuyla; elimde olsa bütün evi toplayıp götürürdüm, bütün perdeleri, her şeyi. Boşandığımız anda artık onun düşmanı olmuştum, yaşadığım müddetçe de öyle kalacağım. Beni şehir parkında dostça bir akşam yemeğine davet etmesine hacet yok; uşak çamaşırları aşırdığı için eski kocasının evine gidip her şey yolunda mı diye bakan çekici kadını oynama heveslisi değilim. Her şeyini aşırsalar umurumda olmaz; hatta günün birinde hasta olduğunu duysam gene gitmem. Neden mi? Çünkü boşandık, anlasana. İnsan bunu kabullenemiyor.

Dur biraz, son söylediğimi geri alıyorum, şu hastalık kısmını. Hasta olmasını istemem. Olsa onu ziyaret ederdim; yani sanatoryumda. Ne gülüyorsun? Bana mı gülüyorsun? Hasta olmasını ve böylece onu ziyaret edebilmeyi umduğumu mu düşünüyorsun? E tabii ki bunu umuyorum. Yaşadığım müddetçe de umacağım. Fakat çok da hasta olmasın. Ne kadar solgundu, gördün mü? Birkaç yıldır hep böyle solgun.

Sana her şeyi anlatacağım. Vaktin var mı? Benim çok vaktim var, ne yazık ki...

İşte dondurma da geldi. Dinle şimdi, yatılı okuldan sonra bir büroda çalışmaya başladım. O zamanlar seninle hâlâ yazışıyorduk, değil mi? Gerçi sen hemen Amerika'ya gitmiştin ama bir süre, sanırım üç dört yıl yazıştık. Hatırlıyorum da aramızda ergen kızlara özgü o sağlıksız, aptalca sevgisi vardı; bu şimdi bana pek anlamlı gelmiyor. Belli ki insan sevgisiz yaşayamıyor. Dolayısıyla ben de o zamanlar seni seviyordum. Ayrıca siz zengindiniz, bizse orta halli; üç oda, mutfak, evin arkasından giriş... Seni kendimden üstte görüyordum. Ve genç insanlar arasında böyle bir hayranlık, bir tür duygusal bağ demektir. Benim de mürebbiyem vardı ama kullanılmış banyo suyuyla yıkanıyordu; benden sonra banyo yapmak durumundaydı. Bu tür ayrıntılar çok önemlidir. Yoksullukla zenginlik arasında ürkütü-

T.me/Cinciva

cü derecede çok katman vardır. Peki ya sence yoksulluğun içinde, aşağıya doğru indikçe kaç katman ortaya çıkar? Sen zenginsin, ayda dört yüzle altı yüz arasındaki o çok büyük farkı bilemezsin. Ayda iki binle on bin arasındaki fark o kadar büyük değildir. Ben ne dediğimi biliyorum. Bizim eve ayda sekiz yüz girerdi. Kocamsa ayda altı bin beş yüz kazanıyordu. Buna alışmam gerekiyordu.

Onların evinde her şey bizim evdekinden biraz farklıydı. Biz kiralık bir apartman dairesinde oturuyorduk, onlarsa kiralık bir villada. Bizim sardunyalarla dolu bir balkonumuz, onlarınsa içinde iki çiçek tarhı ve yaşlı bir ceviz ağacı olan küçük bir bahçeleri vardı. Bizimki alelade bir buzdolabıydı, yazın içini satın aldığımız buz kalıplarıyla dolduruyorduk; kayınvalidemle kayınpederimin evindeyse hepsi bir örnek, güzel buz küpleri de yapabilen küçük, elektrikli bir buzdolabı vardı. Bizim hizmetçimiz her işi yapıyor, onlardaysa evli bir çift, bir uşakla bir aşçı çalışıyordu. Bizim üç odamız vardı, onların dört; aslında holü de sayarsak beş. Evet, onların bir holü, açık renk şifon kaplama kapıları vardı, bizimse sadece bir koridorumuz, zaten buzdolabı da oradaydı; fırçalıkların ve eski moda bir portmantonun durduğu, karanlık bir Peşte koridoru. Bizde lambalı radyo vardı ve babamın tavsiye üzerine aldığı bu alet, onun çok hoşuna giden şekilde yayınları "yakalıyordu"; kocamın evindeki dolap tarzı mobilyadaysa hem radyo hem gramofon olarak kullanılan bir alet duruyor, plakları otomatik olarak çalıp değiştiriyordu ve onunla Japonya'dan yapılan yayınları bile dinlemek mümkündü. Ben hayat mücadelesi verme prensibi doğrultusunda yetiştirilmiştim. Onun yetiştirilme prensibiyse her şeyden önce adaba ve kurallara uygun, kibar bir hayat yaşamaktı, çünkü en önemli şey buydu. Bunlar çok büyük farklar. Fakat o zamanlar henüz bunu bilmiyordum.

Evliliğimizin başında bir gün kocam kahvaltıda şöyle dedi: "Yemek odasındaki şu leylak rengi sandalye kılıfları biraz yorucu. Rengi o kadar cırtlak ki, sanki birisi mütemadiyen bağırıyor. Şehirde dolaşıp sağa sola bak da sonbahara yeni kılıflar al sevgilim."

Daha az "yorucu" kılıflar bulunması gereken on iki sandalye. Afallamış bir halde kocama baktım ve şaka yaptığını düşündüm. Fakat kesinlikle hayır, gazetesini okurken ciddi bir ifadeyle önüne bakıyordu. Söylediği şeye kafa yorduğu ve leylak renginin onu gerçekten rahatsız ettiği belliydi. Doğrusu ben de biraz bayağı ol-

T.me/Cinciva

duğunu yadsıyamam. Bunları annem bulmuştu; kılıflar yepyeniydi. Kocam evden çıktıktan sonra kendimi tutamayıp ağlamaya başladım. O kadar da kalın kafalı değildim, ne demek istediğini gayet iyi anlamıştım. Doğrudan, açık açık söylenemeyecek bir şeydi bu: Onun zevkiyle benimki arasında bir fark olduğunu, her şeyi becerebilsem, her şeyi öğrenmiş olsam ve onun gibi orta sınıftan sayılsam bile aslında başka bir dünyadan geldiğimi ifade etmek istiyordu. Benim etrafımdaki her şey onun alışık olup sevdiğinden bir parça başka, bir ton farklı renkteydi. Burjuva, bu tür ayrımlara aristokrattan daha duyarlıdır. Burjuva, ömrünün sonuna dek kendini onaylamak zorundadır. Aristokratsa daha dünyaya gelirken onaylanmıştır. Burjuva devamlı kendine bir şey katmaya ya da olanı korumaya mecburdur. Kocam kendine bir şeyler katan kuşaktan değildi ve aslında olanı koruyan ikinci kuşaktan da sayılmazdı. Bir keresinde bundan bahsetmişti. Almanca bir kitap okuyordu ve bu kitapta hayatın büyük sorusunun cevabını bulduğunu söyledi.

Ben öyle "büyük soruları" sevmem, bana öyle gelir ki, bir insan daima küçük küçük binlerce soruyla çevrilidir ve önemli olan sadece bunların bütünü, toplamıdır; dolayısıyla biraz alaycı bir edayla, "Sen şimdi ciddi ciddi kendini artık tamamen tanıdığını mı söylemek istiyorsun?" diye sordum.

"Kesinlikle" dedi. Sonra da bana gözlüğünün arkasından öyle çocuksu bir açık yüreklilikle baktı ki, soruyu sorduğuma pişman oldum.

"Ben bir sanatçıyım, sadece sanat alanım yok. Bu, burjuvalarda sık sık görülür. Ailelerin sonu böyle gelir."

Bu konuyu bir daha hiç açmadı.

O zamanlar onu anlamıyordum. Bir şey yazmıyor, resim ya da müzik yapmıyordu. Amatörleri küçümsüyordu. Fakat çok ve – kendi deyimiyle– "sistematik" okuyordu; benim zevkim için biraz fazla sistematik. Ben tutkuyla, canımın isteğine ve ruh halime göre okurdum. O ise kutsal bir vazifeyi yerine getirir gibi okuyordu. Bir kitaba başladı mı, onu kızdırsa ya da canını sıksa bile bitirene kadar elinden bırakmazdı. Okumak onun için kutsaldı; basılmış kelimelere, tıpkı rahiplerin kutsal metinlere ettikleri gibi hürmet ediyordu. Resme yaklaşımı da böyleydi; müzeye, tiyatroya, konsere bu zihniyetle gidiyordu. Bütün bunlara hakiki bir ilgisi vardı. Ruha hitap eden her şeye ilgisi vardı. Benim ilgimse sadece ona yönelikti.

T.me/Cinciva

Tek mesele şuydu ki "alanı" yoktu. Fabrikayı yönetiyor, sık sık seyahat ediyor, sanatçılara da iş veriyor ve onlara özellikle iyi para ödüyordu. Fakat çalışanlarının ve danışmanlarının çoğundan daha ince olan zevkini kimseye dayatmamaya da büyük özen gösteriyordu. Her bir cümlesinde adeta surdin pedalına basıyor, her zaman zarifçe ve nazikçe bir şeyler için özür dilermiş gibi görünüyordu; çaresiz ve yardıma muhtaç gibi. Öte yandan önemli kararlarda, işle ilgili meselelerde gayet inatçı da olabiliyordu.

Kocam neydi, biliyor musun? Son derece nadir görülen bir varlıktı. Tam bir erkekti.

Fakat teatral bir İspanyol âşık anlamında değil. Erkeksi olduğu söylenen bir boks şampiyonu gibi de değil. Kocamın ruhu erkeksiydi; derin düşüncelere sahip ve tutarlı, huzursuz, arayış içinde ve güvensizdi. O zamanlar bunu da bilmiyordum. İnsan böyle bir şeyi ancak büyük çaba sarf ederek keşfedebiliyor.

Sen ve ben yatılı okulda böyle bir şey öğrenmedik, öyle değil mi?

Aslında belki de beni arkadaşı Lázár'la, şu yazar olan adamla tanıştırdığı günden başlamalıydım. Sen tanır mısın? Kitaplarını okudun mu? Ben hepsini okudum. Hatta kitaplarında benim hayatımın sırrı da olan bir sır varmış gibi hepsini adeta yuttum. Fakat sonunda bir cevap bulamadım. Böyle sırların cevabı yoktur. Sadece hayat cevap verir, hem de bazen tamamen sürpriz biçimde. Daha önce bu yazarın yazdığı tek bir satırı bile okumamıştım. İsmine aşinaydım ama kocamın onu şahsen tanıdığını, arkadaş olduklarını bilmiyordum. Bir akşam eve geldiğimde kocamla yazar oradaydılar. Ve çok tuhaf bir olay oldu. Evliliğimizin üçüncü yılında, ilk kez kocamı tanımadığımın bilincine vardığım bir an yaşadım. Bir insanla birlikte yaşıyor ve onu tanımıyordum. Bazen onun hakkında her şeyi bildiğimi düşünürdüm ama sonra ortaya çıktı ki gerçek zevkleri, merakları, arzuları konusunda en ufak bir fikrim yoktu. O akşam ikisi ne yaptılar, biliyor musun?

Oyun oynadılar.

Fakat çok tuhaf, huzursuz edici bir biçimde!

Remi oynamadılar, hayır, kesinlikle öyle bir şey değil. Zaten kocam iskambil oyunu tarzı mekanik eğlenceleri sevmezdi. Onlar daha ziyade grotesk ve biraz tekinsiz bir oyun oynadılar; ilk başta tek kelime anlamadım ve delilerin arasına düşmüş gibi, kalbim

T.me/Cinciva

sıkışarak konuşmalarını dinledim. Kocam bu insanın yanında bambaşka biri olmuştu.

Evet, evliliğimizin üçüncü yılında bir akşam eve geldiğimde kocamla yabancı bir adamı oturma odasında buldum; adam samimi bir edayla bana yaklaştı ve kocamı göstererek, "Merhaba Ilonka. Péter'i de getirdiğim için bana kızmadın, değil mi?" dedi.

Ve tam o sırada ayağa kalkıp mahcup gözlerle bana bakan kocamı işaret etti. Herhalde delirdiler, diye düşündüm. Fakat benimle öyle uzun boylu ilgilenmediler.

Yabancı adam kocamın omzuna vurduktan sonra, "Aréna Sokağı'nda karşılaştık. Düşünsene, durmak bile istemedi, öküz herif, sadece selam verip yürümeye devam etti. Tabii bunu kabul edemezdim. Ona dedim ki: 'Péter, seni ihtiyar kurt, moralin mi bozuk?' Sonra da kolundan tuttuğum gibi buraya getirdim. Eee çocuklar" dedi kollarını açarak, "Sarılın bakalım. Hatta küçük bir öpücüğe bile izin veriyorum."

Kendimi nasıl hissettiğimi tahmin edersin. Şapkam, eldivenlerim ve çantamla odanın ortasında sersemlemiş bir koyun gibi durmuş, ikisine bakıyordum. İlk aklıma gelen, telefona koşup aile doktorumuzu ya da ambulansı aramak oldu. Ya da polisi.

Fakat tam o sırada kocam bana yaklaştı, çekingen bir tavırla elimi öptü ve başını eğerek, "Her şey unutuldu ve affedildi Ilonka. İkinizin mutlu olmasına sevindim" dedi.

Ardından akşam yemeği için masaya oturduk. Yazar Péter'in yerine oturmuş, evin beyi havalarında emirler yağdırıyordu. Bana sen diye hitap ediyordu. Tabii hizmetçi kız da aklımızı kaçırdığımıza kanaat getirmişti; öyle ki korkudan salata kâsesini düşürdü. O akşam bana oyunu açıklamadılar. Çünkü zaten işin esprisi benim hiçbir şey anlamıyor olmamdı. Beni beklerken aralarında böyle anlaşmışlardı ve tıpkı iki profesyonel aktör gibi rollerini mükemmel canlandırıyorlardı. Oyuna göre ben yıllar önce Péter'den boşanmış ve bu yazarla, kocamın arkadaşıyla evlenmiştim. Péter büyük bir yürek yarasıyla kaçıp gitmiş ve her şeyi bize bırakmıştı; evi, bütün mobilyaları, her şeyi. Şimdi benim kocam yazardı; Péter'le sokakta karşılaşmış, onu kolundan yakalamış ve "Böyle yapma, olan oldu, gel bizde akşam yemeği yiyelim, Ilonka da seni tekrar gördüğüne memnun olur" demişti. Böylece Péter de onunla gelmişti. Şimdi de eskiden Péter'le yaşadığım evde üçümüz beraberdik ve samimi bir

T.me/Cinciva

şekilde oturmuş akşam yemeği yiyorduk; yazar benim kocamdı, Péter'in yatağında yatıyordu, benim hayatımda Péter'in yerini almıştı... Anlıyor musun? Deli adamlar gibi oynadıkları oyun buydu.

Fakat oyunun da kendine göre incelikleri vardı.

Péter, anılar ona işkence ettiği için tutuk davranan adam rolündeydi. Yazarsa, aslında bu durum onu da rahatsız ettiği ve Péter'e karşı suçluluk hissettiği için abartılı bir şekilde rahat görünmeye çalışan kocayı oynuyordu. O yüzden bu kadar gürültücü ve şen şakraktı. Benim oynadığımsa... Hayır, ben hiç kimseyi oynamıyordum; ben sadece ikisinin arasında oturmuş, iki yetişkin, zeki insan bu saçmalığı sürdürürken bir ona bir ötekine bakıyordum. Tabii en sonunda oyunun nüanslarını anladım ve bu tuhaf topluluk eğlencesine ben de katıldım. Fakat anladığım bir şey daha vardı.

Hani derler ya, tepeden tırnağa, ruhunun bütün sırlarıyla bana ait olduğunu sandığım kocamın, bu adamın asla bana ait olmadığını, bir sürü sırrıyla bir yabancı olduğunu anladım. Sanki onun hakkında bir şey öğrenmiştim; daha önce hapse girmesi ya da hastalıklı tutkulara teslim olması gibi, geçmiş yıllar boyunca kalbimde oluşturduğum portresine uymayan bir şey. Kocamın sadece belli bir açıdan yakınım sayılacağını ama bunun haricinde, şu sokakta karşılaştığı ve onunla bir olup biraz bana yönelik, biraz da beni yok sayan, budalaca ve anlaşılmaz bir oyun oynamak üzere yanında getirdiği yazar kadar esrarengiz, yabancı bir insan olduğunu anladım. Kocamın, benimle yaşadığının haricinde bir dünyası daha olduğunu anladım.

Bir de o insanın, o yazarın kocamın ruhu üzerinde iktidar sahibi olduğunu anladım.

Söylesene, iktidar nedir? Bunun üzerine çok yazılır, çok konuşulur. Politik iktidar nedir, bir insanın kendi iradesini milyonlara aktarabilmesinin sırrı ne? Peki ya bizim iktidarımızın, kadınca gücümüzün kaynağı? Sevgi, diyorsun. Olabilir. Benim bu konuda yer yer şüphelerim var. Hayır, sevgiyi inkâr etmiyorum, kesinlikle etmiyorum. Sevgi yeryüzünün en büyük gücü. Fakat yine de bazen, başka türlüsü ellerinden gelmediği için bizi seven erkekler bütün bu meseleyi biraz küçümsüyorlarmış gibi bir hisse kapılıyorum. Her doğru erkekte bir kendini çekme eğilimi var; sanki varlığının,

T.me/Cinciva

ruhunun bir kısmını sevdiği kadına kapatıyor, sanki şöyle demek istiyor: "Buraya kadar hayatım, daha ileri gidemezsin. Burada, yedinci odada yalnız kalmak istiyorum." Aptal kadınlar buna tepki veriyorlar. Akıllı olanlarsa üzülüyor, ardından meraka kapılıyor ve en sonunda bunu kabulleniyorlar.

Peki bir insanın, bir diğerinin ruhu üzerindeki iktidarı nedir? Bu mutsuz, huzursuz, zeki, ürkütücü ama aynı zamanda noksan, yaralı adamın, bu yazarın kocamın ruhu üzerinde nasıl bir iktidarı vardı?

Çünkü sonuçta böyle bir iktidarı vardı, bunu günün birinde öğrenmiştim; uğursuz, kayıtsız şartsız bir iktidar. Çok sonraları bir gün kocam bana arkadaşının kendi hayatındaki "şahit" olduğunu söyledi. Bunu bana açıklamaya çalıştı. Söylediğine göre, her insanın hayatında, gençliğinden tanıdığı bir şahit vardı; bu diğeri daha güçlüydü ve insan kendi içindeki kötülüğü bu sert yargıçtan saklamak için her şeyi yapardı. Şahit, insana inanmazdı. Başkalarının bilmediği şeyi bilirdi. İnsan ister bakan olsun, ister Nobel Ödülü'nü alsın, şahit sadece gülümserdi. Sen de buna inanıyor musun?

Bir de insanın hayatta her şeyi biraz da bu şahide yönelik yaptığını, ikna etmek, bir şeyler kanıtlamak istediği kişinin bu şahit olduğunu söyledi. Kariyer, hayatta gösterilen büyük çabalar; bütün bunlar aslında şahit için yapılıyormuş. Hani böyle nazik durumlar vardır, genç koca karısını "o" arkadaşıyla, can dostuyla tanıştırır da karısı arkadaşının hoşuna gidecek mi, arkadaşı onun seçimini tasvip edecek mi diye heyecanla tepkisini gözler, bilir misin? Can dostu tabii ki abartılı derecede nazik davranır ama içten içe daima kıskanır, çünkü neticede kadın tarafından duygusal bir ilişkiden zorla çıkarılan kişi arkadaşıdır. İşte o akşam beni de aşağı yukarı böyle görüyorlardı. Hatta bunun fazlasıyla bilincindeydiler, çünkü benim o zamanlar haberim bile olmayan birkaç şey biliyorlardı.

O akşamki konuşmalarından çıkarabildiğim kadarıyla bu iki suç ortağı, kocam ve yazar, kadın erkek ilişkileri hakkında, insanlar arasındaki ilişkiler hakkında bir şeyler biliyorlardı; kocam benimle bu konuda hiç konuşmamıştı. Sanki her şeye dahil edilmeye layık değilmişim gibi.

Tuhaf misafirimiz gece yarısından sonra gittiğinde kocamın karşısına dikilip açık açık sordum: "Beni biraz küçümsüyorsun, öyle değil mi?"

T.me/Cinciva

Sigarasının dumanının arasından, yorgun bir ifadeyle gözlerini kırpıştırarak bana baktı, sanki bir içki âlemine katılmıştı da şimdi bir de o akşamdan kalma haliyle benim suçlamalarımı dinlemesi gerekecekti. Gerçekten de kocamın yazarı ilk kez eve getirdiği ve onunla o tuhaf oyunu oynadığı akşam, ağzımızda durmadan içilen bir gecenin bıraktığı kötü tadı bırakmıştı. İkimiz de yorgun ve adeta acı bir biçimde sıkıntılıydık.

"Hayır" dedi ciddi bir edayla. "Seni küçümsemiyorum, asla küçümsemiyorum. Nereden çıkarıyorsun? Senin mantığın ve güçlü içgüdülerin var" dedi, üstüne basa basa.

Bu beni tatmin etmemişti. Toplanan masanın başında karşılıklı oturuyorduk –yemekten sonra salona geçmek yerine bütün akşam masada, sigara izmariti yığınları ve boş şişeler arasında oturmuştuk, çünkü misafirimiz bir "masasever"di– ve ben şüpheci bir tavırla şöyle dedim: "Mantığım ve içgüdülerim var, tamam. Peki karakterim ve ruhum konusunda ne düşünüyorsun?"

Bu sorunun kulağa biraz dramatik geldiğini hissetmiştim. Kocam bana dikkatle baktı. Fakat cevap vermedi.

Sanki şöyle demek istiyordu: "Bu benim sırrım. Mantığını ve içgüdülerini onaylamamla yetin."

Aşağı yukarı böyle başladı. O akşamı sonradan uzun süre düşündüm.

Yazar bize nadiren geliyordu. Kocamla da pek sık buluştukları yoktu. Fakat bir kez bir araya gelseler hemen fark ediyordum; tıpkı kocalarında geçici bir maceranın kokusunu yakalayan, dişi temasının adamın teninde bıraktığı parfüm kokusunu alan kıskanç kadınlar gibi. Elbette yazarı kıskanıyordum ve ilk başlarda, onu tekrar yemeğe getirsin diye kocamın başının etini yedim.

Fakat o istemedi ve rahatsız oldu. "İnsan içine karışmaz" dedi gözlerini kaçırarak. "Antika bir tiptir. Ne de olsa yazar. Çalışıyor."

Fakat ben yine de ara sıra buluştuklarını fark ediyordum. Bir gün sokakta yürürken tesadüfen onları bir kafede gördüm ve ilk kez hastalıklı, şiddetli bir acı hissettim; sanki biri beni sivri bir nesneyle, bir bıçak ya da iğneyle yaralamıştı. Onlar beni görmediler, çünkü kafenin nişlerinden birinde oturuyorlardı, kocam bir şeyler söyledi, güldüler. Kocamın yüzü yine tamamen yabancı,

T.me/Cinciva

evdekinden, benim bildiğimden tamamen farklıydı. Hızla yoluma devam ettim ve sapsarı kesildiğimi hissettim. Çok tuhaf bir ruh hali içindeydim.

"Deli misin?" diye düşündüm, "Ne istiyorsun? Bu adam onun arkadaşı, ünlü bir yazar, ilginç, zeki bir insan. Ara sıra buluşmalarında hiçbir kötülük yok. Onlardan ne istiyorsun? Neden kalbin küt küt atıyor? Senin üçüncü kişi olarak oyuna, o acayip oyunlarından birine katılmana izin vermeyeceklerinden mi korkuyorsun? Seni yeterince zeki ya da kültürlü bulmamalarından mı korkuyorsun? Kıskanıyor musun?"

Elimde olmadan buna güldüm. Fakat kalp atışlarımın şiddeti kesilmiyordu. Kalbim, bebeği doğurmak için sanatoryuma gittiğim zamanki gibi delice çarpıyordu. Beni aldattıkları, bir şeylerden dışladıkları duygusuyla, yürüyebildiğim kadar hızlı yürüyordum. Mantığım her şeyi görüyor ve her şeyin yolunda olduğunu söylüyordu. Kocam, sırf gençlik yıllarını beraber geçirdiği için tanıdığı bu tuhaf yabancıyla bir araya gelmemi istemiyordu. Zaten normalde de öyle pek konuşkan biri değildi. Fakat yine de biraz kandırıldığımı hissediyordum. Akşam kocam eve her zamanki saatinde geldi; benimse kalbim hâlâ küt küt atıyordu.

"Neredeydin?" diye sordum o elimi öperken.

"Nerede miydim?" Havalara bakıyordu. "Hiçbir yerde değildim. Hemen eve geldim."

"Yalan söylüyorsun" dedim.

Bana uzun uzun baktı. Sonra da kayıtsız, neredeyse canı sıkılıyormuş gibi bir edayla, "Doğru ya" dedi, "Unutmuşum. Yolda Lázár'la karşılaştım. Bir kafeye gittik. Evet, tamamen unutmuşum. Bizi mi gördün?"

Sesi kulağa dürüst, sakin ve şaşkın geliyordu. Kendimden utanmıştım.

"Bağışla" dedim, "Bu insan hakkında hiçbir şey bilmemek tatsız bir duygu. Bence o senin gerçekten arkadaşın değil. Benim de değil, bizim arkadaşımız değil. Ondan uzak dur, onunla görüşmekten kaçın."

Kocam yüzüme merakla baktı: "Yok canım" dedi, her zamanki gibi özenle gözlüğünü silerken, "Lázár'dan kaçmama gerek yok. O kendini dayatmaz ki..."

Ve bu insandan bir daha hiç söz etmedi.

T.me/Cinciva

Fakat şimdi de ben Lázár'la ilgili her şeyi bilmek istiyordum. Kitaplarını okudum, kocamın kütüphanesinde birkaç tanesi vardı; yazar hepsini el yazısıyla imzalamış, imzalarken de garip şeyler yazmıştı. Nesi mi garipti? Yazdıkları öylesine... Nasıl diyeyim... Öylesine saygısızca... Yo hayır, doğru kelime bu değil... Yazdıklarında öylesine tuhaf bir alaycılık vardı ki... Sanki yazar kitabı imzaladığı kişiyi, fakat bir yandan da kendi kitaplarını ve o kitapları yazdığı için bizzat kendini küçümsüyordu. Bu imzaların kendini aşağılayıcı, acı dilli ve depresif bir yanı olduğunu görüyordum. "İyi tamam, imzaladım ama kendimi bu kitapla tanımlamıyorum" gibi bir şey. Yazarları o güne dek bir tür seküler rahip olarak görürdüm. Ve bu adam kitaplarında büyük bir ciddiyetle dünyaya sesleniyordu! Yazdığı her şeyi anlayamadım. Sanki beni, yani okuru her şeyi öğrenmeye layık görmüyordu. Bu arada bu, hem eleştirmenler hem de okurlar arasında çok konuşulan bir meseleydi. Bütün ünlü insanlar gibi bu yazar da birçokları tarafından reddediliyordu. Kendisi ise hiçbir zaman kitapları ya da edebiyat üzerine konuşmuyordu. Buna karşılık, her şeyi bilmek istiyordu. Bir akşam bize geldiğinde ona nasıl tavşan yahnisi yapıldığını anlatmak zorunda kaldım. Hiç böyle şey duydun mu? Evet, tavşan yahnisi. Uzun uzadıya anlattım, üstüne bir de aşçı kadını çağırmam gerekti. Ardından zürafalardan bahsetmeye başladı; ki aslında söyledikleri çok da ilginçti. Akla gelebilecek her konuda konuşuyor, çünkü çok şey biliyordu; asla girmediği tek konu edebiyattı.

İkisi de biraz kaçık mı diyorsun? Ben de öyle düşünüyordum. Fakat sonra, hayattaki diğer her şey gibi bu meselenin de o kadar basit olmadığına kanaat getirdim. Kaçık değiller, inanılmaz yabaniler.

Lázár bir daha evimize gelmedi. Sadece kitaplarını ve makalelerini okuduk. Bazen adı politikacılarla ve ünlü kadınlarla anılıyordu ama söylenenler epey muğlaktı. Politikacılar bu büyük adamın partilerine katıldığı konusunda yeminler ediyor, kadınlar bu egzotik vahşi hayvanı zincire vurmakla övünüyorlardı. Fakat vahşi hayvan sonunda tekrar inine çekiliyordu. Onu yıllarca görmedik. Bu zaman zarfında ne mi yaptı? Bilmiyorum. Yaşadı. Okudu. Yazdı. Belki büyücülük bile yaptı. Bu konuya daha sonra döneceğim.

Aradan beş yıl geçti. Kocamla sekiz yıl evli kaldık. Bebek üçüncü yıl doğdu. Evet, bir oğlan. Sana fotoğrafını göndermiştim. Harikulade

T.me/Cinciva

bir çocuk, biliyorum. Ondan sonra sana bir daha yazmadım, sen dahil hiç kimseye yazmadım, sadece çocuk için yaşıyordum. Artık benim için ne yakında ne uzakta hiç kimse yoktu. İnsan bu kadar çok sevmemeli, kimseyi bu kadar çok sevmemeli, kendi çocuğunu bile. Her sevgi, had safhaya varmış bir bencilliktir. Dolayısıyla evet, çocuk doğunca seninle mektuplaşmamız sona erdi. Sen benim tek arkadaşımdın ama artık sana da ihtiyacım yoktu. Çocukla iki yıl sonsuz bir mutlulukla geçti; bir tür esrik sükûnetle endişe bir aradaydı. Çocuğun uzun süre yaşamayacağını biliyordum. Nereden mi biliyordum? İnsan böyle şeyleri bilir. Her şeyi, bütün kaderimizi sezeriz. Böyle bir mutluluğun, bu küçük oğlanın içinde barındırdığı kadar fazla güzellik ve sevginin benim payıma düşmeyeceğini biliyordum. Onun öleceğini biliyordum. Beni ayıplama, suçlama. Ben bunları senden daha iyi biliyorum. Fakat o iki yıl benim için tam bir mutluluktu. Oğlan kızıl hastalığından öldü. İkinci yaş gününden üç hafta sonra, sonbaharda.

Söylesene, bu küçük günahsızlar neden ölür? Bu konuyu hiç düşündün mü? Ben düşündüm, uzun uzun ve sık sık. Fakat Tanrı böyle sorulara cevap vermiyor.

Hayatta yapacak hiçbir şeyim yok, dolayısıyla bu konuyu düşünüyorum. Evet, şimdi bile. Yaşadığım müddetçe de düşüneceğim. İnsan bu acıyı asla aşamıyor. Bir çocuğun ölümü, tek gerçek acı. Diğer her acı, bu yegâne ıstırabı ancak andırabilir. Sen buna aşina değilsin, biliyorum. Ve gördüğün gibi, bunun için seni kıskanmalı mıyım, yoksa sana acımalı mıyım, emin değilim. Sanırım sana acıyorum.

Belki üçüncü yılda çocuk doğmasaydı her şey farklı olurdu. Ve belki hayatta kalsaydı da farklı olurdu. Belki... Çünkü çocuk en büyük mucize, hayatın tek anlamı ama kendimizi kandırmamalıyız, o yüzden ben de sana hemen şunu söylemek isterim ki bir çocuğun, iki insan arasındaki gizli gerginlikleri ve halledilmemiş karmaşık sorunları çözebileceğine inanmıyorum. Fakat bunu bir kenara bırakalım. Günün birinde çocuk doğdu, iki yıl yaşadı, sonra da öldü. Kocamla ben iki yıl daha birlikte yaşadık, sonra da boşandık.

Bugün şundan eminim ki çocuk araya girmeseydi, üçüncü yılda ayrılırdık. Sebep mi? Çünkü kocamla yaşayamayacağımı daha o zaman biliyordum. Birini sevip onunla yaşayamayacağını bilmek, en büyük acılardan biri.

T.me/Cinciva

Neden mi? Bunu bana bir keresinde, ondan aramızda yolunda gitmeyenin ne olduğunu kesinlikle öğrenmek istediğimde söylemişti. Şöyle dedi: "Sen benden, insanlık onurumdan vazgeçmemi bekliyorsun. Bunu yapamam. Ölürüm daha iyi."

Ne demek istediğini hemen anladım ve "Ölme" dedim, "Onun yerine, yaşa ve bir yabancı olarak kal."

Çünkü bir şeyi söylediği zaman yapardı da; o böyle biriydi. Belki hemen yapmazdı ama bir şey söyler ve yıllar sonra da olsa onu gerçekleştirirdi. Başkaları planlardan ve ihtimallerden bahsederler, akşam yemeğinden sonra, öylesine, sonra da bunları hemen unuturlar. Kocamsa tutarlıydı. Sanki sözlerine zincirliydi de ağzından çıkan lafın peşinden sürükleniyordu. "Ölürüm daha iyi" dediyse, biliyordum ki bu insan bana boyun eğmektense hakikaten ölürdü. Bu onun karakteri ve kaderiydi. Bazen bir konuşma sırasında ağzından birkaç kelime dökülür, birini eleştirir, bir plandan bahseder, sonra aradan o konuyu bir daha hiç açmadığı yıllar geçerdi; ta ki ben günün birinde, eleştirdiği kişinin hayatımızdan çoktan çıktığını, laf arasında bahsettiği planın gerçeğe dönüştüğünü fark edene dek. Aramızda büyük sorunlar olduğunu evliliğimizin daha üçüncü yılında biliyordum. Kocam nazik ve müşfikti, beni seviyordu da. Beni aldatmıyordu, başka kadınlarla ilişkisi yoktu. Fakat yine de... Lütfen şu anda yüzüme bakma, sanırım kızarıyorum... Yine de evliliğimizin ilk üç ve son iki yılında kendimi onun karısı gibi değil de... Her neyse. Kuşkusuz beni seviyordu. Fakat aynı zamanda bana evinde, hayatında tahammül ediyordu. Sanki nazikçe hoşgörü gösteriyordu, sanki benim de orada, üç oda ötede yaşamamı kabullenmekten başka seçeneği yoktu. Çünkü hayatın düzeni böyleydi. Benimle istekli ve dikkatli konuşuyor, gözlüğünü çıkarıyor, söylediklerimi dinliyor, tavsiyeler veriyor, hatta ara sıra espri yapıyordu; ya da tiyatroya gidiyorduk ve ben onun kollarını kavuşturup kafasını arkaya atarak biraz alaycı, biraz da şüpheci bir edayla insanları dinleyişini izliyordum. Çünkü başka insanlara da kendini tamamen bırakmıyordu. Onları ciddiyet ve sorumluluk bilinciyle dinleyip cevap veriyordu ama sesinde hep hafif bir merhamet tınısı vardı; insanların ifadelerinde daima bir parça kabalık, hırs, yalan ve bastırılmışlık olduğunu, dolayısıyla –karşısındaki kişi büyük bir dürüstlükle konuşuyor olsa bile– söyledikleri her şeyi gerçek saymamak gerektiğini biliyordu. Tabii bunu açık açık

T.me/Cinciva

söyleyemezdi; o yüzden de onlara lütufkâr bir kibir, ciddiyet ve şüpheyle bakıyor, arada gülümseyerek kafasını sallıyor, sanki şöyle demek istiyordu: "Siz lütfen devam edin. Ben bildiğimi bilirim."

Bana biraz önce, onu sevdim mi diye sormuştun. Onun yanında çok acı çektim. Fakat onu sevdiğimden eminim ve neden sevdiğimi de biliyorum. Çünkü mahzundu, yalnızdı ve kimse ona yardım edemezdi, ben bile. Fakat bunu anlayana kadar ne çok zaman geçti, ne ıstıraplar yaşandı bir bilsen! Uzun süre beni küçümsediğine, bana tepeden baktığına inandım. Fakat tutumunda bir şey daha vardı. Bu insan kırk yaşında, çöldeki bir münzevi kadar yalnızdı. Büyük şehirde, bolluk içinde yaşıyordu; bir sürü ahbabımız, geniş bir çevremiz vardı. Ve yine de yalnızdık.

Hayatta yalnızca bir kez, bir an için onu başka biri gibi gördüm. Çocuğun doğduğu ve bu solgun, mahzun, yalnız adamın odaya alındığı anı kastediyorum. Fazla insani, bir şekilde rahatsız edici bir sahnede yer almaktan korkarcasına, çekine çekine içeri girdi. Beşiğin önünde durup kararsızca öne eğildi; kollarını alışkanlığı olduğu üzere arkada kavuşturmuştu, son derece temkinliydi. O sırada çok yorgundum ama onu dikkatle izliyordum. Beşiğin üzerine eğildi ve eğilir eğilmez yüzü bir an için, içeriden ışık verilmiş gibi aydınlandı. Fakat hiçbir şey söylemedi; çocuğa hiç kımıldamadan, uzun uzun, belki yirmi dakika boyunca baktı. Ardından bana yaklaştı, elini alnıma koydu ve tek kelime etmeden öyle durdu. Bana değil, pencereden dışarı bakıyordu. Bebek sisli bir ekim sabahı dünyaya gelmişti. Kocam bir süre daha yatağımın başında durup sıcak eliyle alnımı okşadı. Sonra da sanki bu mesele halledilmiş ve artık başka bir şeye geçilebilirmiş gibi bir edayla doktorla konuşmaya başladı.

Fakat şimdi onun o anda, belki de hayatında ilk ve son kez mutlu olduğunu biliyorum. Hatta belki insanlık onuru dediği sırdan bir ölçüde feragat etmeye bile hazırdı. Çocuk yaşadığı müddetçe benimle daha farklı, bana kendini daha yakın hissederek konuştu. Fakat hâlâ tam anlamıyla ona ait olmadığımı, bu adamın kendiyle mücadele ettiğini, diğer insanlar gibi olmasını engelleyen içsel bir direnci, kibir, korku, kırgınlık ve güvensizlikten oluşan tuhaf bir karışımı aşmaya çalıştığını seziyordum. Çocuğun hatırına dünyayla uzlaşmaya hazır olabilirdi... Belli bir dereceye kadar. Belli bir süre için. Çocuk yaşadığı müddetçe bu adamın kendi karakteriyle nasıl bir savaş verdiğini çılgınca bir umutla gözledim. Tıpkı

T.me/Cinciva

vahşi bir hayvanın yanındaki hayvan terbiyecisi gibi. Bu suskun, gururlu, mahzun adam, güven dolu, uysal ve alçakgönüllü olmaya çalışıyordu. Mesela eve hediyeler getiriyordu; küçük hediyeler. Bunu yaptığında içimden ağlamak gelirdi. Çünkü aslında küçük şeyler hediye etme konusunda sorunu vardı. Noel'de ya da doğum günümde bana daima kıymetli, pahalı şeyler verirdi; güzel bir seyahat, bir kürk, yeni bir araba, mücevherler. Fakat hiçbir zaman aslında benim istediğim gibi yirmi fillére közlenmiş kestane alıp getirmezdi. Anlıyor musun? Ya da şekerleme, ya da işte buna benzer bir şey. Fakat şimdi öyle yapıyordu. Çok cömertti; eve en iyi doktor gelmeli, en güzel çocuk odası yapılmalıydı, bu yüzüğü de bana o zamanlar hediye etmişti. Evet, değerli bir yüzük... Fakat mahcup bir gülümsemeyle açtığı paket kâğıdının içinden tığ işi minik bir çocuk hırkası ve ufacık bir şapka çıktığı da oluyordu. Aldıklarını çocuk odasındaki masanın üzerine bırakıyor, özür dilermişçesine gülümsüyor ve süratle odayı terk ediyordu.

Dediğim gibi, böyle anlarda içimden ağlamak gelirdi. Sevinçten, umuttan ve bir başka duygudan daha: Korkudan. Başaramayacağından, kendiyle mücadelesini kazanamayacağından korkuyordum, hiçbirimiz başaramayacaktık, o da, çocuk da, ben de... Yolunda gitmeyen bir şey vardı. Ama ne? Dualar ediyor, kiliseye gidiyordum. Tanrım bize yardım et, diyordum. Fakat Tanrı, sadece bizim kendimize yardım edebileceğimizi bilir.

Çocuk yaşadığı müddetçe kocam kendi mücadelesini verdi.

Gördün mü bak, şimdi sen de huzursuzluğa kapıldın. Aramızdaki sorunun ne olduğunu, kocamın nasıl bir adam olduğunu soruyorsun. Zor soru, canımın içi. Sekiz yıl boyunca bu soruya kafa patlattım. Boşandığımızdan beri de bunu düşünüp duruyorum. Bazen cevabı biliyormuşum gibi geliyor. Fakat her teori şüpheli. Sana sadece belirtileri anlatabilirim.

O seni sevdi mi, diye soruyorsun. Evet, sevdi. Fakat aslında bence o sadece babasını ve çocuğunu sevdi.

Babasına karşı yumuşak ve saygılıydı. Onu her hafta ziyaret ederdi. Kayınvalidem haftada bir öğle yemeğini bizde yerdi. Kayınvalide; ne çirkin kelime! Bu kadın, kocamın annesi, hayatta gördüğüm en kibar insanlardan biriydi. Kayınpederim ölüp bu

T.me/Cinciva

zengin, gururlu kadın koskoca evde tek başına kaldığında, bize yük olmasından korkmuştum. Nasıl da önyargılarla doluyuz. Oysa bu kadın düşünceli ve ölçülüydü. Küçük bir eve taşındı ve kimseye yük olmadı, gündelik hayatın ufak tefek işlerini tek başına, basiret ve beceriyle halletti. Ne merhamet ne de yardım bekledi. Tabii oğlu hakkında, benim bilemeyeceğim bir şey biliyordu. Sadece anneler gerçeği bilir. Biliyordu ki oğlu müşfik, saygılı ve nazikti, ancak... Annesini sevmiyor muydu? Bu korkunç bir düşünce. Fakat bu düşünceyi eşelemeyelim, çünkü ben kocamın yanında –ikimiz de bunu Lázár'dan edinmiştik– çıplak gerçeğin arındırıcı, yaratıcı bir gücü olduğunu öğrendim. Anneyle oğul arasında asla bir kavga, bir fikir ayrılığı çıkmıyordu. Birisi "sevgili annem" diyor, diğeri "sevgili oğlum" diye karşılık veriyordu. El öpme ve nezaket ritüelleri vardı ama yakın olduklarını gösteren tek bir kelime yoktu. Aynı odada asla yalnız kalmıyorlardı; daima ikisinden biri ayağa kalkıp bir bahaneyle dışarı çıkıyordu ya da birini içeri çağırıyorlardı. Baş başa kalmaktan korkuyorlardı; sanki bunu yaptıkları anda belli bir konuda konuşmaya başlayacaklar, konuşma kötüye gidecek, çok kötüye gidecek ve ikisinin de kesinlikle dile getirmemesi gereken sır ortaya çıkacaktı. Bendeki böyle bir duyguydu. Gerçekte böyle miydi? Evet, böyleydi.

Onları barıştırmak isterdim. Fakat kavgalı değillerdi ki! Bazen bir yaraya dokunur gibi son derece ihtiyatlı bir biçimde bu ilişkiye yaklaşmaya çalışıyordum. Fakat daha ilk dokunuşta irkilerek başka bir şeyden bahsetmeye başlıyorlardı. Hem zaten ne söyleyebilirdim ki? Suçlama ya da yakınma konusu edilebilecek elle tutulur bir şey yoktu. Anneyle oğlun birbirlerine kötü davrandıklarını söyleyebilir miydim? Hayır, çünkü ikisi de "vazifelerini yerine getiriyorlardı". Onların mazereti buydu. İsim günleri, yaş günleri, Noel, ailenin büyük küçük bütün özel günleri tam bir görev bilinciyle kutlanıyordu. Anneciğe bir hediye veriliyor, annecik de bir hediye veriyordu. Kocam onun elini öpüyordu, o da kocamın alnını. Annecik aile sofrasında başköşeye oturuyor ve herkes onunla saygılı bir tavırla aile ya da dünya meseleleri üzerine konuşuyordu; asla tartışılmıyor, fikrini alçak sesle, ölçülü ve nazik bir biçimde dile getiren anneciğe kulak veriliyor, sonra da başka şeyden bahsediliyordu. Daima başka şeyden, ne yazık ki... Ah o aile yemekleri! Konuşmalardaki o esler! O başka şeyden bahsetmeler, o nazik susuşlar.

T.me/Cinciva

Onlara söyleyemedim; daima başka şeyden bahsettiklerini çorbayla et, yaş günüyle Noel, gençlikle yaşlılık arasında söyleyemedim. Hiçbir şey söyleyemedim, çünkü kocam benimleyken de "başka şeyden" bahsediyor, sessizliği ve suskunluğu kayınvalidem gibi bana da acı veriyordu ve bazen bunda ikimizin de suçu olduğunu düşünüyordum, kayınvalidemin de benim de, çünkü fazlasıyla akılsızlık etmiş, onun ruhunun sırrını keşfetmeye çalışmamış, bu görevi, hayattaki bu tek gerçek görevi yerine getirmemiştik. Bu adamı anlayamamıştık. Annesi ona hayatı hediye etmişti, ben ona bir çocuk hediye etmiştim. Bir kadın daha ne verebilir? Hiçbir şey, diyorsun. Bilmiyorum. Günün birinde bu konuda şüpheye düştüm. Sana bunu anlatacağım, çünkü buluştuk, onu gördüm ve bütün yaşananların tekrar içime yığıldığını, dolayısıyla birine anlatmam gerektiğini hissediyorum; zaten başka bir şey düşündüğüm de yok. Pekâlâ, anlatıyorum. Seni yormuyorum, değil mi? Yarım saat daha vaktin var mı? Herhalde yeterli olur.

Şöyle ki, ikimizi de önemsiyor ve muhtemelen seviyordu. Fakat ne annesi ne de ben onu anlıyorduk. Bu bizim hayatımızın yenilgisiydi.

Sevgi için birbirini "anlamaya" gerek yoktur mu diyorsun? Yanılıyorsun güzelim. Ben de uzun zaman böyle söyledim, bunu bir şikâyet olarak dünyaya haykırdım. Sevgi vardır ya da yoktur; neyi "anlamak" gerekiyor ki? Arkasında bilinçli bir maksat olan duygunun değeri nedir? Eh, bu işlerin böyle olmadığını, her şeyi "anlamak" gerektiğini insan yaşlanınca görüyor. Her şeyi öğrenmek zorundayız, sevgiyi bile. Evet, sen kafa sallayıp gülümsesen de bu böyle. İnsanız ve her şeyi aklımız yoluyla yaşıyoruz. Duygularımız ve heyecanlarımız bile akıl vasıtasıyla dayanılır ya da dayanılmaz oluyor. Sadece sevmek yetmiyor.

Fakat bu konuda tartışmayalım. Ben bildiğimi bilirim. Bunun için yüksek bir bedel ödedim. Hangi bedel mi? Hayat, canımın içi, bütün bir hayat. Bu bedel, şu anda burada, bu pastanenin kırmızı salonunda seninle oturmam ve kocamın bir başkası için portakal kabuğu şekerlemesi alması. Şimdi eve portakal kabuğu şekerlemesi götürmesine hiç şaşmıyorum. Evdekinin her konuda bayağı bir zevki vardı.

Kimin mi? Kimin olacak, öteki kadının. Adını telaffuz etmek istemiyorum. Benden sonra evlendiği kadın. Tekrar evlendiğini

T.me/Cinciva

bilmiyor muydun? Haberin Boston'a, sana kadar geldiğini düşünmüştüm. Görüyorsun işte, insan bu kadar saftirik oluyor. Kendi meselelerinin dünyayı yerinden oynatacak olaylar olduğunu sanıyor. Boşanma, kocamın evlenmesi, bütün bunlar olurken dünyada çok büyük şeyler yaşanıyor, ülkeler bölünüyor, savaşa hazırlanılıyordu ve günün birinde savaş çıktı. Bu sürpriz sayılmaz, çünkü Lázár'ın da söylemiş olduğu gibi: İnsanların bütün güçleriyle, sabır, öngörü ve hesap kitapla hazırlandıkları bir şey –mesela bir savaş– eninde sonunda gerçekleşir. Fakat o aylarda gazeteler birinci sayfalarında dev puntolarla benim kişisel savaşımı haber yapsalardı da şaşırmazdım; meydan muharebelerimi, uğradığım bozgunları, küçük zaferlerimi ve genel olarak hayatımın o zamanki hali olan savaş cephesini... Fakat bu başka bir hikâye. Çocuğumuz doğduğunda henüz bütün bunlardan çok uzaktık.

Belki şöyle ifade edebilirim; kocam çocuğun yaşadığı iki yıl boyunca benimle ve dünyayla barış imzaladı. Aslında gerçek bir barış değil de daha ziyade bir tür ateşkes, ilk kez. Bekledi ve gözledi. Ruhunu düzene sokmaya çalıştı. Çünkü bu insanın ruhu temizdi. Sana onun tam bir erkek olduğunu söylemiştim. Fakat aynı zamanda başka bir şeydi: bir beyefendi. Tabii oyun borçlarını ödeyemediği için düello eden ya da kendini vuran kumarhane tiplerinden biri anlamında değil. Zaten asla kâğıt oynamazdı. Bir keresinde, gerçek bir beyefendinin elini iskambil kâğıtlarına sürmeyeceğini, çünkü dürüstçe kazanılmış tek paranın insanın kendi çalışmasıyla kazandığı para olduğunu söylemişti. Bu anlamda beyefendiydi. Kendinden zayıflara karşı nazik ve sabırlıydı. Kendiyle aynı seviyedekilere karşıysa katı ve konumunun bilincinde. Bu konum ona göre bir insanın ulaşabileceği en üst basamaktı; toplumdaki daha üst mevkileri yok sayıyordu. Bir tek sanatçılara saygı duyuyordu. Sanatçıların, Tanrı'nın en zor kaderi seçen çocukları olduklarını söylerdi.

Dolayısıyla, bir beyefendi olduğu için, çocuğun doğumundan sonra ruhundaki ürkütücü, kasvetli yabancılığı atıp benimle ve çocukla yakınlaşmaya çalıştı; dokunaklı bir çabaydı. Tıpkı bir kaplanın ertesi sabahtan itibaren vejetaryen olmaya ve Kurtuluş Ordusu'na katılmaya karar vermesi gibi. Ah Tanrım, yaşamak ve insan olmak ne zor!

İşte iki yıl böyle yaşadık. Gerçek anlamda iyi değil, mutlu değil. Fakat sakin. O iki yıl ona muazzam bir gayrete mal olmuş olmalı.

T.me/Cinciva

İnsanın kendi doğasına aykırı yaşaması, insanüstü bir gayret gerektirir. Dişini sıkarak mutlu olmaya çalışıyordu. Gergin bir halde rahatlamaya, uyumlu, tasasız ve güven dolu olmaya çabalıyordu. Zavallı adam! Belki onu özgür bırakıp bütün arzumu, bütün sevgi ihtiyacımı çocuğa yöneltseydim bu kadar eziyet çekmeyecekti. Fakat bu arada bana da bir şey olmuştu; gerçi bunu o zamanlar anlamamıştım. Çocuğumu sadece kocam üzerinden seviyordum. Tanrı beni tam da bu yüzden cezalandırmış olabilir. Neden öyle gözlerini açarak bakıyorsun? Bana inanmıyor musun? Yoksa dehşete mi düştün? Evet canımın içi, benim hikâyem pek de hoş bir hikâye değil. Çocuğa meftundum, sadece çocuk için yaşıyordum, o iki yıl boyunca hayatımın anlamı ve amacı olduğunu hissettim. Fakat yine de onu kocam nedeniyle seviyordum, kocam için seviyordum, anlıyor musun? Çocuğun onu bana ruhen de bütünüyle bağlamasını istiyordum. Bunu dile getirmek dehşet verici ama bugün artık, sonsuza dek yasını tutacağım o çocuğun sadece kocamı sevgiye zorlamak için bir yöntem, bir araç olduğunu biliyorum. O zamanlar günah çıkarıp her şeyi itiraf etmek istesem, gecenin bir vaktine kadar günah çıkarma kabininde oturur ve yine de bunları dile getirecek kelime bulamazdım. Fakat dile getirilmeyen bu gerçeği kocam biliyordu ve içten içe, çok derinlerde ben de biliyordum, sadece bunu anlatmaya uygun kelimelerim yoktu, çünkü o zamanlar henüz hayattaki olguların adını koyamıyordum. Doğru kelimeler sonradan geliyor ve insana korkunç pahalıya mal oluyor. O zamanlar henüz kelimeler Lázár'ın elindeydi. Bir gün kocam onları, bir aleti uzatır ya da gizli bir çekmeceyi açarcasına rahat bir hareketle bana iletti. Fakat öncesinde henüz birbirimizle ilgili hiçbir şey bilmiyorduk. Etrafımızda her şey yolunda gidiyordu. Sabahları dadı, açık mavi ve pembe renklerde giydirilmiş bebeği getiriyordu. Kocam çocukla ve benimle konuşuyor, sonra da arabasına binip fabrikaya gidiyordu. Akşamları şehirde yemek yiyorduk ya da mutluluğumuzu, güzel yuvamızı, genç anneyi, harikulade çocuğu, bu dertsiz tasasız ortamı kutlamaya gelen misafirlerimiz oluyordu. Fakat acaba evden ayrılırken ne düşünüyorlardı? Sanırım bunu biliyorum. Aptal olanlar bizi kıskanıyorlardı. Zeki ve duyarlı olanlarsa evimizin kapısından çıktıkları anda derin bir nefes alıyor ve şöyle düşünüyorlardı: "Nihayet yalnız kaldık..." En seçkin mutfak, nadir bulunan ithal şaraplar, alçak sesle edilen özenli

T.me/Cinciva

sohbetler bizim evdeydi. Fakat bütün bunlarda bir şey eksikti ve misafirler evden çıktıklarında mutlu oluyorlardı. Kayınvalidem de her seferinde hafif bir panik içinde geliyor ve tuhaf bir aceleyle evine dönüyordu. Bütün bunları bilmesek de hissediyorduk. Ya da belki kocam biliyordu, muhtemelen biliyordu... Fakat dişini sıkıp çaresizce mutlu olmaya çalışmaktan başka yapabileceği hiçbir şey yoktu.

Onu ruhen bir an için bile özgür bırakmadım. Çocuk üzerinden yakasına yapıştım, tek kelime etmeden duygusal taleplerimle şantaj yaptım. İnsanlar arasında böyle güçler var mıdır? Aslını istersen sadece böyle güçler vardır. Her bir ânım çocuğa aitti ama yalnızca şunu bildiğim için: Çocuk orada olduğu müddetçe kocam da orada ve bütünüyle bana ait olacaktı. Tanrı böyle bir şeyi affetmez. İnsan bir hedefe ulaşmaya çalışmak için sevemez. Kendini kasarak, hesap kitapla sevemez. Yoksa aslında sadece böyle sevilebilir mi dersin? Eh, en azından ben böyle sevdim.

Çocuğun hayatı üzerinden yaşıyor, bir yandan da birbirimizle mücadele ediyorduk. Gülümseyerek ve nazikçe, tutkuyla ve tek kelime etmeden. Bir gün bir şey oldu. Ben bir anda bitkin düştüm, elim ayağım felce uğramış gibiydi. Çünkü sadece kocam değil, ben de o yıllarda sahip olduğumdan fazla güç sarf etmiştim.

Tıpkı yaklaşan bir hastalık öncesindeki gibi bitkindim. Sonbaharın ilk günleriydi, yıllar önce. Ilık, tatlı bir sonbahardı. Çocuk iki yaşına basmış ve ilginçleşmeye, etkileyici bir biçimde ayrı bir varlık kazanmaya başlamıştı; kendi başına bir şahsiyetti. Bir akşam bahçede oturuyorduk. Çocuğu yatırmışlardı.

Kocam, "Altı haftalığına Meran'a gitmeye ne dersin?" diye sordu.

İki yıl önce sonbaharın başında ben ona Meran'a gitmeyi teklif etmiştim. Benim batıl inançlarım vardır, ayrıca biraz şifacılığa da karşı değilimdir; dolayısıyla şu üzüm kürlerinin faydasına inanıyordum. O zamanlar gitmek istememiş ve ricamı bir bahaneyle reddetmişti. Biliyordum, benimle seyahat etmek istemiyordu, çünkü bu kadar büyük bir yakınlık, iki insanın günlerce yabancı bir yerde, otel odasında sadece birbiri için yaşaması onu ürkütüyordu. Evdeyken aramızda evin kendisi, iş, sosyal çevre, gündelik hayatın akışı vardı. Fakat şimdi eskiyi elinden geldiğince telafi etmek istiyordu.

Meran'a gittik. Biz yokken –münasip olduğu üzere– kayınvalidem bizim evde kaldı. Bebeğe bakacaktı.

T.me/Cinciva

Tuhaf bir seyahatti. Balayı, veda, tanışma, yargısız infaz, aklına ne gelirse... Kocam kendini bana açmak için elinden geleni yaptı. Ve şunu söylemek zorundayım ki canımın içi, bu adamla birlikte olmak hiçbir zaman sıkıcı değildi. O kadar acı çektim ki neredeyse ölüyordum, bazen onun varlığı yüzünden neredeyse yok oluyor, sonra yeniden doğuyordum ama benim için bir an olsun sıkıcı değildi. Bunu sadece arada belirtmek istedim. Evet, ne diyordum: Günün birinde Meran'a gittik.

Altın rengi bir sonbahar, büyük, baş döndürücü hayat, pırıl pırıl dünya. Arabayla gittik. Ağaçlar sarı meyvelerle dolu, hava hafif sisli ve çiçeklerin solmaya başladığı bir bahçedeki gibi mis kokuluydu. İnsanlar zengin ve dertsizdiler; sıcak, ağır havanın içinde iri yabanarıları gibi vızıldıyor, uğulduyor ve süzülüyorlardı. Amerikalılar, kızböceği misali Fransız kadınlar, ve temkinli İngilizler burada elma suyu kokan sıcakta güneşleniyorlardı. O zamanlar henüz dünya kalaslarla kapatılmamıştı; henüz her şey, hayat, Avrupa, en parlak ışığın altındaydı. Fakat tüm bunlarda delice bir telaş, bir hırs vardı. İnsanlar kaderlerini bilirler. En iyi otelde kalıyor, ata binmeye, konserlere gidiyorduk. Yan yana, dağ manzaralı iki odamız vardı.

Bu altı haftanın altında yatan neydi? Hangi beklentiler? Hangi umutlar? Etrafımız son derece sessizdi. Kocam yanında kitaplar getirmişti; edebiyat alanında mutlak kulağı vardı, tıpkı Lázár ya da büyük bir müzisyen gibi yanlış sesleri doğrulardan ayırabiliyordu. Günbatımında balkonda oturuyorduk ve ben ona Fransızca şiirler, İngilizce romanlar ya da ağır Almanca düzyazı eserler, mesela Goethe ya da Gerhart Hauptmann'ın *Florian Geyer*'inden birkaç sahne okuyordum. Bu oyunu çok severdi. Berlin'de sahnede izlemiş ve o zamandan beri unutamamıştı. Büchner'in *Danton*'unu, *Hamlet*'i ve *III. Richard*'ı dinlemekten de hoşlanırdı. Ayrıca János Arany'nin şiirlerini, mesela *Őszikék*'tekileri[2] de. Ardından akşam için üstümüzü değiştiriyor, büyük restoranlara yemeğe gidiyor, tatlı İtalyan şarapları içip ıstakoz yiyorduk.

Aslında biraz, şimdiye dek kaçırdıklarını hızla telafi etmek, arayı kapatmak isteyen ve Beethoven dinlerken bir yandan horoz eti kemirip şampanya içen yeni zenginler gibi yaşıyorduk. Biraz

2 "Baladların Macar Shakespeare'i" olarak tanınan şair János Arany'nin (1817-1882) yaşlılık ve ölüme yakınlık gibi temalarda kaleme aldığı son şiirleri. (ç. n.)

T.me/Cinciva

da vedalaşan insanlar gibi. Savaştan önceki son yıllardı ve o yıllar, bilinçdışı bir veda ruhuyla doluydu. Kocam böyle olduğunu söylüyor, bense hiçbir şey söylemeden onu dinliyordum. Ben Avrupa'ya değil –hazır kadın kadınayken kabul edelim ki bu tür kavramlarla gerçek bir bağımız yok– içimin en derinlerinde hâlâ kurtulamadığım, çünkü kurtulmak için gereken güce sahip olmadığım bir duyguya veda ediyordum. Bazen neredeyse çaresizliğimde boğulur gibi oluyordum.

Bir gece otel odamızın balkonunda oturuyorduk. Masada cam bir tabağın içinde üzümler ve kocaman sarı elmalar duruyordu, çünkü Meran'da elma hasadı zamanıydı. Havada öyle tatlı bir meyve kokusu vardı ki, sanki biri dev bir reçel kavanozunu açmıştı. Aşağıda bir Fransız orkestrası eski İtalyanca aryalar çalıyordu. Kocamın getirttiği şarap –*Lacrimae Christi*– koyu kahverengi rengiyle kristal bir karafın içinde masada duruyordu. Bütün bunlarda, müzikte bile, şekerli, fazla olgun, hafif iç bayıltıcı bir şeyler vardı.

Kocam bunu hissetti ve "Yarın eve dönüyoruz" dedi.

"Evet" dedim, "Dönüyoruz."

Birden, ilkel bir kabilenin kasvetli enstrümanı gibi daima içime dokunan o yalnız ve derin sesiyle, "Söylesene Ilonka, sonra ne yapacağız?" dedi.

Neden söz ettiğini biliyor muydum? Hayatımızdan söz ediyordu. Gece berraktı; yıldızlara, İtalyan göğünün sonbahar yıldızlarına baktım ve içim ürperdi. Artık hiçbir çabanın fayda etmeyeceğini, gerçeğin açığa çıkmak zorunda olduğu o anın geldiğini hissettim.

Elim ayağım buz kesmişti; bir yandan da heyecandan terliyordum ve avuçlarım sırılsıklam olmuştu. "Bilmiyorum, bilmiyorum" dedim, "Seni bırakmak istemiyorum. Sensiz bir hayat düşünemiyorum."

"Biliyorum, çok zor" dedi sakince. "Ben de senden böyle bir şey beklemiyorum. Belki henüz bunun vakti gelmedi. Belki de asla gelmeyecek. Fakat birlikte yaşadığımız hayatta, aynı zamanda bu seyahatte de, küçük düşürücü ve utanç verici bir şey var. Aramızda yolunda gitmeyenin ne olduğunu birbirimize söyleyecek cesaretimiz yok mu?"

Nihayet açıkça söylemişti. Gözlerimi kapadım; başım dönüyordu. Susuyor, gözlerimi açmıyordum. En sonunda, "Öyleyse aramızda yolunda gitmeyenin ne olduğunu söyle artık" dedim.

T.me/Cinciva

Uzun uzun düşündü. Sigara üstüne sigara yakıyordu. Tütününde afyon olan ve dumanı daima biraz içimi bulandıran sert İngiliz sigaraları. Fakat bu koku da onun bir parçasıydı, tıpkı gardırobundaki kuru ot kokusu gibi, çünkü giysilerine ve iç çamaşırlarına İngiliz malı acımsı bir kuru ot kokusu sıktırıyor, bundan hoşlanıyordu. Bir insanı oluşturan ne çok ayrıntı var!

En sonunda, "Ben öyle büyük bir sevilme ihtiyacı içinde değilim" dedi.

"Böyle bir şey olamaz" dedim dişlerim takırdayarak. "Sen insansın. Sen de mutlak suretle sevgiye muhtaçsın."

"İşte kadınların inanamadığı, anlayamadığı, bilemediği şey tam da bu" dedi yıldızlarla konuşurcasına. "Sevgiye ihtiyacı olmayan bir erkek türünün bulunması. Onsuz da yaşayabilecek bir erkek türünün..."

Tamamen duygusuz, son derece mesafeli ama çok doğal bir tavırla konuşuyordu. Her zamanki gibi doğruyu söylediğini biliyordum. Ya da en azından doğruyu söylediğine inanıyordu.

Pazarlık etmeye başladım: "Kendin hakkında her şeyi bilemezsin. Belki de bir duyguyu taşıyacak cesaretin yoktur. İnsan daha iddiasız, daha alçakgönüllü olmalı" dedim yalvarırcasına.

Sigarayı attı. Ayağa kalktı. Uzun boyluydu –ne kadar uzun olduğunu gördün–, benden bir baş uzundu. Şimdi tepemde yükselmiş, balkon parmaklığına yaslanıyordu; üzgün, uzun bir siluet, yabancı bir gecenin yıldızları altında, kalbinde öylesine bilmek istediğim yabancı bir sırla. Kollarını kavuşturarak, "Bir kadının hayatının anlamı nedir? Kadının tepeden tırnağa teslim olduğu bir duygu. Bunu anlıyorum ama sadece akıl yoluyla. Ben bir duyguya teslim olamam" dedi.

"Peki ya çocuk?" diye sordum, şimdi artık saldırmaya hazır vaziyette.

"Zaten mesele de bu" dedi heyecanla, sesinde huzursuz bir titremeyle. "Çocuk için çok şeye tahammül etmeye hazırım. Çocuğu seviyorum. Ve çocuk üzerinden seni de seviyorum."

"Bense" dedim ama cümlemi bitiremedim.

Benimse sadece çocuk üzerinden onu sevdiğimi söylemeye cesaret edemedim.

O gece uzun uzun konuştuk, çokça da sustuk. Bazen her bir kelimeyi hatırladığım hissine kapılıyorum.

T.me/Cinciva

Bir şey daha söyledi. "Kadınlar bunu anlamıyor. Bir erkek kendi ruhundan beslenerek de yaşayabilir. Diğer her şey ilavedir, yan üründür. Çocuğa gelince; o, fazladan bir mucize. O zaman insan birtakım anlaşmalara hazır hale geliyor. Gel seninle bir anlaşma yapalım. Birlikteliğimizi sürdürelim ama beni daha az sev. Çocuğu daha çok sev" dedi tuhaf, boğuk bir sesle ve neredeyse biraz tehditkâr bir edayla. "Beni ruhen özgür bırakmalısın. Bunu söylerken başka bir şey istemediğimi, herhangi bir art niyetim ya da gizli planlarım olmadığını biliyorsun. Fakat böyle bir duygusal gerilim içinde yaşayamam. Kadınsı bir yanı olan erkekler vardır ve onlar tam da buna, sevilmeye ihtiyaç duyarlar. Fakat sevgiye olsa olsa katlanabilen başka tip erkekler de vardır. Ben onlardanım. Bütün gerçek erkekler yabanidir; bunu bilmeliydin."

"Ne istiyorsun?" diye sordum ıstırap içinde, "Ne yapabilirim?"

"Benimle bir tür ittifak yap. Çocuk için. Ki birlikte yaşayabilelim. Ne demek istediğimi çok iyi biliyorsun" dedi çok ciddi bir tavırla. "Bunu ancak sen kurtarabilirsin. Bu bağı ancak sen gevşetebilirsin. Gitmek istesem giderdim. Fakat seni de çocuğu da terk etmek istemiyorum. Senden daha fazlasını, belki de olmayacak bir şeyi istiyorum: Birlikte yaşayalım ama bu kadar fazla değil, böylesine kayıtsız şartsız, böylesine ölüm kalım meselesiymişçesine değil. Çünkü buna katlanamıyorum. Üzgünüm ama katlanamıyorum" dedi nazikçe.

Aptalca bir şey sordum: "O zaman neden benimle evlendin?"

Cevabı ürkütücüydü: "Seninle evlenirken kendim hakkında hemen hemen her şeyi biliyordum. Buna karşılık senin hakkında çok az şey biliyordum. Seninle evlendim, çünkü beni bu kadar seveceğini bilmiyordum."

"Bu bir suç mu?" diye sordum. "Seni çok sevmek bu kadar büyük bir suç mu?"

Güldü. Karanlıkta durmuş, sigara içiyor ve sessizce gülüyordu. Fakat bu hüzünlü bir gülüştü; kesinlikle alaycı ya da kibirli değildi. "Suçtan daha kötü" dedi, "Bu bir hata". Ardından samimi bir tavırla ekledi: "Bu cevabı ben uydurmadım. Bunu Talleyrand, Napoléon'un Enghien Dükü'nü idam ettirdiğini öğrendiğinde söylüyor. Muhtemelen bildiğin, beylik bir sözdür."

Napoléon ve Enghien Dükü'nden bana neydi! Ne demek istediğini gayet iyi hissediyor ve biliyordum. Tekrar pazarlığa başladım:

T.me/Cinciva

"Dinle" dedim, "Belki de bütün bunlar o kadar katlanılmaz değil. Günün birinde yaşlılık gelip çatacak. Belki o zaman, etrafındaki her şey soğurken biraz olsun ısınabilmek pek de fena olmaz."

"İşte mesele tam da bu" dedi, "Yaşlılık. Bütün bunların arkasında tam da bu yatıyor."

Bunu söylerken kırk sekiz yaşındaydı. Sonbaharda kırk sekize basmıştı. Fakat çok daha genç görünüyordu. Ancak boşanmamızdan sonra bir anda yaşlandı.

Fakat o gece bu konuda daha fazla konuşmadık. Ertesi gün de; bir daha asla konuşmadık. İki gün sonra eve döndük. Vardığımızda çocuğun ateşi vardı. Ertesi hafta öldü. Ondan sonra bir daha kişisel meseleleri hiç açmadık. Sadece yan yana yaşadık ve bir şey bekledik. Belki de bir mucize. Fakat mucize diye bir şey yoktur.

Çocuğun ölümünden birkaç hafta sonra mezarlıktan eve döndüm ve çocuk odasına girdim.

Kocam orada, karanlıkta duruyordu. "Burada ne işin var?" diye sordu kaba bir şekilde.

Ardından kendine geldi ve hızla dışarı çıktı.

"Affedersin" dedi tam kapıdan çıkarken, omzunun üzerinden.

Bu odayı o döşemişti. Her mobilyayı eliyle seçmiş ve her birinin tam yerini tespit etmişti. Fakat çocuk yaşadığı müddetçe buraya nadiren gelmiş, geldiği zaman da duygusal bir sahnenin hafif gülünçlüğünden korkarcasına sıkıntıyla eşikte durmuştu. Öte yandan çocuğun her gün kendisine, odasına getirilmesini istemiş, küçüğün nasıl uyuduğu, yemeğini yiyip yemediği, sağlığının yerinde olup olmadığı konusunda ona her sabah ve her akşam bilgi verilmişti. Sonrasında çocuk odasına sadece bir kez, cenazeden birkaç hafta sonra adım attı. Bunun haricinde oda kilitliydi, anahtar bendeydi ve oradaki her şey üç yıl boyunca, boşanmamıza dek, çocuğu hastaneye götürdüğümüz andaki gibi kaldı. Sadece ben bazen içeri girip temizlik yapıyordum ve... İşte yani bazen, kimse görmezken içeri giriyordum.

Cenazeden sonraki haftalarda yarı deliye dönmüştüm. Fakat bir tür inatla kendimi taşımaya çalışıyor, yerle bir olmak istemiyordum. Onun büyük ihtimalle benden daha kötü durumda olduğunu biliyordum; gerçekten yerle bir olmak üzereydi ve itiraf etmese de

T.me/Cinciva

bana ihtiyacı vardı. O haftalarda bir şey yaşandı; benimle onun arasında ya da onunla dünya arasında... Bunu tam olarak ifade edemem. Onun içinde bir şey kırıldı. Tabii bütün büyük, tehlikeli olaylar gibi bu da tek kelime edilmeden oldu. İnsan konuşunca, ağlayınca, bağırınca her şey daha kolay.

Cenazede de son derece sakindi ve hiçbir şey söylemedi. Sükûneti bana da bulaşmıştı. Küçük, altın rengi-beyaz tabutun arkasında hiç konuşmadan ve tek damla gözyaşı dökmeden yürüdük. Daha sonra mezarı ziyaret etmeye giderken bir kez olsun benimle gelmediğini biliyor musun? Belki tek başına gitmiştir, kim bilir...

Bir keresinde şöyle demişti: "İnsan ağlıyorsa artık dürüst değil demektir. Meseleyi geride bırakmıştır. Ben gözyaşlarına inanmam. Acının ne gözyaşları ne de kelimeleri vardır."

O haftalarda benim içimde neler oluyordu, öyle mi? Şimdi geriye dönüp bakınca diyebilirim ki, intikam yemini etmiştim. İntikam mı? Kimden? Kaderden mi? İnsanlardan mı? Ahmakça laflar işte. Tahmin edersin ki çocuk şehirde en iyi doktorlar tarafından tedavi edilmişti. Hani hep derler ya: "İnsanın yapabileceği her şey yapıldı." Bunlar öylesine söylenmiş sözler. Birincisi, hiç de insanın yapabileceği her şey yapılmış değildi. Çocuğun ölüm döşeğinde yattığı günlerde insanlar bambaşka işlerle meşguldüler; benim çocuğumu kurtarmaktan çok başka dertleri vardı. Bu konuda onları affedemiyorum, bugün hâlâ affedemiyorum. Öte yandan, aklımla değil duygularımla ettiğim bir intikam yemini daha vardı. İçimde tuhaf bir kayıtsızlığın ve küçümsemenin azgın, soğuk alevi tutuşuyordu. Acılar sayesinde ıslah olduğumuz, daha iyi, daha bilge, daha dirayetli biri haline geldiğimiz doğru değil. İnsan soğuk, çok daha net ve kayıtsız oluyor. Kaderin ne demek olduğunu hayatta ilk kez gerçekten anladığımızda, neredeyse dinginleşiyoruz. Hem dingin hem de son derece tuhaf ve ürkütücü bir biçimde yalnız oluyoruz.

Her zaman olduğu gibi o haftalarda da günah çıkarmaya gittim. Fakat neyi itiraf edecektim? Benim günahım neydi? Yeryüzünde benden daha günahsız bir varlık olmadığını hissediyordum. Artık içimde bu his yok. Günah sadece din dersi kitaplarında öyle olduğu söylenen şey değildir. Günah sadece yaptığımız şey değildir. Günah aynı zamanda, yapmak istediğimiz ama yapacak gücü bulamadığımız şeydir. Kocam –hayatta ilk ve son kez– çocuk odasında beni

T.me/Cinciva

son derece tuhaf bir kabalıkla azarladığında, çocuğu kurtarmadığım için onun gözünde günahkâr olduğumu anladım.

Görüyorum ki susuyor ve sıkıntıyla önüne bakıyorsun. Bunların yaralı duygular olduğunu, ancak ümitsiz birinin bu kadar haksızca abartacağını düşünüyorsun. Bense onun suçlamasını bir an için olsun asılsız bulmadım. Diyorsun ki, "Her şey yapıldı". Yani evet, bir soruşturma yargıcı beni tutuklatamazdı, çünkü hakikaten insanların gözünde yapılabilecek her şey yapılmıştı. Sekiz gün boyunca çocuğun yatağının başucunda oturdum, orada uyudum, onun bakımını yaptım, ilk ve ikinci doktor yardımcı olamayınca, tıp adamlarının hassasiyetini umursamayıp başka doktorlar da getirttim. Evet, her şey yapıldı. Fakat sırf kocam yaşayabilsin diye, bana bağışlansın diye, beni sevsin diye; başka türlü olmuyorsa, çocuk üzerinden. Anlıyor musun? Çocuk için dua ederken, aslında kocam için dua ediyordum. Bir tek onun hayatı önemliydi; çocuğun hayatı da bir tek bu yüzden önemliydi. Günah diyorsun! Günah nedir? Evet, ben artık günahın ne olduğunu biliyorum. Bir insanı bütün benliğinle sevmeli ve sımsıkı tutmalısın; canı gönülden, var gücünle. Çocuk öldüğünde yerle bir olan buydu. Ve ben kocamı kaybettiğimi, çünkü hiçbir şey söylemese de beni suçlu bulduğunu biliyordum. Saçma ve haksızca, diyorsun... Bilmiyorum. Bu konuda bir şey söylemek istemiyorum.

Çocuğun ölümünden sonraki dönemde tükenmiş vaziyetteydim. Tabii çok geçmeden de hastalandım, zatürree oldum, sonra iyileştim, derken hastalık nüksetti. Aylarca sürdü, sanatoryumda yatıyordum, kocam öğlenleri ve akşam fabrikadan dönerken beni ziyaret edip çiçek getiriyordu. O kadar güçsüzdüm ki, beni hemşireler besliyordu. Ve bütün bunların bana bir faydası olmadığını, kocamın beni affetmediğini, hastalığımın bile onu insafa getirmediğini biliyordum. Her zamanki gibi nazik, müşfik ve son derece ürkütücü bir biçimde tam da olması gerektiği gibi davranıyordu. Oradan her ayrılışında kendimi tutamayıp ağlıyordum.

Kayınvalidem de sık sık ziyaretime geliyordu. Bir keresinde, kendimi biraz topladığım ilkbahar başında, şezlongumun yanında oturmuş, örgü örüyor ve alışkanlığı olduğu üzere susuyordu. Sonra örgüsünü bıraktı, gözlüğünü çıkardı, tatlı bir gülümsemeyle bana baktı ve samimi bir tavırla, "Şu intikam meselesi nedir Ilonka?" dedi.

T.me/Cinciva

"Nasıl?" diye sordum korkuyla, kıpkırmızı kesilerek. "Ne demek istiyorsunuz?"

"Ateşin çıktığında 'İntikam, intikam' diye sayıklıyordun. İntikam yoktur canım. Sadece sabır vardır."

Heyecan içinde, can kulağıyla dinliyordum. Çocuğun ölümünden beri belki de ilk kez dikkat kesilmiştim. Sonra konuşmaya başladım: "Artık dayanamıyorum anneciğim. Benim suçum ne? Masum olmadığımı biliyorum ama ne günah işlediğimi, suçumun ne olduğunu anlayamıyorum. Ben ona ait değil miyim? Boşanmalı mıyız? Siz bunu daha doğru buluyorsanız anneciğim, ondan boşanırım. Biliyorsunuz benim ondan başka düşüncem, duygum yok. Fakat ona yardım edemeyeceksem, boşanmayı tercih ederim. Yalvarırım anneciğim, bana akıl verin."

Zeki, ciddi ve üzgün bir ifadeyle bana baktı. "Telaş etme çocuğum. Sen de gayet iyi biliyorsun ki kimse kimseye akıl veremez. Yaşamak, hayata katlanmak zorundayız."

"Yaşamak, yaşamak!" diye bağırdım. "Ben bir ağaç gibi yaşayamam. İnsan ancak ne için yaşadığını bilirse yaşayabilir. Onunla tanıştım, ona âşık oldum ve hayat bir anlam kazandı. Fakat sonra her şey öylesine tuhaflaştı ki... O değişti bile diyemiyorum. Beni artık ilk yılımızdaki kadar sevmiyor diyemiyorum. Beni seviyor ama aynı zamanda bana kızgın."

Kayınvalidem hiçbir şey söylemedi. Susuyordu, çünkü görünüşe bakılırsa söylediğim şeyi tasvip etmiyor ama bir şekilde karşı çıkmak da istemiyordu.

"Öyle değil mi?" diye sordum huzursuzca.

"Belki de tam olarak öyle değil" dedi temkinli bir tavırla, "Sana kızgın olduğunu sanmıyorum. Daha doğrusu, kızgın olduğu kişinin sen olduğunu sanmıyorum."

"O halde kim?" diye sordum bir hışım. "Onu inciten kim?"

Zeki yaşlı kadın şimdi bana son derece ciddi bir ifadeyle bakıyordu. "Zor bir soru" dedi, "Buna cevap vermek güç."

İçini çekerek örgüsünü bir kenara bıraktı.

"Sana gençliğinden hiç söz etmedi mi?"

"Etti" dedim. "Ettiği oldu. Tabii kendi üslubunca... Sanki kişisel bir konuda konuşmaktan utanır gibi garip, sinirli bir biçimde gülerek... İnsanlardan, arkadaşlarından bahsetti. Fakat herhangi birinin onu incittiğini hiç söylemedi."

T.me/Cinciva

"Hayır, tabii söylememiştir" dedi kayınvalidem geçiştirircesine, neredeyse kayıtsız bir tavırla. "Bu öyle pat diye söylenmez. İncitmek... Hayat insanı çok çeşitli şekillerde incitebilir."

"Lázár" dedim. "Şu yazar... Onu tanıyor musunuz anneciğim? Péter hakkında bir şeyler bilen belki de tek kişi o."

"Evet" dedi kayınvalidem. "Bir dönem Lázár'a bayılırdı. O, Péter hakkında bir şeyler bilir. Fakat onunla konuşulmaz. İyi bir insan değil."

"Kesinlikle" dedim, "Ben de öyle bir duyguya kapılıyorum."

Şimdi örgüsünü tekrar eline almıştı. Lakayt bir tavırla gülümseyerek, "Sakin ol çocuğum" dedi, "Henüz acın çok taze. Fakat sonra hayat gelecek ve şimdi dayanılmaz bulduğun her şeyi mucizevi bir biçimde sil baştan düzene sokacak. Evine döneceksin, seyahat edeceksiniz, bu çocuğun yerine başka bir çocuğunuz olacak."

"Buna inanmıyorum" dedim ve ümitsizlikten kalbim sıkıştı. "İçimde çok kötü bir his var. Sanırım bir şey sona erdi. Lütfen söyleyin: Öyle mi? Bizim evliliğimiz gerçekten kötü bir evlilik mi?"

Alnını kırıştırarak bana gözlüğünün arkasından sert bir bakış attı. Ve ifadesiz bir sesle, "Sizin evliliğinizin kötü bir evlilik olduğunu hiç sanmıyorum" dedi.

"Tuhaf" dedim acı acı. "Bana bazen, daha kötü bir evlilik yokmuş gibi geliyor. Siz kuşkusuz daha iyi evlilikler görmüşsünüzdür anneciğim."

"Daha iyi mi?" diye sordu şaşkın bir ifadeyle ve uzaklara bakmak istercesine kafasını çevirdi. "Belki. Bilmiyorum. Gerçek mutluluk kendinden söz etmez. Buna karşılık daha kötü evlilikler gördüğüm muhakkak. Mesela..."

Sustu. Sanki bir anda korkuya kapılmış ve bu konuda konuşmaya başladığına pişman olmuştu. Fakat şimdi de ben onu rahat bırakmıyordum. Şezlongda doğruldum, battaniyeyi üzerimden attım ve "Mesela?" diye sordum üsteleyerek.

"Her neyse" dedi içini çekerek ve tekrar örgüsünü örmeye başladı. "Bundan söz etmeyi uygun bulmuyorum. Fakat seni teselli edecekse, benim evliliğimin daha kötü olduğunu söyleyebilirim, çünkü kocamı sevmiyordum."

Bunu son derece sakin ve kayıtsız bir biçimde, ancak ve ancak hayata veda etmek üzere olan yaşlı insanların kelimelerin gerçek anlamını bildikleri, korkacak bir şeyleri kalmadığı ve insanlar ara-

T.me/Cinciva

sındaki uzlaşmalara gerçeğin kendisinden daha fazla değer vermedikleri için söyleyebilecekleri bir tavırla söylemişti.

Bu itiraf beni afallatmıştı. "Olamaz" dedim yüzümde bön ve sıkıntılı bir ifadeyle. "Birlikte o kadar güzel bir hayat yaşadınız ki..."

"Kötü bir hayat yaşamadık" dedi kuru bir sesle, örgüsünü örmeye hırsla devam ederek. "O beni seviyordu. Bu daima böyledir: Bir taraf diğerinden daha çok sever. Fakat sevenin işi daha kolaydır. Sen kocanı seviyorsun; o nedenle, bu yüzden acı çekiyor olsan bile, işin daha kolay. Oysa ben, ruhen bana hiçbir suretle temas etmeyen bir duyguya katlanıyordum. Bu çok daha zor. Ben bunu yaptım, bir ömür boyu; ve gördüğün gibi hâlâ buradayım. Hayatta bundan fazlası yoktur. Başka bir şey isteyen çılgın bir hayalperesttir. Ben asla öyle olmadım. Öte yandan senin durumun daha iyi, inan bana. Sana neredeyse imreniyorum."

Kafasını yana eğerek yüzüme baktı. "Fakat acı çektim sanma. Ben de bütün diğer insanlar gibi yaşadım. Sana cevap verdim, çünkü fazlasıyla telaşlı ve huzursuzsun. İşte artık biliyorsun. Sizin evliliğiniz en kötü evlilik mi, diye soruyorsun. Sanmıyorum. Sizinki sadece bir evlilik" dedi sakin ve sert bir biçimde; hüküm verir gibiydi.

"Yani sizce birlikteliğimiz sürmeli mi?" diye sordum korkuyla.

"Elbette" dedi. "Ne yapmayı düşünüyorsun ki? Evlilik nedir? Bir ruh hali mi? İnsanın aklına geliveren bir fikir mi? Evlilik kutsal bir yemindir ve hayatın kanunudur. Bu kesinlikle şüphe götürmez" dedi biraz hırçın bir biçimde.

Uzun süre sustuk. Kemikli ellerine, becerikli, hızlı parmaklarına, ördüğü modele, beyaz saçların çevrelediği düzgün hatlı, solgun, sakin yüzüne baktım. En ufak bir acı izi göremedim. Acı çektiyse, diye düşündüm, en zor insani görevin üstesinden gelmiş, yıkılmamış ve sınavların bu en zorunu başarıyla vermiş. Bir insan belki de bundan fazlasını elde edemez. Bununla kıyaslandığında diğer hiçbir şeyin, arzunun, isteğin, önemi yok. Bilgece böyle düşünüyordum. Fakat gerçekte, bunu kabullenemeyeceğimi biliyordum. Ve dedim ki: "Onun huzursuz olmasını istemiyorum. Benimle mutlu olamıyorsa, gidip ötekini aramalı."

"Kimi?" diye sordu kayınvalidem; bir yandan da örgüsünün ilmeklerini, sanki hayatta daha önemli bir şey yokmuşçasına inceliyordu.

"Doğru kadını" dedim çiğ bir tavırla.

T.me/Cinciva

sındaki uzlaşmalara gerçeğin kendisinden daha fazla değer vermedikleri için söyleyebilecekleri bir tavırla söylemişti.

Bu itiraf beni afallatmıştı. "Olamaz" dedim yüzümde bön ve sıkıntılı bir ifadeyle. "Birlikte o kadar güzel bir hayat yaşadınız ki..."

"Kötü bir hayat yaşamadık" dedi kuru bir sesle, örgüsünü örmeye hırsla devam ederek. "O beni seviyordu. Bu daima böyledir: Bir taraf diğerinden daha çok sever. Fakat sevenin işi daha kolaydır. Sen kocanı seviyorsun; o nedenle, bu yüzden acı çekiyor olsan bile, işin daha kolay. Oysa ben, ruhen bana hiçbir suretle temas etmeyen bir duyguya katlanıyordum. Bu çok daha zor. Ben bunu yaptım, bir ömür boyu; ve gördüğün gibi hâlâ buradayım. Hayatta bundan fazlası yoktur. Başka bir şey isteyen çılgın bir hayalperesttir. Ben asla öyle olmadım. Öte yandan senin durumun daha iyi, inan bana. Sana neredeyse imreniyorum."

Kafasını yana eğerek yüzüme baktı. "Fakat acı çektim sanma. Ben de bütün diğer insanlar gibi yaşadım. Sana cevap verdim, çünkü fazlasıyla telaşlı ve huzursuzsun. İşte artık biliyorsun. Sizin evliliğiniz en kötü evlilik mi, diye soruyorsun. Sanmıyorum. Sizinki sadece bir evlilik" dedi sakin ve sert bir biçimde; hüküm verir gibiydi.

"Yani sizce birlikteliğimiz sürmeli mi?" diye sordum korkuyla.

"Elbette" dedi. "Ne yapmayı düşünüyorsun ki? Evlilik nedir? Bir ruh hali mi? İnsanın aklına geliveren bir fikir mi? Evlilik kutsal bir yemindir ve hayatın kanunudur. Bu kesinlikle şüphe götürmez" dedi biraz hırçın bir biçimde.

Uzun süre sustuk. Kemikli ellerine, becerikli, hızlı parmaklarına, ördüğü modele, beyaz saçların çevrelediği düzgün hatlı, solgun, sakin yüzüne baktım. En ufak bir acı izi göremedim. Acı çektiyse, diye düşündüm, en zor insani görevin üstesinden gelmiş, yıkılmamış ve sınavların bu en zorunu başarıyla vermiş. Bir insan belki de bundan fazlasını elde edemez. Bununla kıyaslandığında diğer hiçbir şeyin, arzunun, isteğin, önemi yok. Bilgece böyle düşünüyordum. Fakat gerçekte, bunu kabullenemeyeceğimi biliyordum. Ve dedim ki: "Onun huzursuz olmasını istemiyorum. Benimle mutlu olamıyorsa, gidip ötekini aramalı."

"Kimi?" diye sordu kayınvalidem; bir yandan da örgüsünün ilmeklerini, sanki hayatta daha önemli bir şey yokmuşçasına inceliyordu.

"Doğru kadını" dedim çiğ bir tavırla.

T.me/Cinciva

"Ondan haberin var mı?" diye sordu kayınvalidem alçak sesle, yüzüme bakmadan.

Görüyor musun, utanan yine ben olmuştum. Bu iki insanın, anne oğlun karşısında kendimi daima çocuk gibi, henüz hayatın sırlarına ortak edilmeyen biri gibi hissediyordum.

"Kimden?" diye sordum merakla. "Kimden haberim olması gerekiyor?"

"E işte ondan" dedi kayınvalidem tereddüt ederek. "Az önce söyledin ya... Doğru kadından."

"Yani böyle biri var mı? Bir yerlerde yaşıyor mu?" diye sordum neredeyse bağırarak.

Kayınvalidem örgüsünün üzerine iyice eğildi. Ve alçak bir sesle, "Daima bir yerlerde yaşayan doğru insanlar vardır" dedi.

Ardından sustu. Ve ondan bu konuda tek bir kelime daha işitmedim. Oğlu gibiydi; onun da kaderi andıran bir yanı vardı.

Fakat ben bu konuşmadan birkaç gün sonra korkudan tamamen iyileştim. Kayınvalidemin ne demek istediğini ilk anda tam olarak anlamamıştım. O kadar genel ve sembolik konuşmuştu ki, ciddi bir şüphe yaratmamıştı. Tabii, daima bir yerlerde yaşayan doğru insanlar vardır. Fakat o zaman benim durumum ne? Ben kimim? Oturup düşündüğümde kendime bunları soruyordum. Doğru kadın ben değilsem kim? Nerede yaşıyor? Tipi nasıl? Benden daha mı genç? Sarışın mı? Ne biliyor? Bir anda berbat bir korkuya kapıldım.

Panik içinde harekete geçtim, çabucak iyileştim, eve döndüm, kendime elbiseler yaptırdım, kuaföre, tenise, yüzmeye gittim. Evde her şeyi tam bir düzen içinde bulmuştum; yani aslında biri evden taşınmış gibi bir düzen içinde. Ya da başka bir şey, anlarsın ya... Önceki yıllarda –bir yandan bana dayanılmaz gelen durumumuz yüzünden acı çekmeme, titrememe rağmen– görece bir mutluluk içinde yaşamıştım ve şimdi, artık bittiği için, şimdi birdenbire anlamıştım ki, hayatın bana sunabileceği en iyi şey bu mutluluktu. Evdeki her şey yerli yerindeydi ama her oda boştu; tıpkı biraz daha değerli bütün parçaları –yumuşak ve ölçülü tavırlarla– alıp götüren bir haciz memurunun ziyaretinden sonra olduğu gibi. Bir evi yaşatan mobilya değil, o evde oturanların içini dolduran duygudur.

Kocam o dönemde benden o kadar uzaktı ki, sanki yurtdışına seyahate gitmişti. Günün birinde yan odadan mektup yazıp yollasa şaşırmazdım.

T.me/Cinciva

Eskiden son derece dikkatli bir biçimde, az çok deney yaparcasına, bana fabrikadan ve planlarından söz eder, sonra da sınav komisyonu üyesi gibi kafasını yana eğerek cevabımı beklerdi; görünüşe bakılırsa artık hiçbir planı yoktu. Artık Lázár da davet edilmiyordu, onu görmeyeli uzun zaman olmuştu; sadece kitaplarını ve makalelerini okuyorduk.

Bir gün –çok iyi hatırlıyorum, bir nisan sabahıydı, 14 Nisan, bir pazar günü– verandada oturuyordum; önümde uzanan ve karahindibalarla, tarhlara ekilmiş sarı çiçeklerle dolu bahçede müstereddit bir bahar atmosferi vardı. Kitap okuyordum ve bana bir şey olduğunu hissettim. Lütfen bana güleceksen gül. Jeanne d'Arc havalarına girecek değilim. Bir aydınlanma yaşamadım. Fakat güçlü ve net bir ses bana, pratikte bunun böyle süremeyeceğini, artık hiçbir şeyin anlamı kalmadığını, bu durumun küçük düşürücü, zalimce, insanlık dışı olduğunu söyledi. Bir şeyleri değiştirmeli, bir mucize yaratmalıydım. Hayatta böyle baş döndürücü anlar vardır, insan birdenbire her şeyi daha net görür; o ana dek bunu yapamayacak kadar korkak ya da zayıfken, o anda kendi gücünü, imkânlarını sezer ve bilir. Bunlar, hayatın değiştiği anlardır. Böyle bir şey habersiz gelir; tıpkı ölüm ya da din değiştirme gibi.

Tüylerim diken diken olmuştu, üşüyordum.

Bahçeye baktım ve gözlerim yaşlarla doldu.

Ne mi hissediyordum? Kaderimden sorumlu olduğumu. Her şeyin bana bağlı olduğunu. İnsan armudun pişip ağzına düşmesini bekleyemez; kendi hayatında da, insan ilişkilerinde de. Kocamla aramda yolunda gitmeyen bir şey vardı. Onu anlamıyordum. Benim değildi, bütünüyle benim olmak istemiyordu. Fakat hayatında başka bir kadın da yoktu. Güzeldim, gençtim ve onu seviyordum. Sadece kâhin Lázár'ın değil, benim de iktidarım vardı. Ve bu iktidarı kullanmak istiyordum.

İçimde muazzam bir güç hissettim; insanın adam öldürebileceği ya da dünyalar kurabileceği bir güç. Herhalde bu gücü sadece erkekler hayatın belirleyici anlarında tam bir bilinçle hissediyordur. Biz kadınlarsa böyle zamanlarda ürküp geri çekiliyor, tereddüde kapılıyoruz.

Fakat benim geri adım atmaya niyetim yoktu. O gün, o pazar günü, 14 Nisan'da, çocuğun ölümünden birkaç ay sonra, hayatımın bütünüyle bilinçli tek teşebbüsünü gerçekleştirmeye karar verdim.

T.me/Cinciva

Aynen öyle. Bana öyle gözlerini açarak bakmana gerek yok. Dinle. Sana anlatayım.

Kocamı fethetmeye karar verdim.

Neden gülmüyorsun? Bunda gülünecek bir şey yok, değil mi? Zaten ben de öyle hissetmiyordum.

Fakat ilk başta bu görevin büyüklüğü beni ezdi. Nefesim kesilmişti, o kadar fazla etkilenmiştim. Çünkü bir yandan da bu görevin hayatımın anlamı olduğunu ve artık geri dönemeyeceğimi, ben tevekkül dolu bir beklenti içinde kendi kendime yaşayıp giderken herhangi bir şeyin gerçekleşmesi ihtimalini zamana ya da tesadüflere bırakamayacağımı hissediyordum. Şimdi biliyordum ki sadece ben görevi seçmemiştim, görev de beni seçmişti. Birbirimize sımsıkı tutunmuştuk, bu bir ölüm kalım meselesiydi ve belirleyici bir olay gerçekleşene kadar da birbirimizi bırakmayacaktık. Ya bu adam bana içinden gelerek ve bütünüyle, herhangi bir engel, herhangi bir kayıt şart olmaksızın geri dönecekti ya da ben onu terk edecektim. Bilmediğim bir sırrı varsa bunu ortaya çıkaracaktım, gerekirse on parmağımla toprağı kazacak, yine çıkaracaktım; gömülü kemikleri çıkaran bir köpek gibi, ölmüş sevgilisinin cesedini çıkaran, delirmiş bir âşık gibi. Ya da başarısız olacak ve geri çekilecektim. Çünkü bu böyle süremezdi. Dediğim gibi, kocamı fethetmeye karar verdim.

Kulağa çok basit geliyor. Fakat kadın olarak, bunun dünyanın en zor görevlerinden biri olduğunu bilirsin. Hatta düşünüyorum da, belki en zoru.

Bir erkek bir şeyi gerçekleştirmeye karar verdi mi, onunla planı, isteği, amacı arasında isterse koca dünya olsun... İşte benimki aynen böyle bir durum, böyle bir ruh haliydi. Sevdiğimiz insan bizim dünyamızdır. Napoléon –bu arada onun hakkında bugün hâlâ, kısa bir süreliğine dünyanın efendisi olduğundan ve Enghien Dükü'nü idam ettirdiğinden fazlasını bilmiyorum. Ki bu yaptığı bir suçtan daha kötüydü, bir hataydı, bunu söylemiş miydim?– evet, Napoléon Avrupa'yı fethetmeye karar verdiğinde, benim nisan ayının o rüzgârlı pazar gününde üzerime aldığımdan daha zor bir görev üstlenmiş değildi.

Belki bir kâşif, kendinden önceki hiçbir kâşifin keşfetmediği bir şeyi keşfetmek, henüz kimsenin öğrenmediği bir şeyi öğrenmek için, vahşi hayvanları ya da iklimi umursamaksızın Afrika'ya ya da Kuzey Kutbu'na gitmeye karar verdiğinde bu tür bir hisse kapılabi-

T.me/Cinciva

lir. Eh, zaten bir kadının bir erkeğin sırrını keşfetmeye çalışması da böyle bir şey. Ve bu kadın cehenneme gidecek olsa, adamın sırrını ondan koparıp alır. İşte ben de bunu seçmiştim.

Ya da bu amaç beni seçmişti. İnsan tam olarak bilemiyor; bu tür anlarda baskı altında hareket ediyor. Uyurgezerler, ellerinde değnekle su arayanlar ve köyün meczupları da böyle yola koyulurlar; herkes, hem halk hem de devlet yetkilileri saygılı bir batıl inançla geri çekilerek onlara yol verir, çünkü bakışlarında şakaya gelmeyecek bir şey, alınlarında bir işaret vardır, görevleri basit olduğu kadar tehlikelidir ve bu görevi tamamlayana dek dinlenmezler. O gün kocamı böyle bir ruh hali içinde, böyle bir kararlılıkla bekliyordum. Pazar yürüyüşünden eve döndüğünde onu böyle bir duyguyla karşıladım.

Köpekle Hűvös Vadisi'ne gitmişti; çok sevdiği bu francala rengi, vizsla[3] cinsi hayvanı her yürüyüşe çıktığında yanında götürürdü. Bahçe kapısından girdiler; bense verandada kollarımı kavuşturmuş, hiç kımıldamadan ayakta duruyordum. Mevsim ilkbahardı, hava çok aydınlıktı, ağaçların arasından esen rüzgâr saçlarımı uçuşturuyordu. O anı hiçbir zaman unutmayacağım: Her tarafı saran soğuk bir ışık; bütün semtte, bahçede ve aynı zamanda içimde, tıpkı bir meczubun içindeki gibi.

Efendi ile köpeği, ikisi de durup istemsizce dikkat kesildiler; tıpkı insanın doğa olayları karşısında içgüdüsel olarak savunmaya hazır vaziyette donakalıp gergin bir halde o yöne bakması gibi. "Gelin bakalım" diye düşündüm sakin sakin. "Hepiniz gelin; bütün yabancı kadınlar, arkadaşlar, çocukluk anıları, aile üyeleri ve bütün düşman insan dünyası, gelin bakalım. Bu adamı sizin elinizden alacağım." Öğle yemeğine bu havada oturduk.

Yemekten sonra baş ağrım tuttu. Gidip uzandım ve perdeleri çekerek kararttığım yatak odamdan akşama kadar çıkmadım.

Ben Lázár gibi yazamıyorum, o yüzden de sana o akşamüstü içimde neler olup bittiğini, zihnime hangi düşüncelerin musallat olduğunu anlatamam. Sadece önümde bir görev olduğunu görüyor ve zayıflık etmemem gerektiğini, üzerime aldığım şeyi yerine getirmek zorunda olduğumu biliyordum. Ayrıca şunu da biliyordum ki, bana yardım edebilecek hiç kimse ve bu işe nereden başlayacağım

3 Açık kahverengi, kısa tüylü Macar av köpeği. (ç. n.)

T.me/Cinciva

konusunda hiçbir fikrim yoktu. Anlıyor musun? Öyle anlar geliyordu ki, bu kadar zor bir görevi üstlendiğim için kendimi gülünç buluyordum.

Nereden başlayacağım? Bunu kendime yüz kez, bin kez sordum. Dergilere yazıp *hüsrana uğramış kadın* rumuzuyla tavsiye ve yol gösterme isteyemezdim. Haber metinlerinin arasındaki bu okur mektuplarını ve cevaplarını bilirsin; hüsrana uğramış kadını ümitsizliğe kapılmaması konusunda teşvik ederler, kocası muhtemelen sürmenaj olmuştur, kadın kendini daha ziyade evin idaresine vermeli, geceleri de bilmem ne kremini ya da pudrasını sürmelidir ki cildi bir genç kızınki kadar taze görünsün ve kocası ona tekrar âşık olsun... Eh, o iş o kadar kolay değildi. Hiçbir krem ve pudra bana çare olamazdı. Ayrıca ev kusursuz şekilde idare ediliyordu; her şey olması gerektiği gibiydi. Hem o zamanlar güzeldim de; belki hiçbir zaman o yılki kadar güzel olmamışımdır. Seni kaz kafalı, diye düşündüm. Böyle bir şey düşündüğün için tam bir kaz kafalısın. Burada başka bir mesele vardı.

Medyumlara yönelemezdim, ünlü yazarlara mektup yazamazdım, aynı şekilde bu ebedi, artık bayatlamış ama benim kaderimi tayin edecek soruyu –bir erkeğin nasıl fethedileceğini– kız arkadaşlarıma ve aile üyelerine de yöneltemezdim. Baş ağrım akşama doğru sabit bir migrene dönüştü. Fakat kocama bundan söz etmedim; iki doz toz ilaç aldım ve tiyatroya, oradan da akşam yemeğine gittik.

Ertesi gün, pazartesi günü, 15 Nisan'da –görüyorsun o günleri ne kadar net hatırlıyorum, insan ancak hayati tehlike arz eden bir durumu bu kadar net hatırlar– sabahın köründe kalkıp en son belki on yıl önce gittiğim küçük kiliseye gittim. Normalde hep Krisztina semtindeki kiliseye giderdim; evlendiğimiz yer de orasıydı. Kont István Széchényi de Crescencia Seiler'ine ebedi sadakat yeminini orada etmişti. Bilmiyorsan söyleyeyim, o evlilik de pek iyi bir yere gitmedi. Öyle diyorlar. Fakat o kadar çok şey söyleniyor ki, artık böyle laflara inanmıyorum.

Tabán semtindeki kilise o sabah bomboştu. Zangoça, günah çıkarmak istediğimi söyledim. Ardından tek başıma bir bankta oturup loş kilisede bir süre bekledim. Sonra tanımadığım, beyaz saçlı bir rahip ciddi bir yüzle gelip günah çıkarma kabinine oturdu ve bir el işaretiyle beni yanına çağırdı. Bir daha hiç görmediğim bu yabancı rahibe her şeyi anlattım. İnsanın hayatta ancak bir kez

T.me/Cinciva

günah çıkarabileceği şekilde. Kendimle, çocukla ve kocamla ilgili her şeyi. Kocamı geri kazanmak istediğimi ve bunu nasıl yapacağımı bilmediğimi söyledim. Tanrı'dan yardım istedim. Ahlaken temiz bir hayatım olduğunu, kocamın sevgisinden başka bir şeyi rüyamda bile düşünmediğimi belirttim. Hatanın kimde, bende mi onda mı olduğunu bilmediğimi söyledim. Uzun lafın kısası, ona her şeyi anlattım. Şimdi böyle sana anlattığım gibi değil. Şimdi artık her şeyi söyleyemiyorum, söylesem bu bana azap verir. Fakat o sabah o loş kilisede, tanımadığım yaşlı rahibe her şeyi söyledim.

Uzun sürdü. Rahip dinledi.

Floransa'ya hiç gittin mi? Michelangelo'nun heykelini bilir misin, hani şu katedraldeki dörtlü grup... Dur bakayım, neydi adı? Hah tamam, *Pietà*.[4] Figürlerden birinde kendini tasvir etmiş; baktığında ihtiyar Michelangelo'nun yüzünü görüyorsun. Oraya kocamla gitmiştik, bana heykeli göstermişti. Ve bu yüzde ne garez ne de özlem olduğunu, bu yüzdeki her şeyin kül olup silindiğini, bu yüzün her şeyi bildiğini ve hiçbir şey istemediğini söylemişti; ne cezalandırmak ne bağışlamak, hiçbir şey, hiç ama hiçbir şey. Böyle olmak lazım, demişti heykelin önünde. Bu, insanın nihai kusursuzluğuymuş; bu kutsal kayıtsızlık, bu mutlak yalnızlık, bu acıya ve sevince sağırlık. Aynen böyle söylemişti. Gözlerimde yaşlarla günah çıkarırken ara sıra kafamı kaldırıp rahibe baktığımda, yüzünün ürkütücü derecede o *Pietà* figürünü andırdığını görüyordum.

Yarı kapalı gözleri ve göğsünde kavuşturduğu kollarıyla karşımda oturuyordu. Bana bakmıyordu, kafasını azıcık olsun bana doğru çevirmemişti ve o kadar tuhaf, boş bir suskunluk içindeydi ki, sanki beni dinlemiyordu. Ya da sanki bütün bunları daha önce çok dinlemişti. Sanki söylediğim her şeyin lüzumsuz ve umutsuz olduğunu biliyordu. İşte beni bu şekilde dinliyordu. Fakat yine de, o garip, kendi içinde sükût eden varlığıyla söylediklerimi işitiyordu. Ve yüzü, evet ya... Yüzü, her şeyi bilen bir insanın yüzü gibiydi; başkalarının keder ve sefalet konusunda anlatabilecekleri her şeyi ve bunun da ötesinde, söylenemeyecek bir şeyleri daha bilen bir insanın yüzü gibi.

---

4 Burada kastedilen, Michelangelo'nun ünlü *Pietà* heykeli değil, yaşlılık döneminde yaptığı *Pietà Bandini* adlı eseridir. (ç. n.)

T.me/Cinciva

Ben sustuktan sonra o da uzun süre konuşmadı. Sonra, "İnanmak gerek kızım" dedi.

"İnanıyorum, muhterem peder" dedim mekanik bir biçimde.

"Hayır" dedi ve sakin yüzü, o ölü gibi yüz bir anda canlandı, ıslak ihtiyar gözler parladı. "Farklı bir inanmadan söz ediyorum. Böyle satranç hamlelerine kafa patlatmayın. İnanmak yeter" diye mırıldandı.

Çok yaşlı olmalıydı, konuşmak onu yoruyor gibiydi.

Başka bir şey söyleyemeyeceğini ya da söylemek istemediğini düşündüm; o yüzden de sus pus oturmuş, kefaretimi ve günahlarımın affını bekliyordum. Birbirimize söyleyecek daha fazla bir şeyimizin olmadığı hissine kapılmıştım. Fakat rahip, kapalı gözlerle oturduğu ve belki de uyukladığı uzun bir sürenin sonunda birdenbire, canlı bir havada konuşmaya başladı.

Onu dinledikçe daha çok hayret ediyordum. Şimdiye kadar benimle böyle konuşan olmamıştı; hele günah çıkarma kabininde, hiç. Sanki bir dost meclisindeymişiz gibi son derece sade, sohbet havasında konuşuyordu. Söyledikleri basitti, sesinde sahte bir vakar yoktu, yaşlı insanların hep yaptıkları gibi ara sıra yakınırcasına içini çekiyordu; çok sempatikti. Öyle doğal konuşuyordu ki, sanki bütün dünya Tanrı'nın kilisesiydi, sanki insani olan her şey Tanrı'nın bir parçasıydı, dolayısıyla Tanrı'nın önünde havalara girmemize, gözlerimizi devirmemize ve göğsümüzü yumruklamamıza gerek yoktu, hakikati söylemek yeterliydi; tabii tamamen hakikat olduğu ve art niyet taşımadığı müddetçe. Rahip, bu şekilde konuşuyordu.

Konuşmak mı? Söylediğim gibi, önyargısız ve yarı duyulur bir sesle daha ziyade gevezelik ediyordu. Sesinde hafif bir Slav aksanı vardı. Bu aksanı en son çocukken Zemplén'de duymuştum.

"Sevgili kızım" dedi. "Size yardım etmek isterim. Bir keresinde bana bir kadın gelmişti; bir erkeği o kadar çok seviyordu ki onu öldürmüştü. Bıçakla değil, zehirle de değil, onu özgür bırakmayarak; adamı her şeyiyle istiyordu, onu dünyanın elinden almak istiyordu. Uzun süre mücadele ettiler. Günün birinde adam dayanamadı ve öldü. Kadın bunu biliyordu. Adam gitmişti, çünkü daha fazla mücadele edemeyecekti. Bilirsiniz, sevgili kızım, insanlar arasında çok çeşitli güçler vardır; insanlar birbirlerini çok değişik yollarla öldürürler. Sevmek yetmez. Sevgi büyük bir bencillik şeklinde de tezahür edebilir. Tevazuyla, inançla sevmek gerek. İçinde inanç

T.me/Cinciva

barındırıyorsa, bütün hayatın tek bir anlamı vardır. Tanrı insanlara sevgiyi, birbirlerine ve dünyaya katlanabilsinler diye verdi. Fakat tevazu olmadan seven, karşı tarafın sırtına büyük bir yük bindirmiş olur. Anlıyor musunuz sevgili kızım?" diye sordu, küçük bir çocuğa alfabeyi öğreten yaşlı bir öğretmen yumuşaklığıyla.

"Sanırım evet" dedim biraz korkmuş bir halde.

"Günün birinde anlayacaksınız ama çok da acı çekeceksiniz. Böyle tutkulu ruhlar gururludur ve çok acı çeker. Kocanızın kalbini fethetmek istediğinizi söylüyorsunuz. Aynı zamanda kocanızın gerçek bir erkek, çapkının teki değil, ciddi, temiz bir insan olduğunu söylüyorsunuz ve bir sırrı var. Bu nasıl bir sır olabilir? İşte tam da bu yüzden kendinizi paralıyorsunuz sevgili kızım; bilmek istediğiniz şey tam da bu. Fakat Tanrı'nın insanlara kendi ruhunu verdiğini bilmiyor musunuz? Evren kadar çok sırrı olan bir ruh. Tanrı'nın bir ruha neler gizlediğini neden bilmek istiyorsunuz? Belki de sizin hayatınızın anlamı, sizin vazifeniz, bu duruma katlanmak. Kocanızın ruhunun perdesini açarsanız, kocanızı karşı koyduğu bir hayata ve duygulara zorlarsanız, onu yaralayacak, belki de mahvına sebep olacaksınız. Şiddetle sevmemek gerek. Bahsettiğim kadın da sizin gibi gençti, güzeldi ve kocasının sevgisini kazanmak için aptalca bir yola saptı. Kocasını kıskandırmak için başka erkeklerle ilişkiye girdi, aklını kaçırmış gibi yaşadı, süslenip püslendi, gösterişli Viyana modasına bir servet harcadı; ruhlarında inanç kalmayıp iç dengelerini kaybeden mutsuz kadınların hep yaptıkları gibi. Sonra dünyayı dolaştı, eğlence yerlerine, davetlere, ışıkların yandığı ve hayatlarının boşluğundan, değersizlikten ve tutkularından kaçıp unutmaya çalışan insanların doluştukları her yere gitti. Ne ümitsiz bir durum" dedi daha ziyade kendi kendine, "Unutmak diye bir şey yoktur."

Böyle konuşuyordu. Bense can kulağıyla dinliyordum. Fakat o benim farkımda değil gibiydi. Yaşlı insanlara özgü sitemkâr bir edayla kendi kendine söyleniyordu. Bütün dünyayla bozuşmuş gibi bir hali vardı.

Devam etti: "Hayır, unutmak diye bir şey yoktur. Tanrı, hayatın bize yüklediği vazifeyi tutkularda boğmamıza izin vermez. Sizin içinizde bir ateş var sevgili kızım. Kibir ve bencillik ateşi. Kocanız size karşı, sizin istediğiniz şeyleri hissetmiyor olabilir; kendisi duygularını gösteremeyen, belki de bir zamanlar yaralandığı için

T.me/Cinciva

göstermeye cesaret edemeyen gururlu ya da yalnız bir ruh olabilir. Dünyada bu tür bir sürü yaralı insan vardır. Kocanızın günahlarını affedemem sevgili kızım, çünkü o da tevazu nedir bilmiyor. İki gururlu insan yan yanayken kuşkusuz çok acı çeker. Fakat şimdi sizin içinize, neredeyse günah sayılabilecek bir hırs girmiş. Bir insanın ruhunu ondan koparıp almak istiyorsunuz. Âşıklar hep bunu isterler. Fakat bu günahtır."

"Bunun günah olduğunu bilmiyordum" dedim ve diz çöktüğüm yerde tüylerim diken diken oldu.

"Dünyanın bize kendiliğinden verdikleriyle ya da bir insanın bize kendi isteğiyle sunduklarıyla yetinmemek daima günahtır; hırsla bir başka insanın sırrına el uzatmak daima günahtır. Niçin daha kanaatkâr yaşayamıyorsunuz? Daha az duygusal taleple? Sevgi, gerçek sevgi sabırlıdır kızım. Sevgi sonsuzdur ve bekleyebilir. Sizin talebiniz imkân dışı, insanlık dışı bir teşebbüs. Kocanızı fethetmek istiyorsunuz. Üstelik Tanrı sizin dünyevi meselelerinizi çoktan bir düzene soktuğu halde. Bunu anlayamıyor musunuz?"

"Çok acı çekiyorum, muhterem peder" dedim gözyaşlarının eşiğinde.

"O zaman acı çekin" dedi donuk ve neredeyse kayıtsız bir tavırla. "Neden acı çekmekten korkuyorsunuz?" diye sordu hemen ardından. "Bu, bencillik ve kibri yakıp içinizden çıkaracak bir alevdir. Kim mutlu ki? Ayrıca siz hangi hakla mutlu olmak istiyorsunuz? İçinizdeki arzunun ve sevginin, mutluluğu hak etmenizi sağlayacak kadar özverili olduğundan bu kadar emin misiniz? Öyle olsaydı, burada diz çökmek yerine hayatın sizi koyduğu yerde olur, işinizi yapar ve hayatın emirlerini beklerdiniz" dedi sert bir şekilde ve gözlerimin içine baktı.

İlk kez bana bakıyordu. Şimşekler çakan küçük gözlerle. Sonra hemen tekrar arkasını dönüp gözlerini kapadı.

Uzun süre sustuktan sonra, "Kocanız küçük çocuğun ölümünden ötürü sizi affetmiyor, öyle mi?" diye sordu.

"Öyle hissediyorum."

"Evet" dedi, düşünceli bir edayla. "Olabilir."

Bu varsayımın onu şaşırtmadığı, çünkü insanlar arasında her şeyi mümkün saydığı açıkça belliydi.

Sonra önemsiz bir şeyden söz edercesine sordu: "Peki ya siz? Siz hiç kendinizi bu konuda suçlamadınız mı?"

T.me/Cinciva

"Suçlamadınız mı?" deyişinde hafif bir Slovak vurgusu vardı ve bu aksan o anda beni bir şekilde teselli etmişti.

"Buna nasıl cevap verebilirim muhterem peder? Kim böyle sorulara cevap verebilir ki?"

"Bakın şimdi" dedi birdenbire ve bunu öyle cana yakın bir tavırla söyledi ki, içimden elini öpmek geldi. Son derece hararetli bir şekilde ve bir tek taşradaki yaşlı rahiplerin konuşabilecekleri basitlikte konuşuyordu. "Siz söylemediğiniz müddetçe, ruhunuzda neler olup bittiğini bilemem, çünkü günah çıkarırken bana anlattıklarınız sevgili kızım, sadece amaçlar ve planlar. Fakat Tanrı bana gerçeğin bu olmadığını fısıldıyor. O ses bana sizin bütünüyle kendinizi suçladığınızı fısıldıyor; çocuktan ya da başka şeylerden ötürü. Fakat belki de yanılıyorum" dedi özür dilercesine ve sanki söylediklerinden pişman olmuş gibi birdenbire sustu.

"Fakat bu doğru bir şey" dedi sonra alçak sesle ve utangaç bir edayla. "Kendinizi suçladığınız için acı çekiyorsanız, bu doğru bir şey. O zaman belki yine de iyileşebilirsiniz."

"Ne yapmalıyım?" diye sordum.

"Dua edin" dedi basitçe. "Ve çalışın. İnanç bize bunu emreder. Benim bütün bildiğim bu. Günahlarınızdan ötürü pişman mısınız?" diye sordu mekanik bir biçimde, sanki konuyu değiştirmiş gibi.

"Pişmanım" dedim, aynı mekanik tavırla.

"Beş 'Göklerdeki Babamız', beş 'Ave Maria'" dedi. "Ego te absolvo...[5]"

Ve dua etmeye başladı. Artık benden tek kelime duymak istemiyordu.

İki hafta sonra kocamın cüzdanında mor kurdeleyi buldum.

İster inan ister inanma, kocamın evrak çantalarını ve ceplerini asla karıştırmazdım. Kulağa inanılmaz gelebilir ama ondan bir şey aşırdığım da olmamıştı. Bana istediğim her şeyi verirdi, neden aşıracaktım ki? Biliyorum, birçok kadın kocasından bir şeyler çalar; mecburiyetten ya da meziyet sayarak. Kadınlar çok şeyi meziyet sayarak yaparlar. "Ben öyle biri değilim" derler ama hiç istemedikleri şeyleri de yaparlar. Bende böyle bir durum yok. Kendimi övmek için söylemiyorum, gerçek bu.

5 Lat. Seni günahlarından arındırıyorum. (ç. n.)

T.me/Cinciva

O sabah da kocamın cüzdanına bakmamın tek nedeni, telefon edip cüzdanı evde unuttuğunu ve büronun odacısını gönderip aldıracağını söylemesiydi. Bu bir sebep değil, diyorsun. Fakat sesinde tuhaf, telaşlı, neredeyse heyecanlı bir tını vardı. Huzursuz bir ses. Bu küçük unutkanlığın onun için özel bir önemi olduğu anlaşılıyordu. İnsan böyle bir şeyi kulağından çok kalbiyle algılar.

Bu, biraz önce gördüğün timsah derisi cüzdandı. Cüzdanı ona benim hediye ettiğimi söylemiş miydim? O da gayet sadık bir biçimde kullanıyordu. Çünkü sana şunu söylemeliyim ki, bu adam ruhunda sadakatin ta kendisiydi. Yani istese de sadakatsizlik edemezdi. Eşyalara bile sadıktı. Her şeyi saklar, muhafaza ederdi. Bu onun burjuva yanıydı; asil bir burjuvalık. Üstelik sadece eşyaları değil, hayatta sevdiği, değerli ve anlamlı bulduğu her şeyi muhafaza ederdi; anlarsın ya... Güzel âdetleri, yaşam biçimlerini, mobilyaları, Hıristiyan ahlakını, köprüleri, dünyayı; insanların olağanüstü çaba sarf ederek, sayısız buluş ve acılarla, kimini büyük fikirlerin yardımıyla, kimini elleri nasır tutarak inşa ettikleri her şeyi... Bütün bunlar onun için aynı derecede önemliydi; sevdiği ve saklamak istediği şey, dünyaydı. Onlar, yani erkekler, buna uygarlık diyorlar. Biz kadınlarsa belki de böyle gösterişli kelimeler kullanmamalıyız; erkekler bizimle konuşurken Latince kavramlara başvurduklarında susmak yeterli. Biz işin özünü biliyoruz. Onlar kavramları biliyorlar. Bu ikisi genellikle aynı şey değil.

Ne diyordum, timsah derisi cüzdan... Kocam onu da muhafaza etmişti. Güzel olduğu, kaliteli malzemeden yapıldığı ve ben hediye ettiğim için. Dikişleri açılmaya başladığında tamir ettirdi. Titiz bir adamdı, evet. Bir keresinde gülerek, kendisinin gerçek bir maceracı olduğunu, çünkü maceranın ancak etrafında düzen ve yaratıcı bir özen hüküm sürdüğü müddetçe yaşanabileceğini söylemişti. Şaşırdın mı? Evet, böyle şeyler söylediğinde ben de sık sık şaşırırdım. Bir erkekle birlikte olmak çok zor canımın içi, çünkü onun bir ruhu var.

Sigara ister misin? Ben bir tane yakacağım, biraz gerildim. Aklıma mor kurdele gelince yine o yürek çarpıntısını hissetmeye başladım.

Dediğim gibi o gün sesinde bir anormallik vardı. Normalde böyle ufak tefek şeyler için telefon etmezdi. Eğer onun için de uygunsa, cüzdanı öğlen fabrikaya getirebileceğimi söyledim. Fakat

T.me/Cinciva

teşekkür ederek teklifimi geri çevirdi. Cüzdanı bir zarfa koymamı, odacıyı hemen göndereceğini söyledi.

İşte o zaman cüzdana baktım, her bir gözünü eşeledim. Böyle bir şeyi ilk kez yapıyordum. Tahmin edersin ki her tarafını iyice aradım.

Dış gözünde para, ticaret odası üyelik kartı, on fillérlik sekiz adet ve yirmi fillérlik beş adet posta pulu, ehliyet ve üzerinde fotoğraf olan bir Margaret Adası kimliği[6] vardı. Fotoğraf en az on yıllıktı, bir saç tıraşından hemen sonra çektirmişti; erkeklerin gülünç derecede, neredeyse lise bitirme sınavında çuvallamış bir öğrenci kadar genç göründükleri yaşlardaydı. Sonra birkaç kartvizit; üzerinde sadece adı vardı, arma ya da unvan yoktu. Bir tek adına değer verirdi. Çamaşırlarına ya da gümüşlere asalet tacı işlememe de izin vermezdi. Böyle şeyleri küçümsemez ama özenle dünyadan gizlerdi. Bir insanın tek bir tür mevkii olabileceğini, bunun da karakteri olduğunu söylerdi. Bazen bundan büyük bir gururla bahsederdi.

Kısacası cüzdanın dış gözlerinde sıradışı bir şey bulmamıştım. Her şey düzen içindeydi; tıpkı hayatında, çekmecelerinde, dolaplarında ve notlarında olduğu gibi. Etrafı düzenliydi, cüzdanı düzenliydi. Belki de sadece ruhunda her şey o kadar düzenli ve uyumlu değildi, anlarsın ya... Görünüşe bakılırsa insan dışsal düzenle, içerideki bir düzensizliği gizliyor. Fakat benim böyle bilgece düşüncelere ayıracak vaktim yoktu. Gevşek toprağı eşeleyen bir köstebek gibi cüzdanı karıştırıp duruyordum.

İç gözde çocuğun bir fotoğrafını buldum. O fotoğrafta henüz sekiz saatlikti. Sık saçları vardı ve üç kilo sekiz yüz gram ağırlığındaydı; minik yumruklarını havaya kaldırmış, uyuyordu. Fotoğraf o sırada çekilmişti. Söylesene, bu daha ne kadar süre acı verecek? Yaşadığım müddetçe mi? Evet, muhtemelen öyle.

İç gözde bu fotoğrafı buldum. Bir de mor kurdeleyi.

Onu elime aldım, evirip çevirdim ve tabii kokladım.

Hiçbir şey kokmuyordu. Koyu mor, eski bir kurdeleydi. Olsa olsa timsah derisi kokuyordu. Dört santimetre uzunluğunda –ölçmüştüm– ve bir santimetre genişliğinde. Makasla, dikkatli bir biçimde kesilmiş.

Kapıldığım dehşet yüzünden oturmak zorunda kaldım.

Elimde mor kurdele, öylece oturuyordum, kocamı fethetmeye hâlâ kesin kararlıydım; tıpkı İngiltere'yi fethetmek isteyen

6 O yıllarda adadaki kaplıcalardan yararlanmak için gereken abonelik kartı. (ç. n.)

T.me/Cinciva

Napoléon gibi. O kadar sarsılmıştım ki, kendimi öğle gazetesinde kocamın Rákosszentmihály semtinde jandarma tarafından yakalandığını, çünkü hırsızlık için adam öldüren bir katil olduğunun ortaya çıktığını okumuş gibi hissediyordum. Ya da işte "Düsseldorf Canavarı"nın karısı bir akşam kocasının, vergisini zamanında ödeyen bu namuslu aile babasının, bira içmek için her dışarı çıkışında yolda giderken birinin karnını deştiğini öğrendiğinde muhtemelen ne hissettiyse aynısını. Mor kurdeleyi bulup elimde tutarken hislerim aşağı yukarı böyleydi.

Gördüğüm kadarıyla, histerikleştiğimi düşünüyorsun. Hayır, canımın içi, ben bir kadınım; sevdiğim adam söz konusu olduğunda kızılderili ve usta bir dedektif, azize ve casus, hepsi birden olabilirim. Bundan utanmıyorum. Tanrı beni böyle yarattı. Bu benim yeryüzündeki vazifem. O sırada oda etrafımda dönüyordu ve bunun için birden fazla iyi sebebim vardı.

Birincisi, benim hiçbir zaman böyle bir kurdelem olmamıştı. Bir kadın bu tür şeyleri bilir. Hayatım boyunca hiçbir elbiseme, hiçbir şapkama böyle bir kurdele takmamıştım. Böyle ciddi yas renklerini sevmezdim. Yani bunun benim kurdelem olmadığı, kocamın bunu sevgiyle muhafaza etmek üzere elbiselerimin ya da şapkalarımın birinden kesmediği, daha fazla tartışma gerektirmeyen, kesin bir gerçekti. Ne yazık ki öyleydi.

İkincisi, şaşkına dönmüştüm, çünkü kurdele sadece bana değil, kocama da uygun değildi. Demek istiyorum ki, kocam gibi bir insanın yıllarca cüzdanında muhafaza edip uğruna telaşla bürodan telefonla arayacak kadar üstüne titrediği bir şey, bir kumaş parçası –çünkü kurdele için aramıştı, bunu sana açıklamama gerek bile yok, sabah sabah fabrikada paraya, kartvizite ya da üyelik kartlarına neden acilen ihtiyacı olsundu ki– evet, bu şey sadece bir hatıradan, bir yadigârdan öte olmalıydı. O yüzden bu kadar sarsılmıştım.

Demek ki kocamın benden daha önemli bir anısı vardı. Mor kurdelenin anlamı buydu.

Fakat aslında başka bir anlamı da olabilirdi. Kurdelenin rengi solmamış, sadece ölülerin eşyalarının eskidiği tuhaf tarzda eskimişti. Anlarsın ya, ölülerin şapkalarının ya da mendillerinin süratle, neredeyse sahipleri öldüğü anda eskimeleri gibi. Hani böyle kopmuş bir yaprağın yeşilinin hemen canlılığını kaybetmesi gibi

T.me/Cinciva

onların da rengi değişir... Belli ki her insanın içinde, ona ait eşyaların da içinden geçen elektrik akımı gibi bir şey var.

Bu mor kurdelenin içinde hayat kalmamıştı. Sanki çok uzun zaman önce takılmış gibi. Belki de bunu takan kişi çoktan ölmüştü... En azından kocam için. Öyle umuyordum. Kurdeleye baktım, onu kokladım, parmaklarımın arasında ovuşturdum, konuşturmayı denedim. Fakat sırrını açık etmedi. Nesnelerin o kör inadıyla, domuz gibi susuyordu.

Ve buna rağmen, o suskunluğu içinde konuşuyordu. Oh canıma değsin havalarında, kibirli bir edayla. Bu kurdele, bir cüce cinin dalga geçmek, alay etmek için bana uzattığı hain mor diliydi. Ve o dil şöyle diyordu: "Görüyorsun ya, o güzel, düzenli cephenin arkasında bir yerlerde ben vardım. Vardım ve varım. Ben yeraltıyım, sırrım, gerçeğim." Bunu anladım mı? Korkunç telaşlanmış, hayal kırıklığına uğramış, beynimden vurulmuşa dönmüş, bir yandan da o kadar meraklanmış ve öfkelenmiştim ki, içimden sokağa fırlayıp vaktiyle bu kurdeleyi saçına ya da korsesine takan kadını bulmak geliyordu. Kıskançlıktan ve içimdeki galeyandan kızarmıştım. Baksana, şimdi bile suratım kıpkırmızı, ateş gibi oldu. Mor kurdele aklıma geldiği için. Dur bir dakika, bana biraz pudra ver de azıcık yüzümü gözümü toparlayayım.

Tamamdır, teşekkürler, şimdi daha iyiyim.

Ne diyordum, sonra büronun odacısı geldi; ben zaten her şeyi, kartvizitleri, kimlikleri, parayı ve kocam için böylesine önemli olan mor kurdeleyi gayet düzgün bir şekilde cüzdana geri koymuştum. Büyük kararım ve yakıcı duygularımla orada öylece dikiliyor ve artık hayatı anlamıyordum.

Daha doğrusu aslında anladığım bir şey vardı.

Bu insan ne duygusal bir öğrenci, ne de yaşlanmakta olan sefil bir şehvet düşkünüydü. O bir erkekti; davranışlarının anlamı ve amacı vardı. Bir kadının mor kurdelesini sebepsizce cüzdanında saklamazdı; bu kadarını anlamıştım, hem de insanın kendi sırlarını bildiği kadar kesin ve net bir biçimde.

Dolayısıyla duygusal bir kumaş parçasını yıllarca yanında taşıdıysa, bunun çok ciddi bir sebebi vardı. O halde bu kumaş parçasının ait olduğu kişi onun için diğer tüm insanlardan daha önemli olmalıydı.

Benden daha önemli; o kadarı kesindi. Mesela cüzdanında be-

T.me/Cinciva

nim fotoğrafımı taşımıyordu. Şimdi diyeceksin ki –daha bir şey söylemedin ama burnunun ucundan anlıyorum– fotoğrafa ihtiyacı yok, çünkü seni zaten gece gündüz görüyor. Fakat bu yetmez. Beni yanında olmadığım zaman da görmek istemeli. Ve elini cüzdanına attığında orada benim fotoğrafımı aramalı, ne idüğü belirsiz mor kurdeleleri değil. Sen de böyle düşünmüyor musun? Bak işte, gördün mü? İnsan o kadarını bekliyor.

Dikkatsizce fırlatılıp atılmış bir kibritle tutuşan, huzurlu bir aile evi gibi yanıyordum. Çünkü hayatımızın cephe arkasında ne yaşanmış olursa olsun, o hayatın bütünü hâlâ sağlam bir yapı, odaları ve çatı katıyla bir binaydı. Kibrit, yani mor kurdele, o çatı katına düşmüştü.

Öğlen kocam eve gelmedi. Akşam yemeğe davetliydik. Büyük bir özenle giyindim, güzel olmak istiyordum; ya batacak ya çıkacaktım. Seçtiğim beyaz ipek gece elbisesi kutsal bir yemin gibiydi. Törensel, vakur. Öğleden sonra tam iki saatimi kuaförde geçirdim. Ve akşama doğru şehir merkezine inip bir butikten ufak, mor bir buket almayı da ihmal etmedim; bu küçük aptal süs, o yıl pek moda olan bir tür yapay menekşe demetiydi. İnsanlar bunun çeşitli modellerini elbiselerine takıyorlardı. Kurdeleleri kocamın cüzdanındaki kurdeleyle tam aynı renk olan bu küçük buketi beyaz elbisenin dekoltesine iliştirdim. Sonra da gala gösterimine hazırlanan bir aktrisin gösterdiği özenle hazırlandım. Kocam eve geldiğinde ben çoktan kürk şalımı sırtıma almıştım. Aceleyle üstünü değiştirdi, çünkü geç kalmıştı. Bir kereye mahsus olmak üzere bu kez ben onu bekledim.

Arabada yan yana, sus pus oturuyorduk. Yorgun olduğunu ve başka bir şey düşündüğünü görüyordum. Kalbim küt küt atıyordu ama bir yandan da içimde korkunç, ciddi bir sükûnet vardı ve bu akşamın hayatım konusunda belirleyici olacağını biliyordum. Harikulade taranmış saçlarım, mavi tilki kürkü şalım, beyaz ipek elbisemle, parfüm kokuları ve ölümcül bir sükûnet içinde, dekoltemde mor buketle, kocamın yanında nazik nazik oturuyordum. Beklendiğimiz ev son derece görkemliydi; ana kapının önünde bir kapı görevlisi duruyordu, giriş holünde üniformalı uşaklar tarafından karşılandık. Kocam pardösüsünü çıkarıp uşağa verirken aynalardan birinden bana baktı ve gülümsedi.

O akşam o kadar güzeldim ki, o bile fark etmişti.

T.me/Cinciva

Aynanın önünde dalgın, telaşlı, sanki ciddi bir ifadeyle bekleyen uşak onu rahatsız etmiş gibi biraz tutuk bir hareketle beyaz kravatını düzeltti; her halükârda bunu, giyime fazla önem vermeyen erkeklerin bu ikide bir kayıp duran frak aksesuarını düzelttikleri tarzda yapmıştı. Bana aynadan dostça ve nazikçe gülümserken adeta şöyle demek istiyordu: "Evet, biliyorum, çok güzelsin. Belki de kadınların en güzelisin. Ancak ne yazık ki bunun hiçbir yararı yok. Mesele bambaşka."

Fakat bunu söylemedi. Bense, acaba kurdelesini sakladığı ötekinden daha güzel miyim diye kafa patlatıp duruyordum. Ardından misafirlerin toplandığı büyük salona girdik; ünlüler, politikacılar, ülkenin ileri gelenlerinden birkaçı, güzel kadınlar... Hepsi birbiriyle konuşuyordu, sanki akrabaydılar, sanki her biri bir diğerinin imalarıyla ne demek istediğini çok iyi biliyordu, sanki hepsi vâkıftılar... Peki neye? Eh, tabii ki öteki dünyanın, yani cemiyet hayatının temsil ettiği o zarif, yozlaşmış ve heyecan verici, nahoş ve kibirli, iflah olmaz, soğuk karmaşaya. Kırmızı mermer sütunları olan salon kocamandı. Misafirlerin arasında dolaşan dize kadar pantolonlu ve beyaz çoraplı uşaklar, kristal tepsilerde taşıdıkları kokteyli, bu zehir gibi rengârenk, sert karışımı ikram ediyorlardı. Ben sadece dudaklarımı değdirdim, çünkü sert alkolü hiç kaldıramam, hemen başım dönmeye başlar. Oysa o akşam zaten keyif verici maddeye ihtiyacım yoktu. Sebepsiz, gülünç ve çocukça bir gerginlik hissediyordum; sanki kader zor bir vazife için beni seçmişti, sanki o akşam hepsi beni, sadece beni izleyecekti, bütün güzel ve ilginç kadınlar, ünlü, güçlü, zeki erkekler... Eski zamanlarda sosyal çevresini korumaya çalışan pudralı peruklu arşidüşesler gibi kıkırdayıp duruyor, herkese gayet sıcak davranıyordum. Ve gerçekten de o akşam benden bahsedildi. Böylesine güçlü bir yaşam enerjisi karşı konulmaz şekilde diğerlerine de yayılır ve ona kimse kayıtsız kalamaz. Bir anda kendimi gördüm; orada, mermer sütunların arasında duruyordum, etrafım kadın ve erkeklerle çevriliydi, cemiyetin odak noktasıydım, bana iltifatlar ediliyor, söylediğim her şey başarılı oluyordu. O akşam benden tekinsiz bir özgüven yayılıyordu. Başarılıydım, evet... Peki başarı nedir? Belli ki bir istem; her şeyi ve herkesi büyüleyen, delice bir istem. Ve bütün bu zahmetin tek sebebi, vaktiyle elbisesine ya da şapkasına mor bir kurdele takan ve kocam için belki de benden daha önemli bir şahsın olup olmadığını öğrenmek istememdi.

T.me/Cinciva

Evet, o akşam kokteyl içmedim. Daha sonra, akşam yemeğinde yarım kadeh şampanya içtim. Buna rağmen, çakırkeyif olmuş gibi davranıyordum. Fakat biliyor musun, son derece tuhaf bir tarzda, çok ayık, çok soğuk bir çakırkeyiflikti bu.

Yemeği bekliyorduk ve salonda, tıpkı bir sahnede olduğu gibi gruplar oluşmuştu. Kocam kütüphanenin kapısında durmuş, bir piyanistle sohbet ediyordu. Ara sıra bakışlarını üzerimde hissediyor, endişeyle bana bir göz attığını, başarımı, bu beklenmedik başarıyı anlamadığını, bu başarının onu sevindirdiğini ama bir yandan da huzursuz ettiğini biliyordum. Şaşkın şaşkın bana bakıyor, bense bu şaşkınlıkla gurur duyuyordum. Artık davamdan emindim, bunun benim akşamım olduğunu biliyordum.

Bunlar hayattaki en kayda değer anlar. Dünya bir anda önünde açılıyor, tüm gözler sana çevriliyor. Orada mürit bulsam şaşırmazdım. Biliyor musun, o dünya, o monden öteki dünya kesinlikle benim yuvam değil. Beni oraya kocam soktu ve ben daima spotların altında olmanın sıkıntısını yaşadım, bir lunaparktaki korku tünelinin oynak zemininde yürür gibi temkinli adımlar attım. Sürekli kayıp düşmekten korktum. Aradan yıllar geçti ve ben hâlâ cemiyet içinde fazla nazik, fazla dikkatli ya da fazla çaba gösterilmiş bir doğallık içindeydim. Kısacası ya ürkek, ya donuk ya da fazla samimiydim; bir tek, gerçekten olduğum gibi değildim. Her halükârda bütünüyle kasılmış durumdaydım. Buna karşılık o akşam bu kasılma çözüldü. Her şeyi, ışıkları, insanların yüzünü bir sis perdesinin ardından görüyordum. Beni ara sıra alkışlasalar bile şaşırmazdım.

Derken birinin gözünü bana diktiğini hissettim. Yavaşça arkamı dönerek bu elektrik ışınlarını bir dokunuş gibi bana gönderen insanı aramaya başladım. Bu Lázár'dı; bir sütunun yanında durmuş, evin hanımıyla konuşuyor ama beni de gözden kaçırmıyordu. Birbirimizi uzun zamandır görmemiştik.

Uşaklar büyük aynalı kapıları açtıktan ve biz tiyatroya girer gibi kilise mumlarıyla aydınlatılmış, loş yemek salonuna girdikten sonra yanıma yaklaştı. "Neyiniz var?" diye sordu, neredeyse resmi bir tavırla ve boğuk bir tonda.

"Neden?" diye sordum biraz kısık bir sesle, başarımın sarhoşluğu içinde.

"Sizde bir şey var" dedi. "O akşam sizi o ucuz şakayla karşıladığımız için şimdi utanıyorum. Hatırlıyor musunuz?"

T.me/Cinciva

"Evet" dedim. "Utanmanıza gerek yok. Büyük adamlar oyun oynamaktan hoşlanırlar."

"Birine mi âşıksınız?" diye sordu sakin ve ciddi bir tavırla; sonra da doğrudan iki gözümün arasından alnıma baktı.

"Evet" dedim aynı şekilde, sakin ve kararlı bir edayla. "Kocama."

Yemek salonunun girişinde duruyorduk. Beni tepeden tırnağa süzdü. Ardından alçak bir sesle ve derin bir merhametle, "Vah vah!" dedi.

Sonra da girmem için kolunu uzatarak beni yerime götürdü.

Masada yanımda oturanlardan biriydi. Diğer yanımdaysa, benim kim olduğumu hiçbir şekilde bilmeyen ve yemek boyunca Nuh nebiden kalma iltifatlarla bana kur yapan yaşlı bir kont oturuyordu. Lázár'ın solunda, ünlü bir diplomatın sadece Fransızca konuşan karısı vardı. Bu davette de Fransız mutfağı tercih edilmişti.

Yer yer Fransızcaya dönen sohbetin ve servis edilen yemeklerin arasında Lázár birden bana dönüp kimse anlamasın diye son derece alçak bir sesle ve sanki bu uzun zamandır süren bir konuşmanın devamıymış gibi gayet doğal bir biçimde, pat diye sordu: "Peki ne karar verdiniz?"

O sırada tavuk ve sosuyla meşguldüm. Tabağın üzerine eğilmiş vaziyette, elimde çatal bıçak, eğlenceli ve zararsız bir şeyden bahsediyormuşçasına gülümseyerek, "Onu fethetmeye ve geri almaya karar verdim" dedim.

"Bu imkânsız" dedi. "Sizi hiç terk etmedi ki. Bu yüzden imkânsız. Sadakatsizlik eden birini geri getirebilirsiniz. Fakat zaten hiçbir zaman gerçek anlamda ve nihai olarak sizin olmamış birini... Hayır, imkânsız."

"O zaman neden benimle evlendi?" diye sordum.

"Çünkü aksi takdirde mahvolacaktı."

"Sebep?"

"Ondan daha güçlü bir duygu. Ve ona yakışmayan bir duygu."

"Bu duygu" dedim kimse duymasın diye sakin bir tonda, "Mor kurdeleli kadına yönelik miydi?"

"Bundan haberiniz var mı?" diye sordu kaçamak ve sinirli bir bakışla.

"Sadece bilmem gerektiği kadarını biliyorum" dedim dürüstçe.

"Bundan size kim bahsetti? Péter mi?"

"Hayır" dedim. "Fakat insan sevdiği kişiyle ilgili her şeyi bilir."

T.me/Cinciva

"Bu doğru" dedi, ciddi bir tavırla.

"Ya siz?" diye sordum; sesimin titrememesi beni şaşırtmıştı. "Siz mor kurdeleli kadını tanıyor musunuz?"

"Ben mi?" diye mırıldandı kel kafasını keyifsiz bir ifadeyle tabağın üstüne eğerek. "Evet, onu tanıyorum."

"Peki ara sıra görüyor musunuz?"

"Nadiren. Neredeyse hiç." Önüne bakıyordu. "Çok uzun zamandır görmedim."

Kemikli parmaklarıyla masa örtüsünün üzerinde sinirli sinirli trampet çalmaya başlamıştı. Diplomatın karısı Fransızca bir şey sordu; bense o anda dinlemeye pek hevesli olmadığım, nereden çıktığı belirsiz bir Çin meseli anlatmaya başlayan yaşlı kontla ilgilenmek zorunda kaldım.

Derken meyve ve şampanya servisi yapıldı. Ben soluk pembe sıvıdan ilk yudumu aldıktan, kont da Çin meselinin dehlizlerini büyük gayret sarf ederek geride bıraktıktan sonra Lázár tekrar bana döndü: "Bu akşam neden bu mor süsü taktınız?"

"Dikkatinizi mi çekti?" diye sordum salkımdan bir üzüm koparırken.

"Daha içeri girdiğiniz anda."

"Ne dersiniz, Péter'in de dikkatini çekmiş midir?"

"Dikkatli olun" dedi, ciddi bir tavırla. "Bu yaptığınız çok tehlikeli."

İki komplocu gibi aynı anda dönüp Péter'e baktık. Büyük salonun, titreyen mum ışığının, kontrollü kelimelerin, konuşmamızın içeriğinin ve bunun da ötesinde havasının tekinsiz bir yanı vardı. Yanımda oturanlar beni harika fıkralar ve ilginç hikâyelerle eğlendirirken dimdik ve hiç kımıldamadan oturuyor, bakışlarımı önüme dikmiş, gülümsüyordum. E tabii, duyduklarım ilginçti, ona şüphe yoktu. Hayatımda ne daha önce ne de daha sonra, o akşam Lázár'ın söyledikleri kadar ilgimi çeken bir şey duymadım.

Sofradan kalkarken Péter yanımıza geldi. "Yemekte epey güldün" dedi. "Fakat solgun gibisin. Bahçeye çıkmak istemez misin?"

"Hayır" dedim. "Gayet iyiyim. Işıktan öyle görünüyor."

"Gelin" dedi Lázár, "Kış bahçesine gidelim. Kahvemizi orada da içebiliriz."

"Beni de alın" dedi Péter, yarı şakacı yarı huzursuz bir tavırla. "Ben de gülmeyi severim."

T.me/Cinciva

"Hayır" dedim.

Lázár da bana arka çıktı: "Hayır. Bugün farklı oynuyoruz. Bugünkü oyunumuz iki kişilik, sen dışarıdasın. Git konteslerinle sohbet et."

Tam o anda kocam mor buketi fark etti. Alışkanlığı olduğu üzere gözlerini kıstı ve daha iyi görmek için istemsizce bana doğru eğildi. Fakat Lázár koluma girip beni oradan uzaklaştırdı.

Kış bahçesinin girişinde kafamı çevirip baktım. Kocam hâlâ yemek salonunun kapısındaydı, yemekten sonra toplanan kalabalığın arasında durmuş, gözlerini kısarak arkamızdan bakıyordu. Yüzünde öyle büyük bir keder, çaresizlik ve evet, ümitsizlik vardı ki, olduğum yerde kalakaldım. Kalbim parçalanıyor gibi geldi. Belki de onu hiçbir zaman o anki kadar çok sevmemiştim.

Sonra Lázár'la kış bahçesine oturduk... Hikâyemden hâlâ bıkmadın mı? Bıkmaya başlarsan söyle. Zaten seni bununla uzun süre sıkmayacağım. Biliyor musun, o akşam her şey bir rüyadaki kadar hızlı olup bitti.

Kış bahçesinde, tropik ormanların buğulu, güzel kokulu, boğucu sıcağı vardı. Bir palmiyenin altına oturup açık kapıdan ışıl ışıl aydınlatılmış salonlara baktık. Epey uzakta, üçüncü salonun bir köşesinde bir orkestra hafif ve duygusal bir müzik çalıyor, misafirler dans ediyordu. Bir başka odada kâğıt oynanıyordu. Büyük bir akşamdı, ihtişamlı ve ruhsuzdu, bu evdeki her şey gibi.

Lázár hiç konuşmadan sigara içerek dans edenleri izliyordu. Onu uzun zamandır görmemiştim ve şimdi bana o kadar tuhaf bir biçimde yabancıydı ki... Onun etrafında bir yalnızlık seziyordum; sanki bu insan Kuzey Kutbu'nda yaşıyordu. Yalnızlık ve sükûnet, hazin bir sükûnet. Anladım ki bu adam artık hiçbir şey istemiyordu, ne mutluluk ne de başarı, evet, hatta belki yazmak bile istemiyordu, tek istediği dünyayı, sadece ve sadece hakikati tanımak ve anlamaktı. Kel kafalı ve daima canı sıkılmış nazik biri havasındaydı. Fakat ifadesi anlaşılmayan çekik gözleriyle, dünyayı izleyen bir Budist rahibe de benziyordu.

Kahvemizi içtikten sonra, "Dürüstlükten korkuyor musunuz?" diye sordu.

"Hiçbir şeyden korkmuyorum" dedim.

T.me/Cinciva

"Dinleyin" dedi kararlı ve sert bir biçimde. "Kimsenin bir başkasının hayatına burnunu sokmaya hakkı yoktur. Benim de yok. Fakat Péter benim dostum. Üstelik kelimenin öyle umursamazca kullanılan ucuz anlamında değil. Ben yakınımda çok az insan tutarım. Bu insan, yani kocanız, benim için gençliğimizin sırrını ve büyüsünü muhafaza ediyor. Ve şimdi size bir şey söylemek istiyorum. Kulağa biraz dramatik gelecek bir şey."

Küçük bir devletin iyi yürekli prensesinin mermer heykeli gibi bembeyaz, taş kesilmiş vaziyette oturuyordum. "Söyleyin" dedim.

"Amiyane tabirle: Çekin elinizi!"

"Gerçekten de epey amiyane" dedim. "Fakat anlamıyorum. Neyden elimi çekeyim?"

"Péter'den, mor kurdeleden ve onu takandan. Şimdi anlıyor musunuz? Filmlerdeki gibi söylüyorum. Çekin elinizi... Neye dokunduğunuzun farkında değilsiniz. Şu anda elinizi sürmek istediğiniz şey iyileşmeye başladı, kan pıhtılaştı, üzerini ince bir kabuk kapladı. Beş yıldır ikinizin hayatını, bu iyileşme sürecini izliyorum. Sizse şimdi bu yaraya dokunmak istiyorsunuz. Fakat sizi uyarıyorum, kabuğu koparırsanız, orayı tırnağınızla kazırsanız, tekrar kanamaya başlar... Péter'in içinde bir şey kan kaybından ölür. Ya da birisi."

"O kadar tehlikeli mi?" diye sordum dans edenlere bakarak.

"Sanırım öyle" dedi düşünceli ve temkinli bir edayla. "Tehlikeli."

"O halde bunu yapmalıyım" dedim.

Sesimde bir şey, boğuk bir tını, bir titreme vardı.

Elimi tuttu. "Buna katlanın" dedi büyük bir içtenlikle, yalvarırcasına.

"Hayır" dedim. "Buna katlanmayacağım. Beş yıldır aldatılıyorum. Benim başıma gelen, kocaları zamparalık eden kadınların başına gelenden daha kötü. Beş yıldır, yüzü olmayan ve buna rağmen evimizde hayalet gibi yaşayan biriyle mücadele ediyorum. Artık bundan bıktım. Duygularla savaşamam. Rakibimin etten kemikten olmasını, bir hayalet olmasına tercih ederim. Siz bir keresinde, gerçeğin daima daha basit olduğunu söylemiştiniz."

"Evet" dedi yatıştırıcı bir sesle, "Ve sonsuz tehlikeli."

"O zaman tehlikeli olsun" dedim. "Bana ait olmayan biriyle birlikte yaşadığım gerçeğinden daha kötü ne olabilir? Bir sırrı olan, beni bir anıdan ve bir duygudan kurtulmak için kullanan, üstelik bunu da sırf o anı, o duygu ve o arzu kendisine yakışmadığı için

T.me/Cinciva

yapan biri... Daha önce böyle söylemiştiniz, değil mi? O halde bu yakışıksız arzunun arkasında durmalı. Onun seviyesine inmeli, mevkiinden ve itibarından vazgeçmeli."

"Bu imkânsız" dedi Lázár boğuk bir sesle ve sinirle. "Bunu yaparsa mahvolur."

"Böyle de mahvoluyoruz" dedim sakin sakin. "Çocuk bile bu yüzden mahvoldu. Bense şimdi bir uyurgezer gibiyim. Yaşamla ölüm arasındaki bir şeyin üzerine emin adımlarla yürüyorum. Bana müdahale etmeyin, seslenmeyin; yoksa düşerim. Eğer elinizden geliyorsa yardım edin. Ben bir erkekle evlendim, çünkü onu seviyordum. Onun da beni sevdiğini düşünüyordum. Beş yıldır, kalbini bana bütünüyle vermeyen bir insanla yaşıyorum. Bana gelmesi için her şeyi yaptım. Onu anlamaya çabaladım. Kendimi olmayacak açıklamalarla sakinleştirmeye çalıştım. O bir erkek, dedim kendi kendime, dolayısıyla gururlu. Ve bir de: O bir burjuva, dolayısıyla yalnız. Fakat bütün bunlar yalan. Sonra onu, en güçlü insani bağ olan çocukla kendime bağlamaya çalıştım. O da olmadı. Neden olmadı? Bunu biliyor musunuz? Kader mi? Yoksa başka bir şey mi? Siz yazarsınız, bilgesiniz, sır ortağısınız, Péter'in hayatının şahidisiniz. Neden şimdi susuyorsunuz? Bazen bütün bu olanlarda sizin de payınız olduğunu düşünüyorum. Péter'in ruhu üzerinde iktidar sahibisiniz."

"Öyleydim. Bu iktidarı paylaşmak zorunda kaldım. Siz de paylaşın. Böylece belki hepimiz bu işten yakayı sıyırırız" dedi yılgın ve şaşkın bir edayla.

Bu yalnız, kendinden emin adamı daha önce hiç bu kadar müteredditi görmemiştim. Budist rahip şimdi, tatsız ve tehlikeli sorulara cevap vermemek için koşa koşa kaçmak isteyen, son derece sıradan bir insan olmuştu. Fakat ben yakasını bırakmıyordum.

"Sevgide paylaşmanın mümkün olmadığını en iyi siz bilirsiniz" dedim.

"Bu bir klişe" dedi surat asarak ve bir sigara yaktı. "Her şey mümkündür. Bilhassa da sevgide her şey mümkündür."

"Eğer paylaşırsam bana hayattan ne kalır?" diye öyle bir tutkuyla sordum ki, kendi sesimden ürktüm. "Bir ev mi? Toplumsal bir konum mu? Öğle ve akşam yemeklerini birlikte yediğim, baş ağrısı çektiği için mızmızlanıp duran bir hastaya bir kaşık suyla ilaç verir gibi bana ara sıra azıcık şefkat gösteren biri mi? Sizce bu

T.me/Cinciva

yarım hayattan daha küçük düşürücü, daha insanlık dışı bir durum olabilir mi? Benim bir insana ihtiyacım var, hem de her şeyiyle!" dedim bağırarak.

İşte böyle ümitsiz ama teatral bir edayla tumturaklı laflar ettim. Tutkunun daima teatral bir yanı vardır.

Tam o sırada kış bahçesine biri, bir subay girdi. Durdu, irkilerek arkasını döndü ve sonra hızla, kafasını sallayarak dışarı çıktı.

Utandım ve alçak, yalvarırcasına bir sesle devam ettim: "Kimseyle paylaşmak istemediğim bir insan. Bu, bu kadar imkânsız mı?"

"Hayır" dedi ve palmiyeye uzun uzun baktı. "Sadece çok tehlikeli."

"Peki bu hayat, şu anda sürdüğümüz hayat, o da tehlikeli sayılmaz mı? Sizce de öyle değil mi? Ölümcül derecede tehlikeli" dedim kararlılıkla ve birden, o sözler ağzımdan çıktığı anda sapsarı kesildim, çünkü söylediklerimin doğru olduğunu hissetmiştim.

"Bu, hayatın cilvesi" dedi soğukkanlı ve nazik bir biçimde; sanki tekrar özüne dönmüş, tutkuların fıkır fıkır kaynayan dünyasından düşüncelerin ve net formüllerin daha serin, daha ölçülü bölgesine, tekrar tanıdık ve uygun kelimeleri bulduğu yere geri gelmişti. "Ölümcül derecede tehlikeli olması onun cilvesi. Fakat insan tehlikeye farklı şekillerde yaklaşabilir: Bazı insanlar ellerinde bastonla düz bir zeminde yürür gibi, bazıları da ikide bir Atlantik'e balıklama atlar gibi yaşarlar. Tehlikeleri atlatıp hayatta kalmak gerek" dedi ciddi bir ifadeyle. "Bu, en zor görev ve bazen en büyük kahramanlıktır."

Kış bahçesinde küçük bir fıskiye şırıldıyordu; ılık, canlı sese kulak verdik, bir yandan da son moda, monden müziğin vahşi ritmini duyuyorduk.

"Ayrıca" dedim bir süre sonra, "Kimle ya da neyle paylaşacağımı da bilmiyorum. Bir kişiyle mi? Yoksa bir anıyla mı?"

"Fark etmez" dedi omuz silkerek. "Bu kişi canlı bir insandan ziyade, bir anı. Onun istediği bir şey yok. Sadece..."

"Sadece böyle biri var" dedim.

"Evet" dedi.

Ayağa kalktım. "O halde kurtulmak gerek" dedim eldivenlerimi ararken.

"Yani ondan mı? O kişiden mi?" diye sordu isteksizce ayağa kalkarken.

T.me/Cinciva

"O kişiden, o anıdan, bu hayattan" dedim. "Beni bu kadına götürebilir misiniz?"

"Hayır, bunu yapamam" dedi. Dans edenlere doğru yavaş yavaş yürüyorduk.

"O halde ben kendim bulurum" dedim kararlılıkla. "Bu şehirde milyonlarca ve bütün ülkede daha da fazla milyon insan yaşıyor. Elimde bu mor kumaş parçasından başka hiçbir şey yok. O kadının fotoğrafını görmedim ve adını bilmiyorum. Fakat yine de elinde değnekle sonsuz bir düzlükte ilerlerken toprağın altındaki suyu hisseden biri ya da yürürken tam bulunduğu noktada yerin altında tunç olduğunu fark eden bir metal arayıcısı kadar kesin biliyorum ki... Evet, o kadar kesin biliyorum ki onu, o birisini, o anıyı ya da o etten kemikten şahsı, mutlu olmama izin vermeyen kişiyi bulacağım. Bana inanmıyor musunuz?"

Omuz silkerek uzun uzun, inceleyen ve üzgün gözlerle baktı bana. "Belki" dedi. "Genel olarak, içgüdülerini serbest bırakan insanlardan her şeyi beklerim. Kötü ya da harika olan her şeyi... Sizin milyonlarca insan arasında, tıpkı bir kısa dalga telsiz gibi çağrınıza yanıt verecek olan kişiyi bulacağınıza kesinlikle inanıyorum. Bunun mistik bir yanı yok. Bu, güçlü duyguların iletişimidir. Fakat ya sonra? Sonra ne olacak?"

"Sonra mı?" diye sordum tereddüt ederek. "Sonra durum netleşecek. Onu görmem, incelemem gerek. Ve eğer gerçekten o ise..."

"O ise mi? Yani kim ise?" diye sordu sabırsızca.

"O işte" diye karşılık verdim aynı sabırsızlıkla. "Öteki kadın, rakibim... Eğer mutluluğuma engel olan kişi gerçekten o ise kocamın bir arzuya, bir anıya, duygusal bir yanılsamaya bağlandığı için tamamen bana ait olmamasının sebebi gerçekten o ise... Eh, o zaman ikisini kaderleriyle baş başa bırakırım."

"Bu Péter için kötü bir kader olsa bile mi?"

"Eğer kötü kaderi buysa" dedim öfkeyle, "Buna katlanmalı".

Şimdi büyük salonun kapısında duruyorduk. Lázár devam etti: "Buna katlanmak için her şeyi yaptı. Bu insanın son yıllarda nasıl bir çaba içinde yaşadığını bilmiyorsunuz. O anıyı bastırmak için sarf ettiği güçle dağlar yerinden oynatılırdı. Ben bunu bildiğimi sanıyorum. Zaman zaman ona hayranlık duydum. Bir insanın hayatta deneyebileceği en zor şeyi denedi. Ne yaptı, biliyor musunuz? Aklıyla bir duyguyu öldürmek istedi. Tıpkı

T.me/Cinciva

insanın sözler ve prensiplerle bir dinamit parçasını patlamamaya ikna etmesi gibi."

"Olamaz" dedim şaşkına dönerek. "Bu imkânsız."

"Neredeyse imkânsız" dedi sakin ve ciddi bir ifadeyle. "Ve bu insan bunu yine de denedi. Neden mi? Ruhunu kurtarmak için. Bir erkeğin onsuz yaşayamayacağı özsaygısını kurtarmak için. Ve bunu biraz da sizin için yaptı; bir de geriye kalan bütün gücüyle, çocuk için... Çünkü sizi de seviyor; umarım bunu biliyorsunuzdur."

"Evet" dedim. "Aksi takdirde onun için bu kadar mücadele etmezdim. Fakat beni bütünüyle, kayıtsız şartsız sevmiyor. Aramızda biri var. Ya o birini kovacağım ya da ben gideceğim. Gerçekten bu kadar güçlü, bu kadar korku verici mi? Yani mor kurdeleli kadın?"

"Onu bulduğunuzda" dedi yorgunluktan kırpıştırdığı gözlerini uzaklara dikerek, "Şaşıracaksınız. Gerçeğin sandığınızdan ne kadar basit, bayağı, sıradan ama aynı zamanda ne kadar tuhaf ve tehlikeli olduğunu görüp şaşıracaksınız."

"Ve siz onun adını hiçbir şekilde vermek istemiyorsunuz, öyle mi?"

Cevap vermedi. Huzursuz ve kararsız olduğu fark ediliyordu. "Kayınvalidenize gitmekten hoşlanıyor musunuz?" diye sordu birdenbire.

"Kayınvalideme mi?" Afallamıştım. "Evet, tabii. Fakat bunun bütün bunlarla ne ilgisi var?"

"Sonuçta Péter annesindeyken de evinde sayılır" dedi sıkıntılı bir tavırla. "İnsan bir şey bulmak istiyorsa önce evde iz aramalı. Hayat bazen olayları bir polisiye romandaki kadar gelişigüzel düzenler. Hani bilirsiniz ya, polis sayfalar boyunca harıl harıl cinayet izi arar, şapka iğneleriyle duvardaki çatlakları eşeler, oysa aranan mektup bütün bu zaman boyunca burunlarının dibinde, çalışma masasının üzerinde durmaktadır. Fakat bunu kimse fark etmez."

"Mor kurdeleli kadını Péter'in annesine mi sormalıyım?" Şaşkınlığım gittikçe artıyordu.

"Tek söyleyebileceğim şu ki" diye cevap verdi temkinli bir biçimde ve yüzüme bakmadan, "Péter'in sırrını keşfetmek için dünyaya açılmadan önce onun diğer evinde, annesinin dairesinde etrafa bakmalısınız. Orada mutlaka size yön gösterecek bir şey bulursunuz. Anne baba evi daima biraz da suç mahallidir. Orada bir insana dair her şey bir arada bulunur."

T.me/Cinciva

"Teşekkürler" dedim. "Yarın sabah kayınvalideme gidip etrafa bakacağım. Yalnız, orada ne arayacağımı henüz bilmiyorum."

"Böyle olmasını siz istediniz" dedi sorumluluğu üzerinden atmak istercesine.

Müziğin sesi yükseldi ve salona, dans edenlerin arasına girdik. Erkekler benimle konuşup duruyorlardı ve bir süre sonra kocam koluma girerek beni dışarı çıkardı. Doğruca eve gittik. Bütün bunlar 30 Nisan'da, evliliğimizin beşinci yılında oldu.

O gece çok derin uyudum. Sanki içimden geçen güçlü bir elektrik akımı kısa devreye neden olduğu için ruhum karanlığa gömülmüştü. Uyanıp bahçeye çıktığımda –sirokoyu andıran sıcak bir rüzgârın estiği, ılık bir ilkbahar sabahıydı, birkaç gündür kahvaltı sofrası dışarıya kuruluyordu– kocam gitmişti. Tek başıma kahvaltı ettim; şekersiz, acı çayı küçük yudumlarla içtim ve hiçbir şey yemek istemedim.

Masada gazeteler duruyordu. Büyük puntolarla yazılmış manşetleri dalgın dalgın okudum. O gün küçük bir devlet dünya haritasından silinmişti. O yabancı ülkedeki insanların bir sabah, hayatlarının, yaşam biçimlerinin, inandıkları ve üstüne yemin ettikleri her şeyin bir günde yok olduğunu, artık geçerli olmadığını ve şimdi bambaşka bir şeyin başladığını öğrendiklerinde neler hissettiklerini hayal etmeye çalıştım; başlayan belki daha iyi belki daha kötü bir şeydi ama ne olursa olsun o kadar gerçek ve nihai bir şekilde başkaydı ki, sanki ülkeleri, vatanları denize gömülmüştü de bundan sonra farklı yaşam koşullarında, suyun altında var olmak zorunda kalacaklardı. Bunları düşünüyordum. Bir yandan da benim ne istediğimi. Tanrı'dan nasıl bir emir, nasıl bir mesaj almıştım? Kalbimde süren kargaşanın anlamı neydi? Benim kederim, kırgınlığım, acım, sabah uyandıklarında hayatlarındaki en değerli şeyi, vatanlarını, o doğal, sıcak yakınlığı, bildik ev düzenini kaybettiklerini öğrenen milyonlarca insanın sefaletinin yanında neydi ki? Fakat yine de dalgın dalgın gazeteleri karıştırıyor, dünyayı yerinden oynatan haberlere bütün ruhumla odaklanamıyordum. Kendi kendime, böyle bir dünyada bu kadar gergin, bu kadar takıntılı bir biçimde kendime ait bir meselenin peşine düşmeye hakkım var mı diye soruyordum. Kocamın bütünüyle bana ait olmaması, milyonların

T.me/Cinciva

acısının yanında neydi ki? Dünyanın sırrıyla kıyaslandığında kocamın sırrının ne önemi vardı, benim kişisel sıkıntımın ne önemi vardı? Fakat bilirsin, bunlar sözde sorulardır. Bir kadının dünya meselelerine duyarlılığı yoktur. Sonra, ihtiyar rahibin belki de haklı olduğunu düşündüm. Belki de gerçekten yeterince derin, yeterince mütevazı inanmıyordum. Belki de bu delice teşebbüsümün kibirli bir yanı vardı; hayat denen çalılıktan kocamın sırrını, mor kurdeleli kadını koparıp almak üzere kendime biçtiğim dedektif rolünde bir insana, bir Hıristiyan'a, bir kadına yakışmayacak şeyler mevcuttu.

Belki de... Böyle bir sürü "belki de" kafamın içinde uğuldayıp duruyordu.

Bahçede oturuyordum, çay soğumuştu, güneş parlıyordu. Kuşlar heyecanla cıvıldaşıyordu. Lázár'ın ilkbaharı sevmediği aklıma geldi; bu mevsimdeki tomurcuklanma ve buharlaşmanın mide asidini arttırdığını, aklı ve duyguları raydan çıkardığını söylemişti. Sonra bir anda birkaç saat önce, gece, o kibirli ve soğuk evde, müzik eşliğinde, fıskiyenin yanında, kış bahçesinin boğucu vahşi orman kokularının içinde konuştuğumuz her şeyi hatırladım. Şimdi hepsi aklımdaydı ve sanki bunları bir yerde okumuşum gibi geliyordu.

İnsan hayattaki en trajik durumda birdenbire acı ve ümitsizliğin ötesine geçip tuhaf bir biçimde duygusuz ve kayıtsız, hatta neredeyse neşeli olur; o duyguyu bilir misin? Mesela sevdiği bir insanın cenazesinde birden aklına, evde yanlışlıkla buzdolabının kapısını açık unuttuğu ve köpeğin cenaze yemeği için alınan ete musallat olabileceği gelir. Ve daha mezar başında ilahi söylenirken, fısıldayarak ve gayet sakin bir biçimde buzdolabı konusunda harekete geçer. Çünkü içimizde bu da var; birbirine işte böylesine sonsuz uzak kıyılarda yaşıyoruz.

Güneşin altında oturmuş, olup biten her şeyi sanki bir başka insanın hazin kaderini düşünüyormuşçasına, büyük bir rahatlık ve serinkanlılıkla hatırlıyordum. Lázár'ın söylediği her kelime aklıma geliyor ama artık hiçbiri beni elektrik çarpmışa çevirmiyordu. Bir önceki günün gerilimi kaybolmuştu. Sanki kış bahçesinde yazarla birlikte oturan kişi ben değildim. Mor kurdele şimdi bana bir parça cemiyet dedikodusu gibi geliyordu. Sonuçta başkaları, benim hayatımın anlamını ve kaderini temsil eden şeyi çay saatinde ya da akşam yemeğinde şu şekilde de ele alabilirlerdi: "Bilmemkimleri tanır mısınız? Evet, şu fabrikatör ve karısı. Rózsadomb'da oturuyorlar. İyi

T.me/Cinciva

bir evlilik değil. Kadın kocasının bir başkasını sevdiğini öğrendi. Düşünsenize, adamın cüzdanında mor bir kurdele buldu ve her şey ortaya çıktı. Evet, boşanıyorlar." Benim, bizim yaşadığımız şeyden böyle de bahsedilebilirdi. Cemiyet içinde bu tür konuşmaları ne çok dinlemiştim; yarım kulakla, dikkatimi vermeden. Biz, yani ben, kocam ve mor kurdeleli kadın da bir cemiyet dedikodusuna dönüşebilir miydik?

Gözlerimi kapatıp güneşin altında arkama yaslandım ve bir köy şamanı gibi, mor kurdeleli kadının yüzünü gözümün önüne getirmeye çalıştım.

Çünkü bir yerlerde bu yüz vardı; yan sokakta ya da kâinatın başka bir yerinde. Onun hakkında ne biliyordum? Bir insan hakkında ne bilebilirsin? Kocamla beş yıl yaşamıştım ve onu iyice tanıdığımı düşünüyordum, her bir alışkanlığını, her bir el hareketini bildiğimi; yemekten önce aceleyle ve aynaya bakmadan ellerini yıkayışını, saçını tarayışını, kızgın ve dalgın bir biçimde gülümseyip aklına ne geldiğini söylemeyişini. Ve daha birçok şeyi, her şeyi; bir insanın bedeniyle ve ruhuyla kurulan o tekinsiz ve sıradan, dokunaklı ve moral bozucu, muhteşem ve sıkıcı yakınlık. Bütün bunları bildiğimi sanıyordum. Ve günün birinde, onun hakkında hiçbir şey bilmediğimi fark ettim. Evet, Lázár'dan, kocamın ruhu üzerinde iktidarı olan bu yabancı, hayal kırıklığına uğramış, buruk adamdan daha az şey biliyordum. Onun nasıl bir iktidarı vardı? İnsani bir iktidar. Benim kadınca iktidarımdan farklı. Daha güçlü. Bunu kendime açıklayamıyor, sadece ikisini birlikte gördüğümde hissediyordum. Fakat bu insan bir önceki akşam, kendisinin bu iktidarı o öteki kadınla paylaşmak zorunda kaldığını da söylemişti. Ve ben bunu yapmadan duramazdım: Dünyada muazzam ve ürkütücü olaylar gerçekleşse de, bu egoistçe bir şey olsa da, kendi kendime bende gerçek inanç ve hakiki tevazunun eksik olduğunu söylemek zorunda kalsam da, benim dertlerim dünyanın acısıyla, ulusların ve halkların kaderiyle kıyaslandığında gülünç gelse de bu şehirde kendimi yollara vurup beni şahsen ilgilendiren, halledilmesi gereken bir meselem olan o kadını titizlik ve bencillikle, kör ve takıntılı bir biçimde aramadan duramazdım. Onu görmek, sesini duymak, gözlerinin içine bakmak, tenini, alnını, ellerini incelemek zorundaydım. Lázár –kapalı gözlerle güneşin altında otururken onun sesini tekrar duyuyor ve akşamki atmosferin, müziğin, baş döndürücü ve gerçekdışı konuş-

T.me/Cinciva

mamızın içimden bir kez daha akıp geçtiğini hissediyordum– bu gerçeğin tehlikeli ama aynı zamanda hayal ettiğimden çok daha gündelik ve sıradan olduğunu söylemişti. Bu nasıl bir "sıradan" gerçek olabilirdi? Bununla ne demek istemişti?

Ne olursa olsun, yürümem gereken yolu göstermiş, nerede arayacağımı söylemişti. Öğlen olmadan kayınvalideme gitmeye ve onunla lafı hiç dolandırmadan konuşmaya karar verdim.

Sıcak basmıştı. Kendimi yine boğucu bir hava akımına çıkmış gibi hissediyordum.

Bu ruhsal ısınmayı nesnel düşüncelerle gidermeye çalıştım. Çünkü tıpkı kocamın cüzdanının iç gözünü açtığım anda –çok uzun zaman önce, ta bir önceki gün bu saatte– olduğu gibi ısınan kan beynime fırlamıştı. Lázár hiçbir şeye el sürmeyip beklemem gerektiğini söylemişti. Hayalet görmüş olabilir miydim? Belki de *corpus delicti*'nin,[7] mor kurdelenin öyle büyük bir anlamı yoktu. Ya da belki Lázár şu tuhaf, anlaşılmaz oyunlarından birini oynamıştı. Bu insan bütün hayatı korkunç, acayip bir oyun, tehlikeli asitlerle ve sıvılarla oynayan bir kimyager gibi sezgisel yaklaştığı bir deney malzemesi olarak görüyor ve bütün bunların günün birinde havaya uçması riskini göze alıyor olabilir miydi? Bana kayınvalidemin evine gitmemi ve Péter'in sırrını "suç mahallinde" araştırmamı söylerken bakışında, bu amansızca nesnel, kayıtsız ama bir yandan da fazlasıyla meraklı bakışta soğuk bir ışık vardı. Fakat yine de önceki akşam hakikati söylediğini ve oyun oynamadığını biliyordum. Gerçek bir tehlikenin eşiğinde olduğumu biliyordum. Hani böyle insanın evden çıkmak istemediği günler vardır. Gökyüzü, yıldızlar, çevrendeki her şey seninle konuşur, her şey seninle ilgilidir.

Hayır, mor kurdele ve arkasında yatan şey, ister kayınvalidemin evinde olsun ister başka yerde, gerçeğin ta kendisiydi.

O sırada aşçı bahçeye geldi, alışveriş defterini bana uzattı, hesap kitap yaptık, öğle ve akşam yemeğini planladık.

O zamanlar kocam çok iyi kazanıyor, bana verdiği parayı bilmiyordu bile. Özgürce kullandığım bir çek defterim vardı. Tabii ki tam da bu yüzden, sadece gerekli olanı almaya çok dikkat ediyordum. Fakat işte bu "gerekli olan" öylesine esnek bir kavram ki... Bana göre "gerekli olan"ın, birkaç yıl önce gözüme erişilmez derecede lüks

7 Lat. Suç kanıtı. (ç. n.)

T.me/Cinciva

görünen şeyler olduğunu kendime itiraf etmek zorunda kalıyordum. Şehir merkezindeki en pahalı şarküteri, telefonla verdiğimiz sipariş üzerine bize balık ve tavuk gönderiyordu. Yıllardır pazara gitmiyordum; ne tek başıma, ne de aşçıyla. İlkbaharın ilk sebzesinin fiyatını doğru dürüst bilmiyor, sadece personelden her şeyin en iyi kalite olmasını istiyordum. O yıllarda gerçeklik algım altüst olmuştu. Ve aşçı kadının, o hırsız saksağanın tabii ki işine gelen şeyleri yazdığı alışveriş defterini elimde tutarken uzun zamandır ilk kez, beni şu anda bunaltan ve sarsan her şeyin belki de sadece paranın şeytani, büyülü gücü yüzünden benim için bu kadar önemli olduğunu düşündüm. Belki de yoksul olsaydım kocamla, kendimle ve mor kurdeleyle daha az ilgilenecektim. Yoksulluk ve hastalık mucizevi bir şekilde duyguların ve ruhsal karmaşaların değerini düşürür. Fakat ben yoksul değildim, ayrıca hasta da değildim, en azından kelimenin aile hekimleri tarafından kullanılan anlamıyla.

Dolayısıyla aşçıya, "Akşam yemeğine mayonezli tavuk söğüş hazırlayın lütfen. Fakat sadece göğüs etinden. Yanına da marul salatası" dedim.

Ve giyinmek üzere eve girdim; sonra da yola koyulup dışarıdaki dünyaya açılacak, mor kurdeleli kadını arayacaktım. Bu o sırada benim hayattaki vazifemdi. Bu vazifeyi ben arayıp bulmamıştım; bir emre uyuyordum.

Sokağa çıktım, güneş parlıyordu ve tabii nereye gideceğim, kimi arayacağım konusunda hiçbir fikrim yoktu. Kayınvalideme gitmem gerekiyordu, orası belliydi. Fakat bunun ötesinde, aradığım kişiyi bulacağımdan en ufak bir şüphem yoktu. Bilmediğim tek şey, Lázár'ın tek bir cümleyle, o son cümlesiyle her şeyi hazırladığı ve elimi atar atmaz bu sırrı hayatın keşmekeşinden koparıp alacağımdı.

Fakat yine de keşfettiğimde şaşırmadım. "Keşfettiğimde"; bu da ne demekse... Sonuçta ben de o günlerde sadece tecelli eden kaderin bir enstrümanı, bir temsilcisiydim. Geriye dönüp düşündüğümde başım dönüyor ve derin bir tevazu hissediyorum; çünkü o zamanlar aslında mucizevi bir düzen hüküm sürüyor, bir önceki ayrıntıdan hızla ve tastamam bir sonraki ayrıntı çıkıyor, her şey noktası noktasına birbirine uyuyordu. Sanki olayları biri yöneti-

T.me/Cinciva

yordu; ardı ardına, anlaşılmaz ama sakinleştirici bir biçimde. Evet, gerçekten inanmayı o günlerde öğrendim. Anlarsın ya, denizde fırtınaya yakalanan korkaklar gibi. O zaman fark ettim ki dünyanın karmaşasının ardında içsel bir düzen vardı; tıpkı müzikteki gibi mantıklı ve harika bir düzen. Üçümüz için kader anlamına gelen durum bir anda olgunlaşmıştı. Ve içerdiği her şey birdenbire dışarı fışkırmış, meyvesi zehirli bir bitkinin göz alıcı güzelliği gibi kendini gösteriyordu. Tek yapmam gereken onu seyretmekti.

Fakat o sırada kendimi eyleme geçen biri gibi görüyordum. Bir otobüse binip Lázár'ın tavsiye ettiği gibi kayınvalidemin evine gittim.

Bunun kısa, tehlikesiz bir ziyaret olacağını sanıyordum. Onun o temiz hayatının buğusunun içinde biraz olsun dinlenecek, hayatımın ta kendisi haline gelen boğucu duygusal karmaşadan kurtulup azıcık kendime gelecek, belki öğrendiklerimi anlatıp bir miktar gözyaşı dökecek, teselli ve destek isteyecektim. Péter'in geçmişiyle ilgili bir şey biliyorsa bunu bana anlatırdı. Öyle düşünüyordum. Otobüste otururken kayınvalidemin evi bana, dumanlar içindeki bir bataklıktan çıkacağım dağ kaplıcası gibi görünüyordu. Bu ruh hali içinde evin kapısını çaldım.

Kayınvalidem şehir merkezinde, yüz yıllık bir apartmanın ikinci katında oturuyordu. Apartmanın merdiven boşluğu bile bir gardırop gibi lavanta kolonyası kokuyordu. Kapıyı çaldıktan sonra asansörü beklerken, bu koku içime dokundu; daha soğuk, temiz ve tutkusuz bir hayata sınırsız bir özlem duydum. Yukarı çıkarken gözlerim yaşlarla doldu. Bütün bunları düzenleyen gücün o anda da benim üzerimde söz sahibi olduğunu hâlâ anlamamıştım.

Kapıyı kâhya kadın açtı. "Maalesef" dedi beni görünce, "Hanımefendi evde değil."

Birden alışkın bir hareketle elimi yakalayıp öptü.

"Bırakın lütfen" dedim ama artık çok geçti. "Bırakın, Juditçiğim. Evde değilse beklerim."

Karşımdaki açık, sakin, gururlu yüze gülümseyerek baktım. Bu kadın, Judit, kayınvalidemin kâhyasıydı; on altı yıldır onun yanında çalışıyordu. Transdanubia'dan gelmiş bir köylü kızıydı ve daha kayınvalidemin eski evinde bütün işleri üstlenmişti; her şeye o bakıyordu. Yanlarına geldiğinde çok gençti, aşağı yukarı on beş yaşındaydı. Kayınpederim ölüp büyük ev boşaltıldığında o da

T.me/Cinciva

kayınvalidemle birlikte şehir merkezindeki bu eve taşınmıştı. Ve bu arada bir kız kurusu haline gelerek –otuzunu geçmişti– kâhyalığa terfi ettirilmişti.

Loş koridorda duruyorduk. Judit ışık açtı. İşte o anda titremeye başladım. Bacaklarım tir tir titriyordu, beynimdeki kan çekilmişti ama kendimi ayakta tutmaya çalışıyordum. O sabah kâhyanın üzerinde pamuklu kumaştan, yakası açık, renkli bir dirndl,[8] basit bir iş kıyafeti vardı. Kafasına da tülbent takmıştı, çünkü temizlik yapıyordu. Ve köylülere özgü bir kalınlığı olan beyaz boynundaki mor bir kurdelenin ucunda, pazardan alınan türden ucuz, küçük bir madalyon sallanıyordu.

Elimi uzattım ve hiç tereddüt etmeden ya da düşünmeden kurdeleyi ucundakiyle birlikte boynundan çekip aldım. Madalyon yere düşüp açıldı. En tuhafı neydi, biliyor musun? Judit atılıp onu yerden kapmaya çalışmadı. Dimdik durdu ve yavaş yavaş, sakince, daha da dikleşerek kollarını göğsünde kavuşturdu. Ben eğilip madalyonu aldım, içine yapıştırılmış iki fotoğraftaki kişiyi tanımıştım; o ise bu şekilde hiç kımıldamadan durmuş, yukarıdan bana bakıyordu. Her iki fotoğraf da kocama aitti. Bir tanesi eskiydi, on altı yıl önce çekilmişti. O zamanlar kocam otuz iki yaşındaydı, Judit ise herhalde on beş. Diğer fotoğraf bir önceki yıldandı; kocam bunu sözümona Noel'de annesine vermek için çektirmişti.

Orada uzun süre, hiç hareket etmeden durduk.

"Lütfen" dedi en sonunda neredeyse azametli bir tavırla, "Burada böyle durmayalım. Odama gelin."

Odasının kapısını açıp nazik bir jestle beni içeri buyur etti. Tek kelime etmeden girdim. Eşikte durdu, kapıyı arkasından kapadı ve kesin, kararlı hareketlerle anahtarı iki kez çevirerek kilitledi.

Daha önce bu odaya hiç girmemiştim. Zaten orada ne işim olacaktı ki? Ve ister inan ister inanma, bu kadının yüzüne daha önce hiç alıcı gözle bakmamıştım.

Oysa şimdi tam da bunu yapıyordum.

Odanın ortasında beyaz boyalı bir masa ve kenarında iki iskemle vardı. Başımın dönmesinden korkarak yavaş yavaş yürüyüp iskem-

8 Üstü dar, altı geniş etekli, önlüklü, geleneksel Bavyera elbisesi. (ç. n.)

T.me/Cinciva

lelerden birine oturdum. Judit oturmadı; kollarını kavuşturmuş, sakin ve kararlı bir biçimde, birinin içeri girip bizi rahatsız etmesine engel olmak istercesine kapının önünde duruyordu.

Etrafı en küçük ayrıntısına kadar tetkik ediyordum; sanki sınırsız zamanım vardı ve buradaki her şey, her nesne, her çöp parçası önemliydi; buradaki, yani "suç mahallindeki": Lázár aynen böyle ifade etmişti, ayrıca gazetede de her gün, polisin suçluyu yakaladıktan sonra incelemelerde bulunmak üzere suç mahalline gittiğini okuyordum. Odayı sanki burada, burada ya da benzer bir yerde, hayatın çok eski bir döneminde bir şey yaşanmış gözüyle araştırıyordum. Aynı anda soruşturma yargıcı, şahit ve belki de kurbandım. Judit hiçbir şey söylemiyor, beni rahatsız etmiyor, benim için bu odadaki her şeyin önemli olduğunu gayet iyi anlıyordu.

Fakat dikkat çekici bir şey görmedim. Odanın eşyası fakir işi değildi ama konforlu da sayılmazdı. Manastırlarda dünyevi ziyaretçiler için böyle misafir odaları olur. Bu oda, yatağın pirinç çerçevesi, beyaz mobilyalar, beyaz perdeler, çizgili kilim, etrafına tespih sarılmış Meryem Ana tasviri, lavabonun üzerindeki cam rafta duran son derece mütevazı ama bilinçli seçilmiş tuvalet takımı ne ifade ediyordu, biliyor musun? Feragat. İnsan bu odada bir feragat havası teneffüs ediyordu. Ve bunu hissettiğim anda kalbimdeki öfke uçup gitti, geriye sadece hüzün ve büyük bir korku kaldı.

O uzun dakikalar boyunca başka birçok duyguya daha kapıldım. Her şeyi idrak ediyor, eşyaların arkasında saklı olanı da hissediyordum: Bir kader, bir hayat. Söylediğim gibi, birden içimi bir korku kapladı. Şimdi yine Lázár'ın, gerçeğin ne kadar basit, sıradan ve aynı zamanda ürkütücü olduğunu görünce şaşıracağımı söyleyen o üzgün, boğuk sesini çok net duyuyordum. Eh, aslında bütün bunlar oldukça sıradandı. Ve bir yandan da ürkütücüydü. Dur bir dakika, her şeyi sırayla anlatmalıyım.

Bu odada bir feragat havası hissettiğimi söyledim. Fakat aynı zamanda bir entrika, bir suikast kokusu da alıyordum. Sakın oranın öyle bir fare deliği, yoksul çalışanlara verilen türden derme çatma bir bölme olduğunu sanma. Derli toplu, temiz bir odaydı; zaten kayınvalidemin evindeki bir çalışanın odası da başka türlü olamazdı. Sana manastırlarda böyle misafir odaları olduğunu da söylemiştim: Bunlar biraz da içindeki misafirin sadece yaşamakla, uyumakla, yıkanmakla kalmayıp aynı zamanda ruhuyla meşgul olması gereken

T.me/Cinciva

hücrelerdir. Böyle odalarda her eşya, bütün atmosfer, daha yüce bir düzenin kesin emrini anımsatır. Herhangi bir kokudan, kolonya ya da kokulu sabundan eser yoktu. Lavabonun yanında bir parça Marsilya sabunu duruyordu. Yanında da gargara, diş fırçası, tarak ve saç fırçası. Bir de küçük güderi süngeriyle bir kutu pudra. Bütün bunları büyük bir dikkatle inceledim.

Komodinin üzerinde çerçevelenmiş bir toplu fotoğraf vardı. İki küçük kız, açıkgöz tipli, biri üniformalı iki oğlan ve korkmuş görünen iki yaşlı insan, karı koca. Uzun lafın kısası, Transdanubia'nın bir yerlerindeki aile.

Bir su bardağının içinde taze keçisöğütleri.

Masanın üzerinde bir dikiş sepeti duruyordu, içinde çoraplar vardı; bir de kapağında deniz kenarı ve kumda oynayan çocuklar olan eski bir turistik broşür. Broşür buruşturulmuş, orası burası bükülmüş ve belli ki okuna okuna yıpranmıştı. Kapıdaki bir askıda, beyaz önlüğüyle siyah bir hizmetçi elbisesi asılıydı. Hepsi buydu.

Yine de bu sıradan nesnelerde bilinçli bir disiplin vardı. Burada, düzen için eğitilmesine gerek olmayan birinin yaşadığı hissediliyordu: Bu odanın sakini kendi kendini disipline sokmuş ve eğitmişti. Evlerde çalışanların genellikle odalarını nelerle doldurduklarını sen de bilirsin. Akla hayale gelmeyecek şeylerle. Kendi dünyalarının içinde ele geçirebildikleri her şeyle; kalp şeklinde zencefilli kurabiyelerle, rengârenk kartpostallarla, çürüğe çıkmış kanepe minderleriyle, ucuz süs eşyalarıyla, öteki dünyadan, efendi takımının dünyasından üstlerine boşaltılan bütün atıklarla. Vaktiyle boş pudra kutularımı biriktiren ve attığım parfüm şişelerini saklayan bir hizmetçim vardı. Nasıl ki zenginler tütün kutuları, Gotik oymalar ya da Fransız izlenimcilerinin resimlerini topluyorlarsa, o da bu eski püsküyü topluyordu. Onun dünyasında bütün bu nesneler, bizim için güzel ve sanatsal olanla aynı anlama geliyor, ona tekabül ediyordu. Çünkü insan sadece gerçek için ve belli hedeflere yönelik yaşayamaz... Biraz lüzumsuz, biraz dikkat çekici ve pırıltılı bir şeylere de ihtiyacı vardır; bunlar hırdavat olsa bile. Çoğu insan güzel, albenili şeylere sahip olmadan yaşayamaz. Bunlara, mesela alev alev günbatımını ya da ormandaki sabah kızıllığını gösteren altı fillerlik bir kartpostala ihtiyacı vardır. Biz böyleyiz. Yoksullar da böyledir.

Fakat odanın kapalı kapısının önünde duran kadın, işte o böyle değildi.

T.me/Cinciva

Bu odada yaşayan kadın her türlü lüksten, ucuz gösterişten, değersiz allı pullu ıvır zıvırdan feragat etmişti. Burada, dünyanın bütün o bolluğuyla lütufkârca önüne attığı her şeyi katı ve müsamahasız bir biçimde kendinden esirgeyen birinin yaşadığı hissediliyordu. Evet, burası katı bir odaydı. Burada hayallere dalınmaz, tembellik edilmez, yan gelip yatılmazdı. Burada bir kadın, ettiği yeminin altında yaşar gibi yaşıyordu. Fakat bu yemin, bu kadın ve bu oda bende en ufak bir sempati uyandırmamıştı. O yüzden korkuyordum.

Burası, ev sahibesinin ipek çoraplarını ve attığı elbiselerini giyen, gizlice küçük hanımın parfümünü sıkan ve evin beyiyle cilveleşen şen şakrak ev kedisinin yuvası değildi. Karşımda duran kadın ev hayatının kötü ruhu, gizli sevgili, çürümüş, yozlaşmış burjuva evlerinin sireni değildi. Hayır, bu kadın kocamın sevgilisi olmamıştı; onun resimlerini boynundaki mor kurdelenin ucuna taktığı madalyonda taşıyor olsa bile. Bu kadın nasıldı, biliyor musun? Ne gibi bir duyguya kapıldım, sana söyleyeyim: Sempatik değildi ama benim dengimdi. Aynı zamanda coşkuya yatkın, duygu yönü ağır basan, güçlü, kendi ayakları üstünde duran, duyarlı ve acı çekmeye meyilli biriydi; tıpkı benim gibi, onurunu koruyan bütün insanlar gibi.

Elimde madalyonlu mor kurdeleyle sandalyede sus pus oturuyordum.

O da bir şey söylemiyordu. O da heyecanlı değildi. Geniş omuzlarıyla dimdik duruyordu; ince değildi, uzun boylu da sayılmazdı ama vücudu orantılıydı. Bir önceki akşam ünlü erkekler ve güzel kadınlarla dolu o eve girseydi, arkasından bakıp sorarlardı: Kim bu kadın? Ve hepsi de şu duyguya kapılırdı: Bir şahsiyet. Prensesimsi denilebilecek bir endamı ve vücut şekli vardı. Daha önce prensesler görmüştüm ama hiçbirinin prensesimsi bir vücut şekli yoktu. Oysa bu kadının vardı. Ve gözlerinde, yüzünde, çevresinde, nesnelerde, odanın eşyasında ve atmosferinde içime korku salan başka bir şey daha vardı. Az önce bunun, bilinçli bir feragat sebebiyle olduğunu söylemiştim. Fakat bu feragatin altında gergin bir beklenti vardı. Bir hazırlık. Bir talep: Ya hepsi ya hiçbiri. Yıllarca, on yıllarca pes etmeyen, pusuda yatan bir içgüdü. Asla dağılmayan bir dikkat. Gönlü tok ve mütevazı değil, kibirli ve gururlu bir feragat. Neden daima soyluların kibirli oldukları söylenir? Ben bir sürü kont, bir sürü

T.me/Cinciva

düşes tanıdım ki hiçbiri kibirli değildi. Daha ziyade güvensiz ve biraz suçluluk duygusu içindeydiler; bütün gerçek büyük hanımefendiler ve beyefendiler gibi. Buna karşılık bu Transdanubialı köylü kızı yüzüme dik dik bakarken ne suçluluk duygusu içinde, ne de mütevazıydı. Bakışında soğuk bir pırıltı vardı. Tıpkı ava giderken götürülen bıçaklardaki gibi. Bununla birlikte son derece kendine hâkim ve ölçülüydü. Hiçbir şey söylemiyor, kıpırdamıyor, gözünü bile kırpmıyordu. O bir kadındı ve şimdi hayatının büyük anını yaşıyordu. Bunu bütün ruhu, bütün bedeni ve bütün kaderiyle yaşıyordu.

Bir manastırdaki misafir odası; öyle mi söyledim? Evet, o da var. Fakat aynı zamanda bir kafes, vahşi bir hayvanın kafesi. On altı yıldır bu ya da benzeri bir kafeste yaşıyor, dönüp duruyordu; safkan bir vahşi hayvan, tutku ve beklentiden ibaret. Bense şimdi kafese, yanına girmiştim ve bakışıyorduk. Hayır, bu kadın maskaralıkla kandırılamaz ya da ağzına bir parmak bal çalınamazdı. O bütün hayatı, bütün tehlikeleriyle kaderi istiyordu. Bekleyebilirdi. Sağlam beklemiş, diye düşündüm takdir ederek ve bir anda tüylerim diken diken oldu.

Madalyonlu mor kurdele hâlâ kucağımdaydı. Yıldırım çarpmış gibi orada öyle oturuyordum.

"Lütfen" dedi en sonunda, "Fotoğrafları bana geri verin". Ben yerimden kımıldamayınca, "Bir tanesini" dedi, "Geçen yıl çekilmiş olanı isterseniz size veririm. Fakat diğeri bana aittir."

Bunu, sahiplik hakkı iddia eden ve yargılayan bir ses tonuyla söylemişti. Evet, diğer fotoğraf on altı yıl önce çekilmişti, o zamanlar ben henüz Péter'i tanımıyordum. O ise tanıyordu; hem de benim sonradan tanıdığımdan daha iyi tanıyordu. İki fotoğrafa tekrar baktım ve ardından tek kelime etmeden madalyonu ona uzattım.

O da resimlere baktı; bir zarar görmediklerine kendini inandırmak istercesine uzun uzun, dikkatle. Sonra pencereye doğru yürüdü, yatağın altından eski püskü bir bavul çıkardı, komodinin çekmecesinden küçük bir anahtar alarak bavulu açtı ve madalyonu içine kilitledi. Bütün bunları ağır ağır, bol vakti varmış gibi, hiçbir heyecan ya da telaş belirtisi göstermeden yapmıştı. Bütün hareketlerini izliyordum. Birden, az önce fotoğrafları geri isterken bana artık hanımefendi demediği belli belirsiz aklımdan geçti.

O anlarda bir şey daha hissettim. Aradan çok yıl geçti, şimdi bütün hikâyeyi çok daha net görüyorum. İçimi bütünüyle

T.me/Cinciva

dolduran bir duygu bana, o an yaşadıklarımın sıradışı bir yanı olmadığını söylüyordu. Bütün bunları bir şekilde önceden biliyordum. Tabii ki Lázár bana önceki akşam, bulmayı ölüm kalım meselesi haline getirdiğim mor kurdeleli kadının çok yakınımda, birkaç sokak ötede, kayınvalidemin evinde yaşadığını, onu daha önce birçok kez gördüğümü ve onunla konuştuğumu, günün birinde bir meczup gibi hayatımın rakibini aramak üzere sokağa çıktığımda gireceğim ilk yolun beni ona götüreceğini söylese şaşırırdım. Elbette önceki akşam biri bana böyle bir kehanette bulunsaydı, konuyu değiştirmemizi rica eder, hayatın ciddi hususlarında şaka yapılmasından hoşlanmadığımı söylerdim. Fakat şimdi, her şeyin basitçe kendiliğinden geliştiği noktada hayretler içinde değildim. Mizansen beni şaşırtmamıştı. Karşımdaki kişi de. Bütün bu yıllar boyunca Judit hakkında bildiğim tek şey, böyle birinin var olduğu ve "fevkalade" olduğuydu; kayınvalidemin en büyük desteği, neredeyse aileden biri ve itaat yönünden bir mucizeydi. Fakat o anda, bütün bu zaman boyunca aslında onun hakkında daha fazlasını bildiğimi fark ettim: Her şeyi. Kelimeler halinde ve aklımla değil. Ona "İyi günler", "Evde misiniz?" ve "Bir bardak su lütfen"den fazlasını söylememiş olsam da, o yıllarda onun hakkındaki ve kendim hakkındaki her şeyi duygularımla, kaderimle biliyordum.

Her şeyi biliyordum ve belki de bu yüzden şimdiye dek hiç yüzüne bakmamıştım. Korkmuştum. Hayatın öteki kıyısında bir kadın yaşıyor, işini yapıyor, bekliyor ve yaşlanıyordu; tıpkı benim gibi. Ben de karşı kıyıda yaşıyor, hayatımın neden eksik ve katlanılmaz olduğunu, günlerimin ve gecelerimin içine gizli, sinsi bir ışın gibi sızan "yolunda gitmeyen bir şeyler var" duygusunun nereden geldiğini bilmiyordum. Kocam ve Judit hakkında hiçbir şey bilmiyordum. Fakat insanın hayatta, imkânsız, anlamsız ve akıl almaz olanın gerçekte sıradan ve bir o kadar basit olduğunu kavradığı anlar vardır. Birdenbire hayatın mekanizmasını görürüz: Önemli saydığımız figürler gömülüp gider, arka plandan başkaları, hakkında net bir şey bilmediklerimiz öne çıkar ve aniden, ortaya çıktıkları anda idrak ederiz ki biz onları bekliyormuşuz, onlar da tüm kaderleriyle bizi.

Ve bir bütün olarak her şey hakikaten Lázár'ın dediği gibiydi: Bayağı.

T.me/Cinciva

Bir köylü kızı, boynunda taşıdığı bir madalyonun içinde kocamın fotoğraflarını saklıyor. Bu kız köyden şehre, üst sınıf bir eve geldiğinde on beş yaşındaydı. Doğal olarak evin genç beyine âşık oldu. Genç bey evlenip evden taşındı. Hâlâ bazen birbirlerini görüyorlar ama artık birbirleriyle işleri yok. Sınıf farkı kızla adam arasında gittikçe büyüyen bir uçuruma dönüşüyor. Aradan zaman geçiyor. Adam yaşlanıyor. Kız da artık neredeyse bir kız kurusu. Hiç evlenmemiş. Neden?

Sanki yüksek sesle düşünmüşüm gibi soruma cevap verdi: "Buradan çekip gideceğim. Yaşlı hanımefendi için üzülüyorum ama gideceğim."

"Nereye Juditçiğim?" diye sordum. Ona böyle sevecen hitap etmek bana hiç zor gelmemişti.

"Bir iş bulacağım" dedi. "Köyde."

"Evinize gidemez misiniz?" Toplu fotoğrafa baktım.

Omuz silkti. "Onlar yoksul" dedi hissiz ve vurgusuz bir sesle.

"Yoksul" kelimesi kısık bir yankı halinde bir süre daha havada asılı kaldı. Sanki konuşabileceğimiz her şeyin arkasında aslında sadece bu varmış gibi. Az kalsın pencereden içeri uçan bir nesneye bakar gibi bu kelimenin arkasından bakacaktık: Ben merakla, o ise kayıtsızlık ve soğukkanlılıkla. O, bu kelimeye aşinaydı.

"Bence" dedim, "Bence bunun yararı olmaz. Neden gidesiniz ki? Kimse size bir şey yapmıyor. Hem o halde şimdiye dek neden kaldınız? Görüyorsunuz ya" diye devam ettim sanki tartışıyormuşuz da ben güçlü bir sav bulmuşum gibi, "Şimdiye dek kaldıysanız bundan sonra da kalabilirsiniz. Hiçbir şey olmadı."

"Hayır" dedi, "Gideceğim."

Alçak sesle, kesik kesik, kadınlara özgü bir tarzda konuşuyorduk.

"Neden?"

"Çünkü şimdi o öğrenecek."

"Kim?"

"O işte."

"Kocam mı?"

"Evet."

"Şimdiye kadar bilmiyor muydu?"

"Biliyordu. Fakat unutmuştu."

"Emin misiniz?"

T.me/Cinciva

"Evet."

"Peki" dedim, "Unuttuysa ona kim söyleyecek?"

"Siz, hanımefendi" dedi.

Ellerimi birleştirip kalbime bastırdım: "Hayatım" dedim, "Neler söylüyorsunuz? Delilik bu. Neden ona söyleyeceğimi düşünüyorsunuz? Ayrıca ne söyleyebilirim ki?"

Şimdi keskin ve hırslı bakışlarımızı hiç çekinmeden, maskelenmemiş bir merakla birbirimizin yüzüne dikmiştik; ikimiz de yıllarca diğerinden gözlerini kaçırdıktan sonra, sanki şimdi birbirimizi görmeye doyamıyorduk. Ve gerçekten de açık açık birbirimizin gözlerinin içine bakmaya yıllarca cesaret edemediğimizi şu anda idrak ediyorduk. İkimiz ayrı ayrı kendi köşemizde yaşamıştık. Gel gör ki ikimiz de kalbimizde bir sır saklamıştık; hayatımızın anlamını teşkil eden bir sır. Ve şimdi bu sırrı dile getirmiştik.

Yüzü nasıl mıydı? Belki tasvir edebilirim.

Fakat önce bir bardak su içeyim, olur mu? Boğazım kurudu. Bakar mısınız, bir bardak su lütfen. Teşekkürler. Bak, ışıkları söndürdüler bile. Neyse, zaten bitirmek üzereyim. Bir sigara daha alır mısın?

Geniş bir alnı, solgun, açık bir yüzü ve mavimsi siyah saçları vardı. Bu saçları ortadan ayırarak arkada topuz yapmıştı. Ucu kalkık burnu biraz Slavlara özgü bir yapıdaydı. Bütün yüzü dümdüz, açık ve yüz hatları bir köy kilisesinin sunağındaki tasvirde, hani şu gezgin ustanın eserinde yemliğin önünde diz çöken Meryem Ana'nınki kadar belirgindi. Gururlu ve çok solgun bir yüz. Mavimsi siyah saçlar bu yüzü çevreliyordu, tıpkı bir şey gibi... Ay benzetme yapmayı da hiç beceremem. Ne diyeceğim ki? Bu, Lázár'ın işi. Fakat o da bir şey söylemez, sadece gülümserdi, çünkü benzetmelerden hoşlanmaz. Bir tek gerçekleri ve ana cümleleri sever.

Dolayısıyla, eğer seni sıkmayacaksa gerçekleri anlatayım.

Judit'in kibirli, güzel bir köylü yüzü vardı. Neden köylü yüzü? Bu yüz basitti. Katıksız burjuvaların yüzlerine yansıyan tipik karmaşıklık onda yoktu. O acı, kırgın gerginlik. Bu yüz dümdüz ve amansızdı. Ucuz iltifatlar ve dostluk gösterileriyle kandırılıp gülümsetilemezdi. Anıları vardı; çok gerilerde kalmış, belki kişisel bile olmayan anılar. Bu yüzde, bir soyun anıları yaşıyordu. Ağız ve gözler kendi müstakil hayatlarını yaşıyorlardı. Gözleri de mavimsi siyahtı. Vaktiyle Dresden'deki hayvanat bahçesinde bir puma görmüştüm. Onun gözleri böyleydi.

T.me/Cinciva

Şimdi bu gözlerle bana bakıyordu; tıpkı boğulan birinin kıyıdaki bir insana, belki katili belki de kurtarıcısı olan kişiye baktığı gibi. Benim gözlerim de içinde sıcak bir ışık olan, açık kahverengi renkte kedi gözleridir. O anda kendi gözlerimin de parladığını ve hava saldırısı yaklaşırken projektörlerin yaptığı gibi tarayıcı ışık demetleri yolladığını biliyordum.

Böyle bakışıp duruyorduk ama en korkutucusu dudaklarıydı. Yumuşak ve kırgın. Dişleriyse kar beyazı ve kuvvetli. Çünkü o kuvvetli, heybetli ve kaslı bir kadındı. Şimdi beyaz yüzünde bir gölge belirir gibi olmuştu. Fakat şikâyet etmedi. O da aynı şekilde alçak sesle ve teklifsiz bir tavırla, hizmetçi değil öteki kadın olarak cevap verdi.

"Bunu" dedi. "Bu fotoğraf meselesini. Şimdi her şeyi öğrenecek. Çekip gideceğim" diye tekrarladı bir kez daha inatçı bir tavırla ve biraz delirmiş gibi.

"Şimdiye kadar bilmiyor olması mümkün mü?"

"Tabii" dedi, "Uzun zamandır yüzüme bakmıyor ki."

"Bu madalyonu sürekli takıyor musunuz?"

"Hayır" dedi. "Sadece yalnız kaldığımda."

"Siz hizmet ederken o da buradaysa" diye sordum teklifsizce, "O zaman takmıyor musunuz?"

"Hayır" diye cevap verdi aynı teklifsizlikle. "Çünkü hatırlamasını istemiyorum."

"Neden?"

"İstemiyorum işte" dedi ve mavi siyah gözlerini bir kuyunun içine, geçmişe bakarcasına fal taşı gibi açtı. "Zaten unuttuysa ne diye hatırlasın ki?"

Son derece sakin ve içtenlikle yalvaran bir sesle sordum: "Neyi Judit? Nedir o unuttuğu?"

"Hiçbir şey" dedi sertçe.

"Onun sevgilisi miydiniz? Söyleyin bana."

"Hayır, sevgilisi değildim" dedi yüksek sesle ve net bir biçimde; bu bir suçlamayı andırıyordu.

İkimiz de susuyorduk. Bu sesle pazarlık edilmezdi; onun gerçeği söylediğini biliyordum. Beni küçümseyebilir ve yargılayabilirsin ama bir yandan bir rahatlama hissederken diğer yandan içimde gizli, sıkıntılı bir ses şöyle diyordu: "Ne yazık ki gerçek bu. Aslında her şey çok daha kolay olurdu, eğer..."

T.me/Cinciva

"O zaman neydiniz?" diye sordum.

Omuzlarını kaldırdı, çok mahcup görünüyordu ama sonra birden öfke, heyecan ve ümitsizlik, ölü bir toprak parçasında çakan şimşekler gibi yüzünde parlayıp söndü.

"Hanımefendi sessiz kalacak mı?" diye sordu tehditkâr ve kaba bir biçimde, boğuk bir sesle.

"Hangi konuda?"

"Söylersem, sessiz kalacak mı?"

Gözlerinin içine baktım. Ve vereceğim sözü tutmak zorunda olduğumu anladım. Ona yalan söylersem bu kadın beni öldürürdü.

"Gerçeği söylerseniz" diye cevap verdim en sonunda, "Sessiz kalırım."

"Yemin edin" dedi karanlık ve şüpheci bir sesle.

Yatağa yaklaşarak duvardan tespihi alıp bana uzattı.

"Yemin ediyor musunuz?" diye sordu.

"Yemin ederim" dedim.

"Judit Áldozó'dan duyduğunuz hiçbir şeyi beyefendiye söylemeyeceksiniz."

"Ona asla söylemeyeceğim. Yemin ederim" dedim.

Görüyorum ki bütün bunları anlamıyorsun. Geriye dönüp baktığımda belki ben de artık anlamıyorum. Fakat o sırada bütün bunlar öylesine doğal, öylesine basitti ki... Kayınvalidemin hizmetçisinin odasında oturmuş, ondan duyduğum hiçbir şeyi asla kocama söylemeyeceğime yemin ediyordum. Bu basit bir şey mi? Sanırım evet.

Yemin ettim.

"Tamam" dedi, sakinleşmiş görünüyordu. "O zaman söyleyeceğim."

Sesinde büyük bir yorgunluk vardı. Tespihi duvara astı ve uzun, hafif adımlarla odada iki kez gidip geldi. Evet, kafesteki puma gibi. Gardıroba yaslandı. Şimdi uzun boylu, benden çok daha uzun görünüyordu.

Boynunu arkaya doğru büküp kollarını kavuşturarak tavana baktı. "Nereden öğrendiniz, kim?" diye sordu şüpheci ve küçümseyen, hani şu varoştan gelme hizmetçi ses tonuyla.

"Biliyorum işte" dedim.

"O mu anlattı?"

"O" deyişinde çokça teklifsizlik ve suç ortaklığı ama "ona" karşı büyük de bir saygı vardı. Hâlâ şüphe içinde olduğu ve bütün bunla-

T.me/Cinciva

rın arkasında karmaşık bir entrika aradığı, başına çorap örmemden korktuğu belliydi. Usta dedektifin ya da soruşturma yargıcının karşısındaki sanıklar da "kanıt yükünün altında" ezildikleri, her şeyi itiraf etmek istedikleri ve buna rağmen bir kez daha tutulup kaldıkları o son anda böyle tereddüt ederler. Soruşturma yargıcının onları yanlış yönlendirmesinden, belki de gerçeği bilmediği halde sadece biliyormuş gibi yaparak bir numarayla, sahte bir iyi yüreklilikle itirafı, nihai gerçeği ağızlarından almasından korkarlar. Fakat bir yandan da daha fazla sessiz kalamayacaklarını bilirler. Ruhlarında durdurulamayacak bir süreç başlamıştır. İtiraf etmek isterler, itiraf etmeye mecburdurlar.

"Tamam" dedi ve bir an için gözlerini yumdu. "Size inanıyorum." Ve hemen ardından: "O zaman söyleyeyim." Derin bir nefes aldı. "Benimle evlenmek istiyordu."

"Peki" dedim sanki bu dünyanın en doğal şeyiymiş gibi. "Bu ne zamandı?"

"On iki yıl önce, aralık ayında. Ve daha sonra da... Sonraki iki yıl boyunca."

"Siz o zaman kaç yaşındaydınız?"

"On sekizimi bitirmiştim."

Demek ki kocam da o yıl otuz dört yaşındaydı.

Pat diye sordum: "O zamandan bir fotoğraf var mı?"

"Onun fotoğrafı mı?" diye sordu hayretle. "Evet. Az önce gördünüz ya."

"Hayır" dedim. "Sizin, Judit."

"Ha" dedi bezgin ve kaba bir ses tonuyla. "Olacaktı."

Komodinin çekmecesini açıp kareli bir okul defteri çıkardı; hani şu yatılı okulda La Fontaine fabllarındaki kelimeleri öğrenmek için yaptığımız yazı alıştırmalarında kullandığımız türden bir defter. Defteri karıştırarak fotoğrafı bulmaya çalıştı. Aralarda aziz resimleri, gazetelerden kesilmiş ilanlar vardı. O sayfaları çevirirken ben de ayağa kalkmış, omzunun üstünden bakıyordum.

Aziz resimleri, Padovalı Aziz Antonius ile Aziz Yusuf'a aitti. Fakat bunun dışındaki her şeyin kocamla doğrudan ya da dolaylı bağlantısı vardı. Gazeteden kocamın fabrikasının reklamlarını kesmişti. Şehir merkezindeki bir şapkacıdan alınmış bir silindir şapka faturası da defterin arasındaydı. Sonra kayınpederimin ölüm ilanı. Ve kuşe kâğıtta, evliliğimizi duyuran ilan.

T.me/Cinciva

Sayfaları neredeyse kayıtsız ve biraz yorgun hareketlerle çeviriyordu; sanki bütün bu ıvır zıvırı daha önce defalarca görmüştü de bıkıp usandığı halde bunlardan bir türlü kurtulamıyordu. Şimdi ilk kez ellerini görüyordum: Manikürlü olmasa da özenle kesilmiş tırnaklarıyla güçlü, kemikli, uzun eller. Parmakları da uzun ve kuvvetliydi.

Bir fotoğrafı havaya kaldırdı. "İşte" dedi yüzünde çarpık bir gülümsemeyle.

Fotoğraf, kocamın evlenmek istediği on sekiz yaşındaki Judit Áldozó'ya aitti.

Şehir merkezindeki küçük bir fotoğrafçıda çekilmişti; fotoğrafçı eserinin arkasında altın rengi harflerle, her türlü aile saadetini ayrıntılara sadık kalarak ölümsüzleştirme sözü veriyordu. Bu fotoğraf yapay ve kötü bir çalışmaydı: Görünmeyen demir çubuklar genç kızı, kafasını belli bir yöne çevirerek ürkmüş, camlaşmış bakışlarını uzakta bir noktaya sabitlemeye zorlamıştı. Judit bu fotoğrafta iki saç örgüsünü Kraliçe Elisabeth gibi başına dolamıştı. Gururlu, ürkek köylü kızı yüzünde yardım arar gibi bir ifade vardı.

"Verin şunu" dedi sert bir biçimde, fotoğrafı elimden aldı ve özel bir eşyayı kilitleyerek dünyadan saklamak istercesine tekrar kareli defterin arasına soktu.

"Böyle bir tiptim" dedi. "Buraya geleli üç yıl olmuştu. Benimle asla konuşmadı. Sadece bir kez, okuma biliyor musun diye sordu. Ben de dedim ki: Evet. O da şöyle dedi: İyi. Fakat bana hiç kitap vermedi. Hiç konuşmadık."

"O halde ne oldu?" diye sordum.

"Hiçbir şey." Omuz silkti. "Sadece bu."

"Bunu biliyor muydunuz?"

"İnsan bunu bilir."

"Doğru" dedim içimi çekerek. "Peki sonra?"

"Üçüncü yılın sonunda" dedi bu kez ağır ağır ve duraksayarak, yukarı bakarak, gardıroba yaslanarak; ve gözlerinde, fotoğraftaki camlaşmış, biraz şaşkın bakış belirdi. "Bir Noel'de benimle konuştu. Salonda, öğleden sonra. Konuştu da konuştu. Çok asabiydi. Ben de onu dinledim."

"Evet" dedim ve yutkundum.

"Evet" dedi ve o da yutkundu. "Bunun çok zor olduğunu bildiğini söyledi. Ve benim sevgilisi olmamı istemediğini. Birlikte yurtdışına gidelim istiyordu. İtalya'ya." Gergin yüzü gevşedi ve bu harika ke-

T.me/Cinciva

limenin bütün anlamını biliyormuşçasına, bu bir insanın hayatta söyleyebileceği ya da umabileceği en büyük şeymişçesine, parlayan gözlerle gülümsemeye başladı.

Ve ikimiz birden istemsizce, katlanmış seyahat broşürünün kapağındaki dalgalanan denize ve kumda oynayan çocuklara baktık. Bu kadar İtalya ona yetmişti.

"Peki siz istemediniz mi?"

"Hayır" dedi suratını ekşiterek.

"Neden?"

"İstemedim işte" dedi sertçe. Sonra biraz daha ikircikli bir tavırla ekledi: "Korkuyordum."

"Neyden?"

"Her şeyden." Omuz silkti.

"Onun bir beyefendi, sizinse bir hizmetçi olmanızdan mı?"

"Evet, ondan da" dedi boyun eğerek; sonra da sanki bu itirafı onun yerine dile getirmeme ve kelimelere dökmeme sevinmiş gibi neredeyse minnettar bir ifadeyle bana baktı. "Daima korkuyordum. Fakat başka şeylerden de. Bütün bunların doğru olmadığını seziyordum. O benden çok üstündü." Kafasını salladı.

"Hanımefendiden korkuyor muydunuz?"

"Ondan mı? Hayır" dedi ve tekrar gülümsedi. Belli ki beni saftirik buluyor, hayatın gerçek sırlarından tamamen bihaber olduğumu düşünüyordu; dolayısıyla benimle, bir çocukla konuşur gibi basit ve öğretici bir dille konuşmaya başladı. "Ondan korkmuyordum. Zaten biliyordu."

"Hanımefendi mi?"

"Evet."

"Başka kim biliyordu?"

"Sadece annesi ve şu arkadaşı. Yazar olan."

"Lázár mı?"

"Evet."

"Sizinle bu konuda konuştu mu?"

"Yazar mı? Evet, bir kez evine gitmiştim."

"Neden?"

"O öyle istedi... Yani zevciniz beyefendi."

Nitelemesi aykırı, aynı zamanda da alaycı ve acımasızdı. Kastettiği şuydu: "Benim için *o*, gerçekte olduğu kişi. Bunu biliyorum. Seninse yalnızca zevcin."

T.me/Cinciva

"Pekâlâ" dedim. "Kısacası ikisi biliyordu. Kayınvalidem ve yazar. Peki yazar ne dedi?"

"Hiçbir şey" dedi. "Beni bir koltuğa oturttu, sonra da yüzüme bakıp sustu."

"Uzun süre mi?"

"Oldukça uzun. O...", yine şu yayarak söylediği "o", "Yazarın benimle konuşmasını, beni görmesini istiyordu. Ve de ikna etmesini. Fakat yazar hiçbir şey söylemedi. Odada sürüsüyle kitap vardı. Daha önce hiç bu kadar kitap görmemiştim. Kendisi oturmadı; ayakta durup sobaya yaslandı. Sadece bana bakarak sigara içti. Hava kararana dek. Ancak ondan sonra ağzını açtı."

"Ne dedi?" diye sordum. İkisini, Lázár ve Judit Áldozó'yu gitgide karanlığa gömülen odada, "sürüsüyle kitabın" arasında sessizce kocamın ruhu için kapışırken görür gibiydim.

"Hiçbir şey söylemedi. Sadece taşrada ne kadar toprağımız olduğunu sordu."

"Ailenizin ne kadar toprağı var?"

"Sekiz morgen[9]."

"Nerede?"

"Zala komitasında[10]."

"Sonra?"

"Sonra bunun az olduğunu söyledi. Dört kişi olduğumuz için."

"Evet" dedim çabucak sıkıntıyla. Bu işlerden hiç anlamam. Fakat toprağın az olduğunu ben bile anlamıştım.

"Sonra?"

"Sonra zili çaldı ve şöyle dedi: 'Gidebilirsiniz, Judit Áldozó.' Başka tek kelime etmedi. Fakat ben daha o sırada, bu işin sonunun gelmeyeceğini biliyordum."

"Yazar izin vermediği için mi?"

"O izin vermiyordu, ayrıca bütün dünya da vermiyordu. Tabii başka şeyler yüzünden de. Ve ben istemediğim için. Bir hastalık gibi" dedi ve masaya vurdu.

Şimdi onu tanıyamıyordum. Neredeyse infilak edecek gibiydi. Uzuvları elektrik verilmiş gibi titriyordu. İçinde bir şelale gücü vardı. Alçak sesle konuşmasına rağmen bağırıyor gibi görünüyordu.

---

9 20-30 ar arasına tekabül eden eski bir arazi ölçü birimi. (ç. n.)

10 Macaristan, 19'u komita ve 5'i komita statüsünde olmak üzere 24 idarî üniteye bölünmüştür. (ç. n.)

T.me/Cinciva

"Bütün bunlar bir hastalık gibiydi. Sonrasında yemek yiyemedim, tam bir yıl boyunca; sadece biraz çay içiyordum. Fakat lütfen onun için açlık grevi yaptığımı sanmayın" dedi çabucak ve ellerini kaldırıp kalbine götürdü.

"Ne?" diye sordum afallayarak. "Açlık grevi mi? Bu da ne demek?"

"Köyde yaparlardı, eskiden" dedi sanki bir yabancıya soyunun sırlarını vermesi pek doğru bir davranış değilmiş gibi bakışlarını yere eğerek. "Birisi hiç konuşmaz ve yemek yemez, ta ki diğeri yapana dek."

"Neyi yapana dek?"

"E işte ötekinin istediğini."

"İşe yarıyor muydu?"

Omuz silkti.

"Evet. Fakat bu günahtır."

"Yani" dedim ve biliyordum ki şimdi ne derse desin, aslında kocama "onu yaptırmak" için gizlice "açlık grevi" yapmıştı, "Siz bu günahı işlemediniz, öyle mi?"

"Hayır, asla" dedi çabucak ve kafasını salladı, bunu yaparken kızarmıştı, bu da daha ziyade bir itiraf gibi görünüyordu. "Artık hiçbir şey istemediğim için. Bütün bunlar bir hastalığa benzediği için. Uyuyamıyordum; en sonunda da döküntü oldu, yüzümde ve üst bacaklarımda. Bir de ateş. Uzun süre. Bana hanımefendi baktı."

"Peki ne dedi?"

"Hiçbir şey" dedi yumuşak ve hülyalı bir sesle. "Ağladı. Fakat hiçbir şey söylemedi. Ateşim çıktığında bana bir kaşık şekerli su içinde ilaç verdi. Bir keresinde de bir öpücük" dedi, sanki bu hayatının en güzel hatırasıymış gibi uysal bakışlarını önüne dikerek.

"Ne zaman?"

"Beyefendi seyahatteyken."

"Nereye gitmişti?"

"Yurtdışına" dedi sadece.

Hiçbir şey söylemedim. Bu, kocamın Londra'da, Paris'te, Kuzey Avrupa'da ve İtalyan şehirlerinde geçirdiği dönem olmalıydı. Birkaç yıl yurtdışında kalmış, geri dönünce de fabrikanın başına geçmişti. Gezginlik yılları olarak adlandırdığı o dönemi ara sıra anlatırdı. Ancak Judit Áldozó yüzünden çekip gittiğinden ve dünyayı gezdiğinden hiç bahsetmemişti.

T.me/Cinciva

"Peki seyahate çıkmadan önce ikiniz konuştunuz mu?"

"Hayır" dedi. "Çünkü ben iyileşmiştim. Sadece bir kez adam gibi konuştuk. İşte o bahsettiğim Noel'de. İçinde fotoğraf olan madalyonu ve mor kurdeleyi de bana o zaman verdi. Fakat kurdelenin bir parçasını kesmişti. Madalyonu bir kutuda verdi" diye açıkladı ciddi bir ifadeyle; sanki bu, hediyenin değerinde bir değişiklik yaratacakmış ya da nasıl ki her ayrıntı çok önemliyse, kocamın ona hediye ettiği madalyonun bir kutusu olması gerçeği de o kadar önemliymiş gibi.

"Diğer fotoğrafı da o mu verdi?"

"Eski olanı mı? Hayır" dedi gözlerini yere dikerek, "Onu satın aldım."

"Nereden?"

"Fotoğrafçıdan. Fiyatı bir pengőydu."

"Anlıyorum" dedim. "Size başka bir şey verdi mi?"

"Başka bir şey mi?" diye sordu şaşkınlıkla. "A, doğru ya. Bir keresinde de portakal kabuğu şekerlemesi vermişti."

"Sever misiniz?"

Yine gözlerini yere dikmişti. Belli ki bu zayıflığından utanıyordu. "Evet" dedi. "Fakat yemedim" diye ekledi kendini mazur göstermek istercesine. "Göstereyim mi? Hâlâ duruyor, selefon poşette."

Ve iddiasını kanıtlamaya yönelik bir iyi niyetle gardıroba doğru döndü.

"Hayır, bırakın Judit" dedim. "Size inanıyorum. Peki sonra ne oldu?"

"Hiçbir şey olmadı" dedi hikâye anlatırcasına. "O seyahate çıktı, ben de iyileştim. Hanımefendi beni üç aylığına eve göndermişti. Yaz mevsimiydi, hasat topladık. Yine de maaşımı tam aldım" dedi caka satar gibi. "Sonra geri geldim. O ise uzun süre uzaktaydı. Dört yıl. Ben de sakinleştim. Sonra geri geldi ama bizimle oturmadı. Bir daha da konuşmadık. Hiç yazmadı da. Evet, bu bir hastalıktı" dedi zeki ve ciddi bir ifadeyle, sanki uzun zamandır kendisiyle sürdürdüğü tartışmada inatla bir şey kanıtlamak istiyormuşçasına.

"Sonra bitti mi?"

"Evet. O evlendi. Sonra çocuk doğdu. Ve öldü. O zamanlar çok ağladım ve hanımefendi için çok üzüldüm."

"Tabii tabii. Bırakın şimdi bunu" dedim sinirli ve dalgın bir

T.me/Cinciva

tavırla, nazik dert ortaklığını savuşturmak için. "Söylesenize Judit, daha sonra hiç konuşmadığınızdan emin misiniz?"

"Çok eminim" dedi gözlerimin içine bakarak.

"Bu meseleyi bir daha hiç konuşmadınız, öyle mi?"

"Başka herhangi bir şey de konuşmadık" dedi sertçe.

Bu gerçekti ve taşa yontulmuş kadar açıktı. İkisi de yalan söylemiyordu. Korku ve sıkıntıdan başım dönüyordu. Bana, bir daha birbirleriyle konuşmamış olmalarından daha kötü bir bilgi veremezdi. On iki yıl boyunca sessiz kalmışlardı, hepsi buydu. Ve bu arada birisi, içinde diğerinin fotoğrafının olduğu madalyonu boynunda taşımış, diğeriyse madalyonun kurdelesinden kestiği mor parçayı cüzdanının bir gözünde saklamıştı. Birisi benimle evlenirken ve yine de hiçbir zaman bütünüyle bana gelmezken, diğeri onu beklemişti. Hepsi buydu. Donuyordum; elim ayağım buz kesmişti.

"Şimdi bir soruma daha cevap veriniz" diye rica ettim. "Gördüğünüz gibi sizden yemin etmenizi istemiyorum. Bense yeminime sadık kalacağım: Kocama hiçbir şey söylemeyeceğim. Fakat şimdi bana gerçeği söyleyin Judit: Pişman oldunuz mu?"

"Neye?"

"O zamanlar onunla evlenmediğinize?"

Kollarını kavuşturarak pencereye doğru yürüyüp aşağıdaki gölgeli avluya baktı. Uzun süre sustu ve sonra omzunun üstünden "Evet" dedi.

Bu kelime ikimizin arasına, bir odanın içine fırlatılan ama hemen patlamayan bir bomba gibi düşmüştü. Sessizce kendi kalp atışlarımızı ve görünmez cehennem makinesinin tik taklarını dinliyorduk. Tik taklar uzun zaman devam etti; iki yıl boyunca sürdü ve bomba ancak ondan sonra patladı.

Koridordan sesler geliyordu, kayınvalidem eve dönmüştü, Judit parmak uçlarında kapıya doğru yürüdü ve kilidi bir hırsızın sessiz becerisiyle, usulca açtı. Kapı açıldı, eşikte kürk mantosu ve şapkasıyla, şehirden eve döndüğü kılıkta kayınvalidem duruyordu.

"Sende mi buradasın?" diye sordu ve sarardığını gördüm.

"Biraz sohbet ettik anneciğim" dedim.

Kocamın hayatında rol oynayan biz üç kadın hizmetçi odasında dururken, canlı bir resimdeki üç parca[11] gibiydik. Bu aklıma ge-

11 Roma mitolojisindeki üç kader tanrıçası. (ç. n.)

T.me/Cinciva

lince, çektiğim azabın ortasında sinirle gülmeye başladım. Fakat sonra gülmem hemen geçti, çünkü rengi atan kayınvalidem Judit'in yatağının kenarına oturmuş, yüzünü eldivenli ellerine gömerek hiç ses çıkarmadan, omuzları sarsıla sarsıla ağlamaya başlamıştı.

"Lütfen ağlamayın" dedi Judit. "Ona hiçbir şey söylemeyeceğine yemin etti."

Beni ağır ağır, dikkatle, tepeden tırnağa süzdü ve odadan çıktı.

Öğle yemeğinden sonra Lázár'ı aradım. Evde değildi, telefonu uşak açtı. Saat dört buçuğa doğru bu kez benim telefonum çaldı. Arayan Lázár'dı; hâlâ şehirdeydi. Sanki çok uzakta, başka bir gezegendeymiş gibi uzun süre sustu; ben de aslında gayet basit olan ricamı –onunla konuşmak istiyordum, hem de hemen– uzun süre tartıp biçtim. "Size geleyim mi?" diye sordu en sonunda bezgin bir sesle.

Fakat bunun anlamı yoktu, çünkü kocam her an eve gelebilirdi. Ona bir kafede ya da pastanede randevu da veremezdim.

En sonunda, "İsterseniz eve gidip sizi orada bekleyeyim" dedi ters ters.

Bu teklife sevinmiştim. Ve gerçekten o sırada hiçbir düşüncem yoktu. O günlerde, bilhassa sabahki konuşmayı takip eden saatlerde, hiç durmadan hayatın tehlikeli yollarında hareket eden, hayatın şehir merkezindeki ev ve salonlardakinden farklı kurallara göre işlediği hapishaneler ve hastaneler arasında gidip gelen birinin sıradışı ruh hali içindeydim. Aynı şekilde Lázár'ın evine de insanların hayatın istisnai anlarında acil servise ya da polise gittikleri duyguyla gittim. Neden sonra kapıyı çalarken elimin titreyişini görünce fark ettim ki, alışılmadık ve belki pek de doğru olmayan yollarda yürüyordum.

Kapıyı kendi açtı, tek kelime etmeden elimi öperek beni büyük bir odaya götürdü.

Tuna kıyısındaki yeni bir binanın dördüncü katında oturuyordu. Bu binadaki her şey yepyeni, modern ve konforluydu. Sadece evin dekorasyonu eski, taşra tarzında demodeydi. Etrafıma bakınca şaşırmıştım. İçim sıkılıyordu ve panik içindeydim ama bir yandan da dekorasyonun ayrıntıları dikkatimi çekmişti, çünkü bilirsin ya, insanoğlu pek acayiptir, bence darağacına götürülürken bile birtakım ayrıntılar dikkatini çeker; mesela ağaçtaki bir kuş ya

T.me/Cinciva

da ölüm hükmünü okuyan yargıcın yüzündeki bir sivilce... Evet, evden söz ediyordum. Yanlış dairenin kapısını çaldığım hissine kapılmıştım. Lázár'ın evini gizliden gizliye birçok kez hayal etmiştim, bilmiyorum, belki de Kızılderili tarzı bir dekorasyon, içinde bir yığın kitabın ve güzel kadınlarla sevgili dostların yüzülmüş kafa derilerinin olduğu bir çadır bekliyordum. Fakat buna benzer hiçbir şey yoktu. Oda, geçen yüzyıldan kalma, dantel örtülerle süslü hakiki kiraz ağacı mobilyalarla döşenmişti, bilirsin ya, hani şu taşradaki eli yüzü düzgün salonlar gibi; bunun haricinde yüksek arkalıklı rahatsız sandalyeler ve bir yığın küçük burjuva ıvır zıvırıyla, Marienbad'dan alınmış cam objeler ve porselen hayvanlarla dolu bir vitrin vardı. Oturma odası, taşradan büyük şehre gelen orta halli bir avukatın salonu gibiydi; mobilyaları karısı baba evinden getirmiş ve henüz yenilerini alamamışlardı. Oysa aslında burada kadın elinin izi bile yoktu ve bildiğim kadarıyla Lázár zengindi.

Beni, Judit'i aldığı "sürüsüyle kitap" olan odaya götürmedi. Bana nazik, hatta can sıkıcı derecede itinalı davranıyordu; tıpkı bir doktorun ilk kez muayeneye gelen bir hastaya davrandığı gibi. Oturmam için bir koltuk gösterdi ve tabii hiçbir şey ikram etmedi. Bütün bu süre boyunca son derece ihtiyatlı, dikkatli ve kontrollü bir hali vardı, sanki böyle konuşmaları daha önce birçok kez yapmıştı ve tamamen boşuna olduklarını biliyordu; doktorun iyileşemeyecek bir hasta karşısında, çare olmadığını bildiği halde onun şikâyetlerini dinlemesi, kafa sallaması ve duruma göre bir toz ya da şurup yazması gibi. Ne biliyordu? Gönül meselelerinde tavsiye diye bir şey olmadığını biliyordu. Bunu yavaş yavaş ben de anlamaya başlamıştım. Orada, onun karşısında yılgınlık içinde otururken, bütün bu yolu boşuna kat ettiğimi seziyordum. Hayatta "tavsiye" diye bir şey yoktur. Olacak şey olur, hepsi bu.

"Onu buldunuz mu?" diye sordu lafı hiç dolandırmadan.

"Evet" dedim. Bu insana fazla bir şey açıklamaya gerek yoktu.

"Şimdi biraz sakinleştiniz mi?"

"Pek sayılmaz. Tam da bu yüzden geldim; size bu işin devamının nasıl geleceğini sormak için."

"Bunu size söyleyemem" diye karşılık verdi sakin sakin. "Belki de devamı yoktur. Hatırlarsanız size bu meseleye el sürmemenin daha iyi olduğunu söylemiştim. Yara iyileşti ya da doktorların ta-

T.me/Cinciva

biriyle, kaynadı. Siz ise ne yaptınız ne ettiniz, o dokuya küçük bir kesik attınız."

Tıbbi terimler kullanması beni şaşırtmamıştı; zaten kendimi bir doktorun muayenehanesinde gibi hissediyordum. Biliyor musun, oradaki hiçbir şey "edebi" değildi; ünlü bir yazarın evi denildiğinde akla gelen tabloya hiç benzemiyordu. Her şey daha ziyade burjuva, hatta küçük burjuva tarzı, çok düzenli ve iddiasızdı.

Lázár bakışımı yakaladı –zaten onun karşısında oturmak daima huzursuz ediciydi, çünkü her şeyi fark ederdi ve insan günün birinde kullanılacağı, bu yazarın karşısına çıkan her şey ve herkes gibi kendisinin de günün birinde onun kitaplarında boy göstereceği hissine kapılırdı– ve sakin bir biçimde şöyle dedi: "Burjuva düzenine ihtiyacım var. İçimde yeterince maceraperestim. Dışarıdan bakıldığında ise posta idaresi genel müdürü gibi yaşamalıyım. Düzen hayatidir, çünkü aksi takdirde dikkatimi veremem..."

Neye dikkatini veremeyeceğini söylemedi, muhtemelen bütün hayata; hayata, dış dünyaya ve mor kurdelelerin uçuştuğu yeraltına.

"Kocama hiçbir şey söylemeyeceğime dair yemin etmek zorunda kaldım."

"İyi" dedi. "Fakat nasıl olsa öğrenecek."

"Kimden?"

"Sizden. İnsan böyle bir konuda sessiz kalamaz. Konuşmak ya da sessiz kalmak sadece ağızla değil, aynı zamanda ruhla da yapılır. Kocanız her şeyi öğrenecek, hem de çok yakında."

Sustu. Ve sonra pat diye, hiç de nazik olmayan bir biçimde, "Benden ne istiyorsunuz hanımefendi?" diye sordu.

"Net bir cevap rica ediyorum" dedim kendi sakin netliğime şaşarak. "Haklı çıktınız. Bir şey patladı. Ben mi patlattım, yoksa sadece tesadüf müydü? Artık bunun önemi yok. Zaten bu tür tesadüfler yoktur. Evliliğim sınıfta kaldı. Bu evlilik için deli gibi mücadele ettim, bütün hayatımı buna adadım. Nerede yanlış yaptığımı bilmiyordum. Şimdi de işaretler, izler ve kocamla benden daha fazla ortak noktası olduğunu iddia eden bir insan buldum."

Masaya dayanmış, sigara içiyor ve tek kelime söylemiyordu.

"Bu kadının kocamın kalbinde, sinirlerinde silinmez bir iz bıraktığına gerçekten inanıyor musunuz? Böyle bir şey var mıdır? O zaman sevgi nedir?"

T.me/Cinciva

"Rica ederim" dedi nazik ve biraz alaycı bir tavırla, "Ben sadece bir yazar ve bir erkeğim. Böyle zor kadın sorularına cevap veremem."

"Sizce" dedim, "Sevgi bir ruh üzerinde, o kişinin başka birini sevememesine neden olacak bir iktidar kurabilir mi?"

"Belki" dedi temkinli bir şekilde ve görev bilinciyle, gerçekten çok şey görmüş ve fazla hızlı hüküm vermek istemeyen iyi bir doktor gibi. "Daha önce böyle bir şey duydum mu? Evet. Çok mu duydum? Hayır."

"İnsan âşık olunca ruhunda neler olur?" diye sordum bir kız öğrenci gibi.

"Ruhta hiçbir şey olmaz" dedi hiç duraksamadan. "Duygular ruhta meydana gelmez. Onların farklı bir yolu vardır. Fakat taşan nehrin çevredeki alanı sular altında bırakması gibi onlar da taşıp ruhu kaplar."

"Zeki, akıllı bir insan bu taşkını durduramaz mı?" diye sordum.

"Aslında" dedi canlanarak, "Bu oldukça ilginç bir soru. Bu konuya çok kafa yordum. Ve şöyle cevap vermek zorundayım: Bu ancak belli bir dereceye kadar mümkün. Demem o ki, akıl duyguları ne yaratabilir ne de durdurabilir. Fakat onları dengeleyebilir. Toplumsal tehlike taşıyan duygular bir kafese kapatılabilir."

"Bir puma gibi mi?" diye sordum istemsizce.

"Eh, öyle diyorsanız, puma gibi olsun" dedi omuz silkerek. "Sonra o zavallı duygu kafeste volta atar, böğürür, dişlerini gıcırdatır, demir parmaklıkları ayırmaya çalışır. Fakat en sonunda bitkin düşer, tüyleri ve dişleri dökülür, yaşlanır, ehlileşip durgunlaşır. Böyle bir şey vardır. Ben bunu daha önce gördüm. Ve bu, aklın eseridir. Duygular ehlileştirilip terbiye edilebilir. Tabii" dedi, temkinli bir biçimde, "Kafes vaktinden evvel açılmazsa iyi olur. Çünkü puma dışarı çıkar ve eğer yeterince ehli ve durgun değilse, birtakım zararlara yol açabilir."

"Daha basit söyleyin" diye rica ettim.

"Daha basit söyleyemem" dedi sabırla. "Bana duygular aklın yardımıyla ortadan kaldırılabilir mi diye sordunuz. Buna açıkça cevap vereyim: Hayır. Fakat sizi teselli etmek için şunu söyleyebilirim ki, insan duygularını bazen, en iyi ihtimalle, ehlileştirip gücünü azaltabilir. Mesela bana bakın. Ben böyle bir şey geçirdim."

T.me/Cinciva

O an ne hissettiğimi sana anlatamam ama Lázár'ın gözlerinin içine bakamıyordum. Birden onunla tanıştığım akşamı hatırlayarak kıpkırmızı kesildim. O tuhaf oyun aklıma geldi. Genç kız gibi ezilip büzülüyordum. O da bana bakmıyor, kollarını kavuşturarak masaya yaslanmış, pencereden dışarıyı seyrediyordu. Bu sıkıntılı halimiz bir süre devam etti. Hayatımın en rahatsız edici anlarıydı.

"Siz o zamanlar" dedim konuyu değiştirmek için alelacele, "Péter'e o kızla evlenmemesini tavsiye etmiştiniz."

"Evlenmemesi için elimden gelen her şeyi yaptım. O zamanlar henüz onun üzerinde iktidarım vardı."

"Artık yok mu?"

"Hayır."

"O kadın bugün daha mı fazla iktidar sahibi?"

"O kadın mı?" diye sordu ve başını arkaya attı; bir yandan da sanki sayı sayıyormuş, iktidar oranlarını teraziye vuruyormuş gibi dudakları kıpırdıyordu. "Sanırım öyle."

"O zamanlar kayınvalidem size yardım etti mi?"

Aklına tatsız bir anı gelmiş gibi ciddi bir ifadeyle kafasını salladı. "Pek etmedi."

"Herhalde" dedim öfkeyle, "Bu gururlu, kibar kadının böyle bir deliliği tasvip edeceğine inanmıyorsunuz, öyle değil mi?"

"Hiçbir şeye inanmıyorum" dedi temkinli bir biçimde, "Tek bildiğim, bu gururlu, kibar kadının uzun bir hayatı, bütün bir ömrü, sanki evde değil de buz deposunda yaşıyormuş gibi soğukta geçirdiği. Böyle iliklerine kadar donmuş insanlar, birinin ısınmak istemesini daha iyi anlarlar."

"Peki ya siz? Siz neden Péter'in... Sizin deyiminizle... Bu tuhaf ilişkinin ikliminde ısınmasına izin vermediniz?"

"Çünkü" dedi yine sabırlı ve öğretici bir tavırla, "İnsanların şişe takılıp kızartılacakları yerlerde ısınmaları hoşuma gitmiyor."

"Judit Áldozó'yu bu kadar tehlikeli mi buluyorsunuz?"

"Şahsen onu mu? Buna cevap vermek kolay değil. Fakat her halükârda, onun yol açabileceği durumu tehlikeli buluyorum."

"Peki daha sonra ortaya çıkan diğer durum daha mı az tehlikeli?" diye sordum, alçak sesle ve kontrollü konuşmaya çok dikkat ederek.

"Her halükârda daha kuralına uygun."

Bunu anlamadım ve hiçbir şey söylemeden yüzüne baktım.

T.me/Cinciva

"Sayın hanımefendi" dedi, "Benim ne kadar eski kafalı, kanundan korkan bir insan olduğumu bilmiyorsunuz. Belki de sadece biz yazarlar bu kadar kanundan korkarız. Genel inanışa göre burjuva çok daha maceraya hevesli, hatta devrimci bir varlıktır. Bütün büyük devrim hareketlerinin perişan olmuş burjuvayı bayrak taşıyıcı seçmesi tesadüf değil. Buna karşılık biz yazarlar devrim lüksüne cüret edemeyiz. Biz muhafazakârız. Bir şeyi muhafaza etmek, onu ele geçirmekten ya da yok etmekten çok daha zordur. Bir insanın, kitaplarda ve insan kalbinde yaşayan kanunlara karşı gelmesine izin veremem. Dikkat etmeli ve herkesin eskiyi yıkıp yeni bir şey inşa etmek için canla başla çalıştığı bir dünyada, gerçek anlamı daha yüce bir düzen ve dünyanın uyumu olan ama yazılı olmayan insan anlaşmalarının bekçiliğini yapmalıyım. Ben vahşi hayvanlar arasında yaşayan bir vahşi hayvan terbiyecisiyim. Tehlikeli bir durum... Yeni dünya!" dedi; bunu öyle acı bir küçümsemeyle söylemişti ki, fal taşı gibi açılmış gözlerle yüzüne bakakaldım. "Sanki insanlar baştan aşağı yenilenmiş gibi!"

"Péter'in Judit Áldozó'yla evlenmesine bu yüzden mi izin vermediniz?"

"Elbette sadece bu yüzden değil. Péter bir burjuva. Çok değerli bir burjuva; artık tek tük kalan cinsten. Benim için önemli bir kültürü muhafaza ediyor. Bir keresinde bana şaka yollu, kendisinin şahidi olduğumu söylemişti. Ben de cevap olarak şaka yollu –ama belki aslında sadece şaka değildi– işle ilgili sebeplerden ötürü ona göz kulak olmam, onu, yani okuru kendime saklamam gerektiğini söylemiştim. Artık tabii ki kitaplarımın kaç baskı yaptığını değil, benim dünyamın bir parçası olan sorumluluğu içinde taşıyan birkaç ruhu düşünüyorum. Onlar için yazıyorum; bunu haricinde, yaptığım işin en ufak bir anlamı yok. Péter bu az sayıdaki insandan biri. Bunlardan pek fazla kalmadı; ne bizde ne de dışarıdaki dünyada. Diğerleri beni ilgilendirmiyor. Fakat gerçek sebep bu değildi; daha doğrusu, bu da değildi. Sadece onun için korkuyordum, çünkü onu seviyordum. Ben duygu âleminde sefa süren bir tip değilim. Fakat bu duygu, dostluk, aşktan çok daha ince ve karmaşıktır. En güçlü insani duygudur. Ve gerçekten çıkarsızdır. Kadınlar bunu bilmezler."

"Neden bu kadın yüzünden onun için korktunuz?" diye sordum inatla. Her bir sözüne dikkat ediyor ve kaçamak cevaplar verdiğini hissediyordum.

T.me/Cinciva

"Çünkü duygu kahramanlığından hoşlanmıyorum" dedi, en sonunda teslim olarak, sanki gerçeği söylemek zorunda olduğunu nihayet kabul etmiş gibi. "Birincisi, hayatta her şeyi kendi yerinde görmek isterim. Fakat sadece sınıf farkı nedeniyle onun için korkmuş değilim. Kadınlar çabuk öğrenir, yüzyıllar süren birçok gelişmeyi kendilerinde çok kısa sürede telafi edebilirler. Bu kadının Péter'in yanında dersini ışık hızıyla öğreneceğinden ve mesela dün akşamki o görkemli evde sizin ya da benim kadar kusursuz davranacağından hiç kuşkum yok. Kadınlar zevk ve davranış biçimleri hususunda genellikle kendi sınıflarındaki erkeklerden çok üstündürler. Fakat Péter buna rağmen kendini sabahtan akşama kahraman gibi, bir durumun arkasında duran bir kahraman gibi hissedecekti; son derece insani, Tanrı ve dünya huzurunda tamamen yasal ama yine de arkasında durulması gereken bir durumun. Bir şey daha vardı. Kadının kendisi. Bu kadın Péter'in burjuva olmasını asla affetmeyecekti."

"Buna inanmıyorum" dedim tereddüt ederek.

"Bense bundan eminim" dedi sertçe. "Ancak bütün bunların sizin evliliğinizdeki sorun açısından önemi yok. Çünkü orada mesele bir duygunun kaderiydi. Péter bu duyguda ne buluyordu? Nasıl bir arzu, nasıl heyecanlar? Bilmiyorum. Fakat ben bu depremi en tehlikeli anında gördüm. Ruhundaki her şey, ait olduğu sınıf, bir yaşamın ve yaşam biçiminin üzerinde kurulduğu temeller. Bu yaşam biçimi yalnızca kişisel bir mesele değildir. Bir kültürün anlamını koruyan ve temsil eden böyle bir insan yıkılırsa, sadece kendisi değil, yaşamaya değer dünyanın bir parçası da onunla birlikte mahvolur. Bu kadını iyice inceledim. Sorun onun başka bir sınıftan olması değil. Hatta belki farklı sınıflardan çocukların büyük bir tutku girdabında birbirlerinin içinde erimeleri dünya için mutlu bir olay. Hayır, bu kadında çok güçlü bir biçimde hissettiğim ve kabullenemediğim, Péter'i teslim etmek istemediğim bir şey vardı. Bir tür delice irade, barbar bir güç. Siz bunu hissetmediniz mi?"

Dönüp bana bakarken yorgun, uykulu gözleri birden parladı. Tereddüt ederek ve sanki kelimeleri arayarak konuşuyordu: "Etraflarında hayati önem taşıyan her şeyi ilkel bir güçle emen insanlar vardır; tıpkı vahşi ormanda birkaç yüz metrekarelik alandaki ağaçlardan toprağın nemini ve besin maddelerini çeken belli sarmaşıklar gibi. Bu onların kanunu ve özelliğidir. Kötü niyetli

T.me/Cinciva

değildirler, onların yapısı budur. Kötülerle kavga edebilir, belki onlarla uzlaşabilir ve ruhlarında onlara acı veren, başkalarından, hayattan intikam almak istemelerine neden olan şeyleri çözebiliriz. Bunlar daha şanslı olanlardır. Bir de sarmaşıkgiller vardır; kesinlikle kötülük etmek istemez, sadece etraflarını ölümcül derecede amansız bir susuzlukla kendilerine bastırarak onun bütün gücünü emerler. Böyle insanlar barbardırlar, doğal şiddettirler. Erkekler arasında bu türe nadiren rastlanır. İçlerinden çıkan güç, Péter'inki gibi daha fazla direnme kabiliyeti olan ruhları da yok eder. Onunla konuşurken bunu hissetmediniz mi? İnsan bir semum'la[12] ya da bir dağ nehriyle konuşur gibi oluyor."

"Ben sadece bir kadınla konuştum" dedim içimi çekerek. "İçinde çok fazla güç olan bir kadınla."

"Evet, tabii. Kadınlar birbirlerini farklı bir gözle görürler" dedi hiç duraksamadan. "Ben kendi adıma bu gücü dikkate alıyor ve ondan korkuyorum. Şimdi siz de lütfen Péter'i dikkate almaya başlayın. Bu on yıl boyunca nasıl bir direnç göstermek, bu görünmez kıskaçtan kurtulmak için nasıl bir güç sarf etmek zorunda kaldığını hayal etmeye çalışın. Çünkü o, her şeyi isteyen bir kadın; bunu biliyorsunuz. Arka sokağı, bir yan sokaktaki iki odalı bekâr evini, mavi tilki kürkünü ve sevgiliyle üç haftalık kaçamak bir tatili istemiyor. Bütünü istiyor; çünkü o ikinci kadın değil, gerçek bir kadın. Bunu hissetmediniz mi?"

"Evet" dedim, "Onun için açlık grevi yapmayı tercih ediyor."

"Ne yapıyor?" diye sordu şaşkınlıkla.

"Onun için açlık grevi yapıyor" dedim. "Kendi söyledi. Aptal, kötücül bir batıl inanç. Kişi amacına ulaşana kadar aç kalıyor."

"Böyle mi söyledi?" diye sordu zihninde tartarak. "Bu Uzakdoğu'da yapılır. İrade aktarımının bir şeklidir." Sinirli ve bezgin bir tavırla güldü. "Evet işte. Judit Áldozó daha tehlikeli bir türden. Çünkü mesela lüks bir restorana götürebileceğiniz, birlikte ıstakoz yiyip şampanya içebileceğiniz kadınlar vardır ki bunlar tehlikesizdir. Bir de aç kalmayı tercih edenler vardır. Fakat ben yine de sizin gereksiz yere ortalığı karıştırmış olmanızdan korkuyorum. Çünkü Judit aslında yavaş yavaş yorulmaya başlamıştı. Onu uzun zamandır

12 Dumansız ateş ve güçlü bir zehrin birleştirilmesiyle meydan geldiğine ve insanoğlundan önce yaratıldığına inanılan, ele geçirdiği insanın bedenindeki bütün gözeneklere girip yerleşen bir tür tehlikeli yaratık. (ç. n.)

T.me/Cinciva

görmedim, yıllar önce bir kere görmüş ve daha o zaman bile sizin kaderiniz üzerindeki yıldız haritasının değiştiği, bütün bunların biraz bayatladığı ve artık o kadar şiddetli olmadığı hissine kapılmıştım. Çünkü hayatta sadece taşmalar ve barbar güçler yoktur. Başka şeyler de vardır. Atalet kanunu da vardır. Buna saygı gösterin."

"Hiçbir şeye saygı göstermek istemiyorum" dedim, "Çünkü bu şekilde yaşayamam. Judit Áldozó hakkında hiçbir şey bilmiyorum, vaktiyle kocam için nasıl bir anlam taşıyordu ve bugün hâlâ nasıl bir anlam taşıyor, ne kadar tehlikeli, bunları değerlendiremem. Ömür boyu ruhu bir yeraltı yangını, bir mayın ateşi gibi için için kavuran tutkuların varlığına inanmıyorum. Böyle bir şey olabilir de ama bence hayat bu tür yangınları söndürür. Sizce de öyle değil mi?"

"Tabii tabii" dedi bir gayret ve sigarasının kor halindeki ucuna baktı.

"Görüyorum ki buna inanmıyorsunuz" diye devam ettim. "Haksız olmam da mümkün. Belki de şurada burada hayattan, mantıktan ve zamandan daha güçlü bir tutku vardır. Her şeyi yakıp kavurur mu? Belki... Fakat o zaman daha şiddetli olmalı. Sadece için için yanmak yerine patlamalı. Yuvamı yanardağın eteğine kurmak istemiyorum. Huzur ve sükûnet istiyorum. O yüzden olup bitenler de umurumda değil. Hayatım bütün halinde bir hezimet, tamamen katlanılmaz. Benim içimde de güç var, ben de bekleyip isteyebilirim, sadece Judit Áldozó değil; her ne kadar ben hiç kimse için açlık grevi yapmayıp mayonezli tavukla yanında salata yesem de... Bu sessiz düello sona ermeli. Siz düellonun şahitlerinden biriydiniz, o yüzden size başvurdum. Péter'in bu kadına hâlâ bağlı olduğuna inanıyor musunuz?"

"Evet" dedi kısaca.

"O zaman bana yeterince bağlı değil" dedim sakin bir şekilde yüksek sesle. "O zaman bir şey yapmalı onunla evlenmeli ya da evlenmemeli, onunla mahvolmalı ya da mutlu olmalı ama ne olursa olsun huzur bulmalı. Her halükârda ben böyle bir hayatı istemiyorum. Péter'e hiçbir şey söylemeyeceğim konusunda o kadına yemin ettim ve yeminime sadık kalacağım. Fakat şuna da kızmam, eğer siz bir ara... Bu yakınlarda, önümüzdeki günlerde... Temkinli bir şekilde ya da temkinli olmasa da olur, onunla biraz konuşsanız... Bunu yapar mısınız?"

"Eğer istiyorsanız" dedi isteksizce.

T.me/Cinciva

"Bunu sizden çok rica ediyorum" dedim, ayağa kalktım ve eldivenlerimi taktım. "Gördüğüm kadarıyla bana şimdi ne olacağını sormak istiyorsunuz. Cevap vereyim. Verilen karara katlanacağım. Böyle yıllarca süren sessiz dramları sevmem; görünmez rakiplerle, kansız, solgun bir gerilim içinde... Dram olacaksa yüksek sesle, kavga dövüş, ölüler, alkışlar ve ıslıklarla olsun. Bu dramda kim olduğumu ve ne sayıldığımı bilmek istiyorum. Başarısızlığa uğrarsam giderim. O zaman artık ne olacaksa olur ama Judit Áldozó'yla Péter'in kaderi beni hiçbir şekilde ilgilendirmez."

"Bu doğru değil" dedi sakin bir biçimde.

"Doğru" dedim, "Çünkü bunu yapacağım. On iki yıl boyunca karar veremediyse, ben karar veririm, hem de çok daha kısa bir sürede. Eğer doğru kadını bulamadıysa, onun için ben bulurum."

"Kimi kastediyorsunuz?" diye sordu bu kez aniden parlayan, neşeli bir ilgiyle. Bütün konuşma boyunca onu hiç böyle görmemiştim. Sanki şaşırtıcı ve eğlenceli bir şey duymuştu. "Kimi bulacaksınız?"

"Söyledim ya" diye karşılık verdim biraz afallayarak. "Neden bana inanmıyormuş gibi gülümseyerek bakıyorsunuz? Kayınvalidem bir keresinde doğru erkeğin ya da kadının daima bir yerlerde yaşadığını söylemişti. Doğru kadın belki Judit Áldozó, belki benim ama belki de bambaşka biri. Öyleyse de o kadını Péter yerine ben bulacağım."

"Peki" dedi.

Kavga etmek istemeyen biri gibi gözlerini halıya dikmişti.

Tek kelime söylemeden beni kapıya kadar geçirdi. Yüzünde hâlâ o tuhaf gülümsemeyle elimi öptü. Yavaş bir hareketle kapıyı açıp yerlere kadar eğildi.

Eh, artık hesabı isteyelim, burası cidden kapanmak üzere. Bakar mısınız, bizim iki çay ve iki şamfıstıklı dondurma var. Hayır canımın içi, bugün benim misafirimsin. Bırak. Ayrıca bana acıma. Gerçi ay sonu ama bu mütevazı davet beni batırmaz. Bağımsız ve rahat bir hayatım var, nafakamı düzenli olarak her ayın başında alıyorum, üstelik miktarı ihtiyacım olandan biraz fazla bile. Biliyor musun, hayatım hiç de kötü değil.

Gel gör ki bu hayatın anlamı yok, diye mi düşünüyorsun? Bu da doğru değil. Hayatta o kadar çok şey var ki... Daha önce, şehrin

T.me/Cinciva

içinden geçerek buraya gelirken birden kar yağmaya başladı. Öylesine saf, hakiki bir mutluluktu ki... İlk kar... Eskiden dünyadan bu şekilde keyif alamazdım. Yapacak başka işlerim vardı, dikkatimi başka şeylere veriyordum. Dikkatimi bir insana veriyordum ve dünyayla meşgul olacak vaktim yoktu. Sonra o insanı kaybettim ve yerine bir dünya kazandım. Kötü bir değiş tokuş olduğunu mu düşünüyorsun? Bilmiyorum. Haklı olabilirsin.

Anlatacak fazla bir şeyim kalmadı. Gerisini zaten biliyorsun. Boşandım ve yalnız yaşıyorum. O da bir süre yalnız yaşadı, sonra Judit Áldozó'yla evlendi. Fakat bu başka bir hikâye.

Tabii bütün bunlar, Lázár'ın evinde düşündüğüm kadar hızlı olmadı. O konuşmadan sonra iki yıl daha kocamla birlikte yaşadım. Görünüşe bakılırsa hayatta her şey görünmez bir saatin yelkovanına göre gelişiyor: İnsan bir dakika erken "karar veremiyor"; bunu ancak olaylar ve durumlar kendi kendine kararı belirledikten sonra yapabiliyor. Diğer her şey keyfi, anlamsız, insanlık dışı, belki aynı zamanda da ahlak dışı. Hayat karar veriyor; şaşırtıcı, harikulade bir biçimde. Ve sonra her şey alabildiğine kolay ve doğal oluyor.

Lázár'ı ziyaretimden sonra eve döndüm ve kocama Judit Áldozó hakkında tek kelime etmedim. Fakat zavallı adam yine de her şeyi biliyordu. Sadece en önemli şeyi bilmiyordu. Ve bunu ona ben de söyleyemedim, çünkü uzun zaman boyunca ben de bilmiyordum. Sadece Lázár biliyor ve o gün vedalaşma anında öyle tuhaf bir biçimde susarken tam da bunu düşünüyordu. Fakat o da bir şey söylemedi, çünkü en önemlisini insan kimseye söyleyemez. Herkes bunu kendi öğrenmek zorundadır.

En önemlisi ne miydi? Bak, seni üzmek istemem. Şu İsveçli profesöre biraz âşık olduğun doğru mu? Değil mi? Her neyse, itiraf etmeni beklemiyorum. Fakat o zaman izin verirsen ben de bir şey söylemeyeyim; bu güzel, büyük duyguyu yaralamak, bir şeyleri mahvetmek istemem.

Kocam Lázár'la ne zaman konuştu bilmiyorum, ertesi gün ya da haftalar sonra, ayrıca ne konuştuklarını da bilmiyorum. Yalnız her şey Lázár'ın söylediği gibiydi. Kocam her şeyi, mor kurdeleyi ve onu takanı bulduğumu biliyordu. Bir sonraki ayın başında gerçekten de kayınvalidemin evinden ayrılan Judit'le konuştuğumu biliyordu. İki yıl boyunca kimse Judit'ten haber almadı. Kocam onu

T.me/Cinciva

özel dedektif tutarak arattı ama sonra daha fazla dayanamadı ve hasta oldu. Aramayı bıraktı. Judit Áldozó'nun ortadan kaybolduğu iki yıl boyunca kocam ne yaptı, biliyor musun?

Bekledi.

Bir insanın bu şekilde bekleyebileceğini asla hayal edemezdim. Angaryaya benziyordu. Taş ocağında taş kırmak gibiydi. Öylesine bir güçle, öylesine sistematik, öylesine kararlı ve ümitsizce... Üstelik artık ona ben de yardımcı olamıyordum. Ve günün birinde ölüm döşeğinde gerçeği söylemem gerekse, şunu da itiraf etmek zorunda kalırım ki, yardımcı olmak da istemiyordum. Kalbim acılık ve umutsuzlukla doluydu. İki yıl boyunca bu korkunç gayreti izledim. Biriyle ya da bir şeyle edilen bu güler yüzlü, sessiz, nazik, gittikçe sararıp solan, gittikçe suskunlaşan münakaşayı... Sabahları, ilaç şişesinin üstüne atlayan bir bağımlı gibi mektupları kaparcasına alışı ve hiçbir şey olmadığını görünce elini indirişi. Telefon çalınca kafasını çevirişi. Kapı çalınınca omzunun seğirmesi. Restoranlarda ya da tiyatro fuayelerinde etrafa bakınıp durması. O hiç durmadan bir şey arayan bakış. İki yıl boyunca böyle yaşadık. Ve Judit Áldozó sanki yer yarılmış da içine girmişti.

Sonraları, onun yurtdışına gittiğini ve Londra'da İngiliz bir doktorun evinde hizmetçilik yaptığını öğrendik. O zamanlar İngiltere'de Macar hizmetçiler rağbet görüyordu.

Ne ailesi, ne de kayınvalidem ondan haber alıyordu. O iki yıl boyunca sık sık kayınvalideme gidip bütün öğleden sonrayı orada geçirdim. Daha o sıralarda hastaydı, zavallı kadın, damar tıkanıklığı nedeniyle aylarca hiç kıpırdamadan yatmak zorunda kalmıştı. Ben de başucunda oturuyordum. Onu canı gönülden seviyordum. Kitap okuyor, örgü örüyor, hoşbeş ediyorduk; neredeyse eski çağlarda erkekler savaşa gittiği zaman kadınların yaptığı gibi iplik çekecektik. Kocamın tehlikeli bir pozisyonda olduğunu biliyordum. Her an düşebilirdi. Bunu kayınvalidem de biliyordu. Fakat artık ona yardım edemezdik. Hayatta öyle bir an gelir ki, insan yalnız kalır ve artık kimse ona yardım edemez. Kocam o noktadaydı. Yalnızdı ve hayatı biraz ya da belki birazdan da fazla, tehlikedeydi.

Öte yandan biz ikimiz, kayınvalidem ve ben, onun etrafında adeta iki hemşire gibi parmak uçlarımıza basarak dolanıp duruyorduk. Ve başka şeyler, hatta bazen keyifli ve hafif şeyler konuşuyorduk. Kayınvalidemin olup bitenden bir daha asla söz etmemesi,

T.me/Cinciva

ona özgü bir ince düşüncelilikten ya da utançtan kaynaklanıyor olmalı. Hizmetçi odasında oturup ağladığı o öğle vakti, ne zaman gerekirse birbirimize yardım edeceğimiz konusunda sözsüz bir anlaşma yapmıştık; ayrıca olup bitenden de söz etmeyecektik, çünkü mesele zaten umutsuzdu. Aynı şekilde kocamdan da, her ne kadar durumu endişe verici olsa bile doğrudan tehdit altında sayılmayan, çok sevdiğimiz bir hastadan bahseder gibi bahsediyorduk. Anlarsın ya, insanın uzun süre yaşamaya devam edebileceği bir durum. Ve bizim vazifemiz onun başının altındaki yastığı düzeltmek, ona ev yapımı bir şeyler getirmek ya da onu dünyadan haberlerle oyalamaktı. Ve gerçekten de o iki yıl sessiz sakin yaşadık, pek insan içine çıkmadık. Kocam dünyayla bütün köprüleri atmaya başlamıştı bile. İki yıl içinde zarif ve düşünceli bir biçimde, kimseyi incitmemeye özen göstererek kendini bir parçası olduğu dünyadan çekti. Yavaş yavaş herkes uzaklaştı ve biz yalnız kaldık. Bu öyle düşündüğün kadar kötü bir şey değildi. Haftanın beş akşamı evdeydik; müzik dinliyor ya da kitap okuyorduk. Lázár artık bize hiç gelmiyordu. O da o yıllarda yurtdışına gitmişti; uzun süre Roma'da yaşadı.

İşte böyleydi. Üçümüz de bir şey bekliyorduk: kayınvalidem ölümü, kocam Judit Áldozó'yu, bense ölümün, Judit Áldozó'nun ya da öngörülemeyen bir şeyin günün birinde hayatıma girerek bana ne olacağını ve kime ait olduğumu nihayet anlamamı sağlamasını. Kocamı neden terk etmediğimi soruyorsun. Başkasını bekleyen, her kapı açıldığında bembeyaz kesilip irkilen, insanlardan kaçan, kendi dünyasından kopan, bir duygu yüzünden hasta, engellenemez bir bekleyiş yüzünden takıntılı olan biriyle nasıl yaşayabildiğimi... Kolay değil, orası kesin. Hoş bir pozisyon da değil. Fakat ben onun karısıydım, tehlike altındayken onu bırakamazdım. Ben onun karısıydım, sunağın önünde ona bağlı kalacağıma yemin etmiştim; iyi günde ve kötü günde, o istediği, bana ihtiyacı olduğu müddetçe. Ve şimdi bana ihtiyacı vardı. O iki yıl yalnız kalsaydı perişan olurdu. Yaşıyor ve uhrevi ya da dünyevi bir işaret bekliyorduk; Judit Áldozó'yu bekliyorduk.

Çünkü bu kadının şehri terk ederek İngiltere'ye gittiğini –fakat işte adresini hiç kimse bilmiyordu– öğrendiği andan itibaren kocam hakikaten beklemekten hasta oldu ve bu belki de hayattaki en eziyetli acı. Bu duyguyu bilirim. Daha sonra, boşandığımızda ben de onu bir süre, belki bir yıl boyunca böyle bekledim. Gece bir astım

T.me/Cinciva

hastası gibi zar zor nefes alarak uyanırsın. Karanlıkta elini uzatır, başka bir eli ararsın. Diğerinin artık orada olmadığını, yakınlarda, komşu evde ya da yan sokakta olmadığını idrak edemezsin. Telefon etmek anlamsızdır, gazeteler dünya savaşının çıktığı ya da milyonların yaşadığı bir şehirde sıra sıra evlerin olduğu birçok sokağın enkaza döndüğü gibi eften püften haberlerle doludur. Bu tür haberleri nazikçe ve yarım kulak dinler, "Ah, öyle mi? Gerçekten mi? Çok ilginç" ya da "Çok üzücü" dersin ama bunu söylerken hiçbir şey hissetmezsin. Zekice yazılmış, güzel, acıklı bir İspanyolca kitapta –yazarının adını unuttum, bir boğa güreşçisi gibi çeşitli uzun ön adları vardı– bu sihirli uyuşukluğun, yani birbirini boş yere bekleyen âşıkların ruh halinin, hipnotize edilenlerin transa geçişini andırdığını okumuştum; onların bakışlarında da ateşler içinde yanarak gördüğü rüyadan sonra gözlerini yavaş yavaş açıp kendine gelen hastaların perdeli bakışları gibi kırık dökük bir şeyler oluyordu. Bu tür insanlar için dünya bir yüzden ibarettir ve tek bir isimden başka hiçbir şeyi duymazlar.

Fakat günün birinde uyanırlar.

Mesela bana bak.

Uyandığında sağa sola bakınır, gözlerini ovuşturursun. Ve artık sadece tek bir yüz görmüyorsundur. Onu görmeye devam edersin ama şimdi bulanıklaşmıştır. Bir kilise kulesini, bir ormanı, bir resmi, bir kitabı, başka insanların yüzlerini, dünyanın sonsuzluğunu görürsün. Bu tuhaf bir duygudur. Bir önceki gün ıstırap çektirdiği ve içini yaktığı için katlanamadığın şey bir sonraki gün acı vermez olur. Bir banka oturursun ve huzurlusundur. Şöyle şeyler düşünürsün: "Tavuk suyu çorba", ya da "*Nürnbergli Usta Şarkıcılar*", ya da "Yemek masasının üzerindeki lambaya yeni bir ampul gerek". Üstelik bütün bunlar gerçek ve önemlidir. Dün gerçekdışıydı, havada süzülüyordu ve anlamsızdı; gerçek bambaşka bir şeydi. Dün intikam ya da kurtuluş istiyordun, onun telefon etmesini, sana acilen ihtiyacı olmasını ya da hapse atılıp idam edilmesini istiyordun. Biliyor musun, böyle hissettiğin müddetçe diğeri uzaklarda bir yerde sevinmeye devam edebilir. Çünkü hâlâ senin üzerinde iktidarı vardır. İntikam çığlıkları attığın müddetçe o da ellerini ovuşturacaktır, çünkü intikam arzusu aynı zamanda özlem ve bağlılık anlamına gelir. Sonra o gün gelir: Uyanırsın, gözlerini ovuşturursun, esnersin ve birden, artık hiçbir şey istemediğini fark edersin. Onunla sokakta karşılaşsan

T.me/Cinciva

bile senin için fark etmez. Telefon ederse gerektiği gibi konuşursun. Seni görmek isterse ve bu buluşma kaçınılmazsa, hay hay, neden olmasın... Ve biliyor musun, bütün bunları içinden gelen bir rahatlık ve dürüstlükle yaparsın. Kasılma, acı, kendini kaybetme, hiçbiri yoktur. Bu nasıl olmuştur? Anlayamazsın. Artık intikam almak da istemiyorsundur, hayır; ve işte o zaman, hakiki intikamın bu olduğunu fark edersin, tek intikam, tek kusursuz intikam budur, artık ondan hiçbir şey istememek, ona ne iyilik ne kötülük dilemektir, çünkü o zaman artık seni yaralayamaz. Eskiden erkekler böyle anlarda sevgililerine şöyle başlayan mektuplar yazarlardı: "Sayın hanımefendi." Her şey bu hitabın içindeydi. "Artık canımı yakamazsın" mesajı bu hitabın içindeydi ve sezgileri açık kadınları ağlatıyordu. Bazense ağlatmıyordu bile. Zeki erkekler böyle anlarda büyük bir hediye, bir demet gül, bir hayat sigortası gönderirler. Neden göndermesinler ki? Nasıl olsa artık acı vermiyor.

Bu iş böyledir. Ben bilirim. Bir sabah uyandım ve yaşamaya, küçük adımlar atmaya başladım.

Öte yandan kocam, o zavallı uyanmadı. Tekrar iyileşti mi, bilmiyorum. Bazen onun için dua ediyorum.

Böyle iki yıl geçti. Ne mi yaptık? Yaşadık; kocam gizlice yurtdışına kaçmaya hazırlanan bir dolandırıcı gibi dünyayla, çevresiyle, insanlarla, tek kelime söylemeden vedalaştı ama bu arada görev bilinciyle işinin takipçisi oldu. Bu iş yurtdışıydı, ötekiydi, doğru kadındı. Bekledik. Ve hiç de kötü yaşamadık, bu iki yıl boyunca gayet iyi anlaştık, gerçekten... Bazen sofrada ya da kitap okurken, bir hastanın yüzüne bakar gibi ona kaçamak bir bakış atıyor ve hastalığın çoktan damgasını vurduğunu görünce bir yandan içten içe ürperirken bir yandan tatlı tatlı gülümseyerek, "Bugün çok daha iyi görünüyorsun" diyordum. Hiçbir iz bırakmadan ortadan kaybolan Judit Áldozó'yu bekliyorduk, ah o canavar... Çünkü biliyordu ki bundan büyük kötülük yapamazdı. Buna inanmıyor musun? Canavar olmayabilir mi? Neticede o da bedel ödedi, o da mücadele etti, o da bir kadın ve duyguları var, öyle değil mi? Beni avut, çünkü şimdi öyle olduğuna inanmak istiyorum. On iki yıl bekledi ve ardından İngiltere'ye gitti. İngilizce öğrendi, sofra adabını öğrendi ve denizi gördü. Ve sonra günün birinde geri döndü ve öğrendiğim kadarıyla yetmiş sterlini, ekoseli bir eteği ve Atkinson marka losyonu vardı. İşte biz de o zaman boşandık.

T.me/Cinciva

Kalbim kırılmıştı; bir yıl boyunca ölmem gerektiği duygusuyla yaşadım. Sonra uyandım ve bir şeyi idrak ettim... Evet, şu insanın ancak kendi kendine öğrenebileceği, en önemli şeyi...

Ne olduğunu söyleyeyim mi?

Sana acı vermez, değil mi?

Kaldırabilecek misin?

Eh, ben kaldırdım. Fakat bunu birilerine söylemekten hoşlanmıyorum, hiç kimsenin inancını elinden almak istemiyorum, çünkü o mucizevi yanılsama bir sürü acıyı ama aynı zamanda bir sürü muhteşem şeyi içinde barındırıyor: Kahramanlıklar, sanat eserleri, güçlerin dev bir bütün halinde bir araya toplanması. Biliyorum, sen şimdi böyle bir ruh hali içindesin. Ve yine de söylememi istiyorsun, öyle mi?

Peki, madem ısrar ediyorsun... Fakat bana kızma. Bak canımın içi, Tanrı'nın bana verdiği ceza ve hediye, bunu öğrenmem ve kaldırabilmemdi. Ne mi öğrendim? Şunu, canımın içi: Doğru kadın ve doğru erkek diye bir şey yoktur.

Günün birinde uyandım, yatağımda doğrulup oturdum ve gülümsedim. Artık en ufak bir acı çekmiyordum ve birden, doğru insan diye bir şeyin olmadığını idrak ettim. Ne yeryüzünde ne de cennette. Öyle biri, öyle tek bir kişi yok. Sadece insanlar ve her insanın içinde bir tutam doğru insan var ama kimsede, bizim diğerinden beklediğimiz ve umduğumuz şey yok. Kusursuz insan diye bir şey yok ve o mutluluk veren, harikulade tek adam aslında hiç var olmadı. Sadece içlerinde ışık kadar moloz da olan insanlar... Lázár beni kapıya kadar sessizce geçirip doğru kadını arayacağımı söylediğimde gülümserken bunu biliyordu. Doğru kadın olmadığını biliyordu. Fakat hiçbir şey söylemedi, sonra da Roma'ya gidip kitap yazmaya devam etti. Yazarlar sonunda daima böyle yaparlar.

Zavallı kocam yazar değil, bir burjuva ve sanat alanı olmayan bir sanatçıydı. O yüzden acı çekmek zorunda kaldı. Ve günün birinde Judit Áldozó, şimdi Atkinson marka losyon kokan ve telefonda "Hello"[13] dedikten sonra kendini tanıtan sözümona doğru kadın ortaya çıkınca biz de boşandık. Söylediğim gibi zor bir boşanma oldu; piyanoyu bile aldım.

13 İng. Alo. (ç. n.)

T.me/Cinciva

Péter onunla hemen değil, bir yıl sonra evlendi. Araları nasıl mı? İyidir herhalde. Az önce gördün ya, ona portakal kabuğu şekerlemesi götürüyor.

Fakat Péter yaşlandı. Çok değil ama üzücü bir şekilde. Ne dersin, şimdi o da biliyor mudur? Korkarım öğrendiğinde çok geç olacak ve bu arada ömür geçip gidecek.

Bak işte, şimdi burası gerçekten kapanıyor.

Efendim? Ne dedin? Daha önce onu görünce neden mi ağladım? Doğru insan diye bir şey yoksa, her şey sona erdiyse ve ben tamamen iyileştiysem, kahverengi timsah derisi cüzdanı hâlâ kullandığını duyunca neden burnumu pudraladım, öyle mi? Dur bakayım, bir düşüneyim. Sanırım cevabı biliyorum. Utandığım için burnumu pudraladım; çünkü doğru insan yok, yanılsamalar uçup gidiyor ama ben onu seviyorum ve bu başka bir şey. Birini sevdiğin zaman, onunla ilgili bir şey duyduğunda ya da onu gördüğünde kalbin daima küt küt atar. Bana göre her şey geçicidir; sevgi hariç. Fakat pratikte bunun artık önemi yok.

Hoşça kal, canımın içi. Haftaya salı görüşüyoruz, değil mi? Ne güzel sohbet ettik. Senin için uygunsa, altıyı çeyrek geçe gibi diyelim. Ondan çok geç olmasın. Ben altıyı çeyrek geçe muhakkak burada olurum.

T.me/Cinciva

İKİNCİ BÖLÜM

T.me/Cinciva

T.me/Cinciva

Şuradaki kadını görüyor musun? Bak, şimdi döner kapıda. Yuvarlak şapkalı sarışın mı? Hayır, uzun boylu, vizon kürklü; evet, şapkası olmayan, siyah saçlı kadın. Bak, şimdi arabaya biniyor. Tıknaz bir adam ona kapıyı tutuyor, değil mi? Az önce de o adamla köşedeki masada oturuyordu. Onları daha içeri girerken gördüm ama bir şey söylemek istemedim. Muhtemelen onlar bizi fark etmediler. Şimdi gittiklerine göre sana sırrımı verebilirim: O, benim hayattaki en rahatsız edici, en aptalca düellomu ettiğim adamdı.

O kadın için mi ha? Evet, tabii ki o kadın için.

Fakat aslında işin orası da çok kesin değil. Birini öldürmem gerektiği hissine kapılmıştım. Belki aslında o ufak tefek tıknazı değil. Ondan bana ne? Fakat işte o sırada elimde o vardı.

Kadının kim olduğunu mu söyleyeyim? Elbette, ihtiyar dostum. O benim karımdı. İlk değil, ikinci karım. Üç yıl önce boşandık. Düellonun ardından.

Bir şişe daha içsek mi, ne dersin? Gece yarısından sonra bu kafe bir anda bomboş ve soğuk oluyor. Buraya en son öğrenciyken gelmiştim; karnaval zamanı. O zamanlar kadınlar da bu ünlü salonlara gelirlerdi; rengârenk gece kuşları, pırıltılı ve eğlenceli. Sonra yıllarca gelmedim. Aradan zaman geçti, mekân yenilendi; bugün artık müşterisi de farklı. Şimdi geceleri buraya büyük dünya geliyor... Anlarsın ya, öyle görülen insanlar. Eski karımın da bu kafenin müdavimi olduğunu tabii ki tahmin etmemiştim.

Bu güzel bir şarap. Balaton Gölü'nün fırtına öncesi rengi gibi açık yeşil. Şerefe.

Anlatayım mı? Eh, madem ısrar ediyorsun...

Belki de bunu bir kez olsun birine anlatmak fena fikir değil.

Sen ilk karımı tanımadın, değil mi? Hayır, doğru ya, sen o zamanlar demiryolu inşaatı için Peru'daydın. Ne mutlu sana ki daha mezun olduktan sonraki yıl kendini büyük, vahşi dış dünyaya attın. İtiraf edeyim, seni kıskandığım oldu. O zamanlar dünya beni de aynı şekilde çağırsaydı, bugün belki daha mutlu bir insan olur-

T.me/Cinciva

dum. Fakat burada kaldım ve bir şeyleri korudum. Günün birinde korumaktan yoruldum ve şimdi artık hiçbir şeyi korumuyorum. Neyi korudum? Fabrikayı mı? Bir yaşam biçimini mi? Tam olarak bilmiyorum. Bir arkadaşım vardı, Lázár, kendisi yazardır; tanımıyor musun? Adını hiç duymadın mı? Ne şanslı ülkeymiş şu Peru! Ben onu çok iyi tanıdım. Bir süre dostum olduğunu sandım. Daima benim bir muhafız, kaybolan bir yaşam biçiminin savunucusu, bir burjuva olduğumu öne sürerdi. O yüzden burada kaldığımı söylerdi. Fakat bu da çok kesin değil.

Sadece olgular kesin; gerçekler... Buna karşılık olgulara dair açıklamamız iflah olmaz şekilde edebi. Biliyor musun, ben artık büyük bir edebiyat dostu değilim. Bir süre çok okudum; elime ne geçerse okudum. Korkarım kötü edebiyat, yalanlar söyleyerek kadınların ve erkeklerin kafasını sahte duygularla dolduruyor. Dünyanın yapay trajedilerini büyük ölçüde, kuşkulu kitaplardaki uyduruk öğretilere borçluyuz. Kendine acıma, duygusal yalanlar, yapay karmaşalar, geniş çapta deforme edilmiş, özensiz ya da basitçe aptal edebiyatın sonuçlarıdır. Gazetede çizgi altına uyduruk bir roman basılır ve bu romanın etkisini hemen ikinci sayfadaki karışık haberlerde, marangoz onu terk ettiği için asit içen dikişçi kadının trajedisinde ya da ünlü aktör randevuya gelmediği için uyku ilacı alan gizli müşavir hanımının bahtsızlığında görürsün. Neden bana öyle korkuyla bakıyorsun? Hangisini daha fazla küçümsediğimi mi soruyorsun? Edebiyatı mı? Aşk denilen trajik yanlış anlamayı mı? Yoksa sadece insanları mı? Zor soru. Hiçbir şeyi ve hiç kimseyi küçümsemiyorum; buna hakkım yok. Fakat hayatımın geri kalanında ben de kendimi bir tür tutkuya teslim ediyorum. Gerçeğe. Bana yalan söylenmesine artık katlanamıyorum, ne kadınlar ne de edebiyat tarafından; en az katlanabileceğim şeyse, kendi kendime yalan söylemek.

Yaralandığımı söylüyorsun. Sana göre biri beni yaralamış. Bu belki ikinci karım. Ya da belki ilki. Bir şeyler ters gitmiş. Büyük ruhsal sarsıntılardan sonra yalnızlaşmışım. Öfkelenmiş ve kadınlara, aşka, insanlara inancımı kaybetmişim. Benim gibi bir insanın gülünç ve acınası olduğunu düşünüyorsun. Bana özenle, insanlar arasında tutku ve mutluluktan farklı şeyler de olduğunu fark ettirmeye çalışıyorsun. Sevgi, sabır, duygu ortaklığı ve affetme de var. Beni azarlamak ve vaktiyle yolumun kesiştiği insanlar konusunda yete-

T.me/Cinciva

rince cesur, yeterince sabırlı olmadığımı, şimdi, yaşlı bir münzeviye dönüştükten sonra bile hâlâ hatanın bende olduğunu göremeyecek kadar cesaret yoksunu olduğumu söylemek istiyorsun. Azizim, ben böyle suçlamaları daha önce de duydum ve üzerine düşündüm. Bir insan işkence sehpasında bile benim kendime karşı olduğum kadar dürüst olamaz. Yakından görebildiğim her hayatı çok iyi inceledim, kafamı yabancı hayatların penceresinden içeri uzattım; kesinlikle ürkek ve çekingen değil, bilakis dikkatli bir araştırmacıydım. Vaktiyle ben de hatanın bende olduğunu düşünmüştüm. Bunu kendime hırs, bencillik, zevk düşkünlüğü, toplumsal sınırlar ve dünyanın gidişatıyla açıklıyordum. Efendim? Aynen öyle, iflas. Her hayatın, çukura düşen bir gece gezgini gibi er geç içine düştüğü yalnızlık. Erkekler için çare yok, bunu bilmiyor musun? Biz erkeğiz; yalnız yaşamak ve her şeyi hesaba katmak zorundayız, susmak ve yalnızlığa, karakterimize ve hayatın kanununa katlanmak zorundayız.

Peki ya aile? Gördüğüm kadarıyla bunu soracaksın. Ailenin, insan hayatının kişilikten bağımsız, daha yüce bir anlamını, daha yüce bir uyumu temsil edip etmediğini... Sana göre insan mutlu olmak için yaşamaz. Ailesini korumak ve düzgün insanlar yetiştirmek amacıyla yaşar; bunun için de teşekkür beklememelidir, aynı şekilde mutlu olmayı da. Soruna dürüstçe cevap vereyim. Ve haklı olduğunu söyleyeyim. Ailenin "mutlu ettiğine" inanmıyorum. Hiçbir şey mutlu etmiyor. Fakat aile büyük bir görev, dünyaya ve kendimize karşı; onun uğruna hayatın anlaşılmaz dertlerine, gereksiz acılarına katlanmaya değer olması gerekiyor. Ben "mutlu" aileye inanmıyorum. Fakat ortak hayatın farklı biçimlerini, insan topluluklarını gördüm: Bu topluluklarda herkes biraz da diğerlerine karşı, herkes kendi için yaşar ama bir bütün olarak, aile adı altında yine de bir arada kalırlar; bu ailenin tek tek üyeleri aç kurtlar gibi birbirinin üstüne atlasa da... Aile... İddialı bir kelime. Evet, belki de hayatın amacı ailedir.

Fakat bununla hiçbir şey çözülmüş olmuyor. Bu arada benim hiçbir zaman bu anlamda bir ailem olmadı.

Çok gözlem yaptım, sağa sola çok kulak kabarttım. Bu yalnızlığın bir burjuva hastalığı olduğunu söyleyen, amansız günümüz vaizlerini dinledim. Onlar bireyi kuşatıp yükselten topluluğa, yüce topluluğa işaret ediyorlar; böylece hayat umulmadık şekilde anlam kazanıyor, çünkü kişi kendisi için değil, dar aile çevresi için bile

T.me/Cinciva

değil, insanüstü bir prensip için, topluluk için yaşıyor. Bu iddiayı enine boyuna düşündüm. Teorik olarak değil, hemen suçüstü yakaladığım yerde: Hayatın içinde. "Yoksul" denilenlerin hayatını inceledim –sonuçta en büyük topluluk onlar– ve gördüm ki hakikaten tek bir topluluğa, aynı topluluğa, mesela çelik işçileri sendikasına ya da mecliste temsilcisi olan memurların emekli sandığına ait olma bilinci daha yoğun bir hayat hissi yaratıyor; çünkü aslında dünyada, hepsi daha iyi, daha onurlu yaşamak isteyen sayısız çelik işçisi ve memur bulunduğunu ve bunların dünyadaki durumunun, acı mücadeleler ve hararetli tartışmalar pahasına da olsa bazen gerçekten biraz olsun düzeldiğini bilmek moral verici. Artık sadece yüz seksen pengő değil, iki yüz on pengő kazanıyorlar. Evet, aşağıya doğru sınır yok. İnsan aşağıdaysa, acımasız sertliği yumuşatan her şeye seviniyor. Fakat o içten gelen, mutlu hayat hissini, mesleki sebeplerle ya da görevlendirildikleri için "büyük topluluklarda" yaşayanlarda da bulamadım. İncinmiş, üzgün, tatminsiz, ortalığı velveleye veren, canını dişine takarak mücadele eden, boyun eğen, ahmak, zekice ve kurnazca ilerleyen insanlar buldum. Şanslarının yavaş yavaş ve hesaba katılmamış değişiklikler sonucu döneceğine inanan insanlar. Böyle bir şeyi bilmek iyidir. Fakat bu bilgi hayatın yalnızlığını gidermez. Sadece burjuvanın yalnız olduğu doğru değildir. Ovadaki bir tarım işçisi de Anvers'teki bir diş doktoru kadar yalnız olabilir.

Sonra çok okudum ve en sonunda ben de meselenin uygarlık olduğunu düşündüm.

Sanki yeryüzünde mutluluk dondurulmuş. Ateşi ara sıra şurada burada birkaç saniyeliğine parlar gibi oluyor. Ruhumuzun derinliklerinde, vazifenin aynı zamanda zevk, gayretin hoş ve anlamlı olduğu, neşeli, güneşli, oyunbaz bir dünyanın anısı yaşıyor. Yunanlar, evet, belki de Yunanlar mutluydu. Gerçi dostu düşmanı öldürüyorlardı, aşırı uzun ve korkunç kanlı savaşlar içindeydiler ama yine de içlerinde neşeyle çağlayan bir topluluk duygusu vardı, çünkü hepsi kelimenin derin, edebiyat öncesi anlamıyla kültürlüydü, hepsi, çömlekçiler bile. Buna karşılık biz bir kültürün değil, mekanik bir bilinçaltı uygarlığının içinde yaşıyoruz. Herkes bunun bir parçası ve kimse hakiki mutluluğu bilmiyor. Herkes ille de istiyorsa sıcak suda yıkanabilir, herkes resimlere bakabilir, müzik dinleyebilir, kıtalar ötesindeki biriyle konuşabilir; üstelik günümüzde kanunlar

T.me/Cinciva

yoksulların hak ve çıkarlarını da zenginlerinki kadar koruyor. Fakat şu yüzlere bak! Dünyada nereye gidersen git, ister daha büyük ister daha küçük topluluklarda, yüzler ne kadar çalkantılı, ne kadar kuşku dolu, bu ne gerilim, bu ne güven yoksunluğu, bütün yüz hatlarında kasılıp kalmış bu ne direnç! Gerginlik, yalnızlıktan ileri geliyor. Bu açıklanabilir ve her açıklamanın geçerliliği vardır ama kimse gerçek sebebin adını koymuyor. Aynen böyle bir yalnızlığın içinde olan, aynı kasılmış, düşmanca yüz ifadesine sahip altı çocuklu anneler tanıyorum ve eldivenlerini, sanki hayatları bir dizi mecburiyetten oluşuyormuşçasına aşırı bir özenle çıkaran burjuva bekârlar. Politikacılar ve kâhinler tarafından dünyaya çağrılan topluluklar ne kadar yapaylaşırsa, çocuklar bir topluluk duygusuna ne kadar zorlanarak yetiştirilirse, ruhlardaki yalnızlık da o kadar amansız oluyor. Buna inanmıyor musun? Ben bunu biliyorum. Ve söylemekten yorulmayacağım.

İnsanlarla konuşmama imkân veren bir mesleğim olsaydı, mesela rahip ya da sanatçı, yazar olsaydım, yalvarıp yakararak onları mutluluğa dönmeye teşvik ederdim. Yalnızlığı terk etmeye, ondan kurtulmaya. Bu belki de sadece bir ideal değil. Toplumsal bir mesele de değil. Bu bir eğitim, bir uyanış meselesi. Günümüzde insanların bakışları öylesine donuk ki, sanki uyurgezerler. Donuk ve kuşkulu... Fakat işte benim böyle bir mesleğim yok.

Her şeye rağmen günün birinde, bu kasılmış memnuniyetsizliğin, bu kuşku dolu, uyuşuk gerilimin olmadığı bir yüzle karşılaştım.

Evet, onu az önce gördün. Fakat gördüğün yüz artık yalnızca bir maske, bir rol için hazırlanmış yapay bir yüz. Ben ilk gördüğümde o yüz açıktı; öylesine beklenti dolu, ışıltılı ve açıktı ki, ancak hayatın başında olan, bilgi ağacının meyvesini tatmamış, henüz acı ve korku nedir bilmeyen bir insanın yüzü böyle olabilirdi. Daha sonra yavaş yavaş ciddileşti. Gözler dikkatle izlemeye başladı, o hafif aralık, dalgınca açık ağız sımsıkı kapanıp sertleşti. Judit Áldozó; adı bu. Bir köylü kızı. Benim baba evine on altı yaşında hizmetçi olarak geldi. Hiçbir ortak noktamız yoktu. Sorunun bu olduğunu mu söylüyorsun? Ben buna inanmıyorum. Böyle şeyler söylenir ama hayat bu tür ucuz bilgelikleri sevmez. Sonradan evlendiğim bu köylü kızıyla o zamanlar ilişkim olmaması kuşkusuz tesadüf değil.

T.me/Cinciva

Fakat o benim ikinci karımdı. Sen ilkini anlatayım istiyorsun. Evet azizim, ilki muhteşem bir varlıktı. Aklı başında, dürüst, güzel, eğitimli. Görüyorsun ya, ondan bir evlilik ilanından bahseder gibi bahsediyorum. Ya da Desdemona'yı öldürmeye hazırlanan Othello gibi: "*İğne işlerinde beceriklidir! Çaldığı çalgı insanın yüreğine işler. Bir şarkı söylemeye başlasın, vahşi bir ayı bile dize gelir.*"[1] Edebiyatı ve aynı şekilde doğayı sevdiğini de ekleyeyim mi? Çünkü bunu rahat bir vicdanla söyleyebilirim. Taşra gazetelerinde emekli başkorucular kendilerinden genç kız kardeşlerini böyle överler; kızın ufak bedensel sakatlığından hiç söz etmeden. Fakat karımda, ilk karımda, o bile yoktu. Genç, güzel ve hassastı. O zaman sorun neydi? Onunla neden yaşayamadım? Ne eksikti? Bedensel zevk mi? Hayır, bu doğru değil, böyle dersem yalan söylemiş olurum. Onunla yatakta en az mesleği aşk düellosunda mücadele etmek olan diğer kadınlarla geçirdiğim kadar güzel anlar geçirdiğim oldu. Ben Don Juanları hiç anlamam, bir erkeğin aynı anda birden fazla kadınla yaşayabileceğine inanmıyorum. Önemli olan, tek bir insanı bütün melodileri çalabileceğimiz bir enstrümana dönüştürmek. Bazen insanlara acıyorum: Anlamsızca ve umutsuzca sağa sola el atıp duruyorlar. İçimden onların eline vurup, "Bırak! Çek elini! Edebinle otur şurada. Herkes hakkı olanı sırayla alacak" demek geliyor. Gerçekten arsız çocuklar gibiler. Huzurlarının bazen sadece sabırlarına bağlı olduğunu, belirsiz bir kelimeyle mutluluk dedikleri uyumun son derece basit unsurlardan oluştuğunu, onu gergin bir dikkatle aramaya gerek olmadığını... Söylesene, neden kadın erkek ilişkisi okullarda öğretilmiyor? Ciddiyim. Bu en az memleketimizdeki dağ ve denizlerin coğrafyası ya da doğru diyaloğun temelleri kadar önemli. İnsanın ruh huzuru terbiyeye ve imlaya olduğu kadar buna da bağlıdır. Bunu söylerken birtakım ahlaka aykırı dersleri kastetmiyorum; kastettiğim tek şey, aklı başında insanların, yazarların, doktorların bazı mutlulukları, erkeklerle kadınların beraber yaşama imkânlarını zamanında anlatmaları. Yani mesele "cinsel hayat" değil, mutluluk, sabır, alçakgönüllülük, memnuniyet. İnsanları küçümserken en çok bu ödlekliği küçümsüyorum; hayatlarının sırrını kendilerinden ve dünyadan saklamalarına neden olan ödlekliği.

1 *Othello*, W. Shakespeare, çev: Özdemir Nutku, Remzi Kitabevi. (ç. n.)

T.me/Cinciva

Beni yanlış anlama. Ağzını şapırda şapırdata, fütursuzca kendini anlatmaları, ruh teşhirini ben de sevmiyorum. Fakat gerçeği seviyorum. Tabii insan çoğu zaman gerçeği dile getirmemeyi tercih ediyor, çünkü sadece hastalar, egomanyaklar ya da benzeri tabiatlı varlıklar sırlarını sağda solda sergilerler. Fakat gerçeği duymak daima yalan söylenmesinden iyidir. Ne yazık ki bu hayatta yüzümü ne tarafa dönsem sadece yalanlar dinledim.

Gerçeğin ne olduğunu, iyileşme ve mutluluk becerisinin nasıl kazanılacağını soruyorsun. Söyleyeyim azizim. İki şeyle: Tevazu ve kendini tanıma. İşin bütün sırrı bu.

Tevazu belki de fazla iddialı bir kelime. Bunun için yüce gönüllülüğe, sıradışı bir ruh haline ihtiyaç var. Gündelik hayatta alçakgönüllülük ve gerçek arzularımızla eğilimlerimizi tanıma çabası da yeterli. Ve bunları hiçbir engel tanımadan kendimize itiraf etmek. Sonra da eldeki imkânlarla örtüştürmeye çalışmak.

Görüyorum ki gülümsüyorsun. Her şey bu kadar basitse, hayatın bir ders kitabı varsa, benim niye başaramadığımı soruyorsun. Neticede iki kadınla tecrübem oldu; her şeyiyle, dolu dolu, kıyasıya... Hayatın beni koruyucu meleklerinden mahrum bıraktığını bile söyleyemem. Fakat ikisiyle de çuvalladım ve yalnız kaldım. Kendini tanıma, tevazu, hepsi iddialı ama boş laflar. Çuvalladım ve şimdi öylesine konuşup duruyorum. Böyle düşünüyorsun, değil mi?

O zaman sana ilkinin nasıl biri olduğunu ve neyin ters gittiğini anlatayım. İlk karım mükemmeldi. Ve onu sevmediğimi de söyleyemem. Sadece tek bir küçük kusuru vardı ama onun için de yapabileceği bir şey yoktu. Ruhsal bir eksiklik sanma. Sorun onun, zavallı kadının bir burjuva olmasıydı. Beni yanlış anlama, ben de burjuvayım. Bunun bilincindeyim; sınıfımın kusurlarını ve kötü yanlarını gayet iyi biliyor ve bu sınıfı, burjuva kaderini üstleniyorum. Salon devrimcilerinden hoşlanmıyorum. İnsan soyla, eğitimle, ortak menfaatler ve anılarla bağlı olduklarına sadık kalmalı. Ben, olduğum her şeyi burjuvaziye borçluyum: Eğitimimi, yaşam şeklimi, haklarımı ve ayrıca, hayatımın en saf anlarını, belli bir kültüre hep birlikte ortak olma anlarını... Şimdilerde sık sık, işlevini yerine getiren bu sınıfın yok olacağından, geçmiş yüzyıllarda elinde tuttuğu lider rolüne artık uygun olmadığından söz ediliyor. Bunu hiç anlamıyorum. İçimden bir his, burjuvazinin biraz fazla telaşlı ve sabırsız bir biçimde gömüldüğünü söylüyor; belki bu sınıfın içinde

T.me/Cinciva

hâlâ bir güç vardır, belki yine dünyada rol oynayacaktır, belki de devrimin düzenle buluştuğu köprü burjuvazi olacaktır. İlk karımın burjuva olduğunu belirtirken bunu bir suçlama mahiyetinde değil, bir ruh halinin tespiti olarak söylüyorum. Fakat ben de iflah olmaz bir burjuvayım. Ve sınıfıma sadığım. Ona saldıran olursa savunurum. Fakat gözü kapalı, taraflı bir biçimde savunmam. Bulunduğum toplumsal konumda her şeyi net görmek isterim ve bu nedenle suçumuzun ne olduğunu, gerçekten bu sınıfı yok eden bir burjuva hastalığı olup olmadığını bilmek zorundayım. Fakat tabii bu konuyu karımla hiç konuşmadım.

Peki sorun ne miydi? Dur bakayım. Birincisi, benim ritüelleri bilen bir tür burjuva olmam.

Ben zengindim, karımın ailesi yoksuldu. Fakat burjuvazi bir para meselesi değildir. Evet, benim tecrübeme göre tam da yoksul burjuvalar, burjuva zihniyetine ve yaşam biçimine gergin bir ruh haliyle yapışırlar. Zengin adam hiçbir zaman toplumsal âdetlere, burjuva düzenine, görgü kurallarına ve saygıdeğer davranışlara böyle rahatsız edici bir titizlikle tutunmaz, oysa küçük burjuvanın onaylanmak için hayatın her anında bunlara ihtiyacı vardır; gelir düzeyiyle paralel yükselen ev masrafları, giyim kaideleri ve toplum hayatının kuralları konusunda büyük bir özenle defter tutan büro müdürü buna örnektir. Zengin adam maceraya açıktır; çenesine bir sakal yapıştırıp ip merdiven sarkıtarak o kibar ve sıkıcı mal mülk hapishanesinden kaçmaya hazırdır. Benim, zenginlerin sabahtan akşama can sıkıntısından patladıkları yönünde gizli bir inancım var. Öte yandan statüsü olan ama parası olmayan burjuva, ait olduğu düzeni, burjuva kurallarını ve prensiplerini bir Haçlı şövalyesinin titiz kahramanlığıyla korur. Sadece küçük burjuva şekilcidir. Buna ihtiyacı vardır, çünkü hayatının sonuna dek bir şeyler kanıtlamak zorundadır.

Karım iyi yetiştirilmişti. Çeşitli yabancı diller biliyor, iyi müzikle basit bir melodi, edebiyatla uyduruk, ucuz metinler arasındaki farkı görüyordu. Botticelli'nin bir resminin neden güzel olduğunu ve Michelangelo'nun *Pietà*'yla ne anlatmak istediğini söyleyebiliyordu. Fakat biraz daha net konuşmak gerekirse, bütün bunları daha ziyade benden öğrendi; seyahatlerden, kitaplardan ve sohbetlerimizden. Evde ve okulda aldığı eğitimden geriye kalan kültür bir çeşit zorlu ders gibiydi. Ben bu dersin verdiği gerginliği gevşetmeye, onu canlı, sıcak bir yaşantıya çevirmeye uğraştım. Bu kolay değildi. Karımın

T.me/Cinciva

kulağı keskindi, kelimenin her anlamıyla; onu eğitmek istediğimi hissediyor ve inciniyordu. İncinmenin birçok çeşidi vardır. Hani böyle küçük farklar... Biri bir şey biliyordur, çünkü daha şanslı koşullarda doğmuş ve gerçek eğitimi oluşturan o ince sırra vâkıf olma fırsatını yakalamıştır. Öte yandan diğeri sadece dersini öğrenmiştir. Bu da vardır. İnsan her şeyi öğrenene dek ömür geçip gider.

Küçük burjuva için, azizim, kültür ve onunla bağlantılı şeyler yaşanmışlık değil, bilgidir. Bir de burjuvazinin daha üst bir tabakası vardır; sanatçılardan, yaratıcı insanlardan oluşur. Ben bu tabakadandım. Bunu küstahça değil, üzüntüyle söylüyorum. Çünkü en sonunda hiçbir şey yaratamadım. Bir şey eksikti. Acaba ne? Làzàr eksiğimin Kutsal Ruh olduğunu söyledi. Fakat bunu hiçbir zaman daha ayrıntılı açıklamadı.

İlk karımla sorun neydi? Hassasiyet ve kibir. İnsanın yaşadığı sıkıntıların, felaketlerin temelinde genellikle bunlar olur. Kibir. Gurur. Korkarız, çünkü kibir yüzünden hayatın hediyesini almaya cesaret edemeyiz. Bir insanın kayıtsız şartsız sevilmeyi kabul etmesi büyük cesaret ister. Kahramanlık değilse bile cesaret. Çoğu insan sevgiyi ne almayı ne de vermeyi bilir; çünkü ödlektir, kibirlidir, korkuları vardır. Sevgi verdiği zaman utanır ve diğerine teslim olup sırrını paylaştığı zaman daha da fazla utanır. Bu üzücü sır şudur ki, insanın şefkate ihtiyacı vardır, onsuz yaşayamaz. Bence gerçek bu. En azından ben uzun süre buna inandım. Şimdi artık o kadar kesin iddia etmiyorum, çünkü başarısız oldum. Hangi yönden başarısız oldum? Söyleyeyim, tam da bu yönden. Beni seven kadın için yeterince cesur değildim, şefkatini kabul edip benimseyemedim, utandım; ona biraz tepeden bakmam da söz konusuydu, çünkü farklıydı, küçük burjuvaydı ve farklı bir zevki, farklı bir yaşam ritmi vardı. Ayrıca kendim için, kibrim için korktum, benden sevgi talep edilirken yapılan asil ve karmaşık baskıya teslim olmaktan korktum. O zamanlar, bugün bildiklerimi bilmiyordum. Hayatta insanın utanmasını gerektirecek hiçbir şey olmadığını bilmiyordum. Rezilce olan tek şey, insanın duygu vermesini ya da almasını engelleyen ödleklik. Bu neredeyse bir dürüstlük meselesi. Ve ben dürüstlüğe inanıyorum. Alın lekesiyle yaşanmaz.

Şerefe. Alttan alta biraz tatlı olsa da bu şarabı seviyorum. Son zamanlarda her akşam bir şişe açmaya alıştım. Dur sana çakmak vereyim.

T.me/Cinciva

Uzun lafın kısası, ilk karımla sorun, hayat ritimlerimizin farklı oluşuydu. Küçük burjuvanın daima biraz katı, ürkek, yapmacık ve şaşkın bir hali vardır; özellikle de evinden ve çevresinden uzaklaştırıldığında. Çocukları böylesine korkuyla karışık bir güvensizlikle hayata atılan başka bir sınıf tanımıyorum. Bu kadın, yani ilk karım daha mutlu şartlarda, bir basamak aşağıda ya da yukarıda, yani daha özgür doğsaydı, bana belki de bir kadının bir erkeğe verebileceği her şeyi verirdi. Anlarsın ya, her şeyi tanıyor, her şeyi biliyordu. Floransa yapımı eski vazoya sonbaharda hangi çiçeklerin, ilkbaharda hangi çiçeklerin konulması gerektiğini biliyordu, doğru ve ölçülü giyiniyordu, cemiyet içinde beni asla küçük düşürmüyor, tam gerektiği gibi konuşup cevap veriyordu; evimizin idaresi kusursuzdu, çalışanlar hiç gürültü çıkarmadan işlerini yapıyorlardı, çünkü karım onları o şekilde eğitmişti. Bir adabı muaşeret kitabının içinde yaşıyor gibiydik. Fakat hayatımızın öteki alanında, gerçek alanında, öteki hayat olan şelalelerle dolu vahşi ormanda da bu şekilde yaşıyorduk. Bunu söylerken sadece yatağı düşünmüyorum. Fakat tabii onu da düşünüyorum. Yatak da vahşi orman ve şelaledir; arkaik ve mutlak bir şeyin, içeriği ve anlamı hayat olan bir yaşanmışlığın anısıdır. Bu orman tıraşlanıp parka çevrilirse, geriye çok güzel, bakımlı ve cazip bir şey kalır, hoş kokulu çiçekler, tablo gibi ağaç öbekleri, hoş çalılıklar, fışırdayan, rengârenk parlayan fıskiyeler kalır ama vahşi orman ve şelale, arzumuzun o en eski ortamı artık yoktur.

Burjuva olmak iddialı bir rol. Kimse donanımına burjuva kadar harcama yapmıyor. İddialı bir rol ve bütün hakiki kahraman rollerinde olduğu gibi eksiksiz bedel ödeniyor. Bu bedel de mutluluk için gereken cesaretten oluşuyor. Sanatçı için kültür bir tecrübedir. Burjuva içinse bir talim terbiye mucizesidir. Tabii orada, çeşitli insanların ve yeni yaşam biçimlerinin fıkır fıkır kaynadığı Peru'da bunlar konuşulmuyordur. Fakat ben Budapeşte'de, Rózsadomb'da yaşadım. İnsan yaşadığı yerin koşullarını göz önünde bulundurmalı.

Sonra, sana anlatamayacağım çok şey oldu. Bu kadın hâlâ yaşıyor; tek başına. Bazen onu görüyorum. Buluşmuyoruz, çünkü beni hâlâ seviyor. O öyle boşanıp da her ayın tam birinde nafaka, Noel'de ve doğum gününde de bir kürk ya da mücevher göndererek her şeyi hallolmuş sayacağın türden bir kadın değil, anlıyorsun ya...

T.me/Cinciva

Beni hâlâ seviyor ve muhtemelen bundan sonra başka birini sevmeyecek. Bana öfkeli de değil; çünkü iki insan birbirini gerçekten sevdiyse, aralarında gerçek bir öfke olmaz. Kızgınlık, evet, intikam arzusu, evet ama öfke, şiddetli, hesapçı, pusu kurmuş bir öfke... Hayır, bu mümkün değil. Yaşıyor ve belki artık beni beklemiyor bile. Yaşıyor ve yavaş yavaş ölüyor. Asil, zarif ve sessiz bir biçimde ölüyor, çünkü hayatı yeni bir içerik kazanmadı, çünkü dünyada birinin başka hiç kimseye değil sadece sana ihtiyacı olduğunu hissetmeden yaşayamazsın. O muhtemelen bunu bilmiyor. Belki de huzura kavuştuğunu düşünüyor. Karşıma bir kadın çıkmıştı, öylesine bir balo gecesi macerası; karımın gençlik arkadaşıydı, kısa bir süre önce Amerika'dan dönmüştü. Bir karnaval gecesi tanıştık ve neredeyse davet beklemeden benimle evime geldi. Sabaha doğru bana, Ilonka'nın bir keresinde benden bahsettiğini anlattı. İşgüzar kız arkadaşların nasıl olduklarını bilirsin. İşte bu da her şeyi anlattı. Tanıştığımızın sabahına, arkadaşının eski kocasının yatağında, yatılı okulda Ilonka'yı hep kıskandığını, beni şehirdeki bir pastanede gördüğünü, o sırada orada karımla oturduğunu anlattı; birden ben içeri girip ikinci karım için portakal kabuğu şekerlemesi almış ve kahverengi, timsah derisi bir cüzdandan para çıkarıp ödemişim. O cüzdanı bana kırkıncı yaş günümde ilk karım hediye etmişti. Artık kullanmıyorum, bana öyle şüpheci bir gülümsemeyle bakma. Ne diyordum, sonra da iki kadın, ilk karım ve arkadaşı, her şeyi konuşmuşlar. Ve ilk karım arkadaşına beni çok sevdiğini, boşandığımızda neredeyse ölme noktasına geldiğini ama sonra sakinleştiğini, çünkü benim doğru erkek olmadığımı fark ettiğini söylemiş; daha doğrusu ben de doğru erkek değilmişim, hatta mümkünse daha da doğrusu, doğru erkek diye bir şey yokmuş. Arkadaşı sabah yatağımda bunları anlattı. Onu biraz küçümsedim, çünkü bütün bunları bildiği halde kendini kollarıma atmıştı. Aşk meşk söz konusu olduğunda kadın dayanışması yanılsamasına kapılacak değilim ama yine de bu kız arkadaşı biraz küçümsedim ve ölçülü, nazik bir üslupla kapının önüne koydum. İlk karıma en azından bu kadarını borçlu olduğum duygusuna kapılmıştım. Sonra oturup uzun uzun düşündüm. Ve zamanla, Ilonka'nın yalan söylediğini hissetmeye başladım. Doğru erkeğin olmadığı doğru değildi. Onun için doğru erkek, tek doğru erkek bendim. Benim içinse hiçbir zaman böylesine önemli sayılabilecek bir doğru kadın olmamıştı; ne ilk, ne ikinci karım, ne de

T.me/Cinciva

diğer kadınlar öyleydi. Fakat o zamanlar henüz bunu bilmiyordum. İnsan dersini korkunç yavaş alıyor.

İşte böyle. İlk karım konusunda anlatacak başka bir şey yok.

Artık acı çekmiyor, onu düşündüğümde suçluluk hissetmiyorum. Biliyorum, onu bir parça öldürdük; ben, hayat, kader, çocuğun hayatını kaybettiği gerçeği... Bütün bunlar onu bir parça öldürdü. Hayat böyle öldürür. Gazetede okuduklarımız sadece kaba saba, acemi işi bir abartıdan ibarettir. Hayat bir şey yarattığında bu aynı zamanda karmaşık bir şeydir. Ve aynı hayat, inanılmaz bir aşınmayla çalışır. Tek tek Ilonkalarla değil, daima bütünle, bütün Ilonkalarla, Juditlerle, Péterlerle ilgilenir, çünkü onlara topluca bir şey söylemek, ifade etmek ister. Bu ucuz bir bilgidir ama insanın bu bilgiyi edinip kabullenmesi uzun sürer. Uzun uzun düşündüm ve duygular, şiddetli heyecanlar yavaş yavaş kalbimden uçup gitti. Geriye sadece sorumluluk kaldı. Yaşanan her şeyden bir erkeğe sonuçta daima bu kalır: Dirilerle ölüler arasında hareket ediyoruz ve sorumluyuz. Yardım etmekse elimizden gelmiyor. Fakat ben sana ikinci karımı anlatacaktım. Evet, az önce tıknaz adamla dışarı çıkanı...

Bu ikinci kim miydi? İhtiyar dostum, o bir burjuva değildi. Bir proleterdi. Tam anlamıyla proleter bir kadın.

Anlatayım mı? Peki. Dikkatle dinle. Gerçeği söyleyeceğim.

Bu kadın bir hizmetçiydi. Onu tanıdığımda on altı yaşındaydı. Bizim evde çalışıyor, her işe bakıyordu. Gençlik sevdalarıyla canını sıkmak istemiyorum. Fakat sana, nasıl başlayıp nasıl bittiğini anlatacağım. Arada olup bitenler ise belki henüz benim için bile tam net değil.

Her şey bizim evde kimsenin birbirini sevmeye cesaret edememesiyle başladı. Annemle babam "ideal", yani dehşet verici bir evlilik içinde yaşıyorlardı. Yüksek sesle söylenen tek bir kelime olmazdı. Ne yapmak istersin hayatım? Senin için ne yapabilirim kıymetlim? Böyle yaşadılar. Belki kötü bile denilemez. Fakat her halükârda iyi olmadığı kesin. Babam gururlu ve kibirliydi. Annemse kelimenin en hakiki anlamıyla burjuvaydı. Sorumluluk duygusu ve imtina. Yaşayıp öldüler, birbirlerini sevdiler ve sanki kişiler üstü bir ritüelin parçasıymışlar gibi beni yapıp yetiştirdiler. Bizde her şey bir ritüeldi, kahvaltı ve akşam yemeği, cemiyet hayatı, çocuklarla anne baba arasındaki diyalog; hatta bence ikisinin arasındaki sevgi

T.me/Cinciva

veya işte adına her ne deniliyorsa o da kişisel olmayan bir ritüeldi. Sanki durmadan bir şeylerin hesabını veriyorlardı. Son derece net yapılmış planlara göre yaşıyorduk. Şimdilerde büyük devletler ulusun hayrı için böyle dört ya da beş yıllık planlar yapıyor, sonra da bu planları her şeyi göze alarak, zorla uygulamaya koyuyorlar; vatandaşın hoşuna gitsin gitmesin... Çünkü mesele tek bir kişinin kendini rahat hissetmesi ya da belki mutlu olması değil, dört ya da beş yıllık planın uygulanması sayesinde büyük topluluğun, halkın ya da ulusun günü kurtarması. Yakın geçmişte bunun birçok örneğini gördük. İşte biz de evimizde aynen böyle yaşadık, üstelik sadece dört ya da beş değil, kırk ya da elli yıllık planlara göre, kişisel mutluluğumuz gözetilmeden. Çünkü ritüeller, iş, evlilik, ölüm, bütün bunların daha derin bir anlamı vardı, o da ailenin ve burjuva düzeninin korunması ve güçlendirilmesiydi.

Çocukluk anılarıma dönüp baktığımda her şeyin bu rahatsız edici, iç karartıcı hedef bilincine tabi olduğunu görüyorum. Angarya yapıyorduk; zengin, kibarlaştırılmış, acımasız ve duygusuz bir angarya. Bir şeyleri her gün yeni baştan kurtarmak, her davranışımızla şunu kanıtlamak zorundaydık ki biz bir sınıftık. Burjuva sınıfı. Muhafızlar. Bizim önemli bir görevimiz var, itibarı muhafaza etmek zorundayız, içgüdülerimizin ve alt sınıfın isyanına boyun eğemez, taviz veremez ve kişisel mutluluğumuz için yaşayamayız. Bu bilinçli bir duruş mu diye soruyorsun. Yani aslında babamın ya da annemin her pazar ailenin elli yıllık planını açıklamak üzere konferans çektiklerini söyleyemem. Fakat sadece durumun ve soyumuzun apaçık emirlerine uyduğumuzu da söyleyemem. Hayatın bizim için zor bir görev seçtiğini gayet iyi biliyorduk. Sadece evi ve güzel hayat tarzını, kâr paylarını ve fabrikayı değil, aynı zamanda direnci, hayatımızın daha derin anlamını ve daha yüce emrini de muhafaza etmemiz gerekiyordu. Dünyanın alt sınıf güçlerine, benlik duygumuzu yok edip bizi devamlı özgürlüklere çekmek isteyenlere göstereceğimiz direnç. Sadece dünyadaki değil, aynı zamanda içimizdeki o isyan eğilimini bastırmada kullanacağımız direnç. Her şey şüpheli ve tehlikeliydi. Kendi dört duvarımızın içinde bile o zorlu ve dehşet verici toplum mekanizmasının bozulmadan işlemesine özen gösteriyor, bunu da tıpkı dünyadaki hadiseleri değerlendirdiğimiz, arzularımızı bertaraf ettiğimiz, dürtülerimizi disipline soktuğumuz tarzda ve şekilde yapıyorduk. Burjuva olmak,

T.me/Cinciva

bitmek bilmeyen bir çabadır. Tabii bunu söylerken yaratıcı, muhafaza eden burjuva türünden söz ediyorum, sadece daha güzel ve daha konforlu yaşamak isteyen gayretli küçük burjuvalardan değil. Biz kesinlikle daha konforlu ve ayrıca daha lüks yaşamak istemiyorduk. Duruşumuzun, alışkanlıklarımızın temelinde bilinçli bir kendini inkâr vardı. Kendimizi biraz keşişler gibi, kutsal olan her şeyin tehlikeye girdiği bir devirde sırları ve kuralları koruyan, kutsal kitapsız, dünyevi bir tarikatın yeminli üyeleri gibi hissediyorduk. Öğle yemeğini bu şekilde yiyorduk. Haftada bir Ulusal Tiyatro'ya ya da operaya bu şekilde gidiyorduk. Misafirlerimizi, koyu renk giysilerle gelip salonda ya da kıymetli gümüşler, porselenler ve seçkin yemeklerle dolu yemek odasında otururak daha verimsiz ve lüzumsuz olamayacak konular konuşan diğer burjuvaları bu şekilde ağırlıyorduk. Fakat bu verimsiz sohbetlerin daha derin bir anlamı daha vardı. Sanki barbarların arasında Latince konuşuyorlardı. Nazik cümlelerin, hiçbir şey ifade etmeyen, öylesine diyalogların, beylik lafların ve cemiyet gevezeliklerinin ötesinde bu sohbetler, burjuvaların ritüel için, asil yemin için toplandıkları ve şimdi mecazlar kullanmak suretiyle –çünkü hiçbir zaman bir şeyin adını koymazlardı– yeniden yemin ederek sırrı ve anlaşmayı isyankârlardan koruyacaklarını teyit ettikleri anlamına geliyordu. Birbirimize de sürekli hesap veriyorduk. Ben daha on yaşında, büyük bir bankanın genel müdürü kadar bilinçli ve sakin, dikkatli ve disiplinliydim.

Görüyorum ki hayretler içinde kaldın. Sen dünyayı tanımadın. Sen yaratıcısın, aile içindeki dersin daha yeni başlıyor; ilk sınıf atlayan sensin. İçinde sadece hırs var. Benim içimdeyse sadece anılar, gelenek ve görev bilinci vardı. Belki de neden söz ettiğimi anlamıyorsun bile. Bana kızma.

Elimden geldiğince açıklamaya çalışacağım.

Evimiz daima biraz karanlıktı. Güzel bir evdi, bahçeli müstakil bir ev; bu evde sürekli bir şeyler onarılır, bir şeyler inşa edilirdi. Benim birinci katta kendi odam vardı, yan odaysa mürebbiyelere aitti. Sanırım çocukluğumda ve gençliğimde hiç yalnız kalmadım. Evde de daha sonra yatılı okulda aldığım kadar terbiye aldım. İçimdeki vahşi hayvan terbiye edilerek iyi bir burjuva ve terbiye sürecine mükemmel hâkim olmaya mecbur bir insana çevrildi. Belki de o yüzden böylesine kör bir inatla yalnız kalmayı arzuluyordum. Şimdi

T.me/Cinciva

yalnız yaşıyorum; uzun zamandır uşağım bile yok. Sadece ara sıra bir gündelikçi kadın ben yokken gelip odamı hayatın çöpünden arındırıyor. Nihayet etrafımda bana bekçilik eden, beni gözleyen ve inceleyen hiç kimse yok. Sana şunu söyleyeyim, hayatta büyük memnuniyetler ve mutluluklar da var. Bunlar geç ve çarpık çurpuk, beklenmedik bir oluşum halinde geliyor. Fakat neticede geliyor. Gençliğimden yıllar sonra annemin evinde, iki evlilik ve iki boşanmanın ardından şu anki apartman dairesinde yalnız kaldığımda, hayatımda ilk kez, bir şeyleri yaşayıp bitirmiş, bir hedefe varmış olmanın verdiği buruk rahatlamayı hissettim. Hani böyle ömür boyu hapis cezasına çarptırılmışken iyi hal gerekçesiyle birden özgürlüğüne kavuşan ve yıllardır ilk defa, geceleri devriye gezerken de delikten içeri bakan gardiyandan korkmak zorunda kalmadan uyuyabilen biri gibi. Hayat bu tür mutluluklar da bahşeder. Gerçi bedeli ağırdır ama yine de sonunda bunlara kavuşursun.

Tabii mutluluk tam olarak doğru kelime değil. Günün birinde durulursun. Artık mutluluk özlemi çekmezsin ama kendini kandırılmış ve soyulmuş gibi de hissetmezsin. Günün birinde her şeyi, cezayı ve ödülü, her şeyden payına düşen kadarını aldığını çok net görürsün. Onlar için fazla ödlek olduğun ya da belki yeterince cesur olamadığın şeyleri alamamışsındır. Hepsi bu. Bu bir mutluluk değil, bir kabullenme, idrak ve huzurdur. Bir gün bu noktaya da gelinir. Sadece bedeli çok yüksektir.

Dediğim gibi, evimizde neredeyse bilinçli bir biçimde burjuva rolünü oynuyorduk. Çocukluğumu düşündüğümde, karanlık odalar görüyorum. Ve odalara sıralanmış görkemli mobilyalar; tıpkı bir müzede olduğu gibi. Devamlı temizlik yapılırdı. Bazen elektrikli aletlerle gürültülü bir şekilde, pencereleri ardına kadar açarak, kiralanmış uzman personel katılımıyla. Bazense görülmez ve duyulmaz bir şekilde. Fakat biri bir odaya girdiğinde, ister çalışanlardan olsun ister aile üyelerinden, kendini derhal kusurları gidermek, piyanonun üzerindeki bir kırıntıyı üfleyerek düşürmek, bir eşyaya pat pat vurarak tozunu atmak, bir tül perdenin püsküllerini düzeltmek zorunda hissederdi. O evi gözümüzden sakınırdık; sanki her şey, mobilyalar, tül perdeler, resimler ve âdetler tek bir büyük sergiydi, aynı anda hem müze hem de sanat eseriydi, insan devamlı onların bakımını yapmak, onları korumak zorundaydı, bunu da ancak odalarda parmak ucunda dolaşarak becerebilirdi,

T.me/Cinciva

çünkü bu saygıdeğer şeyler arasında zarar vermeden koşturması ve yüksek sesle konuşması mümkün değildi. Pencerelerde, yazın da aydınlığı yutan birkaç kat perde asılıydı. Yüksek tavanda sekiz kollu avizeler, yarı karanlığında her şeyin biraz bulanıklaştığı odalara gelişigüzel ışık saçardı.

Sağda solda cam kapaklı vitrinler dururdu; bunların içi personelin ve ev sakinlerinin korkuyla karışık bir saygıyla önünden geçtikleri ama hiç kimsenin asla eline almadığı, asla yakından bakmadığı şeylerle doluydu. Eski Viyana yapımı, altın kenarlı porselen fincanlar, Çin vazoları ve minyatürleri, yabancı ülkelerin kim olduğu belirsiz hanımefendilerinin ve beyefendilerinin resimleri, hiçbir zaman kimsenin alıp da sallamadığı fildişi saplı yelpazeler, altın, gümüş ve bronzdan yapılmış minik minik objeler, testiler, hayvanlar, asla kimsenin kullanmadığı ufak kâseler. Bir büfede "gümüşler", tıpkı Ahit Sandığı'nda muhafaza edilen On Emir Tabletleri gibi saklanırdı. Bu gümüşler hafta içi kesinlikle kullanılmazdı; aynı şekilde damasko masa örtüleri ve ince porselenler de. Evin gizli kanunu gereği her şey, yirmi dört kişilik sofra kurulacak, akla hayale sığmaz bir şölen için saklanırdı. Fakat hiçbir zaman yirmi dört kişilik sofra kurulmazdı. Elbette misafir geldiği de olurdu; o zaman "gümüşler", damasko masa örtüleri, porselenle camdan oluşan yemek takımları çıkarılır ve öğle ya da akşam yemeği öyle titiz bir ritüel halinde geçerdi ki, sanki yemek yerine karmaşık bir vazifeyi yerine getirir, bunu da herhalde sohbet ederken asla hata yapmayarak veya hiçbir tabağı, hiçbir bardağı kırmayarak yapardık.

Bunu sen de bilirsin: Bahsettiğim şey, o evde, baba evinin odalarında içimi kaplayan bir duygu; üstelik sadece çocukluğumda değil, daha sonraları, yetişkin olduktan çok sonra da. Evet, misafir geliyordu, akşam yemeğine ve hatta yatıya gelen bile oluyordu, o evde yaşıyorduk, onu "kullanıyorduk" da ama gündelik olan her şeyin arka planında evin daha derin bir anlamı ve görevi vardı; kalplerimizde bir sınır kalesi gibi koruduğumuz asıl buydu.

Babamın odasını sonsuza dek hatırlayacağım. Büyük bir oda, hatta bir salondu. Kapılarda kalın Şark kumaşları asılıydı. Duvarları süsleyen çeşitli resimlerde, altın çerçeveli, pahalı tablolarda, hiç gidilmemiş uzak ormanlar, Uzakdoğu limanları ve geçen yüzyıldan, kim olduğu bilinmeyen, çoğu sakallı beyefendiler vardı. Odanın bir köşesine, diplomat masası denilen türden dev bir yazı masası

T.me/Cinciva

yerleştirilmişti; üç metre boyunda ve bir buçuk metre enindeki bu masanın üstünde bir yerküre, pirinç bir mumluk, Venedik derisi bir yazı altlığı ve diğer kıymetli ıvır zıvır dururdu. Devamında yuvarlak bir masa ve etrafında ağır deri koltuklar vardı. Şöminenin üstündeyse birbiriyle mücadele eden iki bronz hayvan heykeli. Kitaplıklarda duran bronz objeler de vardı; kartallar, atlar ve yarım metre uzunluğunda, atlamaya hazırlanan bir kaplan. Hepsi bronzdu. Ve cam kapaklı kitaplıklarda kitaplar. Bir yığın kitap, belki dört ya da beş bin tane, tam olarak bilmiyorum. Her biri farklı kitaplıklarda duran edebiyat, teoloji, felsefe, sosyoloji kitapları, İngiliz bir filozofun mavi bez ciltli eserleri ve bir acenteden alınmış her türden kitap seti. Bu kitaplar aslında kimse tarafından okunmuyordu. Babam en çok gazete ve seyahatname okumayı severdi. Annem okurdu ama sadece Alman romanlarını. Kitapçılar ara sıra yeni çıkanları gönderirler ve bu kitaplar bizde öylece dururdu; ta ki uşak babamdan anahtarı isteyip bunları kitaplığa kaldırana dek. Çünkü kitaplıklar, güya kitapları düzgün saklamak için özenle kilitlenirdi. Oysa aslen kitaplar okunmaktan, birinin bunların içinde yatan gizli ve tehlikeli şeyleri öğrenmeyi akıl etmesi riskinden korunuyordu.

O odanın adı buydu: Babanın çalışma odası. Gel gör ki çalışma odasında ezelden beri kimse çalışmamıştı; hele babam, hiç. O, fabrikada ve öğleden sonraları diğer fabrikatörlerle sermaye sahiplerinin arasında oturup rahat rahat kâğıt oynadığı, gazete okuduğu, politika ve ticaret konuştuğu kulüpte çalışırdı. Babam kuşkusuz zeki ve pratik bir adamdı. Fabrikayı büyükbabamın imalathanesinden büyük bir işletmeye çevirmiş, bu fabrika onun idaresinde ülkenin en önemli sanayi kuruluşlarından biri haline gelmişti. Bu da güç, kurnazlık, bol miktarda acımasızlık, öngörü, uzun lafın kısası, üst kattaki yazı masasının başında oturan bir insanın içgüdüleri ve tecrübesi sayesinde alt katlardaki insanların ne yapmaları gerektiğini bildiği bütün işletmelerde gerekeni gerektiriyordu. Babam o yazı masasının başında kırk yıl oturdu. Orası onun yeriydi; orada ona saygı gösteriliyor, ondan korkuluyor, iş dünyasında adı saygıyla anılıyordu. Kuşkusuz babamın ticaret ahlakı, iş ve para konusundaki görüşleri, aynı şekilde kazancı ve serveti, tam da dünyanın, iş arkadaşlarının ve ailesinin ondan beklediği gibiydi. Kendisi yaratıcı bir insandı, yani kesinlikle çalışanlarını sömüren iç karartıcı ve hasis ruhlu bir sermaye sahibi değildi; yaratıcı işleri dikkate alan

T.me/Cinciva

ve bunlara körü körüne görev ifasından daha fazla para veren, yaratıcılığı sevinçle karşılayan bir yetenekti. Fakat babam, fabrika ve kulüp farklı bir bütündü; evde ritüel olarak yapılan şey dışarıda, fabrikada, dış dünyada daha gerçek, daha gizemli bir ittifaktı.

Kurucu üyesi babam olan cemiyet sadece milyonerleri kabul ediyordu; o da en fazla iki yüz kişi, daha fazla değil. Üyelerden biri öldüğünde kılı kırk yararak yeni bir üye arayan Académie Française[2] ya da Tibet'in çocukları arasında yeni Dalai Lama'yı arayan Tibet rahipleri gibi, bu role hazırlanmış olan ve merhum üyenin yerini doldurabilecek bir üye arayışına giriyorlardı. Seçim ve kabul süreci gizli yürütülüyordu. O iki yüz kişi, unvanları ve mevkileri olmasa da bir iktidarı, belki bakanlıktan bile önemli bir iktidarı temsil ettiklerini biliyorlardı. Onlar, resmi iktidarın sık sık pazarlık etmeye ve anlaşmaya mecbur kaldığı gizli öteki iktidardı. Babam da bu adamlardan biriydi.

Evde bunu biliyorduk. Onun "çalışma odasına" daima korkuyla karışık bir saygıyla, çekinerek girer, ezelden beri kimsenin çalışmadığı –sadece uşak her sabah girip sanat objelerini ve yazı gereçlerini düzeltiyordu– diplomat masasının önünde durup sakallı adamların portrelerine bakarak bu iç karartıcı, delici bakışlı beyefendilerin de vaktiyle babam ve kulüpteki dostları gibi iki yüz kişilik sıkı bir birliğin içinde yaşadıklarını hayal ederdim. Maden ocaklarına, dağlara ve imalathanelere hükmetmişler, hayatla zaman arasındaki yazılı olmayan bir anlaşma sebebiyle, sonsuz ittifak sebebiyle insanların belli bir türü arasında diğerlerinden daha güçlü ve daha fazla iktidar sahibi olmuşlardı. İçimi sıkan bir gururla, babamın da bu zamansızca iktidar sahibi insanlardan biri olduğunu düşünürdüm. Aynı zamanda da içimi sıkan bir hırsla; çünkü bu yüce cemiyette bir gün babamın yerini almak istiyordum. Oraya ait olmadığımı, onlardan biri olmadığımı fark etmem elli yıl sürdü; babamın ölümünden sonra üyesi seçildiğim cemiyetten nihayet geçen yıl çıktım, fabrikadaki görevimi de bırakarak, hani denir ya, "bütün faaliyetlerden çekildim". Fakat tabii o zamanlar henüz bunu bilmiyordum. O yüzden en kutsal yerde süt dökmüş kedi gibi durup hiç kimsenin okumadığı kitapların adlarını seçmeye çalışıyor ve belli belirsiz bir biçimde, bu kalıp gibi formların ve sert süs eşyalarının gerisinde

2 Fransız Edebiyat Akademisi. (ç. n.)

T.me/Cinciva

düzenli ve hissedilmeyen bir şeylerin, katı kanunlar doğrultusunda gerçekleştiğini seziyordum ve muhtemelen gerçekten de öyleydi, çünkü daima öyle olmak zorundadır ama bir yandan belki de bu işte bir yanlışlık vardı, çünkü hiç kimse asla bundan bahsetmiyordu. Evde ya da kulüpte konu işe, paraya, fabrikaya ya da iki yüz kişilik cemiyete geldiğinde babam ve dostları tuhaf bir sessizliğe bürünür, sertçe önlerine bakar ve konuyu değiştirirlerdi. Orada bir sınır, görünmez bir bariyer vardı, anlıyorsun ya... Eh, aslında bu dünyaya sen de vâkıfsın. Yine de anlatıyorum, çünkü artık bir kere başladığıma göre her şeyi söylemek istiyorum.

Bütün bunlara rağmen hayatımızın hiçbir samimiyet barındırmayan, soğuk bir hayat olduğunu iddia edemem. Mesela özel günleri hep birlikte özenle kutlardık. Her yıl bizde dört ila beş kere Noel kutlanırdı. O günler takvimde kırmızı işaretli olmasa da ailenin yazılı olmayan Gregoryen takviminde büyük Hıristiyan bayramlarından daha önemliydi. Hayır, yanlış söyledim, çünkü ailenin de yazılı bir takvimi vardı: İçine doğumların, evliliklerin ve ölümlerin tamı tamına kaydedildiği bu deri kaplı defter o kadar büyük bir özenle tutuluyordu ki, belki nüfus müdürlüğünde bile böylesi yoktur. Bu defter, ailenin soyağacı defteri, Altın Defter ya da işte her neyse, ailenin reisi tarafından tutulurdu. Büyük büyükbabam defteri yüz yirmi yıl önce almıştı; şeritlerle süslü milli Macar ceketiyle büyük büyükbabam, ailenin ilk tanınmış, üreten ve çoğalan üyesiydi, ovada yaşayan namlı bir değirmen sahibiydi. Ailenin adını siyah deri kaplı, parşömen yapraklı deftere *In nomine Dei*[3] ilk yazan oydu. O, *II. Johannes*'ti; değirmenci ve ailenin kurucusu. Soyluluk unvanı verilen de oydu.

Ben deftere sadece bir kez kayıt düştüm, o da oğlum doğduğunda. O günü hiç unutmayacağım. Sisli bir ekim sabahıydı. İnsanın hayatta sadece bir kez, sadece oğlu doğduğunda girdiği yarı sıkıntılı yarı mutlu, çaresiz ruh hali içinde hastaneden eve gelmiştim. Babam hayatta değildi. Benim de onun kadar nadir çalıştığım çalışma odasına girdim, diplomat masasının alt çekmecelerinden birinden kilit tokalı defteri çıkardım, açtım, dolmakalemi aldım ve büyük bir özenle *Matthias I.* yazıp yanına da tarihi ve saati not ettim. Büyük, törensi bir an. Her insan hissinde ne kadar çok kibir, ne kadar

3 Lat. Tanrı adına. (ç. n.)

T.me/Cinciva

çok ikinci sınıf malzeme var! Ailenin devam ettiği, birdenbire her şeyin, fabrikanın, mobilyaların, duvardaki resimlerin, bankadaki paranın anlam kazandığı duygusuna kapılmıştım. Oğlum bu evde, fabrikada, iki yüz kişilik cemiyette benim yerimi devralacaktı. Oysa hiçbirini devralamadı. Biliyor musun, bu konuyu çok düşündüm. Bir çocuğun, bir halefin, hayatın gerçek sorularına yanıt teşkil edeceği kesin değil. Kanuna göre öyle ama hayat kanun tanımıyor. Her neyse, bırakalım bunları. Ben sana Judit Áldozó'yu anlatacaktım.

İşte biz böyle yaşadık. Benim çocukluğum böyleydi. Biliyorum, daha kötüleri de var. Fakat bu tür şeyler görecedir.

Özel günler, bilhassa ailenin özel günleri, sadakatle kutlanıyordu. Babanın doğum günü, annenin isim günü ve soyumuzun bütün diğer çok kutsal kutlamaları hediyeler, müzik, ziyafet, söylevler ve ışığı titreşen mumlarla yapılıyordu. Böyle günlerde mürebbiye tarafından özenle giydirilir, sivri yakalı, mavi kadife bir takım giyer, tabir caizse tam bir *Küçük Lord* olurdum. Bütün bunlar ordudaki gibi mevzuattı. Babanın doğum günü tabii ki en büyük kutlamaydı. O gün için şiirler ezberlenir, tamamı bayram giysileri içindeki ev halkı salonda toplanır, gözler parlar, çalışanlar babamın elini riyakâr bir coşkuyla öperek ne olduğunu tam bilmediğim bir şey için teşekkür ederlerdi. Herhalde kendileri personel olup babam olmadığı için. Her halükârda elini öperlerdi. Sonra büyük öğle ya da akşam yemeğine sıra gelirdi. Aile hazinesinden güzel tabaklar, nadide gümüşler çıkarılırdı. Zengin ve iktidar sahibi aile reisini büyük gününde gereğince kutlamak ve tabii aynı zamanda kıskanmak için akrabalar gelirdi. Aileyi biz idare ediyorduk. Yoksul akrabalara babam her ay para, hem de ciddi bir aylık meblağ veriyordu. Fakat babamın arkasından bu meblağın çok az olduğu söylenirdi. Yaşlı bir teyze vardı, Mária Teyze diye biri; babamın ona acıdığı için verdiği parayı o kadar az bulurdu ki, aile kutlamalarında asla odaya girmez, asla ziyafet sofrasına oturmazdı. "Bana mutfak da yeter" derdi üstüne basa basa. "Mutfakta birazcık kahve içerim." Babamın ona kendi isteğiyle, herhangi bir mecburiyeti olmaksızın her ay gönderdiği meblağ konusunda işte böylesine memnuniyetsizdi. Ona göre kendisinin ısrarla salona götürülmesi ve yemekte başköşeye oturtulması gerekirdi. Yoksul akrabaların istek ve taleplerini tam olarak bilmek çok zordur. Hatta aslında mümkün değildir. Yakın bir akrabanın başarısını kaldırabilmek muhtemelen büyüklük, sı-

T.me/Cinciva

radışı bir insani büyüklük gerektirir. Çoğu da bunu başaramaz; dolayısıyla ailenin haset, intikam arzusu ve düşmanlıktan örülü zorlu bir ittifak halinde başarılı üyeye cephe almasına sinirlenmek budalalıktır. Çünkü ailede daima parası, şöhreti ya da etkisi olan biri vardır ve diğerleri, yani soyun öteki mensupları bu birinden nefret eder ve onu kullanırlar. Babam bunu biliyor ve onlara uygun gördüğü kadarını veriyor, bunun ötesinde de nefretlerine kayıtsız kalıyordu. Güçlü bir insandı. Para onda ne duygusallık ne de suçluluk hissi yaratmıştı. Kimin hakkının ne olduğunu çok iyi biliyor ve daha fazlasını vermiyordu. Duygular söz konusu olduğunda da. En sevdiği cümle şuydu: "O bunu hak etti" ya da "O bunu hak etmedi." Ve bu hak tamı tamına tartılıyordu. Karar ağzından bir kez çıktı mı, tıpkı papalık hükmü gibi kesin ve bağlayıcıydı. Tartışılacak bir şey kalmazdı. Kuşkusuz aynı zamanda, arzularını ve onların gerçekleşmesini aile itibarı namına hiçe saymış, yalnız bir insandı. Onları bastırmış ve yine güçlü, dengede kalmıştı. "O bunu hak etmiyor" derdi bazen, annem ya da bir akraba karmaşık görüşmelerin ve imaların ardından bir aile üyesinin ricasını iletiklerinde, uzunca bir sessizlikten sonra. Hayır, babam hasis ruhlu değildi. Sadece insanları ve parayı tanıyordu, hepsi bu.

Şerefe.

Bu enfes bir şarap, sence de öyle değil mi? İçinde ne büyük bir ruh ve güç var! Üstelik en doğru yaşta; altı yıllık. Köpekler ve şaraplar için en iyi yaş. Beyaz şarap on yedi yaşında ölür, rengini ve kokusunu kaybeder, cam gibi cansız olur. Bunu da az önce Badacsony'deki bir bağcıdan öğrendim. Züppeler sana içmen için çok eski bir şarap verdiklerinde öyle pek de etkilenme. Eh, her şeyin öğrenilmesi gerekiyor.

Nerede kalmıştım? Evet, para.

Baksana, yazarlar neden para konusunu bu kadar yüzeysel işlerler? Daima ruhsal ve yüce şeyler, kader ve toplum üzerine yazıyorlar ama paradan söz etmiyorlar; görünüşe bakılırsa bu bir aksesuar, yönetmenin, sahne gerektirdiği zaman oyuncunun çantasına tıktığı buruşturulmuş bir bez parçası. Gerçekteyse paranın etrafında, itiraf edilenden çok daha fazla gerilim yaşanıyor. "Zenginlik" ve "yoksulluk" gibi teorik kavramları değil, paranın kendisini, bu gündelik, sonsuz tehlikeli ve tuhaf maddeyi, bu dinamitten daha patlayıcı şeyi kastediyorum; kazandığımız ya da kazanmadığımız, kendimize

T.me/Cinciva

ya da başkalarına verdiğimiz ya da reddettiğimiz on sekiz ya da üç yüz elli pengőyu... Yazarlar bundan hiç söz etmiyorlar. Fakat buna rağmen hayatın büyük gerilimlerini öylesine acıklı meblağların etrafına inşa ediyorlar ki, gündelik entrikalar, çevrilen dolaplar, ihanetler ve küçük kahramanlıklar, feragatler ve kurbanlar üç yüz pengő üzerinden trajediye çevriliyor. Eğer hayat bu gerilimleri başka bir şekilde sona erdirmezse. Edebiyat zenginlikten, bir tür komplodan bahseder gibi bahsediyor. Zaten de öyle ama kelimenin daha derin anlamında. Zenginliğin içinde de, yoksulluğun içinde de para, insanların parayla ilişkisi, parayla satın alınabilmeleri ya da buna kahramanca direnmeleri var ama sözü edilen önemli miktarda para değil, sabah, akşamüstü ve gece vakti uğraştığımız küçük meblağlar. Babam zengindi, dolayısıyla paraya hürmet ediyordu. Tek bir pengőyu, yüz bin pengő kadar düşünerek verirdi. Bir keresinde birinden bahsederken, adam kırk yaşını geçtiği halde parasız olduğu için onu dikkate alamayacağını söylemişti.

Bu ifade beni sarsmıştı. Acımasız ve haksızca olduğunu düşünmüştüm.

"Zavallı" dedim, "Yapabileceği hiçbir şey yok."

"Var" dedi babam sertçe. "Yapabileceği şeyler var. Adam ne sakat ne de hasta. Kırk yaşında, onun konumunda kolayca kazanabileceği kadar parası olmayan biri ya ödlektir, ya tembel ya da işe yaramazın teki. Böyle bir insanı dikkate alamam."

Ve ben, ben şimdi ellimi geçtim. Yaşlanıyorum. Uykum kötü, gecenin yarısını karanlıkta gözüm açık yatarak geçiriyorum; tıpkı ölülerin arasındaki bir acemi gibi. Gerçeği bildiğimi düşünüyorum. Ne için kendimi kandırayım ki? Artık kimseye bir şey borçlu değilim. Sadece kendime hakikati borçluyum. Sanırım babam haklıydı. İnsan gençken böyle bir şeyi anlamıyor. Gençliğimde babam bana tanrısı para olan ve insanları para kazanma becerilerine göre yargılayan, adaletsiz, sert bir sermaye sahibi gibi gelirdi. Bu zihniyeti küçümser, dar kafalı ve insanlık dışı bulurdum. Sonra aradan zaman geçti ve her şeyin öğrenilmesi gerekti, aşkın, sevginin, kahramanlığın, ödlekliğin, dürüstlüğün, her şeyin; dolayısıyla parayla ilişkinin de. Şimdi babamı anlıyorum ve artık verdiği sert hükmü rahatsız edici bulmuyorum. Ne hasta ne de sakat olduğu halde kırk yaşında para kazanmak için fazla ödlek, fazla tembel ya da fazla işe yaramaz olanlara tepeden bakmasını anlıyorum. Tabii kastettiğim

T.me/Cinciva

çok para değil, çünkü bunun için şansa, büyük bir kurnazlığa, kaba bir bencilliğe ya da kör talihe ihtiyaç var. Kastettiğim, bir insanın kendi gücüyle, kendi yaşam koşullarının elverdiği imkânlar çerçevesinde kazanabileceği para; bu parayı da ancak bir şekilde zayıf ya da ödlek olanlar elinden kaçırır. Bu tür meselelerde, onlara hayatlarının baharında küçük, kutu gibi bir evde yaşayıp bahçelerini sulamayı ve yazları güneş batarken terlikler ve hasır şapkayla o bahçede dolanmayı, yani çalışma hayatının sonunda yan gelip yatan huzurlu, memnun küçük birikimcinin yaptıklarını yapmayı çok gören zalim, bencil hayatı suçlayan duygusal sanat âşıklarını sevmiyorum. Dünya daima herkese karşı zalim. Verdiğini hemen ya da sonradan geri alıyor; bunu her seferinde deniyor. Kahramanlık, insanın kendisinin ya da ailesinin menfaatini savunma mücadelesinde yatıyor. Başkalarını, hain ve hırslı para düşkünlerini, zalim şirketleri, hayallerini küçük bir paraya çevirmesine izin vermeyen sert rekabet mücadelesini suçlayan yaygaracıları sevmiyorum. O zaman daha güçlü ve gerekiyorsa daha acımasız olsunlar. Babamın prensipleri bunlardı. O yüzden yoksulları küçümserdi; ki bununla kastettiği de o mutsuz büyük kitle değil, o kitleden sıyrılabilecek kadar güçlü ve becerikli olmayan tek tek kişilerdi.

Acımasız bir bakış açısı, diyorsun. Ben de uzun süre öyle gördüm. Fakat artık öyle görmüyorum. Zaten genel olarak hiçbir konuda kesin konuşmuyorum. Yaşıyor ve düşünüyorum; yapabildiğim tek şey bu. Gerçeği söylemek gerekirse, hayatımda delikli on para kazanmadım. Sadece babamın ve atalarımın bana bıraktıklarını muhafaza ettim. Parayı muhafaza etmek de kolay değildir, çünkü devamlı o servete karşı olan dev güçler ortaya çıkar. Ara sıra görünür ya da görünmez hasımlarla mücadele ettim; tıpkı zenginliğin yaratıcısı olan seleflerim gibi, onlar kadar kararlı ve uyanık bir biçimde. Fakat aslında ve gerçekte yaratıcılardan biri sayılmazdım, çünkü parayla hakiki, doğrudan bir ilişkim yoktu. Ben artık sadece eline geçeni zevahiri kurtarmak adına muhafaza etmek isteyen ikinci, sondan bir önceki kuşaktım.

Babam bazen yoksulların parasından da söz ederdi. Çünkü parayı dikkate alırken meblağın yüksekliğine bakmazdı. Hayatı boyunca fabrikada kalfa olarak çalışan ve buna rağmen sonunda, yaşayabilmek ve kazancıyla geçinebilmek için bir mülk, küçük bir ev ve bir meyve bahçesi alan adamın, herhangi bir generalden daha büyük

T.me/Cinciva

bir kahraman olduğunu söylerdi. Acı verici derecede az şansı olan yoksulların arasından çıkan sağlıklı ve sıradışı tiplerin yırtıcı bir kararlılıkla pastadan bir parça kapma konusunda sergiledikleri sert iradeyi dikkate alırdı. Onlar, bir parça toprağı altlarına alıp birkaç fillére başlarının üzerine bir çatı kurmayı becerirler. Babam böyle insanlara saygı duyardı. Bunun dışında da dünyada hiçbir şeyi ve hiç kimseyi dikkate almazdı. Ona beceriksiz, aciz birinin kaderi anlatıldığında, "Bu adam beş para etmez" derdi. Bu aynı zamanda, onun yok edici bir vurguyla söyleyebildiği favori cümlesiydi.

Ben aslen cimriydim, hâlâ da öyleyim. Artık çalışamayan, para kazanamayan ve daha ziyade, hayattan ve atalarından gelenleri muhafaza etme rolünü üstlenmiş herkes gibi. Babam cimri değildi, paraya hürmet ederdi: Onu kazanır, biriktirir, sonra da vakti geldiğinde kendinden emin, sakin bir biçimde harcardı. Bir keresinde onu bir milyon için çek yazarken görmüştüm; hareketleri öylesine kararlı ve rahattı ki sanki garsona bahşiş veriyordu.

O zamanlar fabrika yanmıştı ve sigorta hasarı karşılamıyordu, çünkü yangın işletme ihmali yüzünden çıkmıştı; dolayısıyla babamın, fabrikayı yeniden kurmakla her şeyi tasfiye edip hayatının sonuna kadar faiz geliriyle huzur içinde yaşamak arasında bir seçim yapması gerekiyordu. O sıralarda artık genç değildi, altmışını geçmişti ve aslında fabrikayı yeni baştan kurmamak için her türlü sebebi vardı. Hayatının bu son kısmını çalışmadan, sadece yürüyüşe çıkarak, okuyarak ve biraz sağa sola bakınarak geçirmesi son derece mümkündü. Fakat bir an bile düşünmeden yatırımcılar ve yabancı mühendislerle gereken anlaşmaları yaptı ve ardından bir çek yazarak bütün servetini, yeni fabrikayı inşa edip yönetecek mühendise aktardı. Ve haklı çıktı. Bu olaydan iki yıl sonra öldü ama fabrika bugün hâlâ duruyor, işliyor ve faydalı çalışmalar yapıyor. Hayatta, geriye dünyanın ve insanların faydalanacağı bir şey bırakmaktan öte ne var ki?

Fakat işte bütün bunlar yaratıcı insana çare olmuyor; bunu düşünüyorsun, değil mi? Biliyorum, yalnızlığı düşünüyorsun. Atmosferin yerküreyi sarması gibi bütün yaratıcı insanları saran o derin, yoğun yalnızlığı. Yaratacak bir şeyi olan, yalnızdır. Fakat yalnızlık ille de acı çekmek anlamına gelecek diye bir şey yok. İnsanların yakınlığı ve sosyal çevre bana gerçek yalnızlıktan daha fazla acı verdi. İnsan bir süre yalnızlığı ceza gibi algılıyor; yetişkinler yan

T.me/Cinciva

odada sohbet edip eğlenirken karanlık odada tek başına bırakılan bir çocuk gibi. Fakat günün birinde sen de yetişkin oluyorsun ve yalnızlığın, hakiki, bilinçli tek başınalığın bir ceza, yaralı, hastalıklı bir kendini çekme, bir münzevilik değil, tek onurlu durum olduğunu fark ediyorsun. İşte o zaman artık yalnızlığa katlanmak da o kadar zor olmuyor. Daha temiz havada yaşamak gibi bir şey.

Evet, işte babam böyleydi. Evdeki dünyamız böyleydi. Paranın, burjuva refahının dünyası. Evimiz, fabrika, sonsuz bir hayat için tanzim edilmiş gibiydi. İşin ve hayatın bir parçası olan ritüeller, hayatın ötesine uzanacak şekilde planlanmıştı. Bizde sessizlik hüküm sürüyordu. Ben de küçük yaşta sessizliğe, suskunluğa alıştım. Çok konuşan, bir şeylerin üstünü örtüyordur. Tutarlı bir biçimde susansa, bir şeylere kanidir. Bunu da babamdan öğrendim. Fakat çocukken bu tür derslerin çok acısını çektim. Hayatımızda bir eksiklik olduğunu hissediyordum. Sevgi, diyorsun. Fedakârca sevmek. Tabii, söylemesi kolay. Sonradan öğrendim ki yanlış iddialarla talep edilen sevgi, asit, araba kazası ve akciğer kanserinin toplamından daha büyük bir katil. İnsanlar birbirlerini ölümcül bir ışınla öldürür gibi sevgiyle öldürüyorlar. Doymak bilmiyorlar; bütün sevecenlik onlara, bir tek onlara yönelik olmalı. Bu duygunun tamamını istiyorlar; çevresindeki her şeyi tüketene kadar emen, toprağın, fidelerin gücünü, nemini ve kokusunu çalan büyük bitkilerin hırsıyla etraflarındaki yaşam enerjisini çekip almak istiyorlar. Sevgi muazzam bir bencillik. Sevginin korku imparatorluğunda ölümcül bir yara almadan yaşayabilen çok insan var mıdır, bilmiyorum. Etrafına bak, evlerin pencerelerinden içeri bak, insanların gözlerinin içine bak, yakınmaları dinle; her yerde aynı ümitsiz gerginliği bulacaksın. Hiç kimse çevresinin sevgi taleplerini kaldıramıyor. En fazla bir süre; bir süre taviz veriyor ama sonra yorgun düşüyorsun. O zaman da gelsin mide yanması. Ülser. Şeker hastalığı. Kalp sorunları. Ölüm.

Hiç uyum ve huzur gördüğün oldu mu? Bir kere, o da Peru'da, diyorsun ha? Eh, belki Peru'da vardır. Fakat burada bizde, orta kuşak bölgelerinde, bu mucize çiçek büyüyemez. Bazen kısa süreliğine açar ama sonra hemen tekrar solar. Belki de uygarlık iklimine dayanamaz. Lázár, mekanik uygarlığın yalnızlık denilen üretim bandı üzerinde imal edildiğini söylerdi. Bir de, büyük şehirde yaşayan ve pazar günleri öğleden sonra kafelerde, sinemalarda kitle halinde gördüğümüz insanların, çöldeki yırtık pırtık kıyafetli, kir

T.me/Cinciva

pas içindeki Paphnutius[4] kadar yalnız olduklarını. Lázár da yalnızdı ama bu bilinçli bir yalnızlıktı; tıpkı manastırdaki keşişler gibi. Bir kere onunla yakınlaşan birisi oldu; o zaman da kendini en hızlı şekilde başka bir ülkeye attı. Ben bunu belki de ondan daha iyi biliyorum, üstelik onunla yakınlaşan kişi sıfatıyla. Fakat bunlar kişisel meseleler, yabancı insanların meseleleri ve bu konuda konuşmaya hakkım yok.

Bizim evde işte böylesine resmî, içi karartıcı bir yalnızlık hüküm sürüyordu. Bazen bu yalnızlığı üzücü, ürkütücü bir rüya gibi hatırlıyorum. Hani şu sınavlardan önce gördüğümüz, içimizi daraltan rüyalar gibi. Biz de hiç durmadan bizi sıkıştıran, tehlikeli bir sınava hazırlanıyorduk. Bu sınav burjuvalıktı. Her şeyi ezberleyelim diye sürekli ders çalışıyorduk. Sınav her gün yeniden başlıyordu. Her şeyde, hareketlerimizde, sözlerimizde, rüyalarımızda bir gerginlik vardı. Etrafımızda. Yalnızlık, evde çalışanlara ve eve sadece birkaç dakika girip çıkan insanlara da sirayet ediyordu; sadece dükkân çırağı olsalar bile. Perdelerle karartılmış odalarda çocukluğum ve gençliğim beklemekle geçti. On sekiz yaşına geldiğimde bu sıkıntılı bekleyişten bitap düşmüştüm. Nizami olmayan bir şeyle tanışmak istiyordum. Fakat bunu yapana kadar aradan uzun zaman geçti.

Judit Áldozó işte bu yalnızlığın içine girdi.

Dur, sana ateş vereyim. Sigarayla bu mücadeleye dayanabiliyor musun? Ben epey zor dayanıyordum ama bıraktım. Sigarayı değil, mücadeleyi. İnsan günün birinde bununla da hesaplaşmak zorunda kalıyor. Kendi kendine, sigara içmeyip beş on yıl fazla yaşamaya değer mi, yoksa insanı öldüren ama o zamana kadar tuhaf bir heyecan kaynağı olan, yatıştırıcı bir maddeyle hayatı zenginleştiren bu nahoş, küçük tutkuya teslim mi olmalı diye soruyor. Elli yaşından sonra bu ciddi bir soru. Ben cevabımı kalp spazmlarıyla ve ölene kadar bu şekilde devam etme kararıyla verdim. Bu acı zehri elimden bırakmıyorum, çünkü buna değmez. Bırakmanın o kadar zor olmadığını söylüyorsun. Tabii zor değil. Ben de daha önce bıraktım, hem de birden fazla kez; o zamanlar henüz buna değiyordu. Fa-

4 MS 4. yüzyılda, Mısır çöllerinde inzivaya çekilip kendilerini dine adayan Hermitlerin yaşam tarzını öğrenmek için çöle gidip orada yaşayan Aziz Paphnutius. (ç. n.)

T.me/Cinciva

kat bu defa bütün günümü sigara içmemekle geçiriyordum. İnsan bununla da yüzleşmeli. Herhangi bir şeye tahammül edemediğini, bir uyuşturucuya ihtiyacı olduğunu, bunun için bedel ödeyeceğini kabul etmeli. O zaman her şey kolaylaşır. Gerçi bunun üzerine, "Sen de kahraman sayılmazsın" deniliyor. Ben de şöyle cevap veriyorum: "Peki, kahraman olmayayım ama ödlek de değilim, çünkü tutkularımı yaşayacak cesaretim var."

Bence böyle.

Bana şüpheci bir ifadeyle bakıyorsun. Anladım; her yönden, bütün tutkularımın peşinden gidecek cesaretim var mı diye soracaksın. Mesela Judit Áldozó'nun... Elbette, azizim. Ben bunu kanıtladım. Bedelini de sokakta kullandıkları tabirle, bir kalemde ödedim. Ödemeyi hayatımın huzuruyla yaptım ve aynı zamanda bir başka insanın huzuruyla. İnsan bundan fazlasını yapamaz. Şimdi de, değdi mi diye sormak istiyorsun. Retorik bir soru. Hayatın büyük teşebbüsleri muhasebeci hikmetiyle değerlendirilemez. Mesele bir şeye değmesi ya da değmemesi değil, kader, şartlar, mizaç ya da salgı bezlerinin fonksiyonu öyle emrettiği için bir şeyi yapmak zorunda olmak... Muhtemelen bunların hepsi iç içe. Ve insan ödleklik etmeyip emredileni yapıyor. Sadece bu önemli. Gerisi teori.

İşte ben de bunu yaptım.

Judit Áldozó'nun bir öğleden sonra bize, o görkemli, karanlık eve gelişini sana anlatayım. Masaldan fırlamış yoksul kız gibi elinde bohçayla geldi. Masallar genellikle oldukça güvenilirdir. Ben tenisten dönmüştüm; holde durup raketimi bir sandalyenin üzerine bıraktım, ter içindeydim ve beyaz kazağımı çıkarmaya çalışıyordum. Tam o anda Gotik sandığın önünde, yarı karanlıkta yabancı bir kadının durduğunu fark ettim. Ona ne istediğini sordum.

Fakat cevap vermedi. Belli ki çekingendi. Bunun yeni durum yüzünden olduğunu düşünerek tutukluğunu hizmetçi çekingenliğine yordum. Onu şaşkına çevirenin evimizin ihtişamı ve hatta genç beyefendinin eve gelmesi değil, başka bir şey olduğunu sonradan öğrendim. Karşılaşma. Benimle karşılaştığı ve benim ona baktığım an bir şey olduğu gerçeği. Tabii ki ben de o anda bir şey olduğunu biliyordum ama bütün benliğimle değil. Kadınlar, içgüdüleri kabiliyetli, güçlü kadınlar, ki o da onlardan biriydi, neyin önemli ve belirleyici olduğunu erkeklerden çok daha iyi bilirler; bizse önemli karşılaşmaları daima yanlış anlamaya, kendimize farklı şekilde

T.me/Cinciva

açıklamaya hazırızdır. Bu kadın benimle, hayatında temel bir rol oynayacak insanla karşılaştığını o an biliyordu. Ben de biliyor ama kendimi kandırıyordum.

Soruma cevap vermediği için biraz kibirli ve tatsız bir ifadeyle ben de susuyordum. Bir süre hiç konuşmadan durup birbirimizi süzdük.

İnsanın ancak nadiren karşılaştığı bir fenomene baktığı gibi, dikkatle bakıyorduk. Benim o anlarda gördüğüm şey kesinlikle yeni hizmetçi değildi. Bir şekilde, anlaşılmaz sebeplerden ötürü, imkânsız şartlar altında, hayatımda çok büyük önem taşıyacak kadındı. İnsan böyle bir şeyi bilebilir mi? Evet, kuşkusuz. Aklıyla değil, bütün kaderiyle. Ve bu esnada, dağınık bir şekilde başka şeyler de düşünür. Bunun ne kadar ihtimal dışı bir durum olduğunu hayal et. Düşün ki o anda biri bana yaklaşıp bunun günün birinde evleneceğim kadın olduğunu, fakat öncesinde başka birçok şey yaşanacağını, öncesinde başka bir kadınla evleneceğimi, hatta o kadının benden bir çocuğu olacağını, loş holde karşımda duran kadının uzun süre yurtdışında kalacağını ve sonra geri geleceğini, benim de karımdan boşanıp onunla evleneceğimi söylüyor; benim, müşkülpesent burjuvanın, seçici bir insan olan zengin beyin, bana o anda aynı benim ona baktığım gibi merakla sabitlenmiş gözlerle bakan, eli bohçalı küçük hizmetçi kızla. Beni, hayatında ilk kez bu kadar incelemeye değer bir şey görmüş birinin dikkatiyle süzüyordu. Kısacası, bütün hikâye o anda tamamen ihtimal dışı görünüyordu. Birisi böyle bir kehanette bulunsaydı, onu inanmadan dinlerdim. Şimdi üstünden zaman geçince, yıllar sonra, şu soruya cevap verebilmek isterdim: Olayların bu şekilde gelişeceğini o an biliyor muydum? Ve genel olarak büyük denilen karşılaşmalar, belirleyici anlar bilinçli midir? Günün birinde odaya biri girince "Tamam, işte o kadın" olduğunu bilmek diye bir şey var mı? Doğru kadın; tıpkı romanlardaki gibi. Buna cevap veremiyorum. Tek yapabildiğim, gözlerimi yumup hatırlamak. Evet, o sırada bir şey oldu. Bir akım mı? Bir ışıma mı? Gizli bir temas mı? Bunlar sadece kelimeler. Fakat kesin olan şu ki, insanlar duygu ve düşüncelerini yalnızca kelimelerle ifade etmiyorlar. İnsanlar arasında farklı bir temas, farklı bir aktarım biçimi de var. Kısa dalgalar; günümüzde böyle söyleniyor. Görünüşe bakılırsa içgüdü de bir tür kısa dalga temasından başka bir şey değil. Bilmiyorum. Kimseyi bir şeye

T.me/Cinciva

inandırmak istemiyorum; ne seni ne de kendimi. O yüzden sadece şunu söyleyebilirim ki, Judit Áldozó'ya baktığım anda yoluma devam edemedim; her ne kadar olacak iş değilse de orada, yabancı hizmetçinin karşısında kaldım ve hiçbir temas olmadan uzun süre birbirimize baktık.

"Adınız nedir?" diye sordum en sonunda.

Söyledi. Bu da kulağa çok tanıdık geliyordu. İçinde kurban etme, yani bir törensellik[5] vardı. Ön adı, yani Judit de Kutsal Kitap'tan fırlamış gibiydi. Sanki bu kız geçmişten, tıpkı sonsuz ve hakiki öteki hayat gibi Kutsal Kitap basitliğinden ve yoğunluğundan çıkagelmişti. Sanki bir köyden değil, varoluşun daha derin bir katmanından çıkagelmişti. Onu daha iyi görmek için, çok düşünmeden kapıya doğru yürüyüp ışığı açtım. Bu ani harekete bile şaşırmadı. İtaatkâr ve razı bir tavırla –ama hizmetçi olduğu için değil, erkeğe, ona emretme hakkına sahip tek kişi olan erkeğe hiç sesini çıkarmadan itaat eden bir kadın olduğu için– yan dönerek daha iyi görebilmem için yüzünü ışığa çevirdi. Sanki şöyle demek istiyordu: "Buyur, beni iyice incele. İşte böyleyim. Harikulade güzelim, biliyorum. Beni rahat rahat incele, acele etme. Ölüm döşeğinde bile hatırlayacağın yüz işte bu." Lambanın ışığında bu şekilde duruyordu; sakin ve hareketsiz, elinde bohçayla, ressamın karşısındaki model gibi sessiz bir rızayla.

Ben de onu iyice inceledim.

Judit'i ben göstermeden önce gördün mü bilmiyorum. Dikkatini ona çekmekte geç kaldım. Sadece vücudunu gördün. Benim boyumdadır. Ve vücudu orantılıdır, ne şişman ne zayıf; on altı yaşında, onu ilk kez gördüğümde de öyleydi. Hiçbir zaman kilo almadı ya da vermedi. Biliyor musun, bu tür şeyleri içsel güçler, gizemli dengeler kontrol eder. Bu bünye daima aynı ısıdaydı. Yüzüne baktım ve böylesi bir güzellik karşısında, uzun süre alacakaranlıkta yaşayıp birdenbire ışık görmüş biri gibi gözlerim kamaştı. Sen şimdi yüzünü göremedin. Ayrıca zaten epey zamandır maske takıyor; siyah maskaralı kirpikler, pudra, rujlu dudaklar, farla boyanmış gözkapakları ve yapmacık, sahte yüz hatlarıyla monden bir maske. Fakat o zamanlar, karşılaşmanın yarattığı ilk irkilme içindeki bu yüz henüz yeni ve hasar görmemişti; tam atölyeden çıktığı haliyleydi.

5 Áldozó, Macarcada kelime anlamı "kurban" olan *áldozat* kelimesine benzer. (ç. n.)

T.me/Cinciva

Henüz üzerinde Yaratıcı'nın elini görmek mümkündü. Bütünüyle orantılı, kalp şeklinde bir yüzdü. Her yüz hattı bir diğeriyle uyum içindeydi. Buna güzellik denir. Gözleri siyahtı; hani böyle ara sıra neredeyse koyu maviye çalan, tuhaf bir siyah. Saçları da aynı renkti, mavimsi siyah. Bedeninin biçimli ve kendinden emin olduğu hissediliyordu. Karşımda dururken o yüzden bu kadar kendine güveniyordu. İsimsizlikten, derinlerden, kalabalığın içinden çıkıp gelmiş ve beraberinde sıradışı bir şey getirmişti: Uyum, özgüven ve güzellik. Bütün bunları o sırada ancak belli belirsiz hissediyordum. Artık çocuk değildi ama henüz tam anlamıyla kadın da değildi. Bedeni çoktan gelişmişti, ruhu ise daha mahmurdu, uyanmak üzereydi. Şimdiye kadar bedeninden, bedensel gücünden Judit Áldozó kadar emin olan başka bir kadın tanımadım.

Üzerinde ucuz bir şehirli elbisesi, ayağında alçak topuklu ayakkabılar vardı. Hepsi de, şehir için giyinen ve küçükhanımlardan geri kalmak istemeyen köylü kızlar arasında yaygın olan bir bilinç ve edeple bulunup bir araya getirilmişti. Ellerine baktım. Onlarda beni itecek bir şey bulmayı umuyordum. Tarlada çalışmaktan kızarmış, yarma gibi eller olmasını bekliyordum. Fakat uzun parmaklı, beyaz elleri vardı. Çalışmaktan yıpranmamıştı. Sonradan onun evde de şımartıldığını, annesinin ona hiçbir kaba iş yaptırmadığını öğrendim.

Karşımda öylece durmuş, güçlü ışığın altında kendisini incelememe izin veriyordu. Dimdik, dikkatli bir bakışla gözlerimin içine bakıyordu. Bu bakışta ve duruşunda bir meydan okuma, bir fingirdeklik yoktu. Bu kız, şehirde çalışacağı eve gelip anında kulakları diken, hemen genç beyefendiyle bakışmaya başlayan bir küçük fahişe değildi. Hayır; bu, kendisini ilgilendirdiğini hissettiği bir erkeği iyice inceleyen bir kadındı. Fakat ne o zaman, ne de daha sonra abartmadan. Aramızdaki ilişki onda hiçbir zaman bir takıntıya dönüşmedi. Benim onsuz yaşayamadığım, onsuz uyuyamadığım, onsuz işimi yapamadığım, onun tenime, rüyalarıma ve reflekslerime ölümcül bir zehir gibi yerleştiği zamanlarda o, gitme ya da kalma konusunda daima sakin bir biçimde, ne yaptığını bilerek karar verdi. Beni sevmediğini mi düşünüyorsun? Bir süre ben de öyle düşündüm. Fakat katı bir hüküm vermek istemiyorum. Beni sevdi ama benden farklı, daha ayağı yere basan, daha pratik, daha temkinli bir biçimde. Zaten mesele tam da buydu.

T.me/Cinciva

Tam da bu yüzden Judit alt tabakadan gelen bir kadındı. Bense burjuva. Sana bunu açıklayacağım.

Sonra ne mi yaşandı? Hiçbir şey, azizim. Benim Judit Áldozó'ya esaretim gibi şeyler, bir romandaki ya da tiyatro oyunundaki gibi "yaşanmaz". Hayatın belirleyici olayları zaman içinde, yani çok yavaş gerçekleşir. Hiçbir eylem gözle görülmez. İnsan yaşar, o kadar. Hayatta önemli olan durumlar daha fazla eylem içerecek diye bir şey yoktur. Judit Áldozó'nun günün birinde bize geldiğini ve ertesi gün ya da yarım yıl sonra şunun bunun yaşandığını söyleyemem. Onu gördüğüm andan itibaren büyük bir tutkuya kapıldığımı, yemeden içmeden kesilip sadece, etrafımda yaşayan, her gün odama giren, daima aynı şekilde davranan, sorularıma cevap veren, bu arada bir ağaç gibi büyüyen, basit ve şaşırtıcı ifade yöntemleriyle çok temel bir şeyi, kendisinin de bu dünyada yaşadığı gerçeğini belli eden bu meçhul köylü kızıyla ilgili hayaller kurduğumu da söyleyemem. Bütün bunlar doğruydu ama yine de gündelik hayatın ötesine geçen bir şey değildi. Uzun süre de öyle olmadı.

Buna rağmen o ilk zamanları bir şekilde içim sızlayarak hatırlarım. Bu kızın evimizde önemli bir rolü yoktu; onu nadiren görüyordum. Annem onu oda hizmetçisi olarak yetiştiriyordu ama sofrada servis yapmasına izin verilmiyordu, çünkü henüz aile ritüellerimizi bilmiyordu. Genellikle, sirkte sahnedeki hareketleri taklit eden palyaço gibi uşağın arkasında ağır ağır yürüyordu. Bazen onunla merdiven sahanlığında karşılaşıyordum; bazen odama da geliyor, selam veriyor, eşikte durup bir haberi iletiyordu. Şunu unutma ki Judit Áldozó evimize geldiğinde ben otuzumu devirmiştim. Otuzumu devirmiştim ve çoğu hususta kendi kendimin efendisiydim. Fabrikaya ortaktım; babam –son derece temkinli bir biçimde– kendi ayaklarımın üstünde durmama alışmaya başlamıştı. Çok iyi kazanıyor ama evden taşınmıyordum. Birinci kattaki iki odaya yerleşmiştim. Evin bu bölümünün kendi girişi vardı. Akşamları şehirde işim yoksa annemle ve babamla yemek yiyordum. Bütün bunları, kızla buluşmak için pek fazla fırsatım olmadığını görmen için anlatıyorum. Fakat evimize girdiği andan itibaren karşılaşmalarımızda, yanlış anlaşılması imkânsız bir gerilim vardı.

T.me/Cinciva

Bu kadın gözlerimin içine bakıyordu. Sanki bir şey sormak ister gibi.

Ürkek bir tavşan, evin genç beyiyle karşılaşınca gözlerini yere diken bir taşra masumu değildi. Yüzü kızarmıyordu, flört etmeye çalışmıyordu. Karşılaştığımızda, biri onu dürtmüş gibi olduğu yerde kalıyordu. Tıpkı onu daha iyi görmek için ışığı açtığım ve onun da itaatkâr bir biçimde bana yüzünü gösterdiği anda olduğu gibi. Gözlerimin içine bakıyordu ama öyle tuhaf bakıyordu ki... Meydan okur gibi değil, baştan çıkarıcı değil; soru sorarcasına açılmış, ciddi gözlerle. Daima o soru soran, açık bakış. Yaratılanın sorusu, demişti Lázár bir keresinde. Ve yaratılanın bilinçaltında tek bir soru olduğunu söylemişti: "Neden?"

Judit Áldozó da bu soruyu soruyordu. Neden yaşıyorum, bütün bunların ne anlamı var? Aşağı yukarı böyle bir şey. Tuhaf olan tek şey, bunu bana sormasıydı.

Bir bakireyi andıran, vakur ve kararlılıkla dolu, ürkütücü bir güzelliğe sahip olduğu için, Yaratıcı'nın başyapıtını, ancak bir kez böylesine kusursuz şekillendirilip kalıba dökülebilecek bir şeyi andırdığı için, güzelliği evimizde, hayatımızda, işitilmeyen inatçı bir müzik etkisi yaratmaya başlamıştı. Güzellik muhtemelen tıpkı ısı, ışık ya da insan iradesi gibi bir güç. Yavaş yavaş şuna inanıyorum ki arkasında irade de var; tabii kozmetik çabaları kastetmiyorum, çünkü suni malzemelerle, hayvan derisine yapıldığı gibi tabaklama ve kimyasal işlemle elde edilen şeye güzellik mi denir? Hayır; geçici, kırılgan malzemeden oluşan güzelliğin arkasında güçlü bir iradenin alevi parlıyor. İnsanlar uyumu, nihai sonucu ve etkisi güzellik olan bu talihli ve harikulade karışımı kalpleri ve salgı bezleriyle, akıl ve içgüdüleriyle elde ediyorlar. Söylediğim gibi, o sıralarda otuzumu devirmiştim.

Bakışından anladığım kadarıyla şimdi o yozlaşmış-kurnaz erkek sorusunu sormak istiyorsun: Sorun neydi? Böyle bir durumda kanına, dürtülerine kulak vermek daha doğru olmaz mıydı? Otuz yaşında bir erkek hakikati zaten bilir. Kadının kalbi ve düşünceleri başka bir erkeğe ait olmadığı, o kadın o sırada özgür olduğu, zevkine uymama kaynaklı ya da bedensel engeller bulunmadığı, insan kendini tanıdığı ve buluşma fırsatı yakaladığı müddetçe yatağa atamayacağı hiçbir kadın olmadığını bilir. Hakikat budur. Bunu ben de biliyor ve tam bir havsala genişliğiyle eyleme döküyordum. O

T.me/Cinciva

yaştaki bütün erkekler gibi, dahası dış görünüşü hiç de fena olmayan ve üstüne üstlük hali vakti yerinde bir erkek olarak kadınları kendime çekiyor ve onların tekliflerinden kaçmıyordum. Varlıklı erkeğin etrafında da güzel kadınınkine benzer bir hayran halkası olur. Bu bir kişilik meselesi değildir: Kadınlar yalnızdırlar, şefkat, haz ve aşk özlemi çekerler, her Avrupa büyük şehrinde erkeklerden fazla sayıda kadın yaşar; ben de ne biçimsiz ne de aptaldım, rafine bir çevrede yaşıyordum, zengin olduğum biliniyordu, dolayısıyla benim durumumdaki diğer herkesin yapacağı şeyi yaptım. Şuna inanıyorum ki, ilk haftaların sıkılganlığından ve tutukluğundan sonra bir sıcak söz Judit Áldozó'nun kalbini yumuşatırdı. Fakat ben bu sözü söylemedim. Benim için bu tanışıklık –genç bir hizmetçinin baba evindeki varlığını bu şekilde niteleyeceksek– bu kadını sevgili olarak, daha öncekiler gibi yatağa atmak amacıyla, elli kiloluk birinci sınıf et satın alıp tüketmek için istemediğimi fark ettiğim andan itibaren şüpheli, tehlikeli, anlaşılmaz ve heyecan vericiydi. Peki ne istiyordum?

Bunu bulana dek uzun zaman geçti. Judit'i rahat bıraktım, çünkü ondan bir şey umuyordum. Bir şey bekliyordum. Macera değil. Peki ne? O güne kadar hayatıma damgasını vuran bir sorunun cevabı.

Bu arada, olması gerektiği gibi yaşıyorduk. Tabii ki bu kızı bizim çevremizden çekip almayı, eğitmeyi, daha sağlıklı bir ilişki biçimi kurmayı, ona bir ev almayı, onu sevgilim yapmayı ve sonra onunla, gittiği yere kadar birlikte yaşamayı da düşündüğüm oluyordu. Fakat sana şunu söylemeliyim ki, bütün bunları çok sonraları, ancak yıllar sonra akıl edebildim. O zaman da artık çok geçti, artık bu kadın kendi gücünü keşfetmişti, ne yapacağını biliyor, zeytinyağı gibi üste çıkıyordu. O sıralar ondan kaçıyordum. Buna karşılık ilk yıllarda tek hissettiğim, evde bir şeylerin yaşandığıydı. Gece geldiğimde beni derin bir sessizlik, bir manastırdaki sessizlik ve düzen karşılıyordu. Uşağın gece için her şeyi, termosta soğuk portakal suyunu, okuyacaklarımı ve sigaralarımı hazır ettiği odama çıkıyordum. Masamın üzerinde her zaman çiçekler dururdu; kıyafetlerim, kitaplarım ve sanat objeleri, hepsi yerli yerindeydi. Hoş bir sıcaklığa getirilmiş odada durup kulak kabartıyordum. Tabii ki sürekli bu kızı düşünmüyordum; onun yakında olmasını, yakınlarda bir yerde, bir hizmetçi odasında uyumasını takıntı haline getirme-

T.me/Cinciva

miştim. Aradan bir yıl geçti, sonra bir yıl daha; ve ben, evimizin bir şekilde farklı bir anlam kazandığını fark ettim. Tek bildiğim, Judit Áldozó'nun bizimle yaşadığı ve çok güzel olduğuydu ki buna herkes vâkıftı –uşak mecburen kovulmuş, aynı şekilde aşçı kadın da işten çıkarılmıştı, çünkü bu tek başına yaşayan yaşlıca hanım Judit'e âşık olmuştu ve aşkını ifade etmek için kavga ve hırgürden başka yol bilmiyordu– ama kimse bütün bunlardan söz etmiyordu. Belki de bir tek annem hakikati biliyor ama hiçbir şey söylemiyordu. Sonraları birçok kez bu suskunluk üzerine düşündüm. Annemin sezgileri kuvvetliydi, pek çok şeyi konuşulmasa da bilirdi. Evde âşık uşakla âşık aşçı kadının sırrını, aşk konusunda kesinlikle geniş çaplı tecrübesi olmayan ve yaşlı aşçı kadının Judit'e beslediği türden sapkın, umutsuz duygular üzerine hayatında belki tek bir satır bile okumamış annem dışında hiç kimse bilmiyordu. Fakat işte annem işin içyüzünü anlamıştı. Yaşlı bir kadındı ve artık hiçbir şeye şaşırmıyordu. Judit'in ev için tehlikeli olduğunu da biliyordu; üstelik sadece aşçı ve uşak için değil. Evde yaşayan herkes için. Babamdan yana korkusu yoktu, çünkü babam yaşlı ve hastaydı, ayrıca zaten birbirlerini sevmiyorlardı. Annem beni seviyordu ve her şeyi gördüğü halde neden tehlikeyi vaktinde evden yollamadığını sonradan kendime çok sordum. Ben cevabı bulana kadar bir ömür geçti ya da geçmek üzere.

Aramızda kalsın: Annem benim için bu tehlikeyi istiyordu. Hem de beni daha büyük bir tehlikeden korumak için. Hangi tehlikeden, biliyor musun? Hiçbir fikrin yok mu? Yalnızlıktan; kendi hayatının, babamla ikisinin hayatının, onların sınıfının bütün o şanlı, başarılı, ritüellerle dolu hayatının içinde geçtiği ürkütücü yalnızlıktan. Diğer her şeyden daha ürkütücü, daha dehşet verici olan bir süreç vardır: yalnızlaşma süreci. Hayatın mekanikleşmesi. Katı ev düzeni, ondan da katı iş düzeni, ondan daha da katı cemiyet düzeni ve ayrıca hazların, eğilimlerin, cinsel faaliyetlerin düzeni. İnsan hangi saatte giyineceğini, kahvaltı edeceğini, çalışacağını, dinleneceğini, kendini geliştireceğini önceden bilir. İdeal düzen. Ve insanı çevreleyen hayat bu büyük düzen içinde yavaş yavaş donar; sanki çiçekler açan uzak diyarlara yapılan bir keşif gezisinde birden dünyayı ve denizi buz kaplamıştır da bütün planlar ve hedefler iptal olmuş, geriye sadece soğuk ve don kalmıştır. Bu ölümdür, ona benzer soğuk bir taşlaşmadır. Süreç yavaş ve durdurulamayacak şekilde işler. Günün

T.me/Cinciva

birinde ailenin hayatı pıhtılaşır. Her şey önemlidir, her ayrıntı ama hayatın kendisi artık bunu hissetmez. İnsan sabah kalkıp önemli bir törene, cenazeye, düğüne ya da karar duruşmasına hazırlanıyormuşçasına özenle giyinir. Cemiyet içine girer, misafir ağırlar ve bütün bunların ardında yalnızlık vardır. Kalplerde ve ruhlarda bu yalnızlığın arkasında bir beklenti sürdüğü müddetçe buna katlanılır, insan yaşamaya devam eder, iyi olmasa da onurlu yaşar, ne olursa olsun yaşar ve sabah şalteri kaldırılan mekanizmanın akşama kadar tik tak etmesinin bir anlamı olur.

Çünkü insan uzun zaman umut etmeyi sürdürür. Umutsuzluğu çok zor kabullenir; yalnız olduğu, ölümcül ve umutsuz bir biçimde yalnız olduğu gerçeğini çok zor kabullenir. Hayatlarındaki yalnızlığın çözümü olmadığını bilmeyi pek az kişi kaldırabilir. İnsan umut eder, etrafta dolanır, ilişkilere kaçar ve bu kaçak denemelerde gerçek bir tutku, teslimiyet yoktur; kendini işe güce verir, çok çalışır, düzenli olarak seyahate çıkar ya da büyük bir evi idare eder, kendine kadınlar satın alır ama onlardan da hayır gelmez ya da koleksiyon yapmaya başlar: Yelpazeler, değerli taşlar, nadir görülen böcekler. Fakat bütün bunlar hiçbir işe yaramaz. Ve zaten insan bütün bunları yaparken hiçbir işe yaramayacağını bilir. Ve yine de umar. Ve ne umduğunu kendi de bilmez. Daha fazla para, daha eksiksiz bir böcek koleksiyonu, yeni bir sevgili, ilginç ahbaplar, harika geçen bir gece ve daha da baş döndürücü bir bahçe partisi, bütün bunların hiçbir işe yaramadığını çok net hisseder. O yüzden düzeni korur; yokluktan, panikten. Uyanık olduğu her an etrafındaki hayatı düzenler. Devamlı bir iş "tamamlanır"; belgeler, ateşli aşk saatleri, cemiyet hayatı... Yeter ki yalnız kalınmasın! Yeter ki bir an olsun yalnızlıkla yüzleşmeyelim! Çabuk, insanlar gelsin. Ya da köpekler. Ya da goblenler. Ya da hisse senetleri. Ya da Gotik objeler. Ya da sevgililer. Çabuk, biz net bir biçimde görmeden önce yetişsinler.

Böyle yaşanıyor. Biz böyle yaşadık. Ve son derece büyük bir özenle giyinip kuşandık. Babam elli yaşında, ayine hazırlanan bir din adamı kadar özenli giyiniyordu. Uşağı onun alışkanlıklarını tamı tamına biliyor, sabahın erken saatinde kıyafetini, ayakkabılarını, kravatını bir zangoç özeniyle hazırlıyordu, çünkü kesinlikle kibirli olmayan ve kendi dış görünüşünü pek umursamayan babam günün birinde son derece büyük bir titizlikle, saygın yaşlı adam kıyafetinin kusursuz olmasına dikkat etmeye başlamıştı; cekette tek

T.me/Cinciva

bir toz zerresi, pantolonda tek bir kırışık, gömlekte veya yakasında leke, kravatın kenarında aşınma olmayacaktı. Ardından düzenin bir sonraki aşaması gelirdi; kahvaltı ya da arabanın kapıya getirilmesi, gazete okuma, mektuplar, büro, saygıyla rapor veren çalışanlar ve iş ortakları, kulüp ve cemiyet hayatı. Bütün bunları öyle gergin bir dikkatle, öyle bir müşkülpesentlikle yapıyordu ki, sanki dışarıdan biri bütün bunları izliyordu, sanki akşam birine bu kutsal eylemler konusunda hesap verecekti. İşte annemin korktuğu buydu. Çünkü düzenin, kıyafetlerin, goblen koleksiyonunun, kulübe gitmenin, misafirlerin, sosyalleşmenin arka planında yalnızlık canavarı yüzünü gösteriyordu; tıpkı sıcak denizlerdeki buzdağları gibi. Biliyor musun, belli yaşam biçimleri ve toplumsal sistemler arasında yalnızlık belli bir yaşta, tükenmiş bünyede hastalığın ortaya çıkışına benzer şekilde peydahlanır. Hayatın kader anları, hastalık, ayrılık, insanlar arasındaki nihai bağ; bunlar bizim belli bir anda bir şeyleri açıklamamıza, saptamamıza ya da öğrenmemize imkân verecek şekilde, bir günde olmaz. Belirleyici olayların farkına vardığımızda genellikle hepsi çoktan olup bitmiştir ve bize kalan tek şey bunu kabul etmek, avukata ya da doktora başvurmak, rahibi çağırmaktır. Çünkü başka şekilde ifade edecek olursak, yalnızlık doldurulmuş bir hayvanı çevreleyen kafes gibi insanı çevreleyen bir durumdur. Hayır, hastalık daha ziyade yalnızlıktan önceki süreçtir; benim donma süreci dediğim süreç. Annem beni bundan korumak istiyordu.

Dedim ya, her şey mekanikleşiyor. Her şey soğuyor. Odalar hep aynı sıcaklıkta, senin vücut ısın eskisi gibi otuz altı virgül altı, nabzın seksen, paran bankada ya da yatırımlarda. Haftada bir operaya ya da tiyatroya, mümkünse keyifli gösteriler sahnelenen birine gidersin. Lokantalarda hafif yemekler seçersin, şarabını suyla karıştırırsın, çünkü sağlıklı yaşam derslerini iyi çalışmışsındır. Her şey yağ gibi akar. Doktorun iyi bir doktorsa ama gerçek bir doktor sayılmazsa –bu ikisi aynı şey değil– altı ayda bir yaptırdığın kontrolün ardından memnun bir ifadeyle elini sıkar. Fakat eğer gerçek, yani özellikle dikkatli bir doktorsa –tıpkı bir pelikanın ancak ve sadece bir pelikan ve bir generalin, cephede bulunmadığında bile bir general olması gibi– işte böyle bir doktorun varsa, altı aylık kontrolün ardından rahatlamış ve memnun bir ifadeyle elini sıkmaz, kalbin, akciğerin, böbreğin ve karaciğerin hâlâ çok iyi çalışıyor olsa bile, çünkü hayatın iyi çalışmıyordur, sende yalnızlığın

T.me/Cinciva

soğukluğu hissedilir; tıpkı gemilerde hassas aletlerin Ekvator'a yaklaşınca, bunaltıcı sıcaklarda tehlikeyi, soğuk ölümü, gri mavi denizde yaklaşan buzdağını kaydetmeleri gibi. Aklıma başka benzetme gelmiyor, o yüzden hep bu buzdağı örneğini veriyorum. Fakat belki de –Lázár kuşkusuz daha iyi benzetmeler yapardı– bunun, sahipleri tatile gitmiş ıssız evlerde yazın hissedilen bir tür serinlik olduğunu söyleyebilirim; evin içi naftalin kokar, halı ve kilimler gazete kâğıdına sarılmıştır, dışarıdaysa mevsim yazdır, sıcak ve hafif yakan bir hava vardır; oysa kapalı kepenklerin ardında mobilyalar ve karanlık odalar, içlerine çektikleri soğuk hüzünle doludur, çünkü cansız şeyler de yalnızlığı hisseder, her şeyi hisseder, emer ve dışarıya yansıtır.

İnsan mağrur olduğu ve sevginin ürkütücü hediyesini kabul etmeye cesaret edemediği için yalnız kalır. Çünkü sevgi deneyiminden daha önemli saydığı bir rolü vardır. Kibirli olduğu için. Her gerçek burjuva kibirlidir. Bunu söylerken, paraları olduğu ya da bir basamak üste çıktıkları için bu unvanı ve konumu talep eden sözde burjuvaları kastetmiyorum. Onlar kaba saba adamlar. Ben yaratıcı, koruyucu, gerçek burjuvalardan söz ediyorum. Onların çevresinde bir gün yalnızlık kristalleşmeye başlar. Onlar da donmaya başlarlar. Sonra da kıymetli sanat objeleri, Çin vazoları ya da Rönesans masaları gibi ağır bir havaya bürünürler. Ağır bir havaya bürünüp gereksiz unvanlar ve etiketler koleksiyonu yapmaya başlarlar, asil ya da ekselans olmak için her şeyi yaparlar, bir nişan ya da ek bir unvan elde etmek, başkan yardımcısı, gerçek bir başkan ya da fahri başkan olmak için zamanlarını karmaşık diplomatik girişimlerle geçirirler. Bütün bunlar yalnızlıktır. Hani mutlu halkların tarihi yoktur denir ya, mutlu insanların da unvanı, fahri görevi, dünyevi bir rolü yoktur.

Annem bu yüzden benim için korkuyordu. Ve belki de bu yüzden Judit Áldozó'ya evde tahammül ediyordu; üstelik onun varlığının yaydığı tehlikeli ışınları muhtemelen hissettiği halde. Dediğim gibi hiçbir şey "olmadı". Neredeyse diyeceğim ki: Maalesef hiçbir şey olmadı. Aradan üç yıl geçti. Ve bir Noel günü –fabrikadan dönmüş, sonra da sevgilime, onun için dayayıp döşediğim güzel, sıcak, sıkıcı evinde o öğleden sonra yalnız olan şarkıcı kıza gitmiş, kızın kendisi kadar ve daha önce alma zahmetine girdiğim bütün evler ve hediyeler kadar güzel ve sıkıcı olan hediyesini vermiştim– eve

T.me/Cinciva

döndüm, çünkü o akşam Noel arifesiydi[6] ve bütün aile akşam yemeğine bize gelecekti. İşte o zaman oldu. Salona girdim, piyanonun üzerinde ışıl ışıl parlayan, süslü Noel ağacı duruyordu, oda loştu ve Judit Áldozó şöminenin önünde diz çökmüştü.

Dedim ya, Noel arifesinden hemen önceki öğleden sonraydı ve bu saatlerde kendimi baba evinde rahat ve yalnız hissediyordum. Bundan sonra, bir mucize gerçekleşmediği müddetçe, hayatım boyunca hep böyle olacağını da biliyordum. Bilirsin Noel'de insan daima mucizelere bir parça inanır, sadece sen ben değil, bütün dünya, bütün insanlık, çünkü zaten bu bayramın sebebi insanın mucizesiz yaşayamamasıdır. Tabii ki bu öğle sonundan evvel Judit Áldozó'yu gördüğüm ve görünce özel bir şey düşünmediğim birçok öğle sonu, gece ve sabah olmuştu. İnsan deniz kenarında yaşıyorsa, habire deniz yoluyla Hindistan'a gitmeyi ya da denize giren birinin dalgalarda boğulabileceğini düşünmez. Genellikle sadece deniz kenarında yaşar, denizde yüzer ya da sahilde kitap okur. Fakat ben o öğleden sonra loş odada durup Judit'e baktım –üzerinde siyah bir oda hizmetçisi üniforması vardı, benim üzerimdeyse gri bir genç fabrikatör üniforması; ki aslında odama çıkıp üstümü değiştirecek, siyah bayram üniformamı giyecektim– evet, o öğleden sonra loş odada durup Noel ağacına, diz çökmüş kadın siluetine baktım ve birden, o yıllar boyunca ne yaşandığını anladım. Büyük olayların sessizce ve hareketsizce gerçekleştiğini, gözle görülür olayların arkasında bambaşka bir şey olduğunu idrak ettim; bu şey tıpkı ormanların, denizlerin ve insan kalbinin zemininde uyuyan dev bir canavar gibi tembeldi, nadiren kıpırdayan, nadiren uzanıp bir şey kapan tembel bir ilkçağ hayvanı; ve biz de bu hayvanız. Müzikte ya da matematikte olduğu gibi gündelik hayatın arkasında da bir düzen var; biraz romantik bir düzen. Anlamıyor musun? Öyle bir hisse kapıldım. Dedim ya, ben bir sanatçıyım, sadece enstrümanım yok.

Kız şöminedeki odun parçalarını dağıtıyordu ve arkasında durmuş onu izlediğimi fark etti ama kımıldamadı. Kafasını çevirip bana bakmadı. Diz çöktüğü yerde öne eğilmişti ve bu duruşun daima erotik bir yanı vardır. Diz çökerek eğilen bir kadın, hele ki iş yapıyorsa, daima erotik bir görüntüye dönüşür. Kendimi tuta-

6 24 Aralık'ı 25 Aralık'a bağlayan akşam. (ç. n.)

T.me/Cinciva

mayıp buna güldüm. Fakat edepsizce değil, sadece keyifle; büyük anlarda, kaderi tayin eden, belirleyici saniyelerde bile içimizde ve ilişkilerimizde yontulmamış bir insanlık, kuvvetli bir ahmaklık bulunmasının, büyük duyguların ve patetik heyecanların böyle duruş ve hareketlere bağlı olmasının bende yarattığı sevinçle. Böyle şeyler gülünç ve sefilcedir. Fakat erotizm, her canlıyı köleye çeviren o büyük yenileyici güç, böyle hareketlerden çıkıp daha yüksek türden bir fenomene dönüşür. O anda bunu da düşünüyordum. Ve tabii bu bedeni arzuladığımı, bunda bir gereklilik, aynı zamanda da bir düşüklük ve küçümsenecek bir yan olduğunu; ama sonuçta onu arzuluyordum, hakikat buydu. Ayrıca sadece o anda bana kendisini son derece hantal bir biçimde gösteren bedeni değil, o bedenin arkasındaki kaderi, onun duygularını ve sırlarını da arzuladığımı düşünüyordum. O zamanların bütün zengin ve esasen avare gençleri gibi ben de çok kadınla beraber olduğum için, erkeklerle kadınlar arasında kati erotik çözümler olmadığını, erotik anların kendiliğinden alevlenip sonra da parçalanarak hiçliğe, alışkanlığa ve kayıtsızlığa dönüştüğünü biliyordum. Ve bu vücudun, bu sıkı kalçaların ve bu ince belin, bu geniş ve yine de orantılı omuzların, üzerinde siyah saçların başladığı bu hafif yana eğik, güzel ensenin, bu biçimli, dolgun bacakların, bu kadın vücudunun dünyanın en güzeli olmadığını biliyordum –daha önce daha orantılı, daha güzel, daha heyecan verici vücutları yatağıma sürüklediğim olmuştu– ama şu anda mesele bu değildi. Ayrıca şunu da biliyordum ki, insanın devamlı arzuyla tatmin, açlıkla bıkkınlık arasında gidip gelmesine neden olan o dalga hareketi ve sallantı, o çekme ve itme dur durak bilmezdi. Bütün bunları şimdi, yaşlandıktan sonra bildiğim kadar net olmasa da biliyordum. Kim bilir, belki de o zamanlar kalbimin derinlerinde, başka bir vücuda mükemmel bir uyum içinde cevap verecek, arzu açlığını ve tatmin bıkkınlığını daha yumuşak bir huzurda eritecek bir vücut olduğunu umuyordum; genel olarak insanların mutluluk adını verdikleri hayalden yola çıkan bir umut. Fakat işte mutluluk diye bir şey yok; ben bunu o zamanlar henüz bu kadar net bilmiyordum.

Gerçekte, arzu ve çekimin azalmasının ardından aynı derinlikte hissedilen, kritik bir düşüncelere dalma halinin, tatminin yarattığı bir keyifsizleşmenin söz konusu olduğu nadirdir. Bunun yanı sıra, domuz gibi insanlar vardır, onlar için hepsi birdir, arzu ve tatmin,

T.me/Cinciva

hepsi aynı kayıtsızlık düzlemindedir. Belki de bunlar memnunlar grubudur. Fakat ben kendim için böyle bir memnuniyeti istemem. Söylediğim gibi, bütün bunları o zamanlar bu kadar net bilmiyordum; belki de sadece –ve kuşkusuz– kendimi biraz küçümsüyor, kendimi düşürdüğüm durumla ve duygularla dalga geçiyordum. O zamanlar daha pek çok şeyi bilmiyordum; mesela insanlar bedensel ve ruhsal kaderlerine boyun eğdiklerinde durumun asla gülünç olmayacağını.

Sonra kıza bir şeyler söyledim. Ne söylediğimi hatırlamıyorum. Fakat durumu on altı milimetrelik filme alınmış gibi apaçık görüyorum; duygusal insanların balayı seyahatinde ya da ufaklığın ilk adımlarında kameraya kaydettikleri aile sahneleri gibi görüyorum. Judit yavaş yavaş ayağa kalktı, eteğinin cebinden mendilini çıkardı, odun ve küllerden kirlenmiş ellerini temizledi. Bu sahne çok net gözümün önünde. Ardından konuşmaya başladık, çabuk çabuk ve yarı duyulur bir sesle; birinin içeri girivermesinden korkuyormuşçasına, iki ajan gibi, hayır, hırsız ve suç ortağı gibi konuşuyorduk. Çünkü şimdi sana bir şey söylemem gerek. Her şeyi dürüstçe anlatacağım; o zaman neden kolay olmadığını hemen anlayacaksın.

Çünkü anlattığım bir kadın hikâyesi, müstehcen bir macera değil, hayır. Bu hikâye bunun için yeterince keyifli değil ve ayrıca ancak benim kahramanlarından biri olmayı sürdürdüğüm noktaya kadar benim hikâyem. O anda aramızda daha büyük güçler etkiliydi, bireysel kaderlerimizin ötesinde, daha önemli güçler mücadele ediyordu. Alçak sesle konuşuyorduk. Tabii bunun sebebi biraz da sonuçta benim bey ve onun hizmetçi olmasıydı, mahrem ve ciddi şeylerden söz ediyorduk ve her an biri, annem ya da kıskanç uşak içeri girebilirdi. Uzun lafın kısası, durum ve usul, alçak sesle konuşmamızı gerektiriyordu. Fısıldanması gerektiğini tabii ki o da hissediyordu.

Fakat ben başka bir şey daha hissediyordum. Konuşmamızın daha ilk anından itibaren burada farklı bir durumun söz konusu olduğunu hissediyordum: Bu bir erkeğin hoşlandığı, bir şeyler beklediği, kendi isteğinin gerçekleşmesi için kazanmak istediği bir kadınla konuşması değildi, hayır. Ayrıca bu iyice serpilmiş genç kadına âşık olduğumu, onun için çıldırdığımı, kendime daha fazla hâkim olamadığımı, bu kadını almak, elde etmek, ona sahip olmak için dünyayı tersine çevirmeye hazır olduğumu hissediyor da değil-

T.me/Cinciva

dim. Bütün bunlar oldukça sıkıcı. Her erkeğin hayatında söz konusu olan şeyler, üstelik sadece bir kere de değil. Cinsel istek açlık gibidir, ikisi de işkence derecesinde korkunç olabilir. Hayır, bu fısıldaşmanın başka bir sebebi vardı. Biliyor musun, daha önce hayatımda hiç bu tür bir temkin göstermemiştim. Oysa şimdi sadece kendi isteğimi dile getirmekle kalmıyor, aynı zamanda bir şeye ya da birine doğrudan hitap ediyordum; bu kadar alçak sesle konuşmamın sebebi buydu. Çünkü burada vaziyet, evin genç beyiyle gösterişli oda hizmetçisini anlatan bir aşk romanındakinden daha ciddiydi. Çünkü bu kadın, diyebilirim ki en ufak bir sıkılganlık göstermeksizin ayağa kalktığında ve ellerini silip fal taşı gibi açılmış gözlerle ve büyük bir dikkatle gözlerimin içine baktığında –beyaz önlüklü siyah elbisesi ve beyaz bonesiyle operetlerdeki oda hizmetçilerine gülünç derecede benziyordu– sadece bir isteğin gerçekleşmesine yönelik olmayan, öncelikle bir şeylere karşı bir ittifak teklif ettiğimi hissediyordum. Ki o da bunu hissediyordu. Hemen sadede geldik, dosdoğru, lafı dolandırmadan; sanki bir sarayda ya da önemli bir resmi dairede birbiriyle konuşan iki ajandık da birimiz orada görevliydi, diğerinin de sık sık oraya işi düşüyordu ve şimdi nihayet ortak girişimlerini konuşacak iki dakika bulmuşlardı, bunu da fısıldayarak ve sanki başka bir şeyden bahsediyor gibi, büyük bir heyecanla ve yine de biri işini yapıyor, diğeriyse geçerken uğramış, ayaküstü onunla konuşuyor havalarında yapıyorlardı. Fazla zamanları yoktu. Her an müdür içeri girebilir ya da oda oda gezen şüpheci bir memur ikisini birlikte görünce derhal işkillenebilirdi. O yüzden daha ilk anda sadede gelmiştik; Judit ara sıra ateşe bakıyordu, çünkü odun parçaları nemliydi ve hemen yanmamıştı. Tekrar şöminenin önüne diz çöküp ateşi körükle harladı; ben de yanına diz çökmüş, pirinç şömine altlığını düzeltiyor, onun ateşi güçlendirmesine yardım ediyordum. Bir yandan da konuşup duruyordum.

Ne mi söyledim? Dur da bir sigara daha yakayım. Önemi yok. Böyle bir anda, içtiğim sigaraları sayacak değilim. Zaten artık pek çok şeyin önemi yok.

Oysa o sırada, söylediğim ve devamında yaşanacak her şeyin çok önemli olduğu hissine kapılmıştım. Ona kur yapacak, iltifatlar düzecek vaktim yoktu. Buna gerek de yoktu. Onunla yaşamak istediğimi söyledim; şaşırmadı. Sakin sakin dinledi ve en ufak bir hayret belirtisi taşımayan ciddi bakışlarını önce ateşe, sonra gözlerimin

T.me/Cinciva

içine dikti. Şimdi üzerinden zaman geçince, bana o anda ölçercesine bakmış gibi hissediyorum, adeta gücümü kestirmeye çalışıyordu; tıpkı bir köylü kızın, karşısında atıp tutan ve şöyle şöyle ağırlıkları, bir çuval buğdayı ya da işte ona benzer şeyleri kaldırabileceğini iddia eden bir oğlana baktığı gibi. Aynı şekilde o da beni bakışlarıyla ölçüyordu ama ölçtüğü kas gücüm değil, ruhumdu. Dediğim gibi, şimdi öyle hissediyorum ki, sanki beni biraz alaycı bir biçimde, hafif bir alayla ölçüme tabi tutuyordu. Sanki şöyle demek istiyordu: "O kadar güçlü değilsin. Benimle yaşamak büyük kuvvet ister dostum. Belini kırarsın." Bakışları bunu söylüyordu. Bunu hissederek daha da ısrarcı konuşmaya başladım. Her şeyin çok zor olacağını, çünkü bunun imkânsız bir durum olduğunu, babamın evlenmemize asla razı gelmeyeceğini ve muhtemelen başka zorlukların da ortaya çıkacağını söyledim. Mesela böylesi bir evliliğin beni dünya ve aile karşısında zor duruma düşüreceğini, insanın yaşadığı ve kendisine bir şeyler kazandıran dünyayı bütünüyle inkâr edebileceği düşüncesinin doğru olmadığını belirttim. Bu sıkıntının, bu olumsuz temel duygunun er geç ilişkimizi mahvedeceği varsayılabilirdi. Daha önce böyle şeyler görmüş, kendi tabakamda konumlarının çok altında evlilikler yapan insanlar tanımıştım ve bütün bu ilişkiler hüsranla sonuçlanmıştı.

İşte böyle saçma sapan konuştum durdum. Elbette bütün söylediklerimde ciddiydim; ödleklikten böyle konuşmuyor, bahane aramıyordum. O da dürüstçe konuştuğumu anladı, ciddi bir ifadeyle yüzüme baktı ve o da aynı şekilde düşündüğü için onaylarcasına kafa salladı. Neredeyse beni, bütün bunların ne kadar imkânsız bir fikir olduğunu hemen o anda, daha baştan kanıtlayacak başka gerekçeler de bulmaya teşvik ediyordu: Bunun ne kadar delice bir iş olduğunu daha da fazla ikna edici örnekle kanıtlamalıydım. Ve gerçekten de böyle gerekçeler aradım. O hiçbir şey söylemiyordu, tek bir kelime bile; daha doğrusu, ancak en sonunda bir şey söyledi, o da çok kısaydı. Beni konuşturdu. Nasıl yaptım ben de bilmiyorum ama orada, şöminenin önünde bir buçuk saat boyunca konuştum, o da bütün bu süre boyunca dizlerinin üstünde kaldı, bense yanında, İngiliz malı alçak deri koltukta oturmuş, ateşe bakarak konuşuyordum; o arada kimse içeri girmedi, kimse bizi rahatsız etmedi. Hayatın gözle görülmez bir rejisi vardır: Bir şeyi hallet-memiz, bitirmemiz gereken bir durum ortaya çıktığında şartlar da

T.me/Cinciva

işbirliği yapar, evet, mekân, etraftaki eşya ve insanlar bilmeden suç ortağı olur. Kimse bizi rahatsız etmedi. Oysa akşam olmuş, babam eve gelmişti, Judit'i mutlaka akşam yemeği için tabak çanağın ve çatal bıçakların hazırlandığı sofraya yardıma bekliyor olmalıydılar ve evde herkes akşam için üstünü değiştirmişti ama bizi kimse rahatsız etmedi. Bunun hiç de öyle şaşılacak bir şey olmadığını sonradan anladım. Hayat bir şey yaratmak istediğinde sahneyi de mükemmel yönetiyor.

O bir buçuk saat boyunca ilk kez, hayatımda ilk kez biriyle konuştuğum hissine kapılmıştım. Onunla yaşamak istediğimi söyledim. Onunla evlenemezdim ama bunu şu anda tam olarak da bilemiyordum. Her halükârda birlikte yaşamalıydık. Ona bu eve geldiği zamanki ilk karşılaşmamızı hatırlıyor mu diye sordum. Hiçbir şey söylemedi ama evet dercesine kafa salladı. Orada, o loş odadaki ateşin önünde, sonbahar yapraklarını andıran kızılımsı ışıkta diz çökmüş haliyle, parlak saçları, hafif yana eğik boynu ve elinde şömine maşasıyla beni dinlerken çok güzeldi. Evden ayrılmasını söyledim; ayrılacağını bildirecek, evine gitmesi gerektiğini söyleyecek, sonra bir yerde beni bekleyecekti, ben de birkaç gün içinde işlerimi toparlayacaktım, sonra da birlikte seyahate çıkacak, İtalya'ya gidecek ve uzun süre, belki de yıllarca orada kalacaktık. İtalya'yı görmek ister mi diye sordum. Sessizce kafa salladı, muhtemelen sorumu anlamamıştı bile, bu soru ona herhalde "IV. Henry'yi görmek ister misin?" sorusu gibi gelmişti. Anlamadı. Fakat çok dikkatliydi. Tövbekârlar gibi diz çöktüğü yerde dimdik dururken ateşe bakıyordu, çok yakınımdaydı, elimi uzatsam dokunacaktım. Bir ara gerçekten de uzatıp elini tuttum ama hemen çekti; ne cilveli ne de kırgın, tamamen doğal, basit bir savunma hareketiyle, tıpkı samimi bir konuşmada laf arasında karşı tarafın sözünü düzeltir gibi. Bu kadının kendince kibar olduğunu ancak şimdi görüyordum. Mayası kibardı. Şaşırmıştım ama bir yandan da bu bana doğal geliyordu. İnsanların konumları sayesinde ya da doğuştan değil, karakter ve akıl yoluyla kibar olduklarını zaten biliyordum. Judit kızılımsı ışıkta şöminenin önünde diz çökerken bir düşes gibiydi, dimdik ve doğaldı, ne gururlu ne de alçakgönüllüydü, en ufak bir sıkılganlık ya da tutukluk belirtisi göstermiyordu; sanki onun için bu konuşma dünyanın en doğal şeyiydi. Ve tepesinde Noel ağacı yükseliyordu, öyle ya... Sonradan Noel ağacı her aklıma geldiğinde kendimi tuta-

T.me/Cinciva

mayıp güldüm ama bu hafif acı bir gülüştü, onu söyleyebilirim. Ve Judit ağacın altında anlaşılmaz, tuhaf bir hediye gibiydi.

Cevap vermediği için en sonunda ben de sustum. Benimle yaşamak isteyip istemediği sorusunu yanıtlamadı; aynı şekilde yıllarca kalmak üzere benimle İtalya'ya gitmek isteyip istemediği sorusunu da. Benim de aklıma başka bir şey gelmediği için ve neticede biraz da inatçı bir satıcının karşısında her yolu deneyen, önce az para teklif eden ama diğerinin yumuşamadığını ve pazarlığa açık olmadığını anlayınca nihayet tam fiyatı ödemeye söz veren bir alıcı gibi konuşmak zorunda kaldığım için, en sonunda ona karım olmak ister misin diye sordum.

Bu soruya cevap verdi.

Fakat hemen değil. Önce tuhaf hareketler yaptı. Bana öfkeyle, neredeyse nefret dolu gözlerle baktı. Vücudunun spazm geçirir gibi kasıldığını gördüm. Titriyordu. Orada diz çökmüş, titriyordu. Şömine maşasını yerine, şöminenin yanındaki duvara, körüğün yanına astı. Ve kollarını göğsünde kavuşturdu. Bu haliyle, sert öğretmeni dize getiren bir yatılı okul öğrencisine benziyordu. Karanlık, acı çeken bir ifadeyle gözlerini ateşe dikmişti.

Ardından ayağa kalktı, elbisesini düzeltti ve şöyle dedi: "Hayır."

"Neden?" diye sordum.

"Ödleksiniz de ondan" dedi ve beni son derece esaslı bir biçimde, tepeden tırnağa, ağır ağır süzdü. Sonra da odadan çıktı.

Şerefe. İşte böyle başladı. Sonra şehre indim, dükkânlar kapanmıştı, insanlar ellerinde hediye paketleriyle eve varma telaşı içindeydiler. Basit takılar da satan küçük bir saatçiye girdim. Altın bir madalyon seçtim; hani böyle kadınların ölmüş ya da hayatta olan sevdiklerinin resmini sakladıkları türden, ucuz, küçük bir şey. Cüzdanımda fotoğraflı bir kimlik, yılın son günü süresi dolacak bir üyelik kartı buldum. Fotoğrafı koparıp çıkardım, madalyonun içine koydum ve dükkân sahibinden bunu güzelce hediye paketi yapmasını istedim. Eve geldiğimde kapıyı Judit açtı. Ufak paketi eline tutuşturdum. Hemen akabinde seyahate çıktım, yıllarca dönmedim ve ancak sonradan öğrendim ki o andan itibaren madalyonu mor bir kurdeleye takarak boynunda taşımış, bir tek yıkanırken ve kurdeleyi değiştirirken çıkarıyormuş.

Bu olayın ardından her şey, sanki o Noel öğleden sonrası kaderi belirleyen durumlardan söz etmemişiz gibi ilerledi. Akşam Judit

T.me/Cinciva

uşakla beraber masada servis yaptı, ertesi gün her zamanki gibi odamı temizledi. Bense aklımın başımda olmadığını tabii daha o öğleden sonra anlamıştım. Tıpkı toslamak üzere duvara doğru koşan, hastabakıcıyla boğuşan ya da geceleri paslı bir çiviyle dişlerini eşeleyen ama bir yandan da ağzı köpürerek kendine yaptığı şeyin zarar ve utanç verici, kendisi ve toplum nezdinde onursuz bir hareket olduğunu bilen, kudurmuş bir adam gibi ben de yaptığımın farkındaydım. O adam bunu nöbet geçtikten sonra değil, bu acı verici, delice hareketi yaptığı esnada da bilir. İşte ben de aynı şekilde o öğleden sonra şöminenin önünde, söylediğim ve planladığım her şeyin zırvalık olduğunu, kişiliğime ve konumuma yakışmayan şeyler hayal ettiğimi biliyordum. Dolayısıyla sonradan dönüp o ana baktığımda bunu daima, insanın kendi iradesi üzerindeki hâkimiyetini yitirdiği, duygu ve duyuların bağımsız çalışmaya başladığı, ruhun kontrol etme, frenleme gücünün felce uğradığı bir nöbet olarak gördüm. Kuşkusuz o öğleden sonra Noel ağacının altında hayatımın ciddi anlamda tek cinnetini getirmiştim. Judit de bunu biliyor, işte beni o yüzden bir gün aile üyelerinden birinde sinir krizi belirtileri fark eden biri gibi pürdikkat dinliyordu. Elbette bildiği başka bir şey daha vardı: Nöbetin sebebi. O öğleden sonra herhangi bir insan, bir yabancı ya da aileden biri bunlara kulak misafiri olsaydı, hiç kuşkusuz doktor çağırırdı.

Bütün bunlar bana da sürpriz olmuştu, çünkü normalde hayatta her şeyi ihtiyatla yaparım. Hatta belki biraz fazla ihtiyatla. Belki de benim hareketlerimde kendiliğindenlik denilen şey eksik. Hiçbir zaman aniden, sırf aklıma bir şey geldiği için, o anın ruh haliyle, heveslerime ve imkânlarıma uygun diye harekete geçmem. Fabrikada ve iş hayatında da bir karar vermeden önce iyice düşünüp taşınan, ihtiyatlı bir insan olarak tanınıyordum. Dolayısıyla hayatımın tek sinir zayıflığı en çok beni şaşırtmıştı; çünkü delice şeyler söylediğimi, olayların böyle gelişmeyeceğini ve bambaşka bir şekilde, daha kurnaz, daha dikkatli ya da daha inatçı ilerlemem gerektiğini daha konuşma esnasında gayet iyi biliyordum. Biliyor musun, o zamana kadar aşkta "cash and carry" kuralına göre hareket ederdim, tıpkı savaşta Amerikalıların yaptığı gibi: Parasını öde ve al git. Bu zihniyetteydim. Pek kibar bir yaklaşım değil ama ne olursa olsun sağlıklı bir bencillik. Oysa burada sahip olmak istediğim şeyi parasını ödeyerek alıp gitmemiş, onun yerine yalvarıp

T.me/Cinciva

yakararak bir şeyler açıklayıp durmuştum; hem de hiç olmayacak şekilde, kendimi tam anlamıyla küçük düşürerek.

Deliliğin açıklaması yoktur. Hemen her hayata bir kez olsun girer. Ve belki de üzerinde hiç böyle bir gönül fırtınası esmemiş, temelleri hiç böyle bir depremle sarsılmamış, çatılardaki tuğlaları söken, mantık ve edebin o zamana dek düzen içinde tuttuğu her şeyi uğuldayarak yerinden oynatan bu tür bir hortum atlatmamış bir hayat, evet, belki de böyle bir hayat acınasıdır. Delilik benim hayatımın üzerinden geçti. Bundan pişman mıyım diye soruyorsun. Hayır. Fakat bunun, o anın hayatımın anlamı olduğunu da söylemiyorum. Bir hastalık gibi ortaya çıktı ve insan ani bir hastalığa yakalandığı zaman, nekahet döneminde yapılacak en iyi şey yurtdışına gitmektir. Ben de öyle yaptım. Tabii böyle bir seyahat daima aynı zamanda bir kaçıştır. Yine de öncesinde emin olmak istedim ve yazar olan arkadaşım Lázár'dan kızı evine çağırmasını, onu inceleyip onunla konuşmasını istedim; Judit'ten de Lázár'a gitmesini. Şimdi biliyorum ki ödlek olduğumu söylerken haklıydı, o yüzden bu şekilde hareket ediyordum. Sanki onu muayene ederek sağlıklı olup olmadığına bakacak bir doktora gönderir gibi. Sonuçta bu kızı neredeyse sokakta, bugünlerde savaş muhabirlerinin raporlarında kullanılan ifadeyle, harp sahnesinde bulmuş sayılırdım. İsteğimi dile getirirken beni yüzünde acıma ifadesiyle dinledi. Fakat karşı çıkmadı, sessiz ve muhtemelen kırgın bir biçimde Lázár'a gitmeye razı oldu, sanki şöyle demek istiyordu: "İyi peki, madem ısrar ediyorsun, doktora gidip muayene olurum."

Lázár, evet... Bizimki tuhaf bir ilişkiydi.

Aynı yaştaydık, okul arkadaşıydık. Bir anda ismi duyulduğunda otuz beşini devirmişti; o zamana dek hemen hemen hiç tanınmıyordu. Umut vermeyen, küçük dergilerde tuhaf kısa metinler yazar, bu metinler bende daima yazarı okurla alay ediyormuş, bu icatla, yazma, yayınlama, okuma ve eleştirme süreciyle dalga geçiyormuş hissi uyandırırdı. Gerçi böyle bir görüş dile getirdiği tek kelime yazmazdı. Ne mi yazardı? Deniz, eski bir kitap ya da bir karakter üzerine yazardı; çok kısa, iki üç sayfa. Bu metinler o kadar kapalıydı ki, sanki birisi dünya ve dünyanın perde arkasında kalan şeyler hakkında gözlemlerini yabancı, tuhaf bir kabilenin dilinde paylaşıyordu. Bu kabilenin –ilk yazılarını okuduğumda böyle bir hisse kapılmıştım– soyu tükenmek üzereydi, üyelerinin pek azı

T.me/Cinciva

hayattaydı, pek az kişi bu dili konuşuyordu. Yazar Lázár'ın anadilini. Bunu bir kenara koyarsak, konuşurken ve yazarken serinkanlı, güzel, hatasız ve temiz bir Macarca kullandığı söylenebilirdi. Bana her gün sabah ve akşam János Arany okuduğunu söylemişti; gün içinde birkaç kez ağzını çalkalar gibi. Fakat metinleri yine de o öteki dilde konuşuyordu.

Sonra bir anda ünlü oldu. Neden? Açıklanamıyordu. Eller ona doğru uzandı; ismi önce salonlarda, ardından tartışma platformlarında, sonra da gazetelerde gittikçe daha sık zikredilir oldu. Ve birden taklit edilmeye başladı; gazete ve dergiler onun yazmadığı ve yine de gizli yazarı o olan Lázár metinleriyle doluydu. Bilhassa genel okur kitlesinin ilgisini çekiyor, bunu da kimse anlayamıyordu; çünkü kitaplarında insanları eğlendiren, dinlendiren ve uyuşturan unsurların hiçbiri yoktu. Daha ziyade okuru umursamıyor gibiydi. Fakat bu da hoş görülüyordu. Birkaç yıl sonra, entelektüel hayatın somut kısmını teşkil eden o tuhaf yarışın birincilerindendi; metinleri çok eski Şark yazıları gibi üniversitelerde yorumlanıyordu. Bütün bunlar onu değiştirmedi. Başarının zirvesinde olduğu dönemde ona ne hissettiğini, içinde tabii ki kıskançlık ve gerekçeli ya da gerekçesiz fesat çığlıkları, her halükârda haset dolu suçlamalar da olan bu yaygaranın kulaklarını acıtıp acıtmadığını sormuştum. Bütün bunların sonucu tek bir ses karışımıydı ve bu karışımdan açık ve net bir biçimde onun adı yükseliyordu; tıpkı orkestradan yükselen solo keman sesi gibi. Sorumu dikkatli ve düşünceli bir ifadeyle dinledi. Sonra da ciddi bir tavırla, "Bu, yazarın intikamıdır" dedi. Başka bir şey söylemedi.

Onun hakkında, dünyanın bilmediği bir şey biliyordum: Oyun oynayan bir adamdı. Her şeyle; insanlarla, durumlarla, kitaplarla, bir bütün olarak edebiyat denilen o tuhaf fenomenle. Bir keresinde bunu yüzüne vurduğumda, omuz silkerek sanatın gizliden gizliye ve ta derinlerde, sanatçının ruhunda, oyun dürtüsünün ortaya çıkma biçiminden başka bir şey olmadığını söyledi. "Peki ya edebiyat?" diye sordum, "Edebiyat sanattan fazlasıdır, bir cevap ve etik duruştur." Beni, lafı mesleğine her getirişimde olduğu gibi ciddi ve nazik bir biçimde dinledikten sonra bunun doğru sayılabileceğini ama bu duruşu belirleyen içgüdünün oyuncu bir içgüdü olduğunu, ayrıca tıpkı inanç gibi edebiyatın gerçek anlamının da biçimde oluştuğunu, biçim olan şeyin de zaten aynı zamanda sanat olduğunu

T.me/Cinciva

söyledi. Sorumu geçiştirdi. Genel okur kitlesinin ve eleştirmenlerin bilmedikleri şuydu ki, bu insan yün yumağının ucunu yakalamaya çalışan bir kedicikle de felsefi ya da etik bir problemle oynadığı ciddiyetle oynuyordu: Aynı ciddiyetle, dolayısıyla aynı tarafsızlıkla, dikkatini bütünüyle fenomene ya da düşünceye vererek ama gönlünü bunlardan hiçbirine kaptırmadan. O bir oyun arkadaşıydı. Bunu kimse bilmezdi. Aynı zamanda da hayatımın şahidiydi. Bu konuyu sık sık açıkça konuşurduk. Bilirsin herkes avukatı, gözcüsü, yargıcı ve aynı zamanda hayat denilen akıl sır ermez süreçte biraz da suç ortağı olan birine sahiptir. Şahit böyle biridir. Senin içini okur ve en ince ayrıntısına kadar bilir. İnsan yaptığı her şeyi biraz da onun için yapar ve başarılı olduğunda "Acaba başarılı olduğuma kanaat getirecek mi?" diye düşünür. Şahit ömür boyu arka plandaki yerini korur. Rahatsız edici bir oyun arkadaşıdır. Fakat insan yine de ondan kurtulamaz, zaten muhtemelen kurtulmak da istemez.

Benim için Lázár'ın, gençlik ve yetişkinlik döneminde başkalarının anlayamayacağı tuhaf oyunlar oynadığım yazarın yeri buydu. Birbirimiz hakkındaki bu gerçeği, dünyanın gözünde yetişkin insanlar, ağırbaşlı bir fabrikatörle ünlü bir yazar olsak da, kadınlar bizi heyecanlı, hüzünlü ya da tutkulu erkekler olarak görseler de, gerçekte kendimize saklayabildiğimiz en güzel şeyin, hayatın yüzündeki vakur, sahte maskeyi düşürüp daha iyi bir şeye çevirmemize yarayan bu acayip, cesur ve acımasız oyun olduğunu sadece biz biliyorduk.

Bir araya geldiğimizde, son derece kötü niyetli suç ortakları gibi gizli işaretlere bile gerek kalmadan anlaşıyor ve hemen oynamaya başlıyorduk.

Birçok oyunumuz vardı. Mesela Bay Kovács Oyunu. Bunu sana anlatıyorum ki ne kastettiğimi anlayasın. Bu oyun cemiyet içinde, başka Bay ve Bayan Kovácslar arasında, kimsenin bir şey fark etmeyeceği ve hatta sezmeyeceği şekilde, pat diye oynanıyordu. Bir yerde buluşup hemen başlıyorduk. Bak şimdi şöyle: Hükümetin düşürülmesinden, Tuna'nın taşmasından ve bütün bir köyü sel götürmesinden, ünlü aktristin boşanmasından, tanınmış politikacının kamu parasını zimmetine geçirmesinden ya da büyük ahlak hocasının malum otellerden birinde ölü bulunmasından bahsedilirken bir Bay Kovács diğer Bay Kovács'a ne der? Bay Kovács kısa bir süre kendi kendine homurdandıktan sonra der ki: "Bu işler

T.me/Cinciva

böyle." Sonra da başka beylik laflar eder, mesela: "Su, ıslak olma özelliğine sahiptir" ya da "Bir öyle bir böyle, değil mi?" Dünya var olduğundan beri bütün Bay ve Bayan Kovácslar böyle konuşur. Tren hareket edince, "Hareket ettik" derler. Tren Füzesabony'de durunca da ciddi ve vakur bir edayla "Füzesabony." Her zaman da haklıdırlar. Dünya belki de beylik laflar her zaman doğru olduğu için bu kadar anlaşılmaz şekilde bayağı ve iflah olmaz bir yerdir ve ancak bir dâhi ya da bir sanatçı bütün bunları hiçe sayma, ölü ve hayata düşman yanlarını ifşa etme, takdire şayan Bay Kovács incilerinin arkasında perendeler atan, Füzesabony'yi zerre kadar umursamayan ve polis ahlak hocasını bir randevunun ardından üzerinde pembe jüponla kapının üst eşiğinde sallanırken bulduğunda hiç şaşırmayan başka bir gerçeğin olduğunu ortaya çıkarma cesaretini gösterir. Lázár ve ben Bay Kovács oyununu kusursuz halé getirmiştik; Bay Kovácslar hiçbir şeyden şüphelenmiyor ve her seferinde tuzağa düşüyorlardı. Bay Kovács politikadan bahsederken ya Lázár ya ben hiç tereddüt etmeden, "Bakın aslında şöyle: Biri haklı ama diğeri de büsbütün haksız değil. İki tarafı da dinlemek lazım" diyorduk. Sonra bir de Benim Zamanımda Oyunu vardı, o da fena değildi. Benim zamanımda, değil mi ya, her şey daha iyiydi, şeker daha tatlı, su daha ıslak, hava daha havalıydı, kadınlar aşna fişne peşinde koşmak yerine bütün gün nehir kenarında çamaşır tokmaklıyorlardı, güneş batana dek; sonra da tokmaklamaya bir süre daha devam ediyorlardı. Erkeklerse para gördüklerinde almak istemiyor, banknotları iterek kendilerinden uzaklaştırıp şöyle diyorlardı: "Bu parayı benden alın. Yoksul birine verin." Benim zamanımda erkekler ve kadınlar böyleydi, değil mi ya?

Seyahate çıkmadan önce Judit Áldozó'yu, incelesin diye işte bu adama gönderdim. Dedim ya, doktora gönderir gibi.

Judit bir öğleden sonra ondaydı; aynı akşam Lázár'la buluştum. "Baksana" dedi, "Senin derdin ne? Görüştük bitti işte." Onu kuşkuyla dinliyordum. Yine oynuyor olmasından korkuyordum. Şimdi seninle olduğu gibi, şehir merkezindeki bir kafede oturuyorduk. Sigara ağızlığını parmaklarının arasında çevirdi – sigarasını daima uzun bir ağızlıkla içerdi, çünkü sürekli nikotin zehirlenmesi geçirir ve kafasında, insanlığı bu zehrin korkunç sonuçlarından kurtaracak en karmaşık şeyleri tasarlardı; bunu yaparken bir yandan da bana şüphe uyandıracak bir ciddiyet ve dikkatle bakıyordu. Beni kandırı-

T.me/Cinciva

yor olmasından korkuyordum; herhalde yeni bir oyun uydurmuştu, bu mevzu hayati önem taşıyormuş gibi yapacak ve en sonunda karşımda gülerek hiçbir şeyin hayati önem taşımadığını, bütün bunların sadece bir Bay Kovács meselesi olduğunu; evrenin onun etrafında döndüğüne, yıldızların onun kaderine göre konumlandığına ancak dar kafalı bir burjuvanın inanacağını söyleyecekti. Beni burjuva saydığını biliyordum –yalnız, günümüzde moda olduğu gibi kelimenin küçümseyici manasında değil, hayır, burjuvalığın aynı zamanda gayret anlamına geldiğinin bilincindeydi, soyum nedeniyle, aldığım görgü ve terbiye nedeniyle bana tepeden bakmıyordu, çünkü kendisi de burjuvaya değer veriyordu– sadece şu vardı ki, ben onun gözünde iflah olmaz türden bir burjuvaydım. Durumumun çıkışsız olduğunu hissediyordu. Burjuvanın daima firarda olduğunu söyledi. Öte yandan Judit Áldozó hakkında herhangi bir yorum yapmaktan kaçındı. Nazik ve kararlı bir tavırla başka şeylerden bahsetti.

Sonraları birçok kez bu konuşmayı düşündüm. Bunu böyle hani gerçeği, hastalığının gerçek adını ve boyutlarını sonradan öğrenen ve öğrenir öğrenmez de aklına ünlü doktora ilk kez gittiği o öğleden sonra gelen bir hasta gibi düşünüyordum. Profesörün, meşhur dahiliyecinin onu özenli ve esaslı bir biçimde, mesleğinin bütün yöntemlerini kullanarak muayene ettiği ve sonra nazikçe başka şeylerden bahsettiği, bir seyahate çıkmak isteyip istemediğini, şu popüler oyunu izleyip izlemediğini, şu ya da bu ortak tanıdıktan son zamanlarda haber alıp almadığını sorduğu öğleden sonra. Doktor bir tek hastayı asıl ilgilendiren konuyu açmaz. Oysa hasta tam da bunun için bu tatsız muayeneye katlanmıştır, çünkü netlik ister, kendisi nesi olduğunu bir türlü anlayamaz, şikâyetlerinin ortak bir yanı vardır, gerçi bunlar küçük belirtilerdir, bir tür sıkışma hissi, hafif bir rahatsızlık onu bünyesinde, yaşam ritminde bir şeylerin yolunda gitmediği konusunda uyarmaktadır. Hatta belki bunun düzeleceğini umar, ancak bir yandan da profesörün gerçeği bildiğini belli belirsiz ama yanlış anlaşılması imkânsız bir şekilde kavramaya başlar. Şimdi yapılacak şey beklemektir; ta ki bilge doktorun sakladığı gerçeği buna rağmen, hastalığın belirtileri, uğursuz işaretleri ve tedavi şekli nedeniyle öğrenene dek. Bu arada herkes her şeyi bilir; hasta çok hasta olduğunu bilir, profesör bunu zaten bilir, ayrıca hastanın gerçeği sezdiğini ve kendisinin ondan

T.me/Cinciva

bu gerçeği sakladığını bildiğini de bilir. Buna rağmen yapılacak bir şey yoktur; hastalık dile gelene dek beklemek gerekir. Sonra da onu mümkün olduğunca bertaraf etmeye çalışmak.

Judit'in ona uğramasının ardından o akşam Lázár'ı bu şekilde dinledim. Bir sürü şeyden bahsetti: Roma'dan, yeni kitabından, yüzyılların edebiyatla ilişkisinden. Sonra ayağa kalktı, sıkmak üzere bana elini uzattı ve gitti. İşte o zaman bunun bir oyun olmadığını anladım. Kalbim huzursuzca çarpıyordu. Beni kaderime terk ettiğini ve bundan böyle her şeyi tek başıma yapmak zorunda olduğumu hissettim. O anda, Lázár üzerinde böyle bir etki yaratan kadına bir tür saygı duymaya başladım. Ona saygı duyuyor, ondan korkuyordum. Birkaç gün sonra seyahate çıktım.

Sonra aradan çok zaman geçti; o dönemi hayal meyal hatırlıyorum. Bir nevi oyun dönemi. Seni bununla sıkmak istemiyorum.

Dört yıl boyunca bütün Avrupa'yı dolaştım. Babam bu seyahatin gerçek sebebini bilmiyordu. Annem belki biliyor ama hiçbir şey söylemiyordu. Uzun bir süre benim de dikkatimi çeken özel bir durum olmadı. Gençtim ve hep dedikleri gibi: Dünya bana aitti.

O zamanlar henüz barış vardı. Tam anlamıyla olmasa da. İki savaş arası geçiş dönemiydi. Sınırlar tamamen açık değildi ama trenler sadece birkaç noktada kısa süre duruyordu. Hayret verici bir güven ve dağınıklık içinde olan insanlar birbirlerinden uzun vadeli borç istiyorlardı, üstelik sadece insanlar değil, ülkeler de; ve daha da hayret verici olan şuydu ki bu borçları almayı da beceriyorlardı: Evler inşa ediliyor ve genel olarak, hayatın acı verici, korkunç bir kesiti nihayet sona ermiş gibi davranılıyordu, sanki her şeyin tekrar yerini bulduğu, yeniden plan yapılabilecek, çocuk yetiştirilebilecek, uzak geleceğe bakılabilecek, hoş ve biraz lüzumsuz şeylerle meşgul olunabilecek yeni bir dönem başlamıştı. İki savaş arasında böyle bir dünyada dolaşmaya başladım. Yola çıkarken taşıdığım ve seyahatimin her bir durağında içimde olan hissin, mutlak güven hissi olduğunu söyleyemem. Daha önce bir kere soyulup soğana çevrilmiş insanlar gibi, iki savaş arası o kısa dönemde Avrupa'da hepimiz biraz temkinliydik: Hepimiz –bireyler gibi halklar ve uluslar da– içten, hoşgörülü ve incelikli olmaya çalışıyor ama bir yandan da pantolon cebimizde taşıdığımız bir tabancayı gizlice –her ihtimale

T.me/Cinciva

karşı– sımsıkı tutuyor, ceketimizin iç cebindeki cüzdanı ara sıra korkuyla yokluyorduk. Kuşkusuz o yıllarda sadece cüzdanlarımız için değil, kalplerimiz ve duygularımız için de korkuyorduk. Fakat en azından seyahat etmek tekrar mümkün hale gelmişti.

Her tarafta yeni evler, yeni semtler, yeni şehirler, hatta yeni ülkeler kuruluyordu. Önce kuzeye, sonra güneye, sonra da batıya gittim. En sonunda yıllarca batı şehirlerinde kaldım. Sevdiğim, inandığım her şey orada doğrudan tanıdık bir biçimde mevcuttu; tıpkı okulda kitaplardan bir dil öğrenip sonra da o dilin anadil olduğu ülkeye gitmek gibi. Batıda hakiki burjuvalar arasında yaşadım; onlar belli ki burjuvaziyi bir rol, bir slogan ya da bir görev gibi algılamıyor, onun içinde yaşıyorlardı, tıpkı insanın atalarından kalan, biraz dar, karanlık, demode ama yine de bildiğinin en iyisi olan, dolayısıyla yıkıp yenisini yapmak istemediği bir evde yaşaması gibi. En fazla şurasına burasına yeni sıva yapılıyordu. Biz kendi ülkemizde hâlâ bu evi, burjuvazinin yuvasını kurma aşamasındaydık; sarayların ve kulübelerin arasında, hepimizin, sadece Judit Áldozó'nun değil belki benim de kendimizi yuvamızda hissedebileceğimiz daha esnek, daha hoşgörülü bir yaşam biçimi inşa ediyorduk.

O yıllarda Judit düşüncelerimde silikti. Seyahatin başında ara sıra aklıma geldiği olmuştu ama bu, vaktiyle geçirilen şiddetli bir hummanın anısı gibiydi. Evet, bir keresinde hastalanmış ve kapalı gözlerle sayıklamıştım. Ürkütücü, buz gibi dalgalar halinde hayatıma hücum eden yalnızlığı hissetmiş, varlığı, ışığı ve gülümsemesiyle korkumu bitirmeyi vaat eden bir insana kaçmıştım. Hatırladığım buydu. Fakat şimdi dünya önümde açılmıştı ve çok ilginçti. Heykeller, buhar türbinleri ve tek bir dizenin neşeli melodisiyle keyiflenen yalnız insanlar görüyordum, itibar ve cömertlik vaat eden ekonomik sistemler görüyordum, dev şehirler, dağ zirveleri, küçük Alman şehirlerindeki çınarlarla çevrili dört köşe meydanlarda harikulade Ortaçağ çeşmeleri, katedral kuleleri, altın rengi kumlar, lacivert bir okyanus ve çıplak kadın vücutlarıyla sahiller görüyordum. Dünyayı görüyordum. Judit Áldozó'nun anısı tabii ki bütün bunlarla boy ölçüşemezdi. Daha doğrusu, böyle bir düelloda güç oranlarının eşit olmadığını o zamanlar henüz bilmiyordum. Dünyanın gerçekliği karşısında Judit Áldozó hakikaten bir gölgeden bile silikti; o yıllarda hayat her şeyi gösteriyor ve vaat ediyor, bana evimin hüzünlü, dar kulisinden çıkmak, üzerimdeki güzel

T.me/Cinciva

kostümü fırlatıp atmak ve hayatın bambaşka boyutlarına dalmak gibi büyük bir proje sunuyordu. Bir yandan da kadınları sunuyordu, türlü türlü kadınlar, bir sürü kadın, dünyanın bütün kadınları; kestane rengi saçları ve mahmur-ateşli bakışlarıyla Flaman kadınlar, ışıltılı gözleriyle Fransızlar, alçakgönüllü Almanlar. Evet işte, envai çeşit kadın. Dünyada yaşıyordum, bir erkektim ve kadınlar işimi kolaylaştırıyor, mesajlar gönderiyor, beni arıyorlardı, fingirdekler kadar mazbutlar da ve bana bütün hayatı ya da bir kerelik esrimeyi, gizemli birleşmeyi vaat ediyorlardı, sonsuza dek değil ama bir anlık da değil, bilinmezliklerle dolu, uzun sayılabilecek bir birbirini tanıma süresi boyunca.

Kadınlar. Erkeklerin bu kelimeyi ne kadar güvensiz ve ihtiyatlı söyledikleri dikkatini çekti mi? Sanki tamamen boyunduruk altına alınmamış, sonsuza dek ayaklanmaya hazır, fethedilmiş ama cesaretini kaybetmemiş, isyankâr bir kabileden bahseder gibi. Hem zaten bu kelime gündelik hayatta ne anlama geliyor? "Kadınlar". Onlardan ne bekliyoruz? Çocuk mu? Yardım mı? Huzur mu? Mutluluk mu? Hepsi mi? Hiçbiri mi? Birkaç an mı? İnsan yaşayıp gider, bir şeylerin özlemini çeker, birileriyle tanışır, sevişir, ardından evlenir, cemiyet içinde bir kadınla aşkı, doğumu ve ölümü tadar, sonra sokakta dönüp ince bacaklara bakar, muhteşem saçlar ya da ateşli bir öpücük yüzünden mahvolur, belki burjuva yataklarında ya da o leş otellerin yatılmaktan eskimiş şiltelerinde birkaç dakikalığına doyuma ulaştığı duygusuna kapılır, bazen bir kadına heyecan verici derecede cömert davranır, bazen ağlayarak dağ başında ya da bir büyük şehirde sonsuza dek birlikte yaşayacaklarına yemin eder. Fakat sonra aradan zaman geçer, bir yıl, üç yıl ya da iki hafta –tıpkı ölüm gibi aşkın da saat ve takvimle ölçülebilir bir zamanı olmadığını fark etmiş miydin?– ve büyük plan, büyük girişim başarısız olur ya da hayal edildiği kadar başarılı olmaz. Böylece ayrılık gelip çatar, öfke ya da huzur içinde; ve her şey, umut, arayış yeni baştan başlar. Ya da insanlar pes eder, ayrılmayıp birbirlerinin yaşama sevincini ve hayat enerjisini emerler, hasta olurlar, birbirlerini öldürürler, ölürler. Peki acaba gözlerini kapadıkları o en son anda anlamışlar mıdır? Birbirlerinden ne istemişlerdir? Onların tek yaptığı, emrini aşkın nefesi vasıtasıyla hayata geçiren büyük, kör bir kanuna boyun eğmektir; verilen emir de çiftleşerek türün devamını sağlayan erkek ve kadınlar yardımıyla dünyanın yenilenmesidir. Hepsi bu mu?

T.me/Cinciva

Peki ya biz, biz zavallılar, kendimiz için ne ummuştuk? Birbirimize ne verdik, birbirimizden ne aldık? Bu ne gizemli, ne korkunç bir muhasebe! Peki bir erkeğin bir kadına yönelmesi gerçekten kişisel midir? Daha ziyade arzudan, aslında daima kısa süreliğine ete kemiğe bürünen arzudan ötürü değil midir? Ve herhalde doğanın erkeği yaratıp onun yalnız kalmasının iyi olmadığını görünce yanına bir de kadını koymaktaki amacı, içinde yaşadığımız bu suni heyecan değildi.

Etrafına bir bak: Her şeyden suni bir çekim gücü yayılıyor; edebiyattan, resimlerden, sahneden, sokaktan. Git bir tiyatroya, salonda erkekler ve kadınlar oturur, sahnede erkekler ve kadınlar rollerini oynar, konuşur, yeminler ederler, salondakiler öksürüp boğazlarını temizlerler. Fakat "Seni seviyorum" ya da "Seni arzuluyorum" cümlesi veya işte aşkı, sahip olmayı ya da kaybetmeyi, mutluluk ya da mutsuzluğu anımsatan buna benzer bir şey söylendiği anda salona ölüm sessizliği çöker, binlerce insan nefesini tutar. İşte yazarlar bununla çalışır, salondaki insanlara bununla şantaj yaparlar. Ve nereye gidersen git, her tarafta bu suni cazibe, parfümler, rengârenk çaputlar ve pahalı kürkler, yarı çıplak vücutlar, ten rengi çoraplar vardır; hiçbiri gerçekten işlevsel değildir, çünkü kışın da daha sıkı giyinmezler, ipek çoraplı dizlerini göstermek isterler ve yazın sahillerde o yüzden sadece bir tür peştamal takarlar, çünkü kadın figürü bu haliyle daha çekici ve tahrik edici olur; ve bütün o makyajlar, kırmızı ayak tırnakları, mavi farlar, altın sarısı saçlar, kendilerini boyamak, süsleyip püslemek için kullandıkları bir sürü malzeme, bütün bunlar aslında sağlıksızdır.

Tolstoy'u anladığımda neredeyse elli yaşındaydım. *Kreutzer Sonat*'ını bilirsin. Yazar bu başyapıtta kıskançlıktan bahseder ama asıl önemli nokta bu değil. Kıskançlıktan bahseder, çünkü muhtemelen kendisinin işkence derecesinde şehvetli ve kıskanç bir tabiatı vardır. Oysa kıskançlık, küçümsenmesi gereken sefil bir kibirden başka şey değildir. Ben bu duyguyu bilirim. Hem de iyi bilirim. Bunun yüzünden az kalsın ölüyordum. Şimdi artık kıskanç değilim. Anlıyor musun? Bana inanıyor musun? Yüzüme baksana. Hayır, ihtiyar dostum, artık kıskanç değilim, çünkü bedeli yüksek olsa da bu kibri yendim. Tolstoy o zamanlar meselelerin halledilebileceğine inanıyor ve kadınlara, hayvanlarınkine benzer bir kaderi uygun görüyordu: Onlar çocuk doğurup hintkeneviri elbiseler giymeliydiler. İnsanlık

T.me/Cinciva

dışı, hastalıklı bir fikir. Fakat kadını bir süs eşyasına, erotik bir başyapıta çevirmek de insanlık dışı ve hastalıklı. Sabahtan akşama kendini süsleyip püslemekten, allayıp pullamaktan, yüzünü gözünü boyamaktan başka bir şey yapmayan bir insana nasıl saygı duyabilir, duygu ve düşüncelerimi onunla nasıl paylaşabilirim? Tüyleri, kürkleri ve parfümleriyle sözümona benim hoşuma gitmek istiyor. Fakat bu da doğru değil. Herkesin hoşuna gitmek istiyor, kendisi ortalıkta göründükten sonra özlemi bütün erkeklerin sinirlerine musallat etmek istiyor. Böyle yaşıyoruz. Sinemada, tiyatroda, sokakta, kafede, restoranda, sahillerde, dağlarda, her yerde bu sağlıksız tahrik. Doğanın buna bağlı olduğunu mu söylüyorsun? Bu çok saçma, ihtiyar dostum. Sadece kadının mal olarak görüldüğü ekonomik sistemler ve toplumsal düzenler buna bağlı.

Evet, haklısın, ben de bu ekonomik ve toplumsal sistemden daha iyisini bilmiyorum. Bunun yerine yapılmak istenen bütün deneyler başarısız oldu. Fakat yine de şurası doğru ki bu sistemde kadın devamlı kendini satmak istiyor; bazen bilinçli, çoğunlukla da bilinçsiz olarak. Her kadının kendini mal olarak gördüğünü iddia etmek istemiyorum ama istisnaların kaideyi bozduklarını varsaymaya da cesaret edemiyorum. Kadınları bu konuda çaresiz kalmakla suçluyor da değilim. Fakat bu kendini sergilemeler, bu kibirle, kaba saba bir işveyle kurumlanmalar ölüm derecesinde üzücü; özellikle de kadın zor bir işe kalkıştığını, daha güzel, daha ucuz, daha heyecan verici kadınlar olduğunu biliyorsa. Böylelikle koşu yarışı ürkütücü boyutlara geliyor, çünkü Avrupa'nın bütün şehirlerinde erkeklerden fazla sayıda kadın yaşıyor ve bunların serbest mesleklerde yeri yok; o zaman üzücü kadın hayatlarını nasıl geçirecekler? Kendilerini sergiliyorlar. Bazıları yere indirdikleri gözkapaklarıyla ölçülü, titrek "bana dokunma" çiçekleri ama asıl onlara dokunmamamız ihtimali karşısında titriyorlar. Bir de kendinden eminler var; Romalı lejyonerler misali sert adımlarla gündelik mücadeleye giriyor ve daima bir imparatorluk için barbarlara karşı savaşmak zorunda olduklarını biliyorlar. Hayır dostum, kadınları o kadar da katı yargılamaya hakkımız yok. Onlara yalnızca acıyabiliriz ve belki de acıdığımız onlar değil, kendimizizdir, büyük uygarlık pazarında pusu kurmuş bu can sıkıcı çelişkiyi çözemeyen erkeklerdir. Daima o kasti tahrik. Nereye gidersen git, nerede olursan ol. Ve her şeyin arkasında para; belki her zaman değil ama insan sefaleti vakalarının yüzde doksan

T.me/Cinciva

dokuzunda. *Kreutzer Sonat*'ında kutsal ve bilge adamın öfke dolu şikâyetini dile getirirken bahsetmediği şey işte bu.

O, kıskançlıktan bahsediyordu. Kadınlara, modaya, müziğe, toplum hayatının baştan çıkarıcı unsurlarına lanetler yağdırıyordu. Sadece bir şeyden bahsetmiyordu: Hiçbir ekonomik sistemin, hiçbir toplum düzeninin ruhsal huzuru garantilemediğinden, bunu ancak ve sadece kendi kendimize bizim garantileyebileceğimizden. Nasıl mı? Arzuları ve kibri yenerek. Bu mümkün mü? Neredeyse imkânsız. Belki daha sonra, hayatın çok sonraki bir evresinde. Arzular o zaman da duruyor ama içlerinden o öfke ve hırs dolu sahiplik iddiası çıkıp gidiyor, her özlemin ve her doyumun içine umutsuzluk ışığı salan o heyecan ve bıkkınlık buharlaşıyor. Bilirsin işte, insan yoruluyor. Ben bazen yaşlılık kapıya dayandı diye neredeyse seviniyorum. Bir şişe kırmızı şarap ve eski arzulardan, hayal kırıklıklarından bahseden bir kitapla sobanın başında oturacağım yağmurlu günleri özlemle bekliyorum.

Fakat o zamanlar henüz gençtim. Dört yıl boyunca gezdim. Saç baş dağınık vaziyette kadınların kollarında uyandım; yabancı odalarda, yabancı şehirlerde. Elimden geldiğince zanaatımı öğrendim. Dünyadaki güzel şeylere hayran oldum. Judit Áldozó'yu gerçek anlamda düşünmedim. En azından sık sık ve bilinçli olarak düşünmedim. Olsa olsa insanın uzaklarda kendi yurdunun sokaklarını, evlerini düşünmesine, geride bıraktığı her şeyin neredeyse ölmüş gibi bir saflıkla hafızanın altın havuzunda su yüzüne çıkmasına benzer bir şeydi. Bir delilik anı olmuştu, ben yalnız bir burjuvaydım, o yalnızlık içinde genç, vahşi bir güzellik belirmişti, ben de onunla konuşmuştum... Ve sonra bütün bunları unutmuştum. Dolaştım durdum, gezginlik yılları sona erdi ve ardından eve döndüm. Hiçbir şey olmamıştı.

Olan tek şey, aradan geçen zamanda Judit Áldozó'nun beni beklemesiydi.

Tabii eve geldiğimde ve karşılaştığımızda bunu söylemedi. Bana yaklaştı, pardösümü, şapkamı ve eldivenlerimi aldı, nazik ve kontrollü bir ifadeyle, tam da evin genç beyi geri döndüğünde yakışık alan hizmetçi gülümsemesiyle gülümsedi. Ben de onunla adabına uygun, aynı şekilde güler yüzlü ve rahat bir tavırla konuştum. Bir

T.me/Cinciva

dostane ve babacan havalarda yanağından makas almadığım kalmıştı. Bütün aile toplanmıştı. Judit uşakla birlikte sofranın başında hazır bekliyordu; ne de olsa kayıp oğul eve dönmüştü. Herkes sevinç gösterilerinde bulunuyordu; nihayet eve geldiğim için ben de sevinçliydim.

Babam hemen o yıl işlerden elini eteğini çekti, fabrikanın idaresini ben devraldım. Evden ayrılıp şehre yakın bir tepenin eteğindeki villada daire kiraladım. Artık ailemle daha seyrek bir araya geliyor, Judit'i bazen haftalarca görmüyordum. İki yıl sonra babam öldü. Annem o büyük evden çıktı, personelin işine son verdi. Yanına bir tek artık kâhya unvanını taşıyan Judit'i aldı. Her pazar anneme öğle yemeğine gidiyordum. Bu gidişlerde Judit'i görüyor ama onunla hiçbir zaman konuşmuyordum. Sıcak, nazik bir ilişkimiz vardı, ona bazen samimi-dostane bir ifadeyle "Judişko" diyordum; hani evin iyi yürekli, yaşlı emektarlarına böyle hitap edilir ya... Tamam, çok uzun zaman önce her telden çaldığımız bir delilik anı yaşanmıştı. İnsan sonradan buna sadece gülümser. Gençlik budalalıkları. Aklıma geldiğinde o anı bu şekilde düşünüyordum. Böylesi çok konforluydu. Dürüstçe değil ama konforlu. Her şey tekrar yerini bulmuştu. Derken evlendim.

Karımla nezaket dolu, güzel bir ilişkimiz vardı. Daha sonra, oğlum öldüğünde, kendimi kandırılmış hissettim. Yalnızlık içime yeni başlayan bir hastalık gibi çöreklendi. Annem beni gözlüyor ama hiçbir şey söylemiyordu. Sonra aradan yıllar geçti, yaşım ilerledi. Lázár'la irtibatım yavaş yavaş kesildi; kırk yılda bir yine buluşuyor ama artık o eski oyunları oynamıyorduk. Görünüşe bakılırsa yetişkin olmuştuk. Yetişkin insan yalnızdır. Yalnız insan da ya küskünleşip çuvallar ya da dünyayla bir tür şen şakrak barış imzalar. Fakat ben bir evliliğin ve bir ailenin içinde yalnız olduğum için, çevremle bu şen şakrak barışı imzalamak biraz zor geliyordu. Ne olursa olsun meşguldüm; işimle, cemiyet hayatıyla, seyahatlerle. Karım uyum ve huzur içinde yaşamamız için elinden geleni yapıyordu. Uyum ve huzur için gösterdiği bu çaba biraz da ümitsizce taş kırmaya çalışmayı andırıyordu. Ona yardım edemiyordum. Bir keresinde onunla işbirliği yapmayı denedim ve birlikte Meran'a gittik. Bu çok önceydi. Bütün bunların faydasız olduğunu, huzur bulunmadığını ve hayatımın, bu haliyle belki katlanılır ama aynı zamanda az çok anlamsız olduğunu o zaman, o seyahatte anladım. Büyük bir sanatçı

T.me/Cinciva

belki böyle bir yalnızlığa katlanır; bunun için korkunç yüksek bir bedel öder ama işi onu zarar görmekten bir dereceye kadar korur. Onun yerine başka hiç kimsenin yapamayacağı bir iş. İnsanlara tek seferlik, kalıcı, mucizevi bir şey veren bir iş. Olabilir. Böyle olduğu söyleniyor. En azından ben kafamda böyle canlandırıyorum. Bir keresinde bu konuyu konuştuğum Lázár farklı görüşteydi. Yalnızlığın insanı her halükârda erken çöküşe sürüklediğini söylemişti. Kaçış yokmuş, kural buymuş. Doğru mu bilmiyorum. Ben sanatçı değildim, dolayısıyla hayatımda ve insanlara farklı bir şey veremeyen işimde iki kat yalnızdım. Kullanılacak nesneler imal ettim, uygarlık için metreküp hesabıyla belirlenmiş zaruri şeyler ürettim. Bunlar düzgün mallardı ama sonuç itibariyle bu hedefe yönelmiş, bu iş için ayarlanmış makine ve insanlar tarafından da üretilebilirdi. Babamın inşa ettiği ve onun mühendislerinin düzenini kurdukları fabrikada hakikaten ne yapıyordum? Bütün üst düzey kadro gibi ben de saat tam dokuzda orada bulunuyordum, çünkü çalışanlara iyi örnek olmak gerekiyordu. Mektupları okuyordum. Sekreterim arayanları, benimle konuşmak isteyenleri bir bir sayıyordu. Sonra mühendisler ve satış temsilcileri gelip işin gidişatıyla ilgili rapor veriyor ve yeni bir malzemenin üretim tasarıları konusunda görüş bildirmemi istiyorlardı. Müthiş donanımlı büro çalışanları ve mühendisler –çoğunu babam yetiştirmişti– elbette tamamlanmış planlarla karşıma geliyorlar, ben de en fazla ufak tefek kusurlar buluyor, birkaç düzeltme yapıyordum. Fakat çoğunlukla onlarla hemfikir oluyor, dediklerini onaylıyordum. Fabrika sabahtan akşama üretim yapıyor, satış temsilcileri malları satıyor, kâr hesabı yapılıyor, bense bütün gün büromda oturuyordum ve bütün bunlar çok faydalı, gerekli, saygındı. Kimseyi kandırmıyorduk; ne birbirimizi, ne müşterileri, ne devleti, ne de dünyayı. Bir tek ben kendimi kandırıyordum.

Çünkü bütün bunların beni gerçekten, samimi olarak ilgilendirdiğine inanıyordum. Bu benim, hani öyle denir ya, faaliyet alanımdı. Çevremdeki insanların yüzlerine bakarak, konuşmalarını dinleyerek, bu iş hakikaten hayatlarını dolduruyor mu, yoksa gizliden gizliye, birinin ya da bir şeyin onları sömürdüğü, içlerindeki en iyiyi, hayatın tek anlamını emdiği duygusuna mı kapılıyorlar, bunu anlamaya çalışıyordum. Bazıları işleriyle yetinmiyor, her şeyi daha iyi ya da farklı yapmaya çalışıyorlardı ki bu "farklı", her zaman en iyi,

T.me/Cinciva

en doğru yöntem olmuyordu. Fakat yine de en azından istedikleri bir şey vardı. Hayatın düzeninde bir şeyleri değiştirmek istiyorlardı. İşlerine yeni bir içerik kazandırmak istiyorlardı. Belli ki mesele tam da bu. Ekmeğini kazanmak, ailesini beslemek, iş sahibi olmak ve o işi düzgün yapmak insanoğluna yetmiyor. Hayır, insanlar daha fazlasını istiyorlar. İçlerinde fikir olarak, gaye olarak yaşayan şeyi ifade etmek istiyorlar. Sadece ekmek ve çalışma hayatında bir pozisyon, sadece iş değil, bir görev üstlenmek istiyorlar. Yoksa hayatlarının anlamı olmuyor. Onlara, iş güçlerinin kamu memnuniyeti için kullanıldığı bir fabrika ya da bürodakinden farklı şekilde de ihtiyaç duyulduğunu hissetmek istiyorlar. Bir şeyler yapmak, hem de başkalarının yapamayacağı biçimde yapmak istiyorlar. Tabii bunu sadece yetenekliler istiyor. Çoğunluk tembel. Belki onların da ruhlarında, asıl meselenin haftalık almak olmadığı, Tanrı'nın onlara dair başka planları olduğu düşüncesinin zayıf hatırası hafif bir ışık gibi titreşiyor. Fakat bu çok uzun zaman önceydi. Ve bu insanların, içlerinde artık o hatıra yaşamayan diğerlerinin sayısı çok fazla. Yetenekli kişiden nefret edenler de onlar. Kendilerinden, düdük sesiyle birlikte fabrikadaki parça başı işten evdeki parça başı işe koşanlardan farklı yaşamak ve çalışmak istediği için ona gözü yüksekte diyorlar. İncelikleri olan karmaşık yöntemlerle, yetenekli kişinin bağımsız çalışma zevkini elinden almaya çalışıyorlar. Onunla alay ediyor, ona engel oluyor ve iftira atıyorlar.

İşçileri, mühendisleri ve iş dünyasından ziyaretçileri kabul ettiğim büromdan bunları da görüyordum.

Peki ya ben, ben ne yapıyordum? Ben patrondum. Bekçi gibi yerimde oturuyordum. Haysiyetli, insani ve adil davranmaya dikkat ediyordum. Bir yandan da tabii fabrika ve çalışanlardan kazanç ve menfaat namına payıma düşen her şeyi almaya. Görevimin sınırları içinde kalmaya son derece büyük, işçilerden ve büro çalışanlarından daha büyük bir özen gösteriyordum. Böylece servetimizi ve payıma düşen kârı meşrulaştırmaya çalışıyordum. Fakat bütün bunların içi korkunç boştu. Bu fabrikada ne yapabilirdim ki? Bir planı onaylayabilir ya da reddedebilir, yeni bir çalışma düzeni kurabilir, mallar için yeni satış imkânları bulabilirdim.

Büyük kazanç sağlamak beni sevindiriyor muydu? Sevinmek doğru kelime değil. Dünyaya karşı vazifelerimi yerine getirebilmek, paranın bana kibar, yüce gönüllü ve özgürce tarafsız olma olanağı

T.me/Cinciva

vermesi beni tatmin ediyordu. Fabrikada ve iş dünyasında kusursuz girişimci örneği sayılıyordum. Adildim, çok sayıda insanın günlük geçimini, hatta sırf geçimden ötesini sağlıyordum. Vermek güzeldir. Yalnız işte bütün bunlar bana hakiki bir mutluluk vermiyordu. Dertsiz tasasız yaşıyordum, günlerim tam olması gerektiği gibi, bana yakışır şekilde geçiyordu. İşsiz güçsüz değildim; en azından dünyanın gözünde boş gezenin boş kalfası değildim. İyi bir patrondum; fabrikada da beni öyle görüyorlardı.

Fakat yine de bütün bunlar azap verici derecede itinalı, titizce bir vakit öldürmeden başka bir şey değildi. İnsan onun içini tehlikeli, heyecan verici bir görevle doldurmazsa hayat boş kalır. Bu görev de tabii ancak tek bir şey olabilir: İş. Öteki, görünmeyen iş; yarattıkları şeylerle dünyayı daha zengin, daha gerçek, daha insani kılan ruhun, zihnin, yeteneğin işi. Çok okuyordum. Fakat işte okumak da böyle bir şeydir. İnsan ancak okuma sürecine kendi de bir şey katarsa kitaplardan bir şeyler edinebilir. Yani bu sürece, ikili mücadelede yara almaya ve yaralanmaya, mücadele vermeye, ikna etmeye ve edilmeye, sonra da öğrendikleriyle zenginleşerek bunu hayatta ya da işte kullanmaya hazır bir ruhla girerse. Günün birinde, okumalarımla doğru dürüst ilişki kuramadığımın bilincine vardım. Yabancı bir şehirde vakit geçirmek için müzeye gidip orada sergilenen objelere nazik bir kayıtsızlıkla bakar gibi okuyordum. Görev gibi okuyordum: Yeni bir kitap çıkıyor, konuşuluyor, dolayısıyla benim de onu okumam gerekiyordu. Ya da: Filanca ünlü eski kitabı okumamış oluyordum, bu da benim birikimimde bir boşluktu, dolayısıyla sabah akşam birer saat ayırıp o kitabı bitirmek istiyordum. Bu şekilde okuyordum. Eskiden okumak benim için bir deneyimdi, ünlü yazarların yeni kitaplarını elime alırken kalbim küt küt atardı, yeni kitap bir insanla ilk karşılaşma gibiydi; her çeşit iyilik, mutluluk verecek ya da belki huzursuz edici, düşündürücü sonuçları olacak, tehlikeli bir birliktelik. Oysa şimdi okumak benim için fabrikaya gitmek ya da haftada iki üç kez yapılan sosyal etkinlikler, tiyatro geceleri, karımla evde geçirdiğim akşamlar gibi bir şeydi; o akşamlarda dışarıdan son derece düşünceli ve nazik görünürken, boğuk sesiyle bağıran sorular zihnimi tırmalardı: Tehlikede miydim, etrafımda kötülük kol geziyor olabilir miydi, bana yönelik bir kumpas, bir komplo mu devredeydi, yoksa günün birinde uyanacak ve inşa ettiğim her şeyin, titiz bir düzen,

T.me/Cinciva

saygınlık, görgü ve nezaket dolu ortak yaşamdan oluşan başyapıtın yerle bir olduğu gerçeğiyle yüz yüze mi gelecektim? Böyle bir duyguyla yaşıyordum. Ve bir gün, karımın kırkıncı yaş günümde hediye ettiği kahverengi timsah derisi cüzdanımda eski, mor bir kurdele buldum. Judit Áldozó'nun bütün bu yıllar boyunca beni beklediğini işte o zaman anladım. Ben ödlekliğimden kurtulana dek beklemişti. Fakat bu çok sonra olmuş, bir Noel öğleden sonrası yaptığımız konuşmanın üzerinden on yıl geçmişti.

Mor kurdeleyi –artık bende değil, kayboldu gitti, tıpkı o cüzdan ve genel olarak hayattaki her şey gibi, tıpkı batıl inançları olan ve üzerlerinde büyülü nesneler taşıyan eski insanlar gibi– evet, mor kurdeleyi cüzdanın en iç gözünde buldum; orada sadece ölen oğlumun saçının bir buklesini saklardım. Kurdelenin nereden çıktığını, bana nasıl geldiğini, onu kimin taktığını, Judit'in bu kumaş parçasını gizlice cüzdanıma koymayı nasıl başardığını anlamam biraz zaman aldı. Şöyle ki, annem onu büyük yaz temizliğine nezaret etmek üzere bize göndermişti, çünkü karım kaplıcadaydı ve ben evde yalnızdım. Judit yatak odasına girip kurdeleyi masanın üzerinde duran cüzdana koyarken belki de banyodaydım. En azından sonradan bana böyle anlattı.

Ne yapmak istemişti? Hiçbir şey. Bütün âşık kadınların batıl inançları vardır. O güne dek üzerinde taşıdığı bir şey her zaman benim yanımda olsun istemişti. Beni bununla kendine bağlamak, bir mesaj vermek istemişti. Yaşam koşulları ve dünya görüşü düşünüldüğünde bu batıl inanca dayalı gizli eylem gerçek bir suikast girişimiydi. Fakat bunu yapmıştı, çünkü beni bekliyordu.

Bütün bunları anladığımda –çünkü mor kurdele üzerindeki mesajı layığıyla iletiyordu– hâlâ hatırlıyorum, tuhaf bir kızgınlığa kapıldım. Bu küçük suikast girişimini yakalamıştım ve şimdi kızgın bir biçimde önüme bakıyordum. Hani böyle kılı kırk yararak yaptığın bütün planların sırf biri baltaladığı için suya düştüğünü fark edersin ya, onun gibi. Komşu semtte yaşayan bu kadının on yıldır beni beklediğini anlamıştım. Gerçi kızgınlığın ötesinde tuhaf bir sükûnet de hissediyordum. Fakat bu duyguyu abartmak istemem. Planlar yapıyor değildim. Kendi kendime şöyle demiyordum: "Haa, demek tüm bu zaman boyunca mesele buydu, kendi kendine itiraf edemediğin şey buydu, senin yaşam düzeninden, rolünden, işinden, ailenden daha önemli biri var, hayatında bastırmış olduğun

T.me/Cinciva

büyük, sıradışı bir tutku var, oysa o tutku buna rağmen yaşıyor ve seni bekliyor, peşini bırakmıyor. Ve böylesi iyi. Artık huzursuzluk bitti. Hayatının ve işinin bütünüyle gayesiz olduğu doğru değil. Hayatın sana dair birkaç tasarısı var." Hayır, kendi kendime bunu demiyordum. Fakat o andan itibaren sakin olduğumu da inkâr edemem. Devamlılığı olan büyük duygusal süreçler nerede gerçekleşir, sinirlerimizde mi yoksa aklımızda mı? Daha önce her şeyi aklımla bastırmıştım. Buna karşılık sinirlerimle hatırlıyordum. Ve şimdi karşı taraf mesajını son derece alışagelmiş, hizmetçi usulü bir yöntemle göndermişti –her âşık kadın biraz hizmetçi gibidir ve mektuplarını köşeleri gül baskılı, birbirine dolanmış ellerin üzerinde iki güvercinin öpüştüğü kâğıtlara yazmayı tercih eder, seçtiği kişinin ceplerini saç bukleleri, mendiller ve batıl inanç göstergesi olan başka bir sürü ıvır zıvırla tıka basa doldurmak ister– dolayısıyla sakinleşmiştim. Sanki her şey, işim, hayatım, hatta evliliğim gizemli bir şekilde, anlaşılması güç, umulmadık bir anlam kazanmıştı. Bunu anlayabiliyor musun?

Ben, evet. Şimdi anlıyorum. Biliyor musun, hayatta her şey gerçekleşmeli, her şey yerini bulmalı. Ve bu çok yavaş bir süreç. Kararların, hayallerin, amaçların pek bir faydası olmuyor. Bir evde mobilyaların kalıcı yerini bulmanın ne kadar zor olduğu hiç dikkatini çekti mi? Yıllar geçer, sen her şeyin doğru yerde olduğunu düşünürsün ama yine de içinde, bir terslik olduğuna dair hafif bir şüphe vardır, belki de koltuklar doğru yerde durmuyordur, belki de büfenin yerinde masanın olması gerekir. Ve sonra, on ya da yirmi yıl sonra insan kendini hiçbir zaman bütünüyle rahat hissetmediği, alanla mobilyanın bir türlü birbirine oturmadığı odaları gezerken birden hatayı görür, kendi kafasındaki taslağı ve odanın gizli düzenini görür, birkaç mobilyayı oradan oraya iter ve ona nihayet her şey yolundaymış gibi gelir. Ve birkaç yıl boyunca gerçekten de odanın işte şimdi doğru olduğu duygusunu taşır. Daha da sonra, belki bir on yıl daha geçince, yine memnuniyetsizliğe kapılır, çünkü biz nasıl değişiyorsak, mekân duygumuz da değişir; insanın etrafında hiçbir zaman değişmez bir düzen olmaz. Aynısı hayat için de söz konusudur; yöntemler oluşturur ve uzun süre zaman planımızın mükemmel olduğunu düşünürüz, sabah çalışır, öğleden sonra yürüyüşe çıkar, akşam kendimizi geliştiririz. Ve bir gün gelir, gündelik akışın ancak tam ters yönde katlanılabilir ve

T.me/Cinciva

anlamlı olduğunu fark ederiz, nasıl olup da yıllarca böyle saçma bir düzenlemeye göre yaşadığımızı anlayamayız. Böylece içimizde ve etrafımızda her şey değişir. Her şeyin bir mühleti vardır, yeni düzenin, yeni ruhsal huzurun; hatta değişim bile, günün birinde zamanaşımına uğrayacak, kendine özgü bir kanuna göre gerçekleşir. Neden? Belki günün birinde biz de zamanaşımına uğrayacağımız için. Ve bize ait olan her şey de.

Hayır, bu "büyük tutku" değildi. Sadece birisi, orada olduğunu, yakınlarda yaşadığını ve beni beklediğini anlamamı sağlamıştı. Son derece kaba saba, son derece hizmetçi usulü bir yöntemle. Sanki karanlıkta bir çift göz beni izliyordu. Ve bu kötü bir duygu değildi; karanlıkta bir çift gözün beni izlemesi sinirimi bozmuyordu. Bir sırrım vardı ve bu sır hayata aynı anda hem destek veriyor hem de gerilim katıyordu. Pozisyonumdan istifade etmek istemiyordum; mantıksız, rahatsız edici ya da kirli bir durum istemiyordum. Sadece o andan itibaren daha sakin yaşamaya başladım.

Ta ki Judit Áldozó annemin evinden ayrılıp kayıplara karışana dek.

Bu anlattığım kaç yıllık hikâye, çoğu şey silindi gitti, zaten o kadar mühim de değil. Sana bu bağlamda önemli bir şeyden, alt tabaka kadından bahsetmek istiyorum. Belki bana hikâyenin polisiye yanını bulup çıkarırsın. Çünkü bu tür her hikâyenin, onu soruşturma yargıcının önüne taşıyacak, polisiye bir yanı da vardır. Hayat, başka şeyler olmanın yanı sıra bir suçtur. Lázár bir keresinde böyle söylemişti; bu ilk başta bende hafif bir şok etkisi yaratmıştı ama sonradan, kendi davam başladığında, ne demek istediğini anlamıştım. Çünkü şu hayatta masum değiliz ve bir gün davamız görülüyor. Mahkûm ediliyor ya da salıveriliyoruz ama hiçbir durumda masum değiliz.

Dediğim gibi, Judit çuvala konulup Tuna'ya atılmış biri misali ortadan kaybolmuştu.

Yokluğu bir süre benden gizlendi. Annem yıllardır yalnız yaşıyor, ona Judit bakıyordu. Bir öğleden sonra anneme uğradım, kapıyı tanımadığım biri açtı. İşte o zaman öğrendim.

Anladım ki bunu ancak bu şekilde söyleyebilirdi. Sonuçta ben onu ilgilendirmiyordum, benim üzerimde hiçbir hakkı yoktu. İnsanlar arasında yıllarca süren davalar büyük kavga ve tartışmalarla kapanmaz. En sonunda öyle ya da böyle pazarlık etmek zorunda

T.me/Cinciva

kalınır. Arada benim bilmediğim bir şeyler geçmiş olabilirdi. Üç kadın –annem, karım ve Judit– susuyorlardı. Bir şekilde birlikte hallettikleri ve benimle sadece kararlarının sonucunu paylaştıkları ortak bir meseleleri vardı. Sonuç, Judit'in annemin evinden ayrılıp yurtdışına gitmesiydi. Fakat bunu da sonradan, tanıdığım bir polis memuru pasaport dairesinde bu meseleyi araştırınca öğrendim. İngiltere'ye gitmişti. Bu seyahatin aniden aklına gelen bir fikir değil, uzun bir düşünme sürecinin, yavaş yavaş olgunlaşan bir kararın sonucu olduğuna da öğrendim.

Üç kadın susuyordu. Biri çekip gitmişti. Diğeri, yani annem, hiçbir şey söylemeden acı çekiyordu. Üçüncüsü, yani karım, bekleyip gözlüyordu. O sırada artık her şeyi biliyordu; hemen her şeyi. Onun konumundaki birinin mizacının, tarzının, aklının gerektirdiği şekilde zekice davranıyordu. Yani işte kültürlü biri gibi davranıyordu, anlarsın ya... Tarz sahibi, kültürlü bir kadın, kocasının bir derdi olduğunu, hem de dünden bugüne değil, uzun zamandır olduğunu, kendisiyle, esasen hiç kimseyle ilişkisi kalmadığını, yalnız ve her şeyden umutsuzca kopmuş olduğunu ve belki de bir yerlerde, bu uğursuz yalnızlığı hayat denilen kısa süre boyunca ortadan kaldırabilecek bir kadının yaşadığını öğrendiğinde ne yapar? Tabii ki mücadele eder. Bekler, gözler, umar. Kocasıyla ilişkisini ön plana çıkarmak için her şeyi yapar. Sonra bitkin düşer. Kendine hâkimiyetini kaybeder. Her kadının vahşi bir hayvana dönüştüğü, içindeki kibir denilen canavarın ulumaya başladığı anlar vardır. Sonra sakinleşir ve bunu kabullenir, çünkü başka çaresi kalmamıştır. Dur bir dakika, sanırım yine de tam olarak kabullenemez. Fakat bunlar sadece duygusal ayrıntılar. Her halükârda bir gün adamın yakasını bırakmaktan başka çaresi kalmaz.

Judit ortadan kaybolmuştu ve artık kimse ondan bahsetmiyordu. Hayatının çoğunu annemin evinde geçirmiş olan bu kadından bahsetmeyişleri o kadar dikkat çekiciydi ki, sanki oynak küçük hizmetçi kızın tekini işten çıkarmışlardı. Güle güle. Hizmetçiler gelir gider. Ne der evin öfkeli hanımı: "Rica ederim şekerim, bunlar parayla tutulmuş düşman. Ve ne gariptir ki her zaman her şeyleri oluyor. Gel gör ki doymak bilmiyorlar." Evet, Judit doymak bilmiyordu. Bir sabah uyanıp bir şeyler yaşandığını hatırlamıştı ve şimdi ne var ne yoksa hepsini istiyordu. Bu yüzden çekip gitmişti.

T.me/Cinciva

İşte o zaman hasta oldum. Hemen değil, altı ay sonra. Öyle çok da değil canım, sadece birazcık hayati tehlike taşıyacak kadar. Fakat doktorun elinden hiçbir şey gelmiyordu. Kimsenin gelmiyordu. Benim de gelmiyordu; bir süre böyle hissettim. Neyim mi eksikti? Söylemesi güç. Tabii en kolayı, gençliğini benim çevremde geçiren, bedeninden ve varlığından bana kişisel bir çağrı ulaşan bu kadının, gittiği anda içimde pusu kurmuş bekleyen bir şeyi patlattığını itiraf etmek olurdu. Evet, bütün yanıcı malzeme ruhun katmanlarında biriktikten sonra çakmağı çakıvermişti. Kulağa çok hoş geliyor. Fakat bu da tam olarak doğru değil. Şaşkınlığın ve incinmenin ötesinde inceden inceye beklenmedik, çekingen bir rahatlama da hissettiğimi söylesem? Çünkü sadece böyle olmasa bile bu da vardı; ayrıca şurası da doğru ki, ilk başlarda her şeyden önce kibrimden ötürü acı çekiyordum. Bu kadının benim yüzümden yurtdışına gittiğini çok iyi biliyordum ve gizliden gizliye rahatlamıştım; apartman dairesinde tuttuğu tehlikeli hayvanı günün birinde canına tak edip oradan kaçarak vahşi ormana dönen biri gibi. Bir yandan da kırgındım; çünkü benim duygularıma göre, çekip gitmeye hakkı yoktu. Sanki kişisel olarak sahip olduğum bir şey bana isyan etmişti. Evet, kibirliydim. Sonra aradan zaman geçti.

Bir gün uyandım ve onun eksikliğini hissettiğimin farkına vardım.

Bu en sefil duygudur. Birinin eksikliğini hissetmek. Etrafına bakar, anlayamazsın. Elini uzatır, bir bardağa, bir kitaba dokunursun. Her şey yerli yerindedir, eşyalar, kişiler, alışık olduğun zaman planı: Dünyayla ilişkin değişmemiştir. Fakat işte bir şey eksiktir. Odadaki mobilyaların yerini değiştirirsin. Bu değil miydi? Hayır. Seyahate çıkarsın. Uzun zamandır görmek istediğin şehir seni iç karartıcı bir görkemle karşılar. Sabah erken kalkar, elinde gezi rehberi ve haritayla bir acele şehre iner, bir kilise sunağının üstündeki o ünlü tasviri arar, ünlü köprünün kemerlerine hayran olursun; restoranda garson vatansever bir gururla ülkesine özgü yemekleri servis eder. O bölgenin şarabı başka şaraba benzemez, adamı yoldan çıkarır. Büyük sanatçılar orada yaşamış ve doğdukları şehri bol keseden sanat eserleriyle tıka basa doldurmuşlardır. Güzelliği ve asil çizgileri dünyaca ünlü kitaplarda ayrıntısıyla ele alınan pencerelerin, kapıların önünden, alınlıkların altından geçersin. Öğlenleri ve akşamları sokaklar hafif adımlarla yürüyen, güzel gözlü kadınlar ve kızlarla

T.me/Cinciva

dolar. Bu gururlu bir halktır; gururlu, güzelliğinden emin ve erotik. İyilik dolu ya da senin yalnızlığını hafif tepeden bakarak alaya alan bakışlara hedef olursun; cezbeden, mesaj veren, küçük kıvılcımlar saçan kadın bakışlarına. Geceleri nehir kenarından müzik sesi gelir, rengârenk fener lambaların ışığında şarkı söylenir, tatlı şarap içilip dans edilir. Böyle içinden müzik geçen ve sıcak ışığıyla cezbeden ortamlarda seni de bir masa, bir kadın, tatlı bir söz bekler. Her şeye çalışkan bir öğrenci gibi bakar, sabahtan başlayarak elinde gezi rehberiyle şehirde dolanırsın; bir şey kaçırmaktan korkarcasına dikkatle, görev bilinciyle, hırsla. Bütün zaman algın değişir. Noktası noktasına uyman gereken bir düzen varmış gibi tam saatinde uyanırsın. Sanki biri seni bekliyormuş gibi. Tabii aslında gerçekten öyledir ama uzun süre bunu kendine itiraf etme cesaretini gösteremezsin. Düzen ne kadar kesin olursa o kadar fazla beklendiğin hissine kapıldığını kendine itiraf etme cesaretini gösteremezsin. Tek yapman gereken çok dikkatli ve dakik olmak, sabah erken kalkmak ve akşam geç yatmak, bir sürü insanla görüşmek, şuraya buraya gitmek, belli mekânlara girmektir; o zaman eninde sonunda seni bekleyen kişiyle karşılaşacaksındır. Tabii bunun tamamen çocukça bir umut olduğunu bilirsin. Dünyanın sonu gelmez tesadüflerinden medet umarsın. Polis memurunun tek bildiği, onun yurtdışına, İngiltere'de bir yere gittiğidir. İngiliz konsolosluğunda da daha fazla bir şey bilmez ya da daha ayrıntılı bilgi vermek istemezler. Seninle kayıp kişi arasına gizemli bir duvar örülmüştür. İngiltere'de kırk yedi milyon insan yaşar, orada dünyanın en yoğun nüfuslu şehirleri vardır. Onu nerede arayacaksın?

Hadi diyelim buldun, ona ne söyleyeceksin?

Bütün bunlara rağmen beklersin. Bir şişe daha söylesek mi, ne dersin? Saf bir şarap; insan ertesi sabah zinde kalkıyor, başı ağrımıyor. Bu şarabı iyi bilirim. Garson, bir şişe daha Kéknyelű.

Şimdi içerisi soğuk bir dumanla kaplı. Benim için buranın en güzel zamanı. Baksana, bir tek akşamcılar kaldı. Yalnızlar ve bilgeler ya da umutsuzlar ve ümitsizler; sadece ışıkların yandığı ve yabancıların yakınlarında oturduğu, rahatça yalnız kalabilecekleri ama eve gitmelerine gerek bırakmayacak bir yerde oldukları sürece hiçbir

T.me/Cinciva

şey umurlarında değil. Belli bir yaşta, belli tecrübelerden sonra eve gitmek zor. Dolayısıyla en iyisi, yabancı insanların arasında hiçbir ilişki kurmadan, tek başına oturmaktır. Bahçe ve dostlar, der Epikür, hayatta başka bir şey yok. Bence haklı. Fakat bahçe namına da fazla bir şeye ihtiyaç yok, bazen bir kafenin terasındaki birkaç saksı yetiyor. Ve bir iki dost da yetiyor.

Garson, buz lütfen. Şerefe.

Nerede kalmıştım?

Ha, evet. Beklediğim dönem.

Sadece şu kadarının farkındaydım ki, insanlar beni gözlemeye başlamışlardı. Önce karım. Sonra fabrika, kulüp, bütün dünya. Karım artık beni pek sık göremiyordu. Bazen öğle yemeğinde. Akşamları daha nadir. Zaten uzunca bir zamandır misafir de ağırlamıyorduk. Çeşitli davetleri, ilk başlarda rahatsızlık hissederek, sonraları bilinçli olarak geri çevirmeye başlamıştım; aynı şekilde eve misafir çağrılmasına da tahammülüm yoktu. Çünkü her şey son derece rahatsız edici ve gerçekdışıydı; yuvamız, evin işleri, anlarsın ya... Her şey çok güzel ve tam olması gerektiği gibiydi, odalar, hoş resimler, sanat objeleri, uşak ve hizmetçi, porselen ve gümüşler, seçkin yiyecek ve içecekler. Fakat işte kendimi evin beyi gibi hissetmiyordum, evimde hissetmiyordum, orayı asla, bir an bile insanları davet etmek isteyeceğim gerçek yuvam olarak görmüyordum. Sanki karımla ben tiyatro oynuyor, misafirlere devamlı oranın sahici, hakiki bir ev olduğunu kanıtlamaya çalışıyorduk. Fakat öyle değildi! Neden değildi? Gerçeklerle kavga edilmez. Fakat basit, güçlü gerçeklerin de açıklanmaya ihtiyacı yoktur.

Yalnızlaşmaya başlamıştık. Dünyanın hassas bir kulağı vardır. Birkaç işaret, birkaç yanlış hamle, kıskançlık, merak ve fesadın ince ince ördüğü casusluk ağı üzerinden bir şeylerin kokusunu alması-na yeter. Birkaç daveti reddetmek yeter, alınan bir davete vaktinde cevap vermemek yeter; toplumsal mekanizma bütün bu sinyallerden yola çıkarak, birinin kurulu düzenin dışına çıkmak istediğini anlar ve falanca ailede, falanca çiftte bir şeylerin yolunda gitmediği öğrenilir. Aileye bu "bir şeyler yolunda gitmiyor" damgası vurulur; sanki evlerinde bulaşıcı hastalık taşıyan birini saklıyorlarmış gibi, sanki sağlık işleri müdürü evin kapısına kırmızı kâğıt yapıştırmış gibi. Diğerleri böyle bir aileye karşı birdenbire çok ölçülü, biraz da alaycı ve ihtiyatlı davranmaya başlar. Tabii bir skandal umulur.

T.me/Cinciva

Hiçbir şey bir yuvanın çöküşünden daha büyük bir hevesle beklenmez. Bu, toplumda gerçek bir humma, bir tür salgın hastalıktır. Tek başına bir kafeye ya da restorana girdiğin an fısıldaşmalar başlar: "Duydun mu? Sorunları var, boşanıyorlar. Adam kadını, kadının en iyi arkadaşıyla aldatmış." Umulan budur. Gerçi karınla bir yere gidersen de aynı şekilde gözler kırpıştırılır, kafalar birbirine doğru uzanır ve sırdaşlık ses tonuyla şöyle söylenir: "Birlikte dışarı çıkıyorlar ama bu bir şey demek değil. Sırf aksini ispat denemesi." Ve sen yavaş yavaş insanların haklı olduklarını anlarsın; gerçeği hiç bilmeseler bile, ayrıntılar kaba saba yalanlardan ibaret olsa bile. Temel meselelerde cemiyet, gizemli ve güvenilir bir biçimde bilgi sahibidir. Lázár bir keresinde yarı şaka yarı ciddi, dedikodu kadar gerçek bir şey olmadığını söylemişti. Genellikle insanlar arasında sır olmuyor. Kısa dalgalar vasıtasıyla, birbirimizin en gizli saklı düşüncelerine kadar her şeyi öğreniyoruz. Sözler ve hareketler sadece bu bilginin sonuçları. Bence böyle. İşte bu şekilde yaşıyorduk. İnce çöküş başlamıştı. Hani böyle göçmen olma hazırlığı gibi. Sen işyerinde ve ailede hiçbir şey anlamadıklarını sanırsın ama aslında konsolosluktan vize almak ve göçmen listesinde yer kapmak için uğraştığını herkes bilir. Ailen seninle sabırlı ve dikkatli bir dille konuşur; her ne kadar acısalar da aile hekimine ya da özel dedektife bildirdikleri bir deli ya da bir suçluymuşsun gibi. Günün birinde, bir tür ev hapsinde ya da doktor gözetimi altında yaşadığını fark edersin.

Bunu bildiğin zaman da kuşkucu olursun. Son derece temkinli ilerler, her sözünü tartarak söylersin. Hiçbir şey, hayatın mevcut yapısını parça parça sökmekten daha zor değildir. Bu, bir katedrali yerinden sökmek kadar karmaşık bir iştir. İnsan bu kadar çok şeyden ayrılmak istemez. Tabii ki kritik durumlarda kendimize ve hayat arkadaşımıza karşı en büyük suçumuz duygusallıktır. İnsanın hayatta neye hakkı olduğunu öğrenmesi uzun zaman alır. Hangi dereceye kadar kendi hayatının sahibi olduğunu ya da kendini, kaderini duygular ve anılar uğruna hangi noktaya kadar sattığını. Gördüğün gibi iflah olmaz bir burjuvayım: Benim için bütün bunlar, boşanma, ailevi durumumu ve toplumsal konumumu sessizce protesto etmek, bir şekilde hak meselesiydi. Tabii sadece boşanma süreci ve nafaka anlamında değil. İnsanlar arasında başka bir tür hak daha vardır. Uzun gecelerde ya da sokakta, kalabalığın içinde

T.me/Cinciva

birdenbire bağlantılar kafana dank ettiği zaman şunu sorarsın: Ne kazandım? Ne verdim? Ne borçluyum? Çetin sorular. Bütün o yükümlülükler arasında, insanların değil Yaratıcı'nın verdiği tek bir hak olduğunu görmem yıllar aldı. Yalnız ölme hakkına sahibim, anlıyor musun?

Bu büyük bir hak. Diğer her şey borç. İnsan ailesine veya ona hakikaten birçok iyilik yapmış olan topluma bir şeyler borçlu oluyor ya da bir duyguya, anılara... Fakat sonra, ruhun yalnız kalma arzusuyla dolduğu bir an geliyor. Sessizlik ve vakar içinde o son ana, son insani vazifeye, ölüme hazırlanmaktan başka bir şey istemediğin an. Fakat hile yapmamaya dikkat etmen gerek. Çünkü o zaman pazarlık hakkın yok. Bencillikten ötürü pazarlık ettiğin, yalnızlığı rahatlık için, kırgınlık ya da kibirli bir heves yüzünden aradığın müddetçe dünyaya ve senin için dünya anlamına gelen herkese borçlu kalırsın. Arzuların olduğu sürece yükümlülüklerin de vardır. Fakat bir gün gelir, ruh yalnız kalma ihtiyacıyla dolup taşar. Tek istediğin, gereksiz, sahte, ikinci planda kalan her şeyi onun içinden atmaktır. Uzun, tehlikeli bir yolculuğa hazırlanırken büyük bir özenle bavul yaparsın. Her nesneyi defalarca gözden geçirir, farklı açılardan değerlendirir ve ancak ondan sonra yanına aldığın sınırlı miktardaki eşyaya eklersin. Ancak ona kesinlikle ihtiyacın olacağını biliyorsan. Çinli keşişler altmışlarına yaklaşırken ailelerini bu şekilde terk ederler. Ve yanlarına sadece küçük bir bohça alırlar. Gülümseyerek ve tek kelime söylemeden, bir sabah erken saatte yola çıkarlar. Yeni bir şeye doğru değil; dağlara, yalnızlığa ve ölüme doğru. Bu, insanın son yolculuğudur. Buna hakkı vardır. Ve bagajın, tek elle taşınacak kadar hafif olması gerekir. İçinde kibirli, lüzumsuz bir şey olmamalıdır. Bu arzu hayatın belli bir safhasında çok güçlenir. Bir anda yalnızlığın çağlayışını duyarsın ve bu tanıdık bir sestir. Sanki deniz kenarında doğmuş ve daha sonra gürültülü şehirlerde yaşamışsındır da bir gece rüyanda kulağına denizin sesi gelmiştir. Yalnız yaşamak; hiçbir hedef gözetmeksizin. Herkese payını vermek ve sonra çekip gitmek. Ruhu temizleyip beklemek.

Yalnızlık ilk başlarda bir hüküm gibi katıdır. Ona katlanamayacağını hissettiğin anlar olur. Belki biri olsaydı iyi olurdu, diye düşünürsün; belki bu ağır ceza biriyle paylaşılabilse haliflerdi, herhangi biriyle, yakışıksız partnerlerle, yabancı kadınlarla... Bunlar zayıflık anlarıdır. Fakat bu anlar gelip geçer; çünkü hayatın

T.me/Cinciva

bütün gizemli unsurları gibi, içinde her şeyin yaşandığı zaman gibi yalnızlık da yavaş yavaş seni, bizzat seni sarar. Bir anda her şeyin plana uygun şekilde gerçekleştiğini anlarsın: İlk başta merak vardı, ardından bekleyiş, sonra çalışma ve en sonunda da yalnızlık. Artık hiçbir şey istemezsin; seni avutacak yeni bir kadın, bilge konuşmalarıyla ruhunu kurtaracak yeni bir dost beklemezsin. İnsanoğlunun her konuşması kibirlidir; en bilgece olanı bile. Her insani duygunun içinde bir bencillik, inatçı bir amaç, ince bir baskı, aşılamayacak, umutsuz mecburiyetler vardır. İnsanlardan artık gerçekten hiçbir şey istemediğini, kadınlardan yardım beklemediğini biliyorsan, para, güç ve başarının şüpheli bedeline ve ürkütücü sonuçlarına vâkıfsan, artık hayattan tek beklentin yanına hiç kimseyi almadan, yardım ve konfor olmadan bir köşeye çekilip ruhunda yavaş yavaş, tıpkı zamanın kıyılarında çağladığı gibi çağlamaya başlayan sessizliğe kulak vermekse... İşte o zaman çekip gitmeye hakkın vardır.

Her insan, kutsal bir sessizlik içinde tek başına veda etme ve ölüme hazırlanma hakkına sahiptir. Ruhunu tekrar boşaltıp o ilk zamanlarda, çocukluğunda olduğu kadar boş ve saygılı bırakma hakkına... Lázár günün birinde kalkıp Roma'ya bu şekilde gitti. Bense şu anda yalnız olduğum noktaya vardım. Fakat öncesinde uzun bir yolu geride bırakmak zorunda kaldım. Uzun süre başka bir çözüm olduğunu umdum. Gel gör ki yok. Sona geldiğinde ya da yaklaştığında insan yalnız kalmalı.

Fakat öncesinde Judit Áldozó'yla evlendim. Çünkü hayatın düzeni böyleydi.

Bir öğleden sonra saat dörtte odamdaki telefon çaldı. Karım açtı. O sırada her şeyden haberi vardı; çılgınca bir bekleyiş yüzünden hasta olduğumu biliyordu. Bana ağır hastaymışım gibi davranıyordu, her fedakârlığa hazırdı. Tabii sonra sıra ona geldiğinde gerçek bir fedakârlık yapamadı: Son ana kadar benim için mücadele etti. Fakat öteki daha güçlüydü ve ben onunla gittim.

Karım telefonu açtı, bir iki soru sordu. Ben kitaplarımın arasında, telefona sırtım dönük oturmuş, bir şeyler okuyordum. Sesinin titreyişinden o anın geldiğini, bir şeyler olduğunu, bekleyişin, gerilimin sona erdiğini ve hepimizin yıllardır hazırlandığı şeyin

T.me/Cinciva

sonunda gerçekleşeceğini anladım. Karım elinde telefonla tek kelime etmeden yanıma geldi, aleti sehpaya koydu ve odadan çıktı.

"Hello" dedi tanıdık bir ses, Judit'in sesi. Bunu öyle bir havada söylemişti ki, sanki Macarcayı unutmuştu.

Başka bir şey söylemedi. Nerede olduğunu sordum. Tren garı yakınlarındaki bir otelin adresini verdi. Telefonu kapadım, şapkamla eldivenlerimi aldım, merdiveni indim ve o esnada bir sürü şey düşündüm ama tek bir şey, o merdiveni hayatımda son kez indiğim aklımın ucundan geçmedi. O sıralarda hâlâ arabam vardı, evin önünde duruyordu. Hafiften şaibeli gar oteline gittim. Judit lobide, bavullarının ortasında oturuyordu. Üzerinde ekoseli bir etek, uçuk mavi bir yün ceket, elinde şık eldivenler, kafasında seyahat şapkası vardı. Üçüncü sınıf otelin lobisinde, sanki bütün bu durum, gidişi ve dönüşü kararlaştırdığımız bir şeymiş gibi bir soğukkanlılık içindeydi.

Tam bir hanımefendi edasıyla bana elini uzattı. "Burada mı kalayım?" diye sordu, etrafına şöyle bir baktı ve çaresiz bir ifadeyle ortamı gösterdi; sanki her şeyi benim belirlememe karar vermişti.

Kapıcıya bahşiş vererek bavullarını arabama taşıttım. Judit tek kelime etmeden arkamdan gelip arabada yanımdaki koltuğa oturdu. Bavulları güzeldi, İngiliz malı deri valizlerdi; üzerlerinde yabancı ülke otellerinin çıkartmaları vardı. Bu iddialı bagajın daha ilk anda içimi bir tür grotesk memnuniyetle doldurduğunu hâlâ hatırlıyorum. Judit'in bavullarından utanmak zorunda kalmadığım için sevinçliydim. Onu adadaki bir otelde tuttuğum odaya yerleştirdim. Ben de Tuna kıyısında bir otele gittim, oradan eve telefon ederek bana bir bavul giysi ve iç çamaşırı göndermelerini istedim. Bir daha evime adım atmadım. Altı ay böyle yaşadık; karım evde, Judit adadaki, ben Tuna kıyısındaki otelde. Sonra boşanma ilan edildi ve ertesi gün Judit'le evlendim.

O altı ay boyunca tabii ki, kısa süre öncesine dek bir ailenin parçası olur gibi doğrudan parçası olduğum dünyayla her türlü ilişkim kesilmişti. Fabrikada işimi yapıyordum ama sosyal çevremde ve genel olarak "dünya" denilen karmaşık yapıda artık beni gören yoktu. Bir süre daha sahte bir iyi niyet, gizlenmeyen, haince bir sevinç ve merak dolu davetler aldım. İsyankârı görmek istiyorlardı. Onu salondan salona sürüklemek, başka şeylerden bahsederken bir yandan da, her an sürpriz bir şey yapabilecek ya da söyleyebilecek

T.me/Cinciva

bir akıl hastasını gözler gibi alaycı bir edayla gözlemek istiyorlardı. Böyle bir insan biraz ürkütücü ama aynı zamanda ilginçtir, toplum için bir eğlencedir. Kendilerini arkadaşım olarak niteleyenler ciddi ve gizemli havalarda benimle irtibat kurmaya çalışıyorlardı: Beni "kurtarmaya" kesin kararlı bir tavırla mektuplar yazıyor, büroma ziyarete geliyorlardı. Sonunda hepsi incinip beni kaderime terk etti. Kısa bir süre sonra herkes benden yolsuzluk yapmış ya da ahlaki anlamda gemi azıya almış birinden bahseder gibi bahsetmeye başladı.

Yine de bu altı ay genel olarak hayatımın sakin, hatta huzurlu bir kesiti oldu. Gerçek daima basittir ve insanı sakinleştirir. Judit adada yaşıyor ve her akşam benimle yemek yiyordu. Soğukkanlıydı ve bekliyordu. Acelesi yoktu; tek bir şeyi, acele ve üstelemenin gereksiz olduğunu, her şeyin kendi zamanı gelince gerçekleşeceğini anlamış gibiydi. Mücadeleye girmek üzere olan iki eskrimci gibi birbirimizi gözlüyorduk. Çünkü o zamanlar hâlâ, bizim bu meselemizin hayatın büyük düellosu olduğuna inanıyorduk. Ölüm kalım savaşı verecek, sonunda yaralanacak ama şövalyeler misali barış imzalayacaktık. Ben onun uğruna toplumsal konumumdan, burjuva âdetlerinden, ailemden ve beni seven bir kadından vazgeçmiştim. Judit benim uğruma hiçbir şeyden vazgeçmiş değildi ama her fedakârlığa hazırdı. En azından harekete geçmişti. Bekleyiş bir gün eyleme döner.

Gerçekte aramızda ne olduğunu ancak yavaş yavaş kavrıyordum. O da yavaş yavaş kavrıyordu. Aramızda ve etrafımızda bizi uyarabilecek hiç kimse yoktu. Lázár yurtdışında yaşıyordu; biraz böyle şiddetli kırgınlık yüzünden ölmüş gibiydi. Artık şahit yoktu, kimse bana sınır koymuyordu.

O üçüncü sınıf gar otelinde buluştuğumuz andan itibaren ikimiz de tamamen yabancı bir yerde dikkat çekmeden yeni âdetlere alışmaya, yeni insanların arasına karışmaya çalışan göçmenler gibi yaşadık. O göçmenler dikkat çekmemek için her şeyi yapar ve her şeyden önce kendilerini duygularına kaptırmaz, terk ettikleri vatanlarını, kaybettikleri yakınlarını artık düşünmezler. Bundan bahsetmiyor ama ikimiz de daha önce yaşanmış hiçbir şeyin önemi kalmadığını biliyorduk. Bekliyor ve gözlüyorduk.

Sırayla mı anlatsam? Yorulmuyorsun, değil mi? Ana hikâyeyle yetineceğim. İlk sarsıntının ardından, Tuna kıyısındaki otel odasında tek başıma kaldıktan ve bavulum getirildikten sonra yatıp

T.me/Cinciva

uyudum. Bitkin bir halde uzun süre uyudum; uyandığımda akşamın geç bir saatiydi. Telefon çalmamıştı, ne Judit ne de karım beni arıyordu. Birinin beni kaybettiğini bilmesi gereken, diğerininse yıllarca süren sessiz, küçük savaşını kazandığını varsaymak için sebebi olduğu o saatlerde acaba ne yapmışlardı? İkisi de şehrin birer ucunda, kendi odasında oturup doğal olarak beni değil, rakibini düşünmüştü. Henüz hiçbir şeyin bitmediğini, mücadelelerinin şimdi daha zor bir evreye girdiğini biliyorlardı. Bense ölü gibi uyumuştum. Akşam uyandığımda Judit'i aradım. Sakin bir biçimde açtı; beni beklemesini, gelip onu alacağımı, çünkü onunla konuşmak istediğimi söyledim.

Bu tuhaf kadınla münasebetim o akşam başladı. Şehir merkezinde, pek az tanıdığın uğradığı bir restorana gittik. Kurulu masalardan birine oturduk, garson menüyü getirdi, ikimiz için sipariş verdim, alçak sesle havadan sudan konuştuk. Yemek sırasında kaçamak bakışlarla Judit'in hareketlerini gözlüyordum. Onu gözlediğimi biliyor, ara sıra biraz alaycı bir şekilde gülümsüyordu. Bu gülümseme sonraları da yüzünden silinmedi. Sanki şöyle demek istiyordu: "Beni gözlediğini biliyorum. O halde güzelce gözle. Dersimi çalıştım."

Gerçekten de dersini mükemmel çalışmıştı. Neredeyse biraz fazla mükemmel. Bu kadın, tarz, sosyal adap, görgü, toplumsal güven olarak nitelediğimiz, bize çevremiz tarafından ve aldığımız eğitimle kazandırılan her şeyi birkaç yıl içinde kendi gücüyle edinmişti. Bir yere nasıl girileceğini, nasıl selam verileceğini, erkek sipariş verirken nasıl kayıtsız bir edayla karşısında oturulacağını ve bunun yanı sıra kendinden emin, tepeden bakan bir tavırla kendine hizmet ettirmeyi biliyordu. Sofra adabı kusursuzdu. Çatal bıçak, bardak ve peçeteyi öyle bir kullanışı vardı ki, sanki daha önce hiç başka türlü yemek yememişti, hiç farklı zaruri ihtiyaçlar ve koşullar söz konusu olmamıştı. O akşam ve sonrasında hep giysilerine hayran oldum. Kadın giysilerinden pek anlamam ve çoğu erkek gibi ben de sadece, birlikte boy gösterdiğim kadın doğru giyinmiş mi, yoksa herhangi bir zevksizlik, herhangi bir maskaralık var mı diye bakarım. Bu kadın siyah elbisesinin içinde, siyah şapkasıyla o kadar güzeldi ki, öyle ürkütücü bir güzelliği vardı ki, garsonlar bile gözlerini ondan ayıramıyorlardı. Hareketleri, masaya oturuşu ve bir yandan eldivenlerini çıkarırken benim menüyü yüksek sesle

T.me/Cinciva

okuyuşumu gülümseyerek dinlemesi, onaylarcasına kafa sallayışı ve hemen ardından sıcak bir tavırla bana doğru eğilerek başka bir şeyden bahsetmeye başlaması: Bütün bunlar bir sınavdı; örnek öğrencinin sınavı. O ilk akşam bu sınavı büyük bir başarıyla verdi.

Bense başlarda endişeliydim, ona şans diliyordum ama sonra içim yoğun bir mutluluk, memnuniyet ve rahatlamayla doldu. Hani böyle hiçbir şeyin sebepsiz olmadığını anlarsın ya... Aramızda geçen her şeyin sebebi vardı: Bu kadın, istisnai bir varlıktı. Ve hemen, endişe ettiğim için kendimden utandım. Bunu hissediyor ve söylediğim gibi, ara sıra alaycı bir biçimde gülümsüyordu. O restoranda, bütün hayatını bu tür ortamlarda geçirmiş bir büyük dünya hanımefendisi gibi davrandı. Hayır, aslında çok daha iyiydi. Büyük dünya hanımefendileri bu kadar güzel yemek yemez, çatal bıçağı bu kadar kusursuz tutmaz, bu kadar kusursuz bir disipline sahip olmazlar. Belli bir ortamda doğan kişi daima biraz da köklerine ve eğitiminin getirdiği mecburiyetlere isyan eder. Buna karşılık Judit hâlâ, hiç dikkat çekmeden ama bildiğinden de şaşmadan sınavını vermekteydi.

O akşam ve sonraki günler, aylar, yıllar boyunca –sabah, akşam, insanlar arasında ve yalnızken, sofrada ve cemiyet içinde, sonraları yatakta ve hayatın bütün diğer alanlarında da– bu korkunç, umutsuz sınav sürdü. Judit onu her gün başarıyla verdi; yalnız işte deneyde ikimiz de başarısızlığa uğradık.

Benim de hatalarım oldu, orası doğru. Birbirimizi gösteriye çıkmış vahşi hayvan ve onun terbiyecisi gibi gözlüyorduk. Judit'i asla, tek bir kelimeyle bile eleştirmedim, asla farklı giyinmesini istemedim, konuşma ve hareketlerinde en ufak bir değişiklik talep etmedim. Onu "eğitmeye" kalkmadım. Bu ruh, yaratıldığı ve hayat tarafından şekillendirildiği haliyle bana hediye edilmişti. Ondan sıradışı bir şey beklemiyordum. Bir hanımefendi, bir sosyal hilkat garibesi olmasını istemiyordum. Ben sadece, hayattaki yalnızlığımı giderebilecek bir kadın umuyordum. Fakat bu kadın, tıpkı dünyayı fethetmek isteyen ve bu amaçla bütün gün çalışan, talim yapan, kendini güçlendiren genç bir asker gibi korkunç hırslıydı. Hiçbir şeyden ve hiç kimseden korkmuyordu. Tek bir şey hariç: Kendi yaralanmışlığı, ağır, ölümcül kırgınlığı, ruhunun derinlerinde yanan kor ateş. Sadece bundan korkuyor, hareketleri, sözleri ve suskunluğuyla buna karşı elinden gelen her şeyi yapıyordu.

T.me/Cinciva

Bense bunu anlayamıyordum. Restorana gidip akşam yemeği yedik. Nelerden mi bahsettik? Tabii ki Londra'dan. Londra'dan hangi bağlamda mı bahsettik? Yani işte, bir sınavda olduğu gibi. Londra büyük bir şehirdir. Sayısız sakini vardır. Daha yoksul kesim kuyrukyağıyla yemek yapar. İngilizler yavaş düşünür ve hareket ederler. Sonra, beylik lafların arasında birden çok temel bir şey: İngilizler, insanın başına gelenlerden sağ çıkması gerektiğini bilirler. Bunu söylerken –ki belki de bana yönelik ilk kişisel cümlesi, benim karşımda dile getirdiği bizzat keşfedilmiş ilk gerçekti– bakışları bir an için parladı ve sonra hemen yine söndü. Sanki kendini tutamayıp fikrini söylemiş ama sonra bir şeyi, onun da dünya, kendisi, ben ve İngilizler üzerine düşündüğü şeklindeki sırrı açık ettiği için birden pişman olmuştu. İnsan düşmanın karşısında tecrübelerinden söz etmez. O an bir şey sezdim. Ne olduğunu bilmiyordum. Judit bir an için sustu. Sonra yine beylik laflara döndük. Sınav devam etti. Evet, İngilizlerin mizah anlayışı vardır, Dickens'ı ve müziği severler. Judit, *David Copperfield*'i okumuştu. Başka ne okumuştu? Sakin sakin cevap verdi. Huxley'nin yeni romanını yolculuk için almıştı. Adı *Point Counter Point*[7] idi. Yolda başlamış ama daha bitirmemişti. İstersem bana ödünç verebilirdi.

İşte bu noktadaydık. Judit Áldozó'yla şehir merkezindeki bir restoranda oturuyordum, kuşkonmaz garnitürlü ıstakoz yiyip ağır bir kırmızı şarap içiyor ve Huxley'nin yeni romanı üzerine çene çalıyorduk. Karşımda açtığı mendilinin ağır, hoş bir kokusu vardı. Hangi parfümü kullandığını sordum. Kusursuz bir telaffuzla bir Amerikan ürününün adını verdi. Amerikan parfümlerini Fransız parfümlerine tercih ettiğini, çünkü Fransız parfümlerinin biraz baygın olduğunu söyledi. Benimle dalga mı geçiyordu? Ona kuşkuyla baktım. Fakat hayır, şaka yapmıyordu, gayet ciddiydi. Fikri buydu. Ve bu fikri, belli gerçekleri tecrübelerinden damıtmış biri gibi dile getiriyordu. Batı Macaristan'dan gelme bir köylü kızın bu kadar tecrübeyi nerede edindiğini, Fransız parfümlerinin "biraz baygın" olduğunu nereden bildiğini sormaya cesaret edemedim. Ve genel olarak, bir İngiliz evinde hizmetçilik etmek dışında Londra'da ne yaptığını. Londra'yı ve İngiliz evlerini ben de bir dereceye kadar tanımıştım; yoksul olup birinin evinde çalışmanın orada da kolay

7 İng. *Ses Sese Karşı*. (ç. n.)

T.me/Cinciva

iş olmadığını biliyordum. Judit bana, başka sorular da bekliyormuş gibi bir ifadeyle sakin sakin bakıyordu. Ve daha ilk akşam bir şey dikkatimi çekti; aslında daha sonra da, sonuna kadar, her akşam. Her önerimi kabul ediyordu. Hadi şuraya gidelim, diyordum; kafa sallayarak kabul ediyordu. Fakat daha araba hareket ettiği anda alçak bir sesle "Aslında belki oraya değil de" diyordu. Ve ardından başka bir restoranın ama hiçbir şekilde benim önerdiğimden daha iyi ya da daha kibar olmayan bir yerin adı geliyordu. Ve oraya gidiyorduk. Onun için bir şey sipariş ettiğimde de tadına bakıyor, tabağı önünden itiyor ve "Aslında belki bu değil de" diyordu. Ve garsonlar hizmet aşkıyla başka yemekler, başka içecekler getiriyorlardı. Daima başka bir şey olmalıydı. Ve daima başka bir yere gitmek istiyordu. Bu bocalamanın çekinme ve korkudan kaynaklandığını düşünüyordum. Ancak yavaş yavaş anladım ki, onun için tatlı asla yeterince tatlı, tuzlu asla yeterince tuzlu değildi. Usta şefin kızartıp çıtır çıtır bir sanat eserine dönüştürdüğü tavuğu tabağıyla birlikte önünden iterek alçak ama çok kararlı bir sesle, "Bunu beğenmedim. Başka bir şey istiyorum" diyordu. Krema hiçbir zaman yeterince koyu, kahve hiçbir zaman yeterince sert değildi, hiçbir yerde, asla.

Bunların onun tuhaflıkları olduğunu düşünüyordum. İzle bakalım, diyordum kendi kendime. Ve onu gözlüyordum. Hatta tuhaflıkları beni eğlendiriyordu.

Fakat sonra, bu tuhaflıkların kökeninin benim aydınlatamayacağım kadar derinlerde yattığını anladım. Kökeni yoksulluktu. Judit anılarıyla mücadele ediyordu. Bu mücadele bazen o kadar yoğun oluyordu ki, içime dokunuyordu. Fakat bu ruh şimdi taşkına uğramış, yoksulluğun dünyayla onun arasına kurduğu barajlar yıkılmıştı. Benim ona kendiliğimden sunduğum daha iyi ya da daha pırıltılı şeyleri istemiyordu: *Başka bir şey* istiyordu, anlıyor musun? Başka odada daha iyi olacağını, bir yerlerde kendisini tedavi edenden daha fazla şey bilen bir doktor ya da şimdiye kadar aldıklarının hepsinden daha etkili bir ilaç olduğunu uman bir ağır hasta gibi. Başka bir şey istiyordu; herhangi başka bir şey. Ve bazen bunun için özür diliyordu. Hiçbir şey söylemeyip yalnızca yüzüme bakıyordu ve bunlar belki de bu kibirli, kırgın ruhun bana gerçekten yakın olduğu nadir anlardı. Bana neredeyse çaresiz bir ifadeyle bakıyor, sanki yoksulluk ve anılar konusunda yapabileceği hiçbir şey olmadığını söylemek istiyordu. Fakat sonra içinde yine bu sessiz

T.me/Cinciva

yalvarışı bastıran, yüksek bir ses konuşmaya başlıyordu. Başka bir şey isteyen ses. Daha ilk akşamdan itibaren.

Ne istiyordu? İntikam almayı, her şeyi. Ne şekilde istiyordu? Bunu kendi de bilmiyordu; muhtemelen bu savaş için hiçbir çatışma planı yapmamıştı. İnsanların içine doğdukları uyuşuk, derin düzeni eşelemek iyi değildir. Bazen bir kaza, beklenmedik bir yön değişikliği, alışılmadık bir ilişki yaşanır ve insan uyanıp etrafına bakar. Sonra da bir daha yolunu bulamaz. Ne istediğini, ihtiyaçlarını nasıl zapt edeceğini ve gerçekten özlemini çektiği şeyin ne olduğunu bilemez. Eşelenmiş hayal gücünün ufuk çizgisini bir daha belirleyemez ve tepeden bir gözle bakamaz. Birdenbire hiçbir şey iyi gelmemeye başlar. Oysa daha dün bir tablet çikolata, renkli bir kurdele ya da buna benzer basit bir şey, sağlığının yerinde olması ya da güneş ışığı ona mutluluk veriyordu. Çatlak bir bardaktan temiz su içip o suyun soğuk olmasına ve susuzluğunu gidermesine seviniyordu. Akşamları, oturduğu apartmanın koridorundaki tırabzanın kenarında durup karanlığa kulak kabartıyor, bir yerlerden müzik sesi gelince neredeyse mutlu oluyordu. Bir çiçeğe bakıyor ve kendini tutamayıp gülümsüyordu. Dünya harikulade tatminler yaratır. Fakat sonra bir kaza olur ve ruh, huzurunu kaybeder.

Judit ne yaptı? Kendince benimle bir tür sınıf mücadelesine girdi.

Bu mücadele belki kişisel olarak bana karşı değildi. Fakat işte sonsuz arzuladığı, son derece ümitsiz, son derece hastalıklı bir biçimde kıskandığı, iflah olmaz şekilde ruhsuz, soğuk bir hesapçılıkla ulaşmaya çalıştığı dünyayı ben temsil ediyordum; dolayısıyla, bütün bu istekleri bana havale edince huzurunu kaybetmişti. Önceleri titiz ve mızmızdı. Yemekleri geri gönderiyordu. Sonra –benim sessiz hayretim eşliğinde– otellerde oda değiştirmeye başladı. Park tarafındaki, banyolu küçük süiti daha büyük, nehre bakan, salonu ve ayrı yatak bölmesi olan bir odayla değiştiriyordu. Sonra da "Burası daha sakin" diyordu; turneye çıkmış huysuz bir diva gibi. Şikâyetlerine kulak asmayıp gülümsüyordum. Masraflarını tabii ki, hiç itiraz etmeden ben karşılıyordum: Ona bir çek defteri vermiş ve her şeyi bizzat ayarlamasını istemiştim. Çok geçmeden, üç ay sonra bankadan arayarak, Judit için açtığım hesaptaki yüklü miktarda paranın bittiğini haber verdiler. Onun için çok büyük bir meblağ, gerçek anlamda küçük bir servet olan bu parayı nasıl ve

T.me/Cinciva

nereye harcamıştı? Ona elbette sormadığım bu soruya muhtemelen cevap veremezdi. Bir ruhun frenleri patlamıştı, hepsi buydu. Dolapları çok pahalı, hayret verici derecede zevkli, fazlasıyla lüzumsuz bir yığın kıyafetle doluydu. Şehrin en iyi modaevine gidiyor, elinde çek defteri, hırsla ve düşüncesizce şapkalara, elbiselere, kürklere, modadaki yeniliklere saldırıyordu; çünkü onun durumunda bütün bunlar hiç doğal değildi. Öte yandan bu toplayıp götürdüğü şeyleri genellikle giymiyordu bile. Açlıktan ölenler sofraya bu şekilde saldırırlar; doğanın şaşırtıcı bir hızla isteklerine sınır koyacağını ve kaçınılmaz şekilde midelerini mahvedeceklerini hiç düşünmeden.

Kısacası hiçbir şey yeterince iyi değildi. Bu ruh fazladan bir şey arıyordu; coşkuyla, heyecanla, telaşla. Sabahları iki eli kanda olsa şehir merkezindeki pahalı mağazaları keşfe çıkıyor, adeta satıcıların malları gözünün önünde başkasına satmasından korkuyordu. Hangi mallar? Bir kürk manto daha mı? Daha fazla renkli elbise, daha fazla son moda mücevher, bu sezon için daha başka ciciler mi? Evet, bütün bunlar ve ayrıca zevksizlik sınırında, saçma sapan, olmayacak şeyler. Sonunda bir gün ağzımı açmak zorunda kaldım. O zaman birden bir Amok koşucusu gibi durdu. Yeni uyanmış bir uyurgezer gibi etrafına baktı. Ağlamaya başladı. Günlerce ağladı. Ve uzun süre hiçbir şey satın almadı.

Fakat bu defa da son derece tuhaf bir suskunluğa büründü. Uzaklara bakıp hatırlayan biri gibi. Bu suskunluk içime dokunuyordu. Ne zaman istesem benim yanımdaydı ve suçüstü yakalanmış bir hırsız gibi davranıyordu; boynu bükük, utanç içinde ve pişmandı. Ona bir daha asla bir şey söylememeye, onu uyarmamaya karar verdim. Sonuçta paranın önemi yoktu, o zamanlar henüz zengindim ama önemi olmamasının bir sebebi daha vardı: Bunun için kendimi kaybedersem, parayı –ister hepsi olsun ister bir kısmı– boşuna kurtarmış olacağımı biliyordum. Çünkü ben de o aylarda büyük bir tehlike içinde yaşıyordum. Üçümüz de hayati tehlike içindeydik; Judit, karım ve ben. Kelimenin en basit anlamıyla: Tutunduğumuz her şey yerle bir olmuş, hayatımız tek bir taşkına dönmüş ve pis sel suları her şeyi beraberinde sürüklemişti; anıları, güven hissini, yuvayı. Zaman zaman kafamızı sudan çıkarıp gözlerimizle kıyıyı arıyorduk. Fakat hiçbir yerde kıyı görünmüyordu. Sonuçta hayatta her şeyin bir biçimi olmalıdır; isyanın bile. En sonunda her şey hayatın o büyük sıradanlığının içine dökülür. Bu noktada

T.me/Cinciva

paramın ne önemi olacaktı? O da diğer her şeyle, huzur, arzular, kendine saygı ve kibirle birlikte sürüklenip gidebilirdi. Bir gün her şey çok basit oluveriyor. O nedenle, ne yaparsa yapsın Judit'i bir daha uyarmadım. Hastalıklı alışveriş bağımlılığını bir süre kontrol altında tuttu ve beni korkuyla, tam da gizlice bir şeyler yerken, şunu bunu yürütürken ya da müsriflik ederken yakalanmış bir hizmetçi gibi gözledi.

Böylece ona tek bir hareketle her şeyi vermiş oldum. Yeniden şehirde oradan oraya koşturmaya başladı; terzilere, antikacılara, modacılara. Dur bir dakika, başım ağrıyor. Garson, bir bardak su. Ve bir ağrı kesici. Teşekkürler.

Şimdi bundan bahsederken yine başım dönmeye başladı. Bir şelalenin tepesinden eğilmiş gibi. Hiçbir yerde parmaklık yoktur, sana uzanan bir el yoktur. Sadece su çağlar, derinlik seni cezbeder ve birden o seni aşağı çeken, ürkütücü baş dönmesini hissedersin. Ve eğer geri dönmek, kurtulmak istiyorsan bütün gücünü toplaman gerektiğini bilirsin. Çünkü bu sana bağlıdır; geriye doğru tek bir adım atmak yeterlidir. Bir kelime. Bir mektup. Bir hareket. Aşağıda su çağlamaya devam eder. İşte böyle bir duygu.

Aklıma bu geldi ya, şimdi de başım ağrıyor. O dönemin belli anları net bir şekilde gözümün önüne geliyor. Mesela bana, Londra'da Yunan bir şan öğretmeninin sevgilisi olduğunu söyleyişi. Orada kalışının sonuna doğru, eve dönme kararı netleştikten sonra. Fakat öncesinde elbiseler, ayakkabılar, zarif bavullar almak istemişti. Yunan şan öğretmeni ona bütün bunları almıştı. Sonra eve dönmüş, gar yakınlarında inmiş, ahizeyi eline almış ve "Hello" demişti.

Bunu öğrenmek beni nasıl mı etkiledi? Dürüst olayım. Hatırlamaya çalışıyorum, içimde derinlere gidip hafızamı yokluyorum ve ancak şu cevabı verebiliyorum: Hiç etkilemedi. İnsan davranışlarının ve ilişkilerinin gerçek anlamı ancak çaba göstererek anlaşılır. Mesela biri ölür ve sen bunu anlayamazsın. Gömülür, hâlâ bir şey hissetmezsin. Toplum içinde yas tutar, ağırbaşlı bir ciddiyetle önüne bakarsın ama evde esner, burnunu kaşır, kitap okursun; aklına ölmüş olan ve yasını tuttuğun kişiden başka her şey gelir. Dışarıya karşı belli bir duruş sergilersin, ciddi ve vakursundur ama içten içe hayretle hiçbir şey hissetmediğini, olsa olsa suçluluk duygusuyla karışık bir memnuniyet ve rahatlama duyduğunu fark edersin. Ve kayıtsızlık, derin bir kayıtsızlık. Bu bir müddet böyle

T.me/Cinciva

sürer; günlerce, hatta aylarca. Dünyaya kendini farklı gösterir ve gizli bir kayıtsızlık içinde yaşarsın. Ve sonra, çok sonra, bir yıl sonra, ölen kişinin burnu düştüğünde, bir gün sokağa çıkarsın, başın döner ve bir duvara yaslanırsın; çünkü anlamışsındır. Neyi mi? Vaktiyle seni ölen kişiye bağlayan duyguyu. Ölümün anlamını. Toprağı tırnaklarınla kazıp ondan kalan ne varsa çıkarsan bile bir daha asla gülümsemesini göremeyeceğin, dünyadaki bütün bilgelik ve kudret bir araya gelse onun, yani ölen kişinin sokakta karşına çıkıp sana gülümsemesine yetmeyeceği gerçeğini. Ve ordu kurup yeryüzündeki bütün toprakları fethetsen, onun da bir işe yaramayacağını. İşte o zaman bağırmaya başlarsın. Ya da belki bunu bile yapmazsın. Sokağın ortasında, bomboş bir kafayla kalakalır ve dünya anlamını kaybetmiş, dünyada yapayalnız kalmışsın gibi bir eksiklik hissedersin.

Gelelim kıskançlığa. Kıskançlık ne anlama gelir? Arkasında ne vardır? Kibir tabii ki. İnsan vücudunun yüzde yetmişi sıvılardan oluşur ve sadece geri kalan yüzde otuz katı maddedir, vücuttur, insandır. Aynı şekilde insan karakterinin yüzde yetmişi de kıskançlıktan oluşur; geri kalanını da arzu, cömertlik, ölüm korkusu ve edep paylaşır. İnsan âşık olunca, gözleri kan çanağına dönmüş vaziyette şehirde dolanır, çünkü diğer tüm bedbaht varlıklar kadar kibirli, arzulu, yalnız ve mutluluğa hasret bir kadının bir yerlerde bir saatliğine başka bir adamın kollarında teselli bulmasından korkar; istediği şey, kadının bedenini ve ruhunu herhangi bir ayıp ya da rezaletten korumak değil, kendi kibrini zedelenmeden muhafaza etmektir. Judit bana Yunan bir şan öğretmeninin sevgilisi olduğunu söylemiş, ben de bunu son derece normal buluyormuş gibi nazikçe kafa sallayıp sonra da konuyu değiştirmiştim. Ve o anda gerçekten de hiçbir şey hissetmemiştim. Çok sonraları, boşandıktan ve onun başkaları tarafından da sevildiğini öğrendikten sonra, artık yalnız yaşadığım dönemde bir öğleden sonra aklıma şan öğretmeni geliverince öfke ve ümitsizlikten inledim. Judit ve şan öğretmenini bir yerlerde yakalarsam ikisini de öldürecektim. Vurulmuş bir hayvan gibi acı çekiyordum, çünkü artık beni hiçbir şekilde ilgilendirmeyen, birbirimiz karşısında çuvalladıktan sonra bir araya gelmekten kaçındığım bir kadının, şimdi muhtemelen hayal meyal hatırladığı bir adamla bir zamanlar bir ilişkisi olmuştu. Fakat vaktiyle bunu bana söylediğinde hiçbir şey hissetmedim. Elma soyuyordum ve

T.me/Cinciva

öyle nazik, anlayışlı bir ifadeyle önüme baktım ki, sanki tam da bu haberi bekliyordum ve şimdi duyduğuma sevinmiştim.

İşte böyle tanıştık.

Sonra Judit, benim paramın ona sunabileceği şeylere doydu; açgözlü bir çocuk gibi tıka basa doydu. Şimdi başka bir şeye sıra gelmişti: Hayal kırıklığı ve kayıtsızlık. Günün birinde gücendi; bana değil, dünyaya da değil, sadece insanın cezalandırılmaksızın hırslarının peşinden koşamayacağı gerçeğine. Ailesinin köydeki evde gerçek olamayacak, akla mantığa sığmayacak, yakışık almayacak bir yoksulluk içinde olduğunu öğrendim; bu kadarını ancak ideolojik içerikli edebiyat resmedebilirdi. Küçük bir evleri ve birkaç morgen toprakları vardı ama toprağın geliri çocuklara ve borçlara harcanıyordu. Dolayısıyla geriye kulübeyle bahçeden başka bir şey kalmıyordu. Baba, anne ve felçli bir kız kardeş orada yaşıyordu. Diğer çocuklar dört bir yana dağılmışlardı ama kızlar da oğlanlar da besleme ve yanaşma olarak kalmıştı. Judit çocukluğundan duygusuzca, soğuk bir nesnellikle bahsederdi. Yoksulluktan söz etmesi epey zaman aldı. Fakat asla şikâyet anlamında değil; bunu yapmayacak kadar kadındı, yani hayatın önemli meseleleri söz konusu olduğunda zeki ve bilgiliydi. Yoksulluk, hastalık ve ölüm yüzünden kadere küsülmez; ona razı olunur ve katlanılır. Dolayısıyla Judit sadece tespitte bulunuyordu. Bir kış boyunca yeraltında yaşadıklarını söylemişti. Kendisi o zamanlar altı yaşında falanmış, açlık aileyi evden uzaklara sürüklemiş, kavun toplamak üzere Nyírség'e gidip yerin altında yaşamışlar. Kelimenin mecazi değil, gerçek anlamında: Büyük bir çukur kazmış, üstünü hasırlarla örtmüş ve bütün kışı orada geçirmişler. Anlattığı bir başka şey de –bütün ayrıntılarıyla anlatmıştı, belli ki bu çocukluk anısı çok önemliydi– o kış amansız bir don olduğu ve soğuk yüzünden binlerce tarla faresinin, ailesiyle yaşadığı çukura doluştuğuydu. "Bu çok tatsızdı" demişti düşünceli bir ifadeyle ama alttan alta şikâyet tınısı taşımayan bir sesle.

Bu harikulade güzel kadın lüks bir restoranda, omuzlarını saran pahalı bir kürk ve parmaklarında ışıldayan yüzüklerle karşımda oturuyor, hiçbir erkek bakışlarıyla onu tepeden tırnağa okşamadan geçip gidemiyor ve o bana sakin sakin, binlerce fare yuvasından çıkınca donmuş toprağın altında yaşamanın ne kadar tatsız olduğunu anlatıyordu. Böyle durumlarda sessizce oturup dinliyordum. Ve ara sıra, durduk yerde, sırf aklına bir şey geldiği için suratıma

T.me/Cinciva

bir tane patlatsa şaşırmazdım. Fakat o, son derece doğal bir tavırla anlatıyordu. Yoksulluğu, dünyayı, başkalarıyla ortak yaşamı, bütün sosyoloji kitaplarından daha iyi biliyordu. Hiçbir şeyden ve hiç kimseden şikâyet etmiyor, sadece hatırlıyor ve dikkatini veriyordu. Ve söylediğim gibi, günün birinde tıka basa doydu. Belki aklına bir şey gelmişti. Belki de ona ve diğerlerine, yüzbinlerce insana çok görülen şeyi şehir merkezindeki mağazalarda telafi edemeyeceğini anlamıştı; bireysel yükselişin lüzumsuz ve boşuna olduğunu anlamıştı. Hayat büyük meseleleri bireysel düzlemde halletmez. Bugün ya da bin yıl önce genel olarak insanların başına gelen ya da gelmiş şeyin kişisel telafisi olmaz. Ve bir an için yarı karanlıktan çıkıp ışığa gark olan herkes mutlu anlarda bile birilerine ihanet ettiği hissine kapılır; sanki altta kalanlara sonsuza dek geçerli bir söz vermiştir. Bütün bunları biliyor muydu? Bundan bahsetmiyordu. İnsan hangi sebeple yoksul olduğundan bahsetmez. Yoksulluğu bir doğa olayı gibi hatırlıyordu. Ve asla zenginleri suçlamıyordu. Daha ziyade yoksulları suçluyordu; yoksullukla bağlantılı her şeyi hafif alaycı bir biçimde hatırlıyordu. Sanki suç bir şekilde yoksullarındı. Sanki yoksulluk bir hastalıktı ve bu hastalıktan mustarip herkes kendisi suçluydu: Sanki yeterince dikkat etmemiş, çok fazla yemiş, yeterince sıkı giyinmemişlerdi. Bir ailede, mızmız bir hastadan bu tonda bahsedilir, kansızlık yüzünden sadece birkaç haftası kalan, ölüm döşeğindeki hasta aslında bu noktaya gelene kadar bir şeyler yapabilirmiş gibi; belki şu şu ilacı almalı, pencereyi açmalarına izin vermeli ya da belki bu kadar fazla erişteyi mideye indirmemeliydi, o zaman bu ölümcül hastalığa yakalanmazdı... Judit yoksulluğu ve yoksulları aşağı yukarı böyle görüyordu. Sanki "Vardır bir sebebi" demek istiyordu. Fakat zenginleri suçlamıyordu. Bunu yapmayacak kadar görmüş geçirmişti.

Görmüş geçirmişti ve şimdi, hayat sofrası önüne kurulunca, bu sofraya iki eliyle birden yapışmış, tıkınıyordu. Fakat her zamanki gibi anılar daha güçlüydü.

Bu kadın duygusal değildi ama anılar onu da yenmişti. Bu zayıflıkla mücadele ettiği çok belliydi. Dünya kurulduğundan beri bu böyledir. Sağlıklılar ve hastalar, zenginler ve yoksullar vardır. Yoksulluk azaltılabilir, zenginliğin dağılımı daha adil olabilir, bencillik, kazanç iptilası ve para hırsı frenlenebilir ama yeteneksizlerden dâhi yaratılamaz, müziğe yatkın olmayanlara insan ruhunda

T.me/Cinciva

tanrısal müziğin var olduğu öğretilemez ve para hırsı olanlara, bu iki patisiyle tuttuklarını tıkınıp duran hamsterlara, cömertlik terbiyesi verilemez. Judit bunu o kadar iyi biliyordu ki, bundan söz etmiyordu bile. Bir yerlerde güneş doğar, bir yerlerde güneş batar ve bir yerlerde yoksullar vardır: Böyle düşünüyordu. Kendisi hem güzel bir kadın olduğu, hem de bana tutkunun eli değdiği için yoksulluk çemberini kırıp çıkmayı başarmıştı. Ve benim hakkımda bir şey bildiği için. O yüzden bayılmış da henüz ayılmış gibi etrafına bakınıp duruyordu. Dikkat kesilmişti.

Şimdiye kadar bana doğru dürüst bakmaya cesaret edemediğini fark ettim. Kaderimizi elinde tutan bir idealin, doğaüstü bir varlığın yüzüne bakamayız. O yıllarda onun gözünden bakınca etrafımda ışıklar saçan hafif bir sis dalgalanıyor olmalıydı. Dolayısıyla bana bakarken, kamaşan gözlerini kırpıştırıyordu. Onu etkileyen benim şahsım, toplumsal konumum, erkek olarak, kişisel olarak herhangi bir özelliğim değildi. Ben onun için bir şifreydim ve bu şifreyi çözmeye cesaret edemiyordu, çünkü gizemli semboller ya salt mutluluk ya da salt mutsuzluk anlamına gelir. Onun için, insanın hayatı boyunca çok istediği ve sonra, isteğini gerçekleştirme imkânı doğduğunda irkilerek, öfke ve hayal kırıklığı içinde geri çekildiği durumdum. Lázár, Strindberg'in bir oyununu çok severdi; *Rüya Oyunu*. Bilir misin? Ben hiç izlemedim. Hep o oyundan replikler ve sahneler alıntılardı. Söylediğine göre bu dramda, en büyük dileği hayatın kendisine yeşil bir balık kutusu bahşetmesi olan biri varmış; hani şu balık tutanların olta iğnesi, misina ve balık yemini muhafaza ettikleri yeşil, metal kutulardan. Bu insan yaşlanıyor, ömür geçip gidiyor; ta ki nihayet bir gün tanrılar insafa gelip ona bir balık kutusu bahşedene dek. Sonra oyuncu, elinde uzun zamandır beklediği hediyeyle sahnenin kenarına geliyor, kutuyu uzun uzun inceliyor ve derin bir üzüntüyle şöyle diyor. "Bu tam yeşil değil." Lázár ara sıra, insanlar arzularından söz ederken bu cümleyi alıntılardı. Ve Judit'i yavaş yavaş tanıdıkça, onun için "tam yeşil" olmadığımı anladım. Uzun süre beni olduğum gibi görmeye cesaret edemedi. Özlemini çektiğimiz, idealleştirdiğimiz birini insan boyutlarına sığdırma cesaretini uzun süre gösteremeyiz. Şimdi birlikte yaşıyorduk ve geçip giden yıllarımıza ateşli bir hastalık gibi çöken dayanılmaz gerilim ortadan kalkmıştı, artık birbirimiz için sadece insandık, bir erkek ve bir kadın, bedensel zayıflıkları ve gündelik

T.me/Cinciva

sorunları olan insanlar ve buna rağmen hâlâ beni, benim kendimi hiçbir zaman görmediğim gibi görmek istiyordu. Bir rahip ya da başka bir dünyadan gelmiş, yüce bir varlık gibi. Oysa ben sadece umut eden, yalnız bir insandım.

Kafede kimse kalmadı. Biz de kalksak mı? Sana sadece sonunu anlatayım. Ateş alabilir miyim? Teşekkürler. Artık bir kere başladığıma göre, eğer canın sıkılmıyorsa, ne umduğumu ve gerçeği nasıl öğrenip ona nasıl dayandığımı da anlatmak istiyorum.

Şimdi dikkat et. Ben de dikkat ediyorum. Ruhumun içine bakıyor ve çok dikkat ediyorum. Mesele gerçek; gerçekten bir an olsun uzaklaşmamam gerek.

Ben, azizim, bir mucize umuyordum. Nasıl bir mucize mi? Aslında sadece, aşkın o sonsuz, insanüstü, gizemli gücüyle yalnızlığı ortadan kaldırmasını, iki insan arasındaki mesafeyi kısaltmasını ve toplumun, adın, servetin, geçmişin ve anıların aramıza ördüğü yapay duvarları yıkmasını. Hayatı tehlikedeyken etrafına bakınıp bir el, onunkini gizlice sıkarak hâlâ şefkat ve merhamet diye bir şey olduğuna, hâlâ bir yerlerde insanların yaşadığına inanmasını sağlayacak bir el arayan biri gibiydim. Dolayısıyla ben de Judit'e doğru uzandım.

O ilk sıkıntı, gerilim ve endişeli bekleyiş geçtikten sonra tabii ki aşk jestleriyle birbirimize yöneldik. Sonra onunla evlendim ve mucizeyi beklemeye başladım.

Bunu kafamda çok basit bir şey olarak canlandırıyordum. Zıt yönlerimizin aşk potasında eriyeceğini düşünüyordum. Bu kadınla yatağa girerken, yabancı topraklarda uzun süre yolunu kaybettikten ve bir sürü felakete uğradıktan sonra nihayet eve dönen bir gezgin gibiydim. Evde her şey daha basit ama aynı zamanda daha gizemli, daha anlam yüklüdür; çünkü en muhteşem ülke bile tanıdık odalarda saklı deneyimi sunamaz. Bu deneyim, çocukluğumuzdur. Bekleyişin anısıdır. Her hayatın derinlerinde olduğu gibi. Sonradan Gaurishankar Dağı'nı ya da Michigan Gölü'nü görsek bile, asıl bunu hatırlarız. Işık, sesler, mutluluk ve şaşkınlıklar, umut ve korku, çocukluğumuzdaki gibidir. Sevdiğimiz, tekrar tekrar aradığımız şey budur. Yetişkin insana belki de bir tek aşk bu titrek, umut dolu beklentiyi geri verebilir. Aşk; sadece yatak ve onun bir parçası olan

T.me/Cinciva

şeyler değil, iki insan birbirine yaklaşırkenki arayış, bekleyiş anları.

Judit ve ben yatağa girip sevişttik. Tutkuyla, beklentiyle, coşkuyla, hayretle ve umutla. Muhtemelen, dünyanın ve insanların bozduğu her şeyi bu daha saf, daha ilkel öteki vatanda, yatakta, aşkın sınırları olmayan sahipsiz ülkede, birbirimizde tamir etmeyi umuyorduk. Uzun bir bekleyişin ardından gelen her aşk –ki belki de sadece, beklentinin temizleyici ateşinde tüm pisliğinden arınan şeye aşk demeli– taraflara mucize yaratma vazifesi yükler. Belli bir yaşta –ki Judit ve ben o sırada artık genç değildik ama yaşlı da değildik, kelimenin tam ve belirleyici anlamıyla bir kadın ve bir erkektik– insan yatakta karşı taraftan haz, mutluluk ve kendinden geçiren bir coşku değil, o güne dek aşk dakikalarında bile üstü yalan ve kibirle örtülmüş, basit ve ciddi gerçeği bekliyor; bu gerçek de şu ki biz insanız, erkek ve kadın, yeryüzünde ortak bir misyonumuz, belki de sandığımız kadar kişisel olmayan ortak bir görevimiz var. Bu görev savsaklanamıyor ama içi tamamen yalanlarla doldurulabiliyor. İnsan yeterince yaşlandığında her yerde gerçeği arıyor, dolayısıyla yatakta, aşkın fiziksel alanında da. Karşı tarafın güzel olması önemli değil, insan bir süre sonra güzelliğini görmüyor, muhteşem, heyecan verici, zeki, tecrübeli, meraklı, arzu uyandırıcı ve cömert olması da. O zaman ne mi önemli? Gerçek. Tıpkı edebiyatta ve insana dair bütün konularda olduğu gibi: Kendiliğindenlik, içtenlik, kendini hiçbir hedef ve maksat gözetmeksizin zevkin o harika hediyesiyle şaşırtmaya hazır olma ve bir yandan da bencil olsan ve bir şeyler elde etmek istesen bile, plan yapmadan ve hırsa kapılmadan vermeye hazır olma; adeta dağılıp giderek, farkında olmadan. Yataktan söz ediyorsak gerçek bu. Hayır ihtiyar dostum, aşkta dört ya da beş yıllık planlar yoktur. İki insanı birbirine iten duygu plan program tanımaz. Yatak bir yabanıllıktır, vahşi ormandır, sürprizler ve hesap edilemezliklerle doludur; balta girmemiş ormanların havası gibi sıcak, her tarafını tuhaf çiçeklerin kokusu sarmış, her köşesini sarmaşıklar kaplamış, kor gibi yanan gözleriyle yarı karanlıkta pusu kurup saldırmaya hazır, arzu ve tutku suretinde vahşi hayvanlarla dolu bir yerdir. Yatak böyle de görülebilir. Balta girmemiş orman. Alacakaranlık. Uzaklardan gelen tuhaf sesler; bağıran, su kenarında bir hayvanın boğazını ısırdığı insan mıdır, yoksa doğa mıdır, aynı anda hem insani, hem hayvani, hem de korkunç olan doğanın kendisi mi bağırmaktadır, bilemezsin. Bu

T.me/Cinciva

kadın hayatın, vücudun, kendini bilmenin ve kendini kaybetmenin sırlarına vâkıftı. Onun için aşk bir dizi fırsat buldukça bir araya geliş değil, bildik bir çocukluğa sürekli bir dönüştü; bu çocukluk aynı anda hem bir yer hem de bir şenlikti, bir doğa manzarasının üzerinde kızıl kahve günbatımı, yemeklerin bildik tadı, heyecan, beklenti ve bütün bunların arasında, daha sonra eve gidince yarasalardan korkmana gerek olmadığını bilmek; eve gidersin, çünkü hava kararmıştır, oynamaktan yorulmuşsundur ve evde ışık yanar, sıcak yemekler ve bir yatak seni bekler. Judit için aşk buydu.

Dediğim gibi umut ediyordum.

Oysa aslında umut, deli gibi istenen ama tam anlamıyla güvenilmeyen, gerçekten inanılmayan karşısında duyulan korkudan başka bir şey değildir. İnsan, mevcut olanı umut etmez. O zaten, az çok şansa, oradadır. Birkaç haftalığına seyahate çıktık. Sonra geri dönüp şehir sınırında bir ev kiraladık. Bu benim değil, Judit'in fikriydi. İstese onu elbette "cemiyete" de sokardım; onu her halükârda, züppe olmayan ve yaşananlarda dedikodu malzemesinden fazlasını gören, aklı başında insanlarla bir araya getirirdim. Çünkü "cemiyet", tıpkı Judit'in kısa süre öncesine kadar hizmetçi olması gibi benim de kısa süre öncesine kadar denk bir üyesi olduğum o öteki dünya, tabii ki olayları büyük bir ilgiyle takip ediyordu. Zaten cemiyet böyle şeylerle yaşar, bunlar onu adeta elektriklendirir, gözler parlamaya başlar, telefon telleri sabahtan akşama ısındıkça ısınır. Gazeteler başmakalelerinde bizim çok geçmeden suç olarak nitelenmeye başlayan "vaka"mızı ele alsaydı bile kimse şaşırmazdı. Belki de cemiyetin üzerine inşa edildiği kanun namına haklıydılar, kim bilir... İnsanlar, organize ortak yaşamın azap veren sıkıcılığına boşuna katlanmaz, çoktan tiksindikleri, bıktırıcı ilişkilerle kendilerine boşuna eziyet etmez, toplumsal âdetlerin onları mecbur bıraktığı özverilerde bulunmaya boşuna razı olmazlar. Kendileri, yani çoğunluk, duygu ve arzularını sansürlemeye, toplu sansüre, uygarlığa boyun eğerken, hiç olmazsa başka hiç kimsenin de kendi kafasına göre tatmin, huzur ve mutluluk aramaya hakkı olmadığını hissetmek isterler. Dolayısıyla birinin başkaldırma cesareti gösterdiğini, hayattaki yalnızlığa karşı kendi ilacını geliştirdiğini öğrenir öğrenmez öfkeye kapılır, toplanıp gizli ceza mahkemeleri kurar ve hükmü dedikodu şeklinde verirler. Ve şimdi, yalnız kaldıktan sonra, insanların hayata

T.me/Cinciva

dair kuraldışı çözümlere düşmanlığı gerçekten o kadar haksızca mı diye sormaktan kendimi alamıyorum.

Öyle kendi aramızda, gece yarısından sonra sorduğum bir soru işte.

Kadınlar bunu anlayamazlar. Mutluluktan başka bir şey daha olduğunu ancak bir erkek anlayabilir. Belki de erkeklerle kadınlar arasında hayatın hemen her alanında ortaya çıkan büyük ve çözümsüz görüş ayrılığı budur. Kadın için, yani eğer gerçek bir kadınsa, tek bir vatan vardır: Ait olduğu erkeğin dünyada kapladığı alan. Erkek içinse bayrağı ve sınırlarıyla, kişisel olmayan, ebedi, trajik bir başka vatan daha vardır. Bunu derken kastettiğim, kadınların içinde doğdukları topluluğu, yemin ettikleri, yalan söyledikleri ve alışveriş yaptıkları dili ya da büyüdükleri toprakları umursamıyor oldukları değil; ayrıca diğer vatan, yani erkeklerinki söz konusu olduğunda vefalı, fedakârlığa hazır, sadık ve hatta belki kahraman ruhlu olamayacaklarını da söylemek istemiyorum. Gerçekte kadınlar hiçbir zaman vatan için değil, daima bir erkek için ölürler. Jeanne d'Arc ve diğer birkaçı istisnadır, erkeksi yapıya sahip kadınlardır. Şimdilerde sayıları gittikçe artıyor. Biliyor musun, kadınların vatanseverliği erkeklerinkinden çok daha sessiz, slogansızdır. Bir köy evi yanıp kül olursa bunun gerçek bir trajedi ama vatan yok olursa bunun çoğunlukla sadece bir slogan olduğunu söyleyen Goethe'yle aynı fikirdedirler. Kadınlar daima sadece o köy evinde otururlar. Bunun için yaşar ve çalışır, bunun için endişelenirler; bunun uğruna her türlü fedakârlığa hazırdırlar. O evde bir yatak, bir masa, bir erkek, bazen bir ya da birkaç çocuk vardır. Kadının gerçek vatanı orasıdır.

Dediğim gibi birbirimize âşıktık. Ve zaten bilmiyorsan sana söyleyeyim, gerçek aşk daima ölümcüldür. Demek istiyorum ki hedefi mutluluk, saf romantizm, el ele tutuşmak, çiçek açan ıhlamur ağaçları altında yürüyüş, "ölüm bizi ayırana dek" yemini, verandada yanan tatlı ışık, lavanta kokan yuva olamaz. Bu hayattır, aşk değil. Aşk daha ciddi, daha tehlikeli bir alevle yanar. Gün gelir, bu tahrip edici tutkuyla tanışma isteği doğar. Bununla bir şey kazanmak, aşk sayesinde daha sağlıklı, daha huzurlu, daha doyumlu olmak değil, tamamen ve mahvolma tehlikesi pahasına *var olmak* istediğin zaman. Birçoğu bu duyguyla hiç tanışmaz. Bunlar temkinlilerdir; onları kıskanmıyorum. Hırslılar ve her çiçekten bal alan tatlıya düşkünler de vardır. Acınası varlıklar. Sonra, kesin

T.me/Cinciva

kararlılar ve kurnazlar; bir duyguyu göz açıp kapayıncaya kadar çalan, vücudun kuytularındaki bir zayıflığı bulup alan, sonra da haince kahkahalarla karanlıkta, kalabalığın, hayatın içinde gözden kaybolan aşk yankesicileri. Ve bir de ödlekler ve ihtiyatlılar, aşkta her şeyi tıpkı iş hayatındaki gibi hesaplayan, biten aşklar için son kullanma tarihi belirleyen ve yapacakları konusunda kesin yönergeler hazırlayan tipler. Çoğu insan böyledir. Sefil soytarılar. Fakat günün birinde hayatın aşkla ne yapmak istediğini, neden insanlara bu duyguyu verdiğini anlamak da söz konusu olabilir. Bu neden iyi niyet midir? Doğa iyi yürekli değildir. Bu duyguyla insanlara mutluluk mu vaat eder? Bu tür insani yanılsamalara ihtiyacı yoktur. Doğa sadece yaratmak ve yok etmek ister, çünkü onun görevi budur. Acımasızdır, çünkü bir planı vardır; ve kayıtsızdır, çünkü bu plan insanların ötesindedir. Doğa insana tutkuyu bahşetmiştir ama bu tutkunun mutlak olmasını bekler.

Hayat olarak nitelenmeyi hak eden her hayatta, insanın Niagara Şelalesi'ne düşer gibi bir tutkunun peşine düştüğü an gelir. Tabii can simidi olmadan. Sırt çantası ve neşeli şarkılarla güneş ışığının yayıldığı ormanda yapılan bir bahar gezintisi gibi başlayan tatlı sevdalara inanmıyorum. Çoğu ilişkinin ilk zamanlarında içinden geçen o aşırı sıcak bayram duygusunu bilirsin. Ben bundan şüpheliyim. Tutku bir bayram değildir. Sürekli dünyayı yaratan ve yok eden bu ciddi güç, elinin değdiği kişilerden cevap beklemez, hoşlarına gidip gitmediğini bilmek istemez, görece insan duygularıyla öyle fazla ilgilenmez. Tamamını verir ve tamamını bekler: En derindeki akıntısı ölüm ve hayattan başka bir şey olmayan o mutlak tutkululuğu. Başka türlü tutkuyla tanışılmaz ve pek az kişi bu noktaya ulaşır. İnsanlar yatakta birbirlerini gıdıklayıp okşar, birbirlerine rol yapar, duygu doluymuş havalarına girer, karşı taraftan hoşlarına gideni alır ve karşılığında onun önüne olsa olsa kendi aldıkları hazzın bir iki kırıntısını atarlar. Ve bütün bunların tutku olmadığını bilmezler. Tarihteki büyük âşıklara, tıpkı kahramanlara, yüce ve umutsuz bir dava uğruna kendilerini ateşe atan yiğitlere bakıldığı gibi hafif korkuyla karışık bir saygıyla bakılması tesadüf değildir. Evet, gerçek âşıklar da kendilerini ateşe atarlar, hem de kelimenin gerçek anlamıyla ve bu teşebbüste kadın da erkek kadar yaratıcıdır, Kutsal Mezar'ı fethetmeye giden biri kadar kahraman ve şövalye ruhludur. Yürekli, hakiki âşıklar da uğruna oradan oraya

T.me/Cinciva

sürüklenip savaştıkları, yaralanıp öldükleri bu esrarengiz Kutsal Mezar'ı ararlar.

Gerçekten tutkulu insanların kendilerini ararkenki nihai, mutlak teslimiyetlerinin başka nasıl bir anlamı olabilirdi ki? Hayat bu güçte tam anlamıyla tezahür eder ve sonra kurbanlarına kayıtsızca sırt çevirir. Her dönemde ve bütün dinlerde âşıklar bu yüzden kutsanır; birbirlerinin kollarına gömüldükleri anda, yanmaya hazır odun yığınının üstüne çıktıkları için. Yani gerçek âşıklar. Cesurlar, seçilmişler. Diğerlerinin kadına sırf yük hayvanı ya da erkekçe kibirlerinin teyidi olarak ihtiyaçları vardır veya bir doğa kanununa uymak zorunda olduklarını düşünürler. Bu aşk değildir. Her gerçek sarılmanın ardında, mutluluk ışıklarından daha az güçlü olmayan gölgeleriyle ölüm vardır. Her gerçek öpücüğün ardında yok etme arzusu vardır; artık pazarlık etmeyen, mutluluğun aynı zamanda ortadan kaldırma ve kayıtsız şartsız teslimiyet anlamına geldiğini bilen o son mutluluk duygusuna duyulan arzu. Hedefi olmayan bir duygu. Âşıklar eski dinlerde ve eski kahramanlık şarkılarında işte bu nedenle kutsanır. İnsan bilincinin derinlerinde, vaktiyle toplumsal bir âdetten, bir vakit geçirme aracından, briç ya da salon dansı gibi bir eğlenceden fazlası olan bir aşkın anısı yaşar. Vaktiyle her canlının korkunç bir görevi olmasının anısı vardır; ki bu görev de aşk, yani hayatın eksiksiz ifadesi, yok oluş da dahil bütün sonuçlarıyla varolma duygusudur. Fakat bu çok geç öğrenilir. Ve öğrenildiğinde, seçilenin meziyetleri, ahlâkı, güzelliği ve iyiliği ne kadar önemsizleşir... Sevmek, mutluluğu tam anlamıyla tadıp sonra da mahvolmak demektir. Fakat birçok insan sevdiğinden yardım ve merhametin, şefkat, sabır, anlayış ve öpüp okşamaların ötesinde bir şey beklemez. Ve o insanlar bilmezler ki bütün bunların hiçbir değeri yoktur, ancak kendileri verebilirler, kayıtsız şartsız, çünkü oyunun esprisi budur.

Judit Áldozó'yla aramızdaki aşk, şehir sınırında tuttuğumuz evdeki ortak yaşamımızla birlikte bu şekilde başladı.

En azından benim için bu şekilde başladı. Duygularım böyleydi. Bunu umut ediyordum. Hâlâ büroda çalışıyordum ama artık fabrika umurumda değildi; zimmetine para geçiren, dolayısıyla pek yakında işten ayrılacağını ve alışık olduğu çevreden uzaklaşacağını bilen biri gibiydim. Nasıl ayrılabilirdim? Eh, ancak dünya karşısında oynadığım rolle hiçbir alakamın kalmadığı ortaya çıkarsa. Oysa ben hâlâ

T.me/Cinciva

mesai saatlerine dakikası dakikasına uyuyor, fabrikaya ilk giden oluyor, oradan akşamüstü altıda, bir tek kulübesinde oturan kapı bekçisi kaldığında ayrılıyordum. Eskiden olduğu gibi, yürüyerek şehre iniyordum. Bir pastaneye giriyor ve ara sıra orada karımı görüyordum; ilk ve neredeyse diyecektim ki asıl karımı. Çünkü Judit'i hiçbir zaman, bir an bile karım olarak görmedim. O, öteki kadındı. Böyle durumlarda, ilk ve asıl karımı gördüğümde ne mi hissediyordum? Duygusallaşmıyordum. Fakat daima biraz sararıyor, ezile büzüle selam veriyor ve sert sert başka taraflara bakıyordum. Çünkü biliyor musun, vücutlar birbirini ebediyen hatırlar; tıpkı bir zamanlar birleşik olan kıtalar gibi.

Fakat artık neredeyse her şeyi söylemişken bundan bahsetmek istemiyorum. Bu hikâyenin sonu da bütün insan hikâyelerinin sonu kadar ahmakça. Dinlemek istiyor musun?

E tabii, bir kere başladığıma göre dinlemek istersin, sonuna kadar anlatmalıyım. Düşünsene, bir yıl boyunca bu ihtimal dışı fiziksel ve ruhsal durumda yaşadık. Ben bir yıl boyunca adeta vahşi ormanda, pumalar, boğazıma dolanan sarmaşıklar ve çalılıklardaki zehirli yılanlar arasında yaşadım. O bir yıl belki de bütün bu hikâyeye değdi. Hatta belki öncesinde yaşananlara ve sonrasında olanlara da.

Öncesinde yaşananların çok büyük kısmını biliyorsun. Sonrasında olanlar beni de bir ölçüde şaşırttı. Gördüğüm kadarıyla, günün birinde Judit'in beni aldattığını öğrendiğimi düşünüyorsun. Hayır azizim, bunu çok sonra öğrendim. Ancak başka çaresi kalmadığında beni aldattı.

Aradan bir yıl geçtikten sonra, Judit Áldozó'nun benden bir şeyler çaldığını fark ettim.

Bana öyle inanmaz bir ifadeyle bakma. Bunu mecazi anlamda söylemiyorum. Duygularımı çalmıyordu, cüzdanımdan para çalıyordu. Aynen polis tutanaklarındaki gibi.

Buna ne zaman mı başladı? Hemen, daha ilk saniyede. Hayır, dur, ilk zamanlarda daha bir şey çalmıyor, sadece dalavere çeviriyordu. İlk başta, otelde yaşarken, onun için bankada hesap açtığımı ve ona bir çek defteri verdiğimi söylemiştim. Ve hesabın şaşırtıcı bir hızla boşaldığını. Bu kadar harcama, böylesi bir savurganlık nere-

T.me/Cinciva

deyse akıl almazdı. Tamam, kendine epey bir şey, kürkler, elbiseler alıyordu, ben de bunu pek umursamıyordum, alınanların sayısı ve kalitesi beni bu hastalıklı hırsın kendisinden çok daha az ilgilendiriyordu; beni asıl huzursuz eden, bu kendinde bir şeyleri telafi etme çılgınlığıydı. Sadede geleyim, bir gün banka bana, Judit'in hesabının sıfırlandığını haber verdi. Tabii yine bir meblağ ama bu kez biraz daha küçük bir meblağ yatırdım. Birkaç hafta sonra o para da uçtu. Bunun üzerine onu, maddi durumumuzu abarttığı konusunda yarı şaka bir dille uyardım; belli ki para tasavvuru İngiltere'de biraz değişmişti, biz kendi ülkemizde onun sandığından çok daha mütevazı ve iddiasız zenginlerdik. Dersini uslu uslu dinledi. Bir daha para istemedi. Sonra yeşillikler içindeki eve taşındık ve ben ona her ay, evin giderlerini ve kendi ihtiyaçlarını fazla fazla karşılayabileceği bir meblağ verdim. Bir daha para bahsi geçmedi.

Fakat bir gün gelen bir mektubu açınca bankanın karıma, şu şu tarihte hesabına yirmi altı bin pengő geçirildiğini bildirdiğini gördüm. Mektubu evirip çevirdim, gözlerimi ovuşturdum. İlk anda kan beynime sıçradı: Kıskanmıştım. Kafamda Judit'in bu parayı İngiltere'den getirdiğini kuruyordum, orada birilerinin sevgilisi olmuştu, sadece Yunan şan öğretmeninin değil, Tanrı bilir aşk hizmetleri karşılığında yüklü bir ödeme yapan hangi büyük beyefendilerin. Bu düşünce bana öyle bir acı verdi ki, çalışma masasına yumruğu indirdim. Ardından bankaya gittim. Ve orada, Judit'in parayı İngiltere'den getirmediğini, küçük meblağlar halinde yatırdığını öğrendim. İlk meblağı, ona çek defterini verdiğim gün yatırmıştı.

Tipik kadın, diyor ve gülümsüyorsun. Ben de ilk anda öyle dedim ve rahatlayarak gülümsedim. Şimdi belli olmuştu ki –para yatırma sırası da bunu kanıtlıyordu– Judit parayı benden alıp sonra da benden saklamıştı. Bu parayı düşüncesizce son moda ıvır zıvır için saçıp savurduğunu düşünmüştüm. Gerçi onu da yapmıştı ama o kadar da düşüncesizce değil. Sonradan öğrendiğime göre, alışverişte ölümüne pazarlık ediyor, sonra da faturayı gerçekte ödediğinden daha yüksek kestiriyordu. Konsomatrisler aklı bir karış havada olan, gamsız kavalyelerine böyle muamele ederler. Dediğim gibi Judit'in benim paramı istiflediğini anladığım anda rahatlayarak gülümsedim.

Bankanın mektubunu zarfa geri koydum, zarfı yapıştırarak kapattım ve Judit'in eline geçmesini sağladım. Keşfimden kesinlikle

T.me/Cinciva

söz etmedim. Fakat şimdi benim için kıskançlığın yeni bir türü başlamıştı. Sırrı olan bir kadınla yaşıyordum. Tıpkı iyi yürekli ve cana yakın biri havalarında aileleriyle yedikleri öğle yemeği sırasında, ne söyleseler inanan, fedakâr sevdikleriyle çene çalarken bir yandan da öğleden sonra gidecekleri ve yabancı bir adamın evinde gözden kaybolup birkaç saat utanmazca bütün insani duyguları kirletecekleri, onlara güvenen ve onları düşünen kişilere ihanet edecekleri randevunun hayalini kuran kötü kadınlar gibi. Şunu söyleyeyim, ben eski kafalı bir adamım ve zina yapan kadınları sonsuz küçük görürüm. Öyle küçük görürüm ki bunun karşısında hiçbir gerekçe öne sürülemez. Hiç kimsenin, bu kadınların gizlice ya da açıktan açığa bir başka insanın duygularını yaralamak pahasına mutluluk dedikleri kirli, sefil maceralar yaşamaya hakkı yoktur. Ben böyle bir alçaklığın hem bunu yaşayan kahramanı oldum hem de yaşatan ve hayatımda müthiş utandığım tek bir şey varsa, o da zinadır. Cinsel meselelerde her hatayı anlarım, birisi fiziksel arzunun korkunç derinliklerinde kaybolmuşsa bunu anlarım, tutkunun esrimelerini ve grotesk tezahür şekillerini de anlarım. Çünkü arzu bizimle bin dilde konuşur. Bütün bunları anlarım. Fakat sadece bekârlar kendilerini bu insanı sürükleyen, derin akıntılara bırakabilirler. Diğer her şey, bilinçli zalimlikten de beter, ucuz bir aldatmadır.

Birbirine bir şey ifade eden insanların sırları olamaz. Çünkü aldatma tam da buna denir. Gerisi az çok ikinci plandadır, salt fiziksel bir durumdur, kasvetli bir gidip gelmeden başka bir şey değildir. Bunlar hesaplı aşna fişnelerdir; hesaplanmış bir zamanda, önceden belirlenmiş bir yerde yaşanır, kendiliğinden gelişmez. Bütün bunlar ne kadar üzücü, ne kadar rezilce. Ve hepsinin arkasında, inleyip duran, berbat bir sır. Beraberliği zehirleyen bir sır; tıpkı güzel bir evde, kanepelerden birinin altında çürüyen bir ceset gibi.

Kısacası, bankadan gelen mektubu bulduğum günden itibaren artık Judit'in sırrını biliyordum. Belli bir maksatla iyi sakladığı sırrını.

O sırrını iyi saklıyordu, ben onu daha da iyi gözlüyordum. Özel dedektif tutup izletsem bundan esaslı gözlenmiş olmazdı. Bir kadınla bir erkeğe yaraşır şekilde, sıcak ve yakın bir ilişki yaşıyor ve birbirimizi kandırıyorduk. O bana sırrı yokmuş gibi yapıyordu, bense ona inanır gibi yapıyordum. Onu gözlüyor ve düşünüp duruyordum. Sonradan, beklenmedik bir anda keşfimi söyleyerek

T.me/Cinciva

onu itiraf a zorlasam bu mesele farklı gelişirdi diye düşündüğüm bile oldu. Belki böylece vaziyet, bunaltıcı bir yaz günü havasının kısa bir fırtınanın ardından temizlenmesi gibi temizlenmiş olurdu. Fakat belli ki bu itiraftan korkuyordum. Kaderimi paylaştığım bu kadının benden sakladığı bir sırrı olması beni fazlasıyla huzursuz ediyordu. Yirmi altı bin pengő, çocukluğunun bir kışını farelerin bastığı bir çukurda geçiren ve sonra hizmetçi olan bir kadın için çok paraydı, neredeyse bir servetti. Ve bu para çoğalıyordu. Mesele sadece Judit'in kadınlara özgü o ucuz, pratik kurnazlıkla, kendine harçlık olsun diye, evin ihtiyaçları için verdiğim paranın azıcığını tırtıklaması ve bunu yaparken ortak hayatımızın sermayesinden birazını yemesi olsa, bu önemsiz bir şey sayılırdı. Bunu bütün kadınlar yapar; çünkü gizliden gizliye, erkeğin hayatın gerçeğini anlamadığını, sadece para kazandığını ama parayı muhafaza edemediğini düşünürler. Her kadın zor günlere hazırlıklıdır. En namuslu kadınlar para meselelerinde kocalarını hani şu hırsızlık yapan bir önceki hizmetçi gibi kandırırlar. Hayattaki en büyük zorluğun bir şeyi muhafaza etmek olduğunu bilirler: Konserveyi, bir insanı, parayı, muhafaza edilmeye değer her şeyi. O yüzden kandırır ve bir fillér şuradan bir pengő buradan çalarlar. Bu tam kadınlara özgü bir vasıf, küçük ama inatçı bir kurnazlıktır. Fakat Judit fillérle, pengőyla yetinmiyordu. Bütün güzelliğiyle, gülümseyerek, sessizce önüme üzerinde oynanmış faturalar koyup parayı saklamak suretiyle, sistematik bir şekilde beni soyuyordu.

Sakin ve sıcak bir havada yaşıyorduk. Judit çalıyordu, ben gözlüyordum. Böylece hikâyenin sonu başladı.

Sonradan öğrendim ki, sadece paramı değil, insan hayatının temel şartı olan o muammalı şeyi de benden çalmış: Kendime saygımı. Biliyor musun, bu kavramın kibirden çok da öte bir anlam taşımadığının farkındayım. Erkeklere özgü bir kavram; bir yerde dile getirildiğinde kadınlar omuz silkiyorlar. Çünkü kadınlar kendilerine "saygı" duymuyorlar. Belki birlikte yaşadıkları erkeğe, kendi toplumsal ya da ailevi konumlarına, kendi iyi ünlerine saygı duyuyorlar. Bütün bunlar ikincil düzlemde, formalite. Fakat kendilerine, karakter ve bilinçten oluşan o fenomene, benlik ve kişiliğe bakışlarında iyi niyetli-küçümseyici bir karmaşıklık var.

Böylece artık, bu kadının beni düzenli olarak soyduğunu ya da en azından, fazla dikkat çekmediği sürece, pastamdan kayda

T.me/Cinciva

değer bir parça kesip almak için her şeyi yaptığını biliyordum. Yani aslında ikimize ve hatta hâlâ yeterince tatlı olduğu müddetçe daha ziyade ona ait olan pastadan. Fakat bunu dışarıdan, cahilce bir işgüzarlıkla karıma varlık durumundaki sevindirici gelişme konusunda bilgi veren bankadan öğrenmedim. Hayır dostum, bunu yatakta öğrendim. Ve bu bana çok acı verdi. Evet, işte bu noktada kendime saygım devreye giriyor.

Bunu, Judit'i gözlediğim uzun bir dönemin sonunda yatakta öğrendim. Paraya ailesi için ihtiyaç duyduğunu düşünmüştüm. Büyük bir ailesi vardı, derinlerde bir yerde yaşayan erkekler ve kadınlar, adeta kafamla her şeyini bildiğim ama derinlerine inmeye gönüllü olmadığım tarihi çağlarda. Judit'in beni, bu gizemli yeraltı cemaatinin isteği üzerine soyduğunu düşünüyordum. Belki ailenin borçları vardı, belki toprak almak istiyorlardı... O zaman neden bana bir şey söylemediğini soruyorsun. Bu soruyu ben de kendime sordum. Ve hemen şu cevabı verdim: Bir şey söylememişti, çünkü utanıyordu, çünkü yoksulluk aynı zamanda bir komplo, gizli bir ittifak, ebedi, sessiz bir vaattir. Yoksullar sadece daha iyi bir hayat istemezler, hayır; aynı zamanda daha iyi bir özdeğer duygusu da isterler, bilinç düzeyinde, büyük bir haksızlığın acısını çektiklerini ve bunun için dünyanın onları kahraman sayması gerektiğini düşünürler. Ve gerçekten de öyledirler. Yaşlandıktan sonra artık biliyorum ki tek gerçek kahraman onlar. Diğer her kahramanlık bir vesile sonucu ortaya çıkar; bazen de mecburi ya da kibirlidir. Fakat altmış yıl boyunca yoksul olmak, aile ve toplum karşısında hiç ses çıkarmadan görevini yapmak ve bunu yaparken insanca, haysiyetli ve hatta belki keyifli kalmak: Gerçek kahramanlık budur.

Kısacası, ailesi için çaldığını düşünüyordum. Fakat hayır, Judit duygusal değildi. Kendisi için çalıyordu; belli bir hedefi olmaksızın ama büyük bir hırsla, ciddiyetle ve binlerce yıllık tecrübe sonucu, bolluk içinde geçen yedi yılın sona ereceğini, efendi takımının maymun iştahlı, mutluluğun geçici ve kaderin keyfi insanı dolu tencerenin önüne oturttuysa mideyi doldurmanın akıllıca olduğunu, çünkü açlık zamanlarının kesinlikle geri geleceğini bilen bir basiretle. İleri görüşlülükten çalıyordu, cömertlik ya da merhametten değil. Ailesine yardım etmek istese, bana tek bir kelime söylemesi yeterdi; bunu gayet iyi biliyordu. Fakat Judit içgüdüsel

T.me/Cinciva

olarak aileden korkuyordu; özellikle de şimdi, karşı kıyıya, varlıklılar kıyısına ulaştıktan sonra. Savunmacı ve kazanç odaklı içgüdüsü merhamet tanımıyordu.

Bu arada bir yandan da beni, kocasını gözlüyordu. Ne yapacaktım? Ondan bıkmamış mıydım? Onu başımdan atmayacak mıydım? Eh, o zaman iyiydi, o zaman çabucak kenara biraz daha para koyabilirdi. Sofrada ve yatakta beni gözlüyordu. Ve ben bunu ilk hissettiğimde, utançtan kıpkırmızı kesildim. Judit'in şansına oda neredeyse karanlıktı. İnsan kendi sınırlarını bilmiyor. Orada kendime hâkim olmasam, belki de şimdi ölmüştü. Belki. Fakat bu konuda varsayım yürütmenin anlamı yok.

Bu sadece, şefkat dolu-mahrem bir anın ardından kapalı gözlerimi aniden tekrar açtığımda gördüğüm bir bakıştı. Yarı karanlıkta yüzünü gördüm; kaderi andıran, tanıdık bir yüz büyük bir dikkatle, alaycı alaycı gülümsüyordu. İşte o anda bu kadının şimdi ve daha önce, ben biriyle kayıtsız şartsız teslimiyet anını yaşadığımı düşünürken, evet, onunla cemiyet âdetlerinin dışına çıktığım bu kadının, tam da böyle anlarda bana yumuşak ama anlaşılmaz bir alayla baktığını anladım. Hani bir hizmetçi sana araştıran gözlerle bakar ve kendi kendine sorar ya: "Genç beyefendi ne yapıyor?" Sonra da yine kendi kendine şöyle der: "Ah, demek bunu istiyorlar." Ve sonra sana, uygun şekilde hizmet eder. Böylece öğrendim ki, Judit yatakta ve yatak dışında beni sevmiyor, sadece bana hizmet ediyordu. Tıpkı bir zamanlar oda hizmetçisi olarak ayakkabılarımı ve giysilerimi düzenlediği gibi. Tıpkı sonraları anneme öğle yemeğine gittiğimde sofrada bize hizmet ettiği gibi. Bana hizmet ediyordu, çünkü benim karşımdaki rolü buydu ve kaderi belirleyen, gerçekten insani rollerde hiçbir değişiklik yapamayız. Benimle ve karımla tuhaf mücadelesi başlarken, ilişkimizin, bizi birleştiren ve ayıran rollerin herhangi bir şekilde ortadan kalkabileceğine ya da değişebileceğine bir an olsun inanmamıştı. Benim hayatımdaki rolünün günün birinde, hizmet eden ve hizmette bulunandan, yani hizmetçiden farklı bir şey olabileceğine inanmamıştı. Ve bütün bunları sadece aklıyla değil, vücudu ve sinirleriyle, rüyaları, geçmişi ve soyuyla da bildiği için, kaderine uzun süre küsmeyip hayatının kanunlarının emrettiği şeyi yapmıştı. Bunu da şimdi anlıyorum.

Canım yandı mı diye soruyorsun.

Çok.

T.me/Cinciva

Fakat onu hemen yollamadım. Kibirliydim ve canımı ne kadar yaktığını bilmesini istemiyordum. Yatakta ve sofrada bana bir süre daha hizmet etmesine izin verdim, beni bir süre daha soymasına göz yumdum. Hazin küçük entrikalarını bildiğimi ona daha sonra da söylemedim ve ayrıca, yatakta alaycı, küçümseyici, meraklı bakışlarını fark ettiğimden de bahsetmedim. İki insan arasındaki mesele sonuna kadar götürülmeli; en sonuna, başka türlü olmuyorsa ölüme kadar. Ve sonra, bana başka bir fırsat verdiğinde, onu tam bir sessizlik içinde gönderdim. Hiç karşı çıkmadan gitti; bağırıp çağırma, kavga olmadı. Bohçasını aldı –ki büyük bir bohçaydı, içinde bir ev parası ve mücevherler vardı– ve çıkıp gitti. On altı yaşında geldiği gibi tek kelime etmeden. Ve eşikte dönüp arkasına baktığında bu bakış, onu holde ilk kez gördüğüm zamanki sessiz, soru soran, kayıtsız bakışıydı.

En güzel yanı gözleriydi. Onları bazen hâlâ rüyamda görüyorum.

Evet, kısa boylu, tıknaz adamla beraber. O adamla düelloya da girdik. Bunlar çok çaresizce hareketler ama bazen başka türlüsü mümkün olmuyor.

Baksana, bizi buradan atmak üzereler.

Garson, hesap. Bizim şey vardı... Hayır, kesinlikle olmaz! İzin verirsen bu akşam benden olsun. İtiraz istemem, benim misafirimdin.

Hayır, seninle Peru'ya gelmek istemiyorum. İnsan yalnızlığa vardıysa, neden Peru'ya ya da başka bir yere gitmek istesin? Biliyor musun, kimsenin bana yardım edemeyeceğini bir gün anladım. Aşkı arzuluyorsun ama kimse sana yardım edemiyor, asla. İnsan bunu anladıysa güçlü ve yalnız oluyor.

Sen Peru'da yaşarken işte bunlar oldu.

T.me/Cinciva

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

T.me/Cinciva

T.me/Cinciva

O elindekiler ne hayatım? Fotoğraf mı? Bak tabii, rahat rahat bak. Ben kahve yaparken oyalanırsın.

Dur da sabahlığımı giyivereyim. Saat kaç? Üç buçuk mu? Azıcık pencereyi açayım. Yok yok, kalkma, yat sen. Şu dolunayın parlaklığına bak. Şehir çok sessiz, herkes uyuyor. Yarım saat sonra marketlere sebze, et, süt taşıyan kamyonetler tangır tungur geçmeye başlar. Fakat şimdi Roma derin bir uykuda. Benimse bu saatte uyuduğum neredeyse hiç görülmemiştir, saat üçte uyanırım, çünkü kalbim yerinden fırlar. Ne gülüyorsun? Seninle seviştiğimiz zamanki gibi bir fırlama değil kastettiğim. Gülme öyle. Doktorun dediğine bakılırsa kalp bu saatte vites değiştirirmiş, hani böyle birinci vitesten ikinci vitese geçen motor gibi. Bir başkası da –hayır, doktor değil– gece üçte yeryüzünün çekim gücünün değiştiğini söylemişti. Bahsettiği şeyin ne olduğu konusunda bir fikrin var mı? Benim de yok. İsviçreli bir yazarın kitabında okumuş. Evet, bunu söyleyen adam, şu anda fotoğrafını elinde tuttuğun adam.

Kımıldama meleğim. Böyle tek koluna dayanmış, saçların alnına dökülmüş, yatakta uzanırken ne güzelsin bir bilsen... Seninki gibi olağanüstü erkek vücutları ancak müzelerde oluyor. Ayrıca başın da, hani nasıl denir, sanatçı başı. Neden bana öyle sinsi sinsi bakıyorsun? Sana taptığımı biliyorsun. Olağanüstü güzel olduğun için. Sanatçı olduğun için. Benim biriciğim olduğun için. Sen Tanrı'nın bana hediyesisin. Dur da bir öpeyim, kımıldama. Sadece şuradan, gözünün kenarından. Ah, ya o şakakların! Tamam tamam, bıraktım. Üşüdün mü? Pencereyi kapatayım mı? Dışarıda hava ılık, iki portakal ağacı ayışığında parlıyor. Sen yokken sık sık geceleri pencerenin kenarında durup Via Liguria'ya[1] bakıyorum. Sanki birisi evlerin duvarları boyunca sürünerek geziniyor; Ortaçağ'da olduğu gibi. Kim bu, biliyor musun? Bak ama sakın benimle alay etme. Sırf sana âşığım diye, sen benim tek ve son erkeğimsin diye aptal olduğumu sanma. Penceremin altında sü-

1 İt. Liguria Sokağı. (ç. n.)

T.me/Cinciva

rüne sürüne bütün Via Liguria'yı, bütün Roma'yı, bütün dünyayı dolaşan şey, yaşlılık.

Yaşlılık denilen o hırsız ve katil. Sonunda bir gün içeri girer. Karartılmış yüzüyle. İki eliyle kafana yapışıp saçlarını yolar, yumruğu patlatıp dişlerini döker, gözlerindeki ışığı, kulaklarındaki sesleri, midendeki yemeklerin güzel tadını çalar... Tamam tamam, kestim. Ne öyle dalga geçer gibi gülüyorsun? Hâlâ seni sevmeye hakkım var ve gördüğün gibi hiç nazlanmıyor, bana verdiğin mutluluğu kana kana içiyorum. Bu bal gibi tatlı şeye doyamıyorum. Sensiz yaşayamayacağımı itiraf etmeye utanmıyorum. Fakat korkma, süpürgeme binip seni Capitol Tepesi'ne kadar kovalayacak da değilim. Bir gün gelecek, yaşlı olduğum için seni sevmeye hakkım kalmayacak. Kat kat bir göbek, sarkık memeler... Hayır, beni teselli etme. Ben dersimi aldım. O gün geldiğinde bana verebileceğin tek şey sadaka olur. Ya da çalışanlara fazla mesai için ödedikleri türden bir ek ücret. Ne bakıyorsun öyle yan yan? Göreceksin, böyle olacak. Vakti gelince gidilmesi gerektiğini öğrendim. Kimden öğrendiğimi mi bilmek istiyorsun? Evet, bunu da fotoğrafını elinde tuttuğun adamdan öğrendim.

Ne dedin? Dur bir dakika, şu sebze arabasının gürültüsünden... O adam kocam mıydı diye mi soruyorsun? Hayır hayatım, değildi. Diğeri kocamdı, şu albümün alt tarafındaki, kürk mantolu. Şu anda adını taşıdığım ikinci kocam değil, ilk kocam. Doğru erkek. Tabii eğer böyle bir şey varsa. İkincisi sadece benimle evlendi. Daha doğrusu, ona benimle evlenmesi için para ödedim; çünkü yurtdışındaydım, resmî belgelere ve pasaporta ihtiyacım vardı. Ve ilkinden uzun süre önce boşanmıştım. İkincinin fotoğrafının nerede olduğunu bilmiyorum. Saklamadım, o adamı bir daha görmek istemedim, rüyamda bile. Rüyama girince fena oluyordum; hani böyle uygunsuz bir şey, göğsü kıllı kadınlar filan görmüş gibi. Ne bakıyorsun? Her erkeğin hayatından kadınlar geçer. Ve kadınların birbirlerine anahtar uzattıkları geçitlere benzeyen erkekler vardır. O da böyle biriydi. Aynı şekilde her kadının hayatının kapısını da erkekler çalar. Bazı erkekler en azından "Müsaade var mı? Sadece bir dakikalığına?" diye sorarlar. Aptal kadınlar böyle bir durumda öfkeyle ciyaklamaya başlarlar, bu ne yüzsüzlüktür, ne demek yani "Sadece bir dakikalığına"? Ve kapıyı adamın suratına çarparlar. Sonradan bu aceleci öfkelerinden ötürü pişmanlık duyarlar. Gözlerini

T.me/Cinciva

kapı aralığına yapıştırarak, acaba yüzsüz adam elinde şapkasıyla hâlâ orada mı diye bakarlar. Ve gittiğini gördüklerinde moralleri bozulur. Sonradan, belki çok sonra bir gece soğuk terler dökmeye başlarlar, çünkü etraflarındaki her şey soğumuştur; işte o zaman, adamı kovmakla yazık ettiklerini düşünürler, çünkü aslında orada, o soğuk odada, o soğuk yatakta olsaydı hiç de fena olmazdı, insanın elini uzatsa tutabileceği kadar yakında, yalan söyleseydi ya da yüzsüzlük etseydi ama en azından orada olsaydı... Tıpkı senin gibi mi? Tanrı'ya şükür sen hâlâ buradasın. Öyle yüzsüzdün ki senden kurtulamadım. Ne sırıtıyorsun? Dedim ya: Tanrı'ya şükür. Öyle dalga geçer gibi sırıtma piç kurusu!

Neyse, şakayı bırakalım. Devam ediyorum, tamam mı?

Eh, haliyle benim de kapım çalındı, üstelik hiç de seyrek değil. Fakat ikinci kocam sadece kâğıt üzerinde kocamdı. '48 yılında, elimde iki bavulla Viyana'ya gitmiştim, çünkü demokrasiden bıkmıştım. Görkemli hayatımdan geriye sadece iki bavul kalmıştı; bir de mücevherler.

Bu adam, yani ikinci kocam, yıllardır Viyana'da yaşıyordu. Geçimini de ara ara evlenip boşanarak sağlıyordu. Savaştan hemen sonra çıkıp Viyana'ya gelmişti, çünkü güzel Macaristan'ı vakitlice terk etmek gerektiğini fark edecek kadar zekiydi. Belgeleri de vardı; Tanrı bilir nereden... Evlilik için kırk bin istedi. Sonra boşanma için yirmi bin daha. Mücevher satıp hepsini ödedim. Bunu zaten biliyorsun. Sana da bir iki parça bir şey kaldı, öyle değil mi? Ya işte, görüyor musun? Bölüştürmeyi bilmeli. Kafasında bunun sahte bir evlilik olmadığı, gerçek kocalık hakları bulunduğu fikriyle bir öğleden sonra kaldığım otele gelmese, her şey yolundaydı. Tabii onu kovdum. Neticede böyle sahte evlilikler artık gündelik düzenin bir parçası; insanlar belgeleri alabilmek için evleniyor. Gerçi bazı sahte evlilikler var, bir bakıyorsun, üç çocuk... Dikkat etmek gerek. Dediğim gibi, onu kovdum. Veda niyetine bir de komodinin üzerinde duran gümüş tabakamı vermek zorunda kaldım. Bir daha gelmedi, kendine yeni bir gelin aramaya başladı.

Asıl kocam şu fotoğraftaki kürk paltolu. Gerçek bir centilmen olduğu hemen belli mi oluyor? Evet, kuşkusuz centilmen dedikleri türdendi. Yalnız, biliyor musun, aradaki farkın ne olduğunu söylemek zor; öyleymiş gibi davrananlar da var ve gerçek bir centilmen olmadıkları sonradan ortaya çıkıyor. Zenginler, iyi terbiye alanlar

T.me/Cinciva

var ama bir de daha az zengin, o kadar da iyi terbiye almamış ve buna rağmen centilmen olanlar var. İki dirhem bir çekirdek zengin çok. Hakiki centilmen az. O kadar az ki, lafını etmeye değmez. Tıpkı bir keresinde Londra'daki hayvanat bahçesinde gördüğüm şu tuhaf hayvan, okapi gibi nadir bulunuyorlar. Bazen düşünüyorum da gerçekten zengin olan kelimenin tam anlamıyla centilmen olamaz. Yoksullar arasında ara sıra bir tane çıkıyor. Fakat bunlar azizler gibi nadir.

Dediğim gibi kocam bir centilmendi. Fakat yine de kayıtsız şartsız bir centilmen değildi. Çünkü incinmişti. Beni tanıdığında, yani demek istiyorum ki, tam anlamıyla tanıdığında, incindi ve benden boşandı. Dolayısıyla başaramadı. Fakat aptal değildi. İncitilebilecek, incinmeye açık birinin gerçek bir centilmen olmadığını biliyordu. Benim gibilerin arasından da ara sıra centilmen çıkar. İtiraf edeyim ki sık değil, çünkü biz, çocukluğumda birlikte yaşadığımız tarla fareleri kadar yoksulduk.

Babam Nyírség'de kavun toplardı. O kadar fakirdik ki, toprağa bir çukur kazmak zorunda kalmıştık, kışın orada yaşıyorduk; tarla fareleriyle. Fakat ne zaman babamı düşünsem onu daima bir centilmen olarak görürüm. Çünkü kimse onu incitemezdi. Sakin bir adamdı. Gerçi evet, öfkelendiğinde bize vururdu. Yumruğu taş gibi sertti. Yoksulluk elini kolunu bağladığı için bazen çaresiz kalırdı. O zaman susup gözlerini kırpıştırırdı. Okuma biliyordu, kargacık burgacık harflerle adını yazmayı da ama bundan pek istifade edemiyordu. Daha ziyade susuyordu. Sanırım düşüncelere daldığı da oluyordu ama sadece kısa süreliğine. Bazen bir yerlerden likör bulur, kendini kaybedene kadar içerdi. Fakat bütün anılarımı bir araya getirdiğimde bu insan, annemle ve biz çocuklarla fareler arasında çukurda yaşayan babam... Bir kış mevsimi hatırlıyorum, ayakkabıları yoktu, postane müdürü ona yer yer delik bir çift galoş vermişti, onlarla dolaşıyordu, ayağında paçavralarla... Bu insan asla incinmezdi.

İlk kocam, yani asıl kocam, ayakkabılarını bir dolapta saklardı, çünkü o kadar çok sayıda şık ayakkabısı vardı ki, onlara ayrı bir dolap yaptırmak zorunda kalmıştı. Ve devamlı ukala dümbeleği kitaplar okurdu. Fakat yine de her zaman bir şekilde kırgındı. Uzun süre, bu kadar çok sayıda şık ayakkabısı olan bir insanı kimsenin kıramayacağını düşündüm. Ayakkabılardan öylesine bahsediyor değilim. Kocamın evine geldiğimde nedense en çok bu hoşuma

T.me/Cinciva

gitmişti. Hoşuma gitmiş ama bir yandan da beni korkutmuştu. Çocukluğumda uzun süre ayakkabım olmadı. Ayağıma uyan ve tamamen bana ait ilk ayakkabım verildiğinde on yaşını geçmiştim. Kullanılmış ayakkabılardı; komita başkanı yardımcısının karısı bunları aşçı kadına vermişti. Düğmeli ayakkabılar; o zamanlar böyle şeyler giyiliyordu. Aşçı kadın kendi ayağına küçük geldiği için, bir kış sabahı komita evine süt götürdüğümde acıyıp bu harikulade şeyleri bana verdi. İçinde ayakkabılarımın olduğu büyük tekerlekli bavul kuşatma sırasında zarar görmediği için belki de o yüzden bu kadar sevindim. Demokrasiden kaçarken onu Budapeşte'de bırakmıştım. Neyse, bu kadar ayakkabı muhabbeti yeter.

İşte kahven. Dur sigara da getireyim. Bu tatlı Amerikan sigaraları nefesimi tıkıyor. Tamam peki, anlıyorum, sanatçı olduğun için bunlara ihtiyacın var. Ayrıca gece çalıştığın barda da sigara lazım. Fakat kalbine dikkat et sevgilim. Sana bir şey olursa yaşayamam.

Kocamın evine nasıl mı geldim? Tahmin edersin ki gelin olarak değil. Sonradan o evde hanım, eş, hanımefendi, hatta asil hanımefendi oldum. İlk başta hizmetçi olarak gelmiştim; ortalık hizmetçisi olarak.

Ne bakıyorsun? Şaka yapmıyorum.

Söyledim ya, hizmetçiydim. Tam bir hizmetçi bile değil, sadece yardımcı eleman. Çünkü orası görkemli bir evdi canım. Sana bununla ilgili birkaç şey anlatabilirim; evi, âdetlerini, nasıl yaşadıklarını, nasıl yiyip içtiklerini, nasıl sıkıldıklarını ve birbirleriyle nasıl konuştuklarını... İlk başlarda parmak uçlarımda hareket ediyor, çıt çıkarmaya cesaret edemiyordum; o kadar korkuyordum. İç odalara girmeme izin verilene dek yıllar geçti; çünkü neyin yakışık alacağı, böylesine şık bir evde nasıl davranılacağı konusunda en ufak bir fikrim yoktu. Bunu zamanla öğrendim. Sadece banyo ve tuvalette iş yapmama izin veriliyordu. Mutfaktaysa beni yemeklere yaklaştırmıyorlardı; sadece patates soyuyor ya da bulaşığa yardım ediyordum. Sanki ellerim hep pismiş gibi. Fakat belki de böyle düşünen onlar, yani hanımefendi, aşçı kadın ve uşak değildi, hayır. Asıl ben, kendim bu güzel evde ellerimin gerektiği kadar temiz olmadığı hissine kapılıyordum. Uzun süre böyle hissettim. Beni kimse bununla suçlamadı. Fakat işte hiçbir şeye dokunmaya cesaret edemiyordum, çünkü eşyaların üzerinde iz bırakmaktan korkuyordum. Yemeklerine dokunmaya da cesaret edemiyordum.

T.me/Cinciva

Hani doktorlar ameliyat sırasında nefesleri mikrop bulaştırabileceği için ince bir tül, bir çeşit maske takarlar ya... Eşyalarının, bir şeyler içtikleri bardakların, uyudukları yastıkların üzerine eğilirken aynen öyle nefesimi tutuyordum. Tabii, sen alay et bakalım ama arkalarından klozeti temizlerken bile güzel beyaz porselende iz bırakmamaya dikkat ediyordum. Uzun süre böyle korkularım oldu.

Ne düşündüğünü biliyorum. Kaderim değişince, o evin hanımı olunca kuşkusuz bu huzursuzluğumun geçtiğini düşünüyorsun. Hayır, küçüğüm, yanılıyorsun. Geçmedi. Kaderim değişti ama eskiden ortalık hizmetçisi olduğum zamanlardaki kadar huzursuzdum. O evde asla huzurlu ve ayrıca asla mutlu olmadım.

Neden? Kötü ve iyi olan her şeyi orada tattığım için mi? Her kırgınlığı ve her tatmini?

Çok zor soru hayatım. Yani şu tatmin meselesi... Bazen bunun insanlar arasındaki en büyük sorun olduğunu düşünüyorum.

Ver şu fotoğrafı bakayım. Uzundur görmemiştim. Evet işte, kocam buydu. Öbürü mü? Sanatçı yüzlü olan mı? Belki de gerçekten sanatçıydı, kim bilir... Fakat belki de tam anlamıyla sanatçı değildi. Mesela senin gibi tepeden tırnağa sanatçı değildi. Fotoğraftan da anlaşılıyor. Hep böyle alaycı ve ciddi bakardı; sanki hiçbir şeye ve hiç kimseye inanmıyormuş gibi, kendine de, sanatçı olduğuna da... Bu fotoğrafta biraz zayıf çıkmış, yaşı belli oluyor. Zaten kendisi de ikinci el göründüğünü söylemişti. Fotoğraf savaşın son yılından, iki borbardıman arasında ben çekmiştim. Pencere kenarında oturmuş kitap okuyordu, onu çektiğimi fark etmemişti. Fotoğrafının çekilmesinden hoşlanmazdı. Resminin yapılmasını da istemezdi. Kitap okurken izlenmekten de hazzetmezdi. Kendisi susarken birinin onunla konuşmasını da istemezdi. Sevmezdi, evet işte, sevilmeyi sevmezdi. Ne sordun? Beni sevip sevmediğini mi? Hayır hayatım, beni de sevmedi. Sadece bana sabır gösterdi; bir süreliğine, fotoğrafta kısmen görünen odada. Bu kitap rafları ve bu bir sürü kitap da fotoğrafın çekilmesinden kısa zaman sonra paramparça oldu. Bütün oda. İki bombardıman arasında, dördüncü katındaki bu odada oturduğumuz bütün ev. Bu fotoğrafta gördüğün her şey yıkıldı gitti.

Çeneni kapa da kahvenle sigaranı iç.

Kusura bakma hayatım. Bundan bahsederken hep sinirim bozuluyor. Epey bir şey geçirdik. Bizler, yani kuşatmayı ve onun hem öncesinde hem sonrasında olan her şeyi Budapeşte'de yaşayanlar.

T.me/Cinciva

Senin bu dönemi taşrada atlatmış olman Tanrı'nın bir lütfu. Sen zeki, harika bir insansın.

Evet, Zala komitasında her şey daha iyiydi, orası kesin. Öte yandan Budapeşte sığınaklarında yere çöküp bombaları bekleyen bizler üç buçuk atıyorduk. Senin '47 kışında, hükümet kurulduktan ve şu bar açıldıktan sonra Budapeşte'ye gelmen de zekice. Seni kollarını açarak karşıladıklarını tahmin edebiliyorum. Fakat bu konuyu kimseyle konuşma. Bir sürü kötü insan var; en sonunda senin '47'ye kadar Zala'da saklanmanın boşuna olmadığını söylerler. Tamam tamam, sustum.

Bir tür sanatçı olan bu adam bir keresinde kuşatmayı yaşayan herkesin kafayı yediğini söylemişti. Ve şimdi dünyada, tıpkı deliler gibi tımarhanede yaşıyormuşuz.

Bu sözümona sanatçı kim miydi? Eh, davulcu değildi. Dünyada tek bir davulcu var, o da sensin. İtalya'da çalışma izni de yoktu, anlarsın ya, izin gerektirmeyen bir işi vardı. Bir süre kitap yazdı. Alnını kırıştırmana gerek yok, kitapları sevmediğini biliyorum. O harikulade alnını kırıştırdın mı bakmaya içim elvermiyor. Hiç kafa patlatma, zaten adını bilmezsin. Ne mi yazıyordu? Sözler mi? Hani şu davul çaldığın bardaki gibi şarkı sözleri mi? Hayır, sanırım böyle şeyler yazmadı. Gerçi onunla tanıştığımda, isteseler kafe şarkıcılarına şarkı sözü yazardı. Çünkü yazmak artık onu ilgilendirmiyordu. Belki reklam ya da broşür metinleri de yazardı. Yazmayı, basılı metni o kadar küçümsüyordu. Kendi yazdıklarını da küçümsüyordu; ayrıca genel olarak her şeyi ve herkesi. Nedenini tam olarak bilmiyorum ama böyle bir sezgim var. Bir keresinde, kitap yakan insanları anladığını, çünkü tek bir kitabın bile insanlara yardım edemediğini söylemişti.

Deli miydi diye soruyorsun ha? Bak ben bunu hiç düşünmemiştim. Ne zekisin!

Vaktiyle hizmetçilik ettiğim o kibar evin nasıl bir yer olduğunu dinlemek ister misin? Peki, sana bunu da anlatayım. Yalnız, beni can kulağıyla dinle, çünkü masal değil, tarih anlatıyorum; okuldaki tarih kitaplarında olduğu gibi. Biliyorum, yazılı şeyler ve okul sana göre değil. O yüzden şimdi dikkatini topla. Çünkü anlatacaklarım artık bu dünyada yok. Tıpkı bütün toprakları at sırtında dolaşan

T.me/Cinciva

ve yiyecekleri eti eyerin altında yumuşatan eski Macarlar gibi. Benim efendilerim de tarihî karakterlerdendi, Árpád Hanedanı ve Yedi Macar Boyu Prensi misali; belki bunları köydeki okulundan hatırlarsın. Dur yatağa geleyim de yanına oturayım. Bana bir sigara versene. Sağ ol.

Şimdi, o kibar evde neden kendimi rahat hissetmediğimi sana anlatayım. Bana karşı gerçekten iyi oldukları halde. İhtiyar hanımefendi bana öksüzmüşüm gibi davranırdı. Sanki zavallı küçük bir ruh, onların, zenginlerin yanına gelmiş perişan bir akrabaydım. Ve hayırsever aile, yeni gelene berbat bir yerden geldiğini hissettirmemek için her şeyi yapıyordu. Belki de beni en çok öfkelendiren buydu; bu iyilik.

İhtiyar beyefendiyle işler daha kolaydı. Çünkü kendisi kötü bir insandı. Ailenin bana asla iyi davranmayan tek üyesiydi. Asla Juditçiğim demezdi. İhtiyar hanımefendi ve genç beyefendi gibi ucuz hediyeler alıp kullanılmış eşyalar da vermezdi; oysa genç beyefendi daha sonra benimle evlenip bana "hanımefendi" unvanını hediye etti, tıpkı ihtiyar kadının dikişleri atmış kışlık mantosunu hediye ettiği gibi. Evlendikten sonra sadece hanımefendi değil, aynı zamanda asildim; gerçi kocam kendisine böyle denilmesine asla müsaade etmezdi. Ona Doktor Bey denilmeliydi. Öte yandan evde çalışanlar bana "asil hanımefendi" diye hitap ettiler. Kocam da ses çıkarmadı, buna göz yumdu; görünüşe bakılırsa başkalarının bu tür budalalıkları hâlâ ciddiye almaları onu eğlendiriyordu.

İhtiyar beyefendi farklıydı. Unvan kullanımına izin verirdi, çünkü pratik biriydi ve çoğu insanın sadece açgözlü değil, aynı zamanda kibirli ve aptal olduğunu bilirdi. Asla bir şey rica etmezdi. Emrederdi. Bir şeyi yanlış yaptığımda beni öyle bir azarlardı ki, korkudan elimdeki kâseleri düşürürdüm. Bana baktığında ecel terleri dökerdim. Burada, İtalya'da meydanlarda duran bronz heykeller gibi daima dik dik bakardı, hani bu yüzyıl başında yapılmış heykeller var ya; o zamanlar burjuvaların suretini bronza döküyorlardı, koca göbekli, redingotlu ve kırışık pantolonlu tipler, sabah yataktan kalkıp akşama kadar vatansever olmaktan başka bir şey yapmayan vatanseverler. İhtiyarın da böyle bir bronz bakışı vardı. Ben onun için bir hiçtim; en azından insan değil, sadece bir makinenin parçasıydım. Sabahları portakal suyunu odasına götürdüğümde – çünkü bu insanlar bir acayip yaşarlardı; güne portakal suyuyla başlar,

T.me/Cinciva

ardından, sabah jimnastiğinden ve masajdan önce bir çay içer ve ancak daha sonra yemek odasında kahvaltı eder, iştahla yer ve bizim köyde Paskalya Ayini'ne katılan insanlar kadar vakur olurlardı, ne diyordum, portakal suyunu götürdüğümde onun uzanıp açık ışığın altında kitap okuduğu yatağa şöyle bir göz atmaya bile cesaret edemezdim. Hele gözünün içine bakmaya asla cesaret edemezdim.

İhtiyar o zamanlar henüz o kadar ihtiyar değildi. Hadi sana şunu da söyleyeyim, karanlık holde pardösüsünü giymesine yardım ederken ara sıra popomu sıktığı ya da kulağımı çektiği olurdu. Bunlar, benden hoşlandığını ve sırf çalışanlardan biriyle münasebet kurmayı seviyesinin altında bulan zevk sahibi bir adam olduğu için benimle daha ileri gitmediğini, yanlış anlaşılması imkânsız şekilde gösteren işaretlerdi. Oysa hizmetçi olarak ben hiç de öyle düşünmüyordum. İhtiyar bu konuda ısrar etseydi, muhtemelen boyun eğerdim. Gerçi gönülsüzce kabul ederdim ama böylesine kudretli, sert bir adam benden bir şey istediğinde karşı koyma hakkım olmadığı hissine kapılırdım. Muhtemelen bunu o da düşünüyordu ve boyun eğmesem acayip şaşırırdı.

Fakat iş hiçbir zaman o noktaya gelmedi. O beyefendiydi, hepsi bu ve onun istediği oluyordu. En ağır hummaya tutulsa, benimle evlenilebileceği aklının ucundan geçmezdi. Ve benimle yatmak isteseydi, kafasında bunu yapıp yapamayacağı gibi bir soru olmazdı. O yüzden ihtiyara çok daha severek hizmet ediyordum. Genç ve sağlıklıydım; dolayısıyla sağlıklı olanı seziyor, onun kokusunu içgüdüsel olarak alıyor ve hasta olan her şeyden kaçıyordum. İhtiyar hâlâ sağlıklıydı. Karısı ve oğlu, evet, daha sonra benimle evlenen adam ise hastaydılar. Bunu o zamanlar akıl yoluyla bilmiyor ama seziyordum.

Çünkü bu güzel evde her şey tehlikeliydi. Çocukken bir keresinde gittiğim hastane gibiydi. Büyük bir tecrübe; belki de çocukluğumun en güzel, en zengin tecrübesi. Bir köpek beni baldırımdan ısırmış, bölge doktoru da çukurda kalmamı ve yaramın paçavralarla sarılmasını uygun bulmamıştı. Bir jandarma gönderdi ve hastaneye gitmek zorunda kaldım.

Burası eski bir taşra hastanesiydi ama bana masal şatosu gibi gelmişti.

İçerideki her şey ilginç ve ürkütücüydü. O koku, o taşra hastanesi kokusu bile heyecan vericiydi. Aynı zamanda da cazipti,

T.me/Cinciva

çünkü yeniydi, çukurun kokusundan farklıydı. Bana kuduz tedavisi uyguladılar, canımı yakan iğneler oldum ama çok da umurumda değildi. Gece gündüz, her türden hastanın yattığı büyük hastane koğuşunda olup biteni gözlüyordum. Sonradan Paris'te bir müzede güzel bir gravür gördüm; İhtilal zamanından bir Fransız hastanesi, yataklarda üstü başı perişan tiplerin büzülüp oturdukları, sivri kemerli bir koğuş. Kuduz olmamdan korkulurken çocukluğumun en güzel günlerini geçirdiğim hastane de işte o kadar gerçekdışıydı.

Kuduz olmadım; en azından o sırada ve tıp kitaplarında anlatıldığı şekilde olmadım. Fakat içimde biraz kuduz zehri kalmış olması mümkün. Sonradan bunu düşündüğüm zamanlar oldu. Kuduzların sürekli susadıkları ama bir yandan da sudan korktukları söylenir. Kaderim değiştiğinde ben de benzer bir şey hissettim. Hayatım boyunca büyük bir susuzluk çekmiş ama susuzluğumu giderme imkânı doğduğunda sudan tiksinmiştim. Korkma, seni ısırmam.

Güzel eve geldiğimde işte o hastaneyi hatırlamıştım.

Bahçe büyük değildi ama taşradaki kozmetik dükkânları gibi güzel kokuyordu. Yurtdışından özel çimler getirtmişlerdi. Çünkü onlar, tuvalet kâğıdına kadar her şeyi yurtdışından getirtirlerdi.

Öyle yan yan, inanmaz gözlerle bakma. Alışverişlerini asla sıradan ölümlüler gibi yapmaz, tedarikçilerini arayıp her şeyi sipariş ederlerdi; mutfak için et, bahçe için fideler, yeni plaklar, hisse senetleri, kitaplar, banyo suyu için kokulu tuz, yıkandıktan sonra vücutlarına sürdükleri esanslar, sabunlar, pomatlar; bunların öyle heyecan verici, insanı çıldırtacak kadar tatlı, rüya gibi bir kokusu vardı ki, kendimi bir garip hisseder, banyoyu temizlerken havada asılı kalan bu koku yüzünden dokunsalar ağlayacak hale gelirdim.

Zenginler çok tuhaftırlar hayatım. Bak, ben de bir süre zengin gibi bir şeydim. Sabahları oda hizmetçisi sırtımı sabunluyordu, kendi arabam, şoförlü bir coupé[2] arabam vardı. Ayrıca bir de üstü açık spor arabam vardı, onunla vızır vızır geziyordum. Ve inan bana, bu beni hiç rahatsız etmiyordu. Çekingen kadını oynamıyor, çantamı tıka basa dolduruyordum. Zengin olduğumu düşündüğüm zamanlar oldu. Fakat artık biliyorum ki hiçbir zaman, bir an bile

2 İki kapılı klasik Amerikan arabaları. (ç. n.)

T.me/Cinciva

gerçekten zengin değildim. Sadece mücevherlerim ve param, bankada bir hesabım vardı. Hepsi de bana onlar, yani zenginler tarafından verilmişti. Ya da fırsatını bulur bulmaz ben hepsini ellerinden kapmıştım, çünkü zeki kızdım, çukurda insanın çalışkan olması ve başkalarının attığı her şeye sıkı sıkı yapışması, her şeyin kokusunu alması, her şeye dişlerini geçirip el koyması gerektiğini öğrenmiştim; dibi delik emaye tencereye de, pırlanta yüzüğe de. Ne kadar çalışkan olsan yetmez; bunu daha küçük bir kızken öğrenmiştim.

Şimdi zor günler geldiği için kendi kendime bazen, acaba yeterince çalışkan ve açıkgöz müydüm diye soruyorum. Vicdan azabı çekmiyorum. Daha ziyade kendi kendime, acaba orada bir şey unuttum mu diye soruyorum. Mesela dün sattığın yüzüğü –çok iyi ettin tatlım, söylememe bile gerek yok, kimse senin kadar iyi mücevher satamaz– ihtiyar hanımefendi takardı. Kocası onu evliliklerinin yirmi beşinci yılında hediye etmişti. Yüzüğü ihtiyar kadın öldükten sonra bir çekmecede tesadüfen buldum. O sırada evin hanımıydım. Yüzüğü parmağıma takıp şöyle bir baktım. Ve tam o sırada, yıllar önce, ihtiyar hanımefendi banyoda kapları ve şişecikleri arasında eşindiği sırada, temizlik yaparken tuvalet masasında bu demode iri pırlanta yüzüğü bulduğumu hatırladım. O zaman da parmağıma takıp bakmıştım ama öyle bir heyecan içinde titriyordum ki, yüzüğü hemen tekrar masanın üzerine fırlatıp koşa koşa tuvalete gitmem gerekmişti, çünkü bir anda mideme spazm girmişti. Yüzük beni o denli heyecanlandırmıştı. Sonradan, ihtiyar kadının ölümünden sonra yüzüğü tekrar bulduğumda, kocama hiçbir şey söylemeden çantama atıverdim. Bu hırsızlık değildi, kocam zaten annesine ait olan bütün ışıltılı şeyleri bana veriyordu. Fakat ihtiyar kadının daima gururla taktığı bu bir tek parçayı kocam bilmeden iç etmek iyi gelmişti. Ve dün sen satana kadar da onu gayet güzel muhafaza ettim.

Ne gülüyorsun? Tuvalet kâğıdının yurtdışından getirtildiğine mi inanmıyorsun? Bak şimdi, o evde dört banyo vardı; soluk yeşil fayanslı olan hanımefendinin, sarı fayanslı olan genç beyefendinin; bir tanesi de ihtiyarın, o da lacivert fayanslıydı. Her banyo için Amerika'dan fayansların renginde tuvalet kâğıdı getirtirlerdi. Amerika'da her şey bulunur; onlarda dev bir endüstri ve bir yığın milyoner var. Bir gün oraya gitmek isterim doğrusu. Kocamın, yani ilk kocamın, asıl kocamın da savaştan sonra kendini aştığını ve halk

T.me/Cinciva

demokrasisine sırt çevirip oraya gittiğini duydum. Fakat onunla bir daha karşılaşmak istemem. Öyle işte. Çünkü inanıyorum ki iki insanın birbirine söyleyecek sözünün kalmaması diye bir şey var.

Fakat bu da kesin değil. Sonu gelmeyen bir konuşma da söz konusu olabilir. Her neyse, anlatmaya devam edeyim.

Evde çalışanların da banyosu vardı ama o düz beyaz fayanslıydı. Ve kullandığımız tuvalet kâğıdı, biraz sert, beyaz bir tuvalet kâğıdıydı. Evde kusursuz bir düzen hüküm sürüyordu.

İhtiyar adam bu düzenin zembereğiydi. Çünkü o evdeki her şey, iki hafta önce sattığın şık kadın saatinin içindeki gibi tik tak ediyordu. Personel saat altıda kalkıyordu. Temizlik yapmak için bile, Kudas Ayini'ne hazırlanır gibi hazırlanmak zorundaydık. Süpürgeler, fırçalar, toz bezleri, pencereler için ince keten bezler, parke ve mobilyalar için cila ve boyalar, güzellik salonundan gelmiş gibi görünen değerli yağlar vardı. Sonra bütün o gürültüyle çalışan, heyecan verici makineler; sadece tozu emmeyip halıları da döven toz emme makinesi, cila süpürgesi; bu süpürge parkeyi öyle parlak yapardı ki çalışırken ara sıra üzerine eğilip Narkissos gibi, hani şu nehirde yüzünü seyreden küçük ibne var ya, onun gibi kendime bakardım.

Temizlik için her sabah, gösteriye hazırlanan oyuncular gibi kostüm giyerdik. Uşak, ters çevrilmiş gibi görünen bir yelek giyerdi. Aşçı kadın kafasına bir tülbent sarar ve beyaz önlüklü bir elbise giyer, bu haliyle hemşireleri andırırdı; ben de sabahın köründe kafama bir bone takar, halk tiyatrosundaki taşradan gelmiş masum karakter gibi görünürdüm. Beni sadece dekoratif amaçlarla değil, hijyenik sebeplerden ötürü de bu kostüme soktukları kesindi; çünkü bana güvenmiyorlar, mikrop yuvası olmamdan korkuyorlardı. Tabii bana böyle bir şey söylemediler. Belki bunu doğrudan düşünmediler bile. Fakat işte kendilerini her şeyden ve herkesten koruyorlardı. Onların doğası böyleydi. Son derece kuşkucuydular. Kendilerini mikroplardan, hırsızlardan, sıcaktan ve soğuktan, tozdan ve hava cereyanından koruyorlardı. Tüketimden, yozlaşmadan, güve kemirmesinden koruyorlardı. Her şey ebediyen korunuyordu; dişleri, mobilya örtüleri, hisse senetleri ve atalarından miras kalan ya da kitaplardan edindikleri düşünceleri... Bütün bunları akıl yo-

T.me/Cinciva

luyla biliyor değildim. Fakat mikrop taşıyor olma ihtimalime karşı benden de kendilerini koruduklarını, o kadarını daha ilk andan itibaren anlamıştım.

Neden ki? Genç ve sapasağlamdım. Fakat yine de beni doktora muayene ettirdiler. İğrenç bir durumdu ve doktoru da rahatsız etmişe benziyordu. Aile doktorları yaşlıca bir adamdı ve bu zorlu muayeneyi şakalar eşliğinde atlatmaya çalışıyordu. Fakat doktor ve dahası aile doktoru bakış açısıyla bu işi doğru bulduğunu fark etmiştim. Sonuçta evde genç bir bey vardı, er geç benimle, çukurdan gelen mutfak hizmetçisiyle münasebete girmesi ihtimalinden korkulabilirdi. Girerse de benden verem ya da frengi kapabilirdi. Fakat bir yandan da, zeki yaşlı adamın bu temkin ve tedbirden utanç duyduğunu hissediyordum. Fakat ben hasta değildim, dolayısıyla evde bana, aşıya ihtiyacı olmayan cins bir köpekmişim gibi göz yumdular. Ve genç beyefendi benden hastalık kapmadı. Sadece çok zaman sonra bir gün benimle evlendi. Bu tehlikeyi, bu beklenmedik bulaşıcılığı hiç kimse hesaba katmamıştı. Muhtemelen aile doktoru bile. Ne kadar dikkat etsen azdır, hayatım. Eğer bu tür bulaşıcılıklar da olduğu akıllarına gelseydi, hepsinin yüreğine inerdi; en azından ihtiyar beyefendinin.

İhtiyar kadın farklıydı. O, başka şeyler için korkuyordu. Kocası için değil, oğlu için değil, servet için değil. Bir bütün olarak hepsi için korkuyordu. Anlarsın ya, ona göre aile, fabrika, o saray gibi ev, bütün o ihtişam, sadece tek bir örneği kalmış nadir bir antika gibiydi. Çok değerli, belki milyonlar değerinde bir Çin vazosu gibi. Ve o vazo kırıldığında, yerine yenisini koyamazsın. Hayatı, kim oldukları ve nasıl yaşadıkları, bunların hepsi, onun için kıymetli bir sanat eseriydi. Bazen düşünüyorum da bu o kadar aptalca bir korku değilmiş. Çünkü orada, bir daha geri gelmeyecek bir şey yok oldu.

Deli miydi diye mi soruyorsun? E tabii, hepsi deliydi. Sadece ihtiyar beyefendi değil. Fakat evde yaşayan diğer herkes deliydi; ayrıca biz de, yani personel de –az kalsın hastabakıcı personel diyecektim–, evet, biz de yavaş yavaş deliriyorduk. Tımarhanede hastabakıcılara, asistan doktorlara, başhekime, hepsine, delilik denilen o görünmez, sinsi zehir zamanla nasıl bulaşır bilirsin. Çünkü hastaların yaşadıkları koğuşta ürer ve yayılır, çünkü hiçbir aletle tespit edilemese de herkesi zehirler. Sağlıklı bir insan olarak deli-

T.me/Cinciva

lerin arasına düşen de yavaş yavaş delirir. Biz de normal değildik, biz, yani onlara hizmet eden, onları besleyen, temizleyenler; uşak, aşçı kadın, şoför ve ben. Biz onların yakın çevresinde hizmet verenlerdik, delilik ilk bize bulaşıyordu. Tarzlarını taklit ediyorduk; dalga geçerek ama aynı zamanda korkuyla karışık bir saygıyla. Onlar gibi yaşamaya, onlar gibi giyinmeye, onlar gibi davranmaya çalışıyorduk. Biz de mutfakta yemek yerken tıpkı içeride, yemek odasında gördüğümüz gibi birbirimize seçilmiş kelimeler ve ince jestlerle ikramda bulunuyorduk. Biz de tabak kırdığımızda "Sinirlerim bozuk. Migrenim tuttu" diyorduk. Benim altı çocuk doğurmuş zavallı annem hiçbir zaman migrenden şikâyet etmezdi. Muhtemelen migrenin ne olduğundan haberi bile olmadığı için. Buna karşılık benim daha şimdiden migrenim tutuyordu, çünkü her şeyi çok çabuk kapardım ve mutfakta sakarlıktan tabak kırdığımda, ellerimi şakaklarıma bastırıp acı çeker bir ifadeyle aşçı kadına bakarak şöyle diyordum: "Belli ki bugün rüzgâr güneyden esiyor." Ve birbirimize sırıtmıyor, birbirimizle dalga geçmiyorduk, çünkü artık bizim de migrene hakkımız vardı. Çabuk değiştim. Artık sadece ellerim daha beyaz değil, içim de daha solgundu. Bir keresinde, eve gelişimin üçüncü yılında beni ziyaret eden annem ağlamaya başlamıştı. Sevinçten değil, kapıldığı dehşetten; sanki yüzümde ikinci bir burun çıkmış gibi.

Kısacası evin sakinleri deliydi ama bunlar gündüzleri dostça çene çalan, iş zamanı büroda her şeyi halleden, tatlı tatlı gülümseyen, ikide bir eğilip kusursuz selam veren ve sonra birdenbire yersiz bir şey söyleyen ya da makası doktorun göğsüne saplayan türden delilerdi. Deli oldukları nereden anlaşılıyordu, biliyor musun? Kaskatı olmalarından. Katı hareketler, katı sözler. Hareketlerinde en ufak bir esneklik, sağlıklı insanlarda bulunan yumuşaklık ve doğallık hissedilmiyordu. Gülümsüyor ya da gülüyorlardı ama uzun bir hazırlık ve provayla dudaklarını gülümsemek üzere eğiten oyuncular gibi. Alçak sesle konuşuyorlardı; özellikle de korkunç öfkeli olduklarında. O zaman çok alçak sesle, neredeyse dudaklarını oynatmadan konuşuyor, adeta tıslıyorlardı. O evde yüksek sesle söylenmiş tek bir söz, tek bir kavga duymadım. Sadece ihtiyar adam ara sıra homurdanırdı ama hastalığı o da kapmış olmalıydı, çünkü hemen tekrar sesini alçaltır, içinden yükselen öfke dolu küfürleri yutardı.

T.me/Cinciva

Sürekli eğilip birbirlerini selamlıyorlardı, otururken bile; salıncağın üzerinde oturup alkışlara teşekkür eden sirk trapezcileri gibi.

Yemekte, yabancı insanların evinde misafirmiş gibi birbirlerine ikramda bulunuyorlardı. Buyur canım, tabağına başka ne koyabilirim kıymetlim; işte böyle sürüp gidiyordu. Biraz zamana ihtiyacım oldu ama sonra buna alıştım.

Kapı tıklatılmasına da alışmak gerekiyordu. Birbirlerinin odasına asla kapıyı tıklatmadan girmezlerdi. Aynı çatı altında yaşıyorlardı ama birbirlerinden o kadar uzaklardı ki, sanki yatak odalarının arasında görünmez ülke sınırları vardı. İhtiyar hanımefendi zemin katta yatıyordu. İhtiyar beyefendi birinci katta. Genç beyefendi, yani benim kocam ise çatı katında. Onun için krallığına çıkan hususi bir merdiven yapılmıştı; ayrıca hususi arabası ve sonradan hususi bir uşağı da oldu. Birbirleriyle karşılaşmamaya çok dikkat ediyorlardı. Ve biz onları mutfakta taklit ediyorsak, bu bir dalga geçme değildi. Yine de ilk bir iki yıl şaşkınlıktan güldüğüm zamanlar oldu. Fakat evin daha yaşlı çalışanlarının, kutsal bir şeye karşı suç işlemişim gibi bir öfkeye kapıldıklarını görünce, hemen gülmeyi keser ve kendimden utanırdım. Bunda gülecek bir şey olmadığını anlardım. Delilik hiçbir zaman gülünç değildir.

Fakat bu basit delilikten fazlası da vardı. Bunun ne olduğunu yavaş yavaş idrak ettim. Böylesi bir özenle, gergin titizlikleriyle, hastane kurallarıyla, adabımuaşeretleriyle, "evet hayatım"ları, "kuşkusuz canımın içi"leriyle muhafaza ettikleri şey neydi? Paraları değil ya da en azından sadece bu değil. Çünkü aslında bu konuda da biz para içinde doğmamış olanlardan farklıydılar. Başka bir şeyi daha koruyup muhafaza ediyorlardı. Ne olduğunu uzun süre anlayamadım. Günün birinde, şu bir önceki fotoğrafta gördüğün insanla karşılaşmasam, belki de hiçbir zaman anlayamayacaktım. Evet, şu sözümona sanatçıyla. O, bana bunu açıkladı.

Bir şey için değil, bir şeye karşı yaşadıklarını söyledi. Bu kadar. Görüyorum ki anlamadın. Oysa ben bugün artık anlıyorum.

Her şeyi anlatırsam belki sen de anlarsın. Fakat uyuyakalırsan da bana göre hava hoş.

Evet, kokularda kalmıştım, en son bütün evin çocukluğumun o büyük deneyimini yaşadığım hastane gibi koktuğunu söylemiş-

T.me/Cinciva

tim. Öylesine bir temizlik kokusu; doğal bir koku değil. Parkeler ve mobilyalarda kullandığımız bir sürü cila, pencereleri, halıları, gümüşleri ve bakır objeleri temizleyip parlattığımız kimyasal maddeler, bunların hiçbiri doğal değildi. Eve giren, hele benim gibi bir zavallıysa, anında burnunu çekmeye başlıyordu, çünkü bir sürü suni koku nefesini kesiyordu. Nasıl ki hastanede fenol ve antiseptik kokusu her şeye siniyorsa, bu evin odalarına da bir sürü temizlik malzemesinin ve onların yanı sıra yabancı sigaraların –Mısır sigaralarının, pahalı likörlerin ve misafir parfümlerinin kokusu sinmişti. Her şey, mobilyalar, perdeler, eşyalar, bu kokuya boğulmuştu.

İhtiyar kadının çok özel bir temizlik çılgınlığı vardı. Uşak, aşçı kadın ve ben ona yetmiyorduk. Ayda bir profesyonel temizlikçiler geliyor, eve itfaiyeci gibi ellerinde hortumlar ve tuhaf makinelerle girip bir kez daha her şeyi yıkıyor, fırçalıyor, cilalıyorlardı. Pencere temizleyicileri de geliyordu ve bunların tek işi, daha önce bizim sildiğimiz pencereleri bir kez daha yıkayıp parlayana kadar ovmaktı. Çamaşır odası, mikropların mavi lambaların ışığıyla kovulduğu bir ameliyathaneydi. Fakat ulvi bir yanı da vardı, yani bu çamaşır odasının; tıpkı şehir merkezindeki pahalı cenaze evlerinde tabutun konulduğu salonlar gibi. İçeriye daima korkuyla karışık bir saygıyla girerdim; tabii hanımefendi, çamaşırlara taşradaki ölü yıkayıcının rahmetlilere gösterdiği kadar ihtimam gösteren çamaşırcı kadına yardım etmeme izin verdiği zaman. Benim gibi ayının tekine, büyük çamaşırlar gibi ciddi uzmanlık gerektiren, ince bir işi emanet etmeyeceklerini tahmin edersin. Bunun için eve özel bir çamaşırcı geliyor, hanımefendi üç haftada bir ona kart atarak sevinmesini ve hazırlanmasını istiyor, çünkü kirli çamaşırların onu beklediğini bildiriyordu. Kadın da geliyordu, hem de seve seve. Benim ona sadece zarif iç çamaşırlarının, damasko masa örtülerinin, kalın keten örtülerin ve kılıfların sıkılmasında, ütülenmesinde ve merdaneden geçirilmesinde yardımcı olmama izin veriliyordu. Fakat bir gün, bu bahsettiğim çamaşırcı gelmedi. Onun yerine kızından bir kart geldi. Her kelimesini hatırlıyorum, çünkü kartı yukarıya ben çıkarmış ve tabii okumuştum. Çamaşırcının kızı şöyle yazmıştı: "Pek sayın hanımefendi, annem size çamaşıra gelemeyecek, çünkü öldü." Altında da şöyle diyordu: "En derin saygılarımı sunarım, Rózsika." Hanımefendinin yüzünün aldığı şekli, kartı okuyunca nasıl alnını kırıştırdığını ve kızgın bir ifadeyle kafasını salladığını hatırlıyo-

T.me/Cinciva

rum. Fakat hiçbir şey demedi. Derken ben bu işi yapabileceğimi söyledim ve bir süre, bu alanda uzmanlaşmış ve hayatta olan yeni bir çamaşırcı bulunana kadar çamaşırları yıkamama izin verildi.

Çünkü bu evde her şey işin uzmanı tarafından yapılıyordu. Bu da onların çok sevdikleri bir kelimeydi: Uzman. Kapı zili bozulduysa, uşak tarafından tamir edilmiyor, uzman getirtiliyordu. Sadece uzmanlara güveniyorlardı. Eve kafasında melon şapkayla, konsültasyon için çağrılan üniversite profesörlerini andıran, vakur bir tip geliyordu. Bu adam nasırcıydı. Fakat öyle bildik türden, bizim gibilerin şehirde bir yere gidip nasırları ve kalınlaşmış deriyi alsın diye ayağımızı uzattığımız adamlardan değildi. Alakası yok. Harcıâlem bir nasırcı onların evine giremezdi. Bu adamın kartviziti ve telefon rehberinde kaydı vardı; "İsviçreli pedikürcü" yazıyordu. Ayda bir kez eve geliyor, daima siyah giyiniyor ve içeri girdiğinde melon şapkasıyla eldivenlerini öyle resmî bir tavırla uzatıyordu ki, neredeyse elini öpecek gibi oluyordum. Ayaklarım donuyordu, Nyírség'de geçirdiğim soğuk kışlardan kalma bir şeydi bu; ayrıca sürekli su topluyor, bazen tırnak batması da oluyordu ve bütün bunlar bazen o kadar acı veriyordu ki, yürüyemiyordum. Fakat bu ayak sanatçısının gün gelip benimle de ilgileneceğini rüyamda görsem inanmazdım. Doktorlar gibi yanında çanta taşıyordu. Beyaz bir önlük giyiyor, banyoda özenle ellerini yıkıyor, çantasından elektrikli bir alet, diş matkabı gibi bir şey çıkarıyor, sonra da hanımefendinin, ihtiyar beyefendinin ya da kocamın ayakucuna oturup kibar nasırları o aletle çıkarıyordu. Bu adam nasırcıydı. Sana şunu söyleyebilirim ki sevgilim, hayatımın en güzel anlarından biri, o evin hanımı olduktan sonra oda hizmetçime, asil nasırlarımın alınmasını istediğim için İsviçreli pedikürcüyü aramasını emrettiğim andı. Hayat her şeyi getiriyor, tek yapman gereken beklemek.

Fakat bu adam, eve gelen tek uzman değildi. Ben ihtiyar beyefendinin portakal suyunu götürdükten sonra daha bir sürü randevu vardı. Kendisi yatakta uzanıp lambanın ışığında İngilizce bir gazete okurdu. Eve gelen çok sayıda Macarca gazeteyi daha ziyade biz, mutfakta ya da tuvalette canımız sıkıldığında okurduk. İhtiyar kadın Almanca bir gazete okurdu, ihtiyar adamsa İngilizce bir gazete ama aslında sadece uzun rakam dizilerinin, yabancı borsaların kurlarının olduğu sayfalara bakardı, çünkü İngilizcesi iyi değildi, onu daha ziyade rakamlar ilgilendiriyordu. Oğulları karışık

T.me/Cinciva

bir şekilde Almanca ve Fransızca gazeteler okur ama bana öyle geliyor ki, sırf manşetlere göz atardı. Belli ki bu gazetelerin bizim gazetelerimizden daha fazla şey bildiği gibi bir his içindeydiler. Bu da beni çok etkilerdi.

Portakal suyundan sonra, eğer pedikürcünün günü değilse, hanımefendiye masöz gelirdi. Gözlüklü, genç, edepsiz bir kadın. Hırsızlık yaptığını, banyodaki değerli güzellik malzemelerinden bazılarını çantasına attığını biliyordum. Fakat bir akşam misafirliğinden kalmış, salonda duran börek çörekten ve egzotik meyvelerden de çaldığı olurdu; eline geçen herhangi bir şarküteri ürününü ağzına tıkıverirdi, aç olduğu için değil, sırf eve bir zarar vermiş olmak için. Sonra da masum bir ifadeyle hanımefendinin yanına gider ve onu büyük bir beceriyle yoğururdu.

Erkeklere de bir masör geliyordu ve ona şöyle diyorlardı: İsveçli jimnastik hocası. Onunla biraz jimnastik yapıyorlardı; mayolarla, kahvaltıdan önce. Ardından jimnastik hocası küvette suyu açıyor, kollarını sıvıyor ve sırayla kocamın ve ihtiyarın üstüne kovayla önce sıcak, sonra soğuk su döküyordu. Görüyorum ki neden olduğunu anlamadın. Tatlım, daha öğrenecek çok şeyin var. Bu sıcak ve soğuk su kan dolaşımı içindi, bu dolaşımın hızlandırılması gerekiyordu; aksi takdirde günlük işlerine bu kadar canlı ve zinde bir şekilde girişmeleri mümkün olmazdı. Kısacası her şeye büyük bir düzen ve bilimsellik hâkimdi.

Yazın haftada üç kez kahvaltıdan önce antrenör gelir, onunla bahçede tenis oynarlardı. Bu antrenör yaşlıca, kır saçlı ve çok zarif bir beydi. Hizmetçi odasının penceresinde gizlice durup onları izlerdim. Ve gördüklerim o kadar içime dokunurdu ki ağlayacak gibi olurdum; ihtiyar beyefendiyle antrenörün kelimeler yerine toplarla, diyalog kurarcasına, kibar kibar tenis oynayışlarının insanın kalbini yumuşatan bir güzelliği vardı. İhtiyar beyefendi bronz tenli, kaslı bir adamdı. Kışın da yemekten sonra dinlenirken kuvars ışığının, suni bir güneşin altına uzanırdı. Belki de iş hayatında daha vakur görünmek için bu yüz rengine ihtiyacı vardı; bilmiyorum ama olabilir. İlerlemiş yaşında bile tenis oynuyordu; tıpkı İsveç kraliçesi gibi. Beyaz pantolonla beyaz kazak ona müthiş yakışırdı. Tenisten sonra duş yapıyorlardı. Bunun için bodrum katta özel bir duş vardı ve bu duş, zemini mantar, duvarları fayans kaplı bir jimnastik salonundaydı; salonun her yerinde çeşit çeşit alet duruyordu, mesela

T.me/Cinciva

bir tırmanma duvarı ve geri zekâlılara göre bir kayık, hani böyle sırf oturma yeri ve kürekleri olan bir şey. Hava kötüyse ve kulübe gidemiyorlarsa bununla kürek çekme antrenmanı yapıyorlardı ki Tuna'da kayık yarışına katılabilsinler.

Sonra gününe göre İsviçreli pedikürcü, masör, İsveçli jimnastikçi ya da antrenör evden ayrılıyordu. Ve giyinme faslı başlıyordu.

Ben her şeye, bir gezginin panayırda bir çadırda sergilenen rengârenk, güzel aziz tasvirlerine baktığı gibi bakıyordum. Bütün bunların akıl almaz, doğaüstü, insani ölçütlerin dışında kalan bir yanı vardı. İlk yıllarda böyle bir duygu içindeydim.

Ne yazık ki kahvaltı sırasında yemek odasına girmeme izin yoktu, çünkü bu büyük bir seremoniydi. Benim de orada çömezlik yapmama izin verilmesi epey zaman aldı. Tabii sofraya asla saç baş dağınık vaziyette, sabahlıkla oturmazlardı. Düğüne gider gibi süslenirlerdi. Jimnastiklerini, duşlarını, banyolarını yapmış olurlardı; ayrıca kahvaltıdan önce uşak, ihtiyarı ve kocamı tıraş da ederdi. Almanca, İngilizce ve Fransızca gazetelere şöyle bir göz gezdirirlerdi. Tıraş sırasında radyo da dinlerlerdi ama haberleri değil, çünkü arada bir ihtimal sabah keyiflerini kaçıracak bir şey duymaktan korkarlardı. Hayır, onlar kıpır kıpır dans müzikleri, içlerini açacak ve kendilerine günün sorumluluk dolu görevleri için gereken ivmeyi katacak lay lay lom şarkılar dinlerlerdi.

Kahvaltıdan sonra dışarı çıkmak üzere hazırlanırlardı. İhtiyar adamın gömme dolaplı bir giysi odası vardı. Tabii hanımefendinin de böyle bir odası vardı; ve kocamın da. Her mevsime, her duruma uygun bütün giysilerini orada, özel kılıflarda ve askılarda, ayin giysileri gibi muhafaza ederlerdi. Fakat gündelik giysiler için sıradan dolapları da vardı; aceleleri varken ihtiyaç duyabilecekleri her şey orada dururdu. Şimdi bundan bahsederken burnuma yine o dolapların kokusu geldi. İngiltere'den bir malzeme getirtmişlerdi; kesme şeker gibi görünüyor ama burnuna yaklaştırdığında bir kuru ot yığını gibi kokuyordu. Hanımefendi dolapları ve çekmeceleri bu suni ot kokusuyla doldurmuştu.

Sadece giysi ve ayakkabı dolapları yoktu –ah, nihayet ayakkabı dolaplarına el sürmeme izin verildiğinde bu bana ne şenlik olmuştu, pazar günü dışarı çıkmaktan bile güzeldi; bütün ayakkabı bakımı malzemelerini bulmuş ve tükürmek zorunda kalmadan, tüm o muhteşem bakım malzemeleri, yumuşak bezler ve fırçalarla

T.me/Cinciva

ayakkabılara girişmiş, derileri parlayana kadar temizlemiştim– ne diyordum, sadece giysi ve ayakkabıların değil, iç çamaşırlarının da özel bir dolabı vardı, hepsi cinsine ve kalitesine göre ayrılmıştı. Yüce Tanrım, o ne fanilalar, o ne külotlar! Sanırım kocama, patiska külotlarını ilk kez ütülerken âşık olmuştum. Adlarının baş harfleri işlenmiş iç çamaşırları; ne için, Tanrı bilir. Ve göbek deliğine yakın bir yerde, işlemenin hemen üstünde de soyluluk tacı. Çünkü, eğer şimdiye kadar bilmiyorduysan, bunlar soyluydular; iç çamaşırlarına, gömleklerine, mendillerine hep bir soyluluk tacı işlenmiş olurdu. Üstüne üstlük ihtiyar, barış zamanı bir de kraliyet danışma meclisi üyesiydi; oğlu gibi sadece mahalli hükümet meclisi üyesi değil. Arada bir şekilde büyük bir fark, ciddi bir basamak farkı vardı; baronla kont gibi.

Bir de çeşitli eldivenlerin manyakça bir düzen içinde, teneke kutudaki ringa balıkları gibi dizildiği eldiven çekmeceleri. Şehre inerken, ava çıkarken, araba kullanırken takmak için eldivenler; gri, sarı, beyaz, süet, domuz derisi ve kış için içi kürklü olanlar. Ayrıca önemli günler için kadife eldivenler. Ve büyük bir törenle gömülenlerin cenazelerinde taktıkları yas eldivenleri. Sonra, frak ve silindir şapkayla kullandıkları güvercin grisi, yumuşak eldivenler. Fakat bunları hiçbir zaman takmaz, sadece asasını taşıyan krallar misali ellerinde taşırlardı. Ya işte, eldivenler.

Sonra örgülüler, bütün o kazaklar, kollu kolsuz, uzun, kısa, kalın, ince, her renk ve türde. Bazılarını akşamları üstlerine ceket almadan, sonbaharda gayet spor bir kılıkta şömine başında oturup pipo içerken giyiyorlardı. Uşak ateşe çam dalları atıyordu ki her şey mükemmel olsun; hani İngiliz dergilerinde lordun tatlı tatlı gülümseyerek şöminenin karşısında oturup pipo içtiği ve günlük likörünü çoktan yuvarlamış olduğu likör reklamları var ya, onun gibi.

Sonra, toy kuşu avında giydikleri ve kenarına tüy takılı Tirol şapkasıyla eşleştirdikleri krem rengi kazaklar. Kocamın ayrıca baharlık ve yazlık kazakları da vardı. Ve tabii kış sporları için renkli, kalın kazaklar. Ayrıca büroya giderken giydikleri, sonracığıma... Ay hepsini sayamayacağım.

Ve bütün bunların üstünde o kuru ot kokusu. Kocamın yatağına ilk girişimde burnuma, çok önceden, külotlarını ütüleyip iç çamaşırı dolabını düzenlediğim zamanlardan bildiğim bu sapıkça rafine koku gelmişti. O kadar mutluydum ki heyecan ve duygu

T.me/Cinciva

yoğunluğundan içim fena olmuştu. Biliyor musun, vücudunda da bu ot kokusu vardı, çünkü yine öyle kokan bir sabun kullanıyordu. Uşağın her sabah tıraştan sonra yüzüne sürdüğü kolonya da, saç losyonu da kuru ot kokuyordu. Bu çok hafif, esinti gibi bir kokuydu. Fakat yine de insanı heyecanlandırıyor, tahrik ediyordu. Onun yatağına ilk kez girdiğimde ve bana sarıldığında muhtemelen o yüzden içim fena olmuştu. O sırada karısıydım. Diğeri, yani ilk karısı gitmişti. Neden? O da bu kokuya, bu insana tahammül edemedi mi diyorsun? Bilmiyorum. Hiç kimse kadınlarla erkeklerin neden bir araya geldiğini ve neden ayrıldığını söyleyebilecek kadar zeki değildir. Tek bildiğim şu ki, kocamın yatağında geçirdiğim ilk gece bir insanın değil, suni bir kokunun yanında yatıyor gibiydim. O yüzden midem kalkmıştı; bu yabancılık hissi yüzünden. Sonra buna alıştım. Kocam benimle konuşurken ya da birbirimize sarılırken bir daha içim fena olmadı. İnsan her şeye alışıyor; mutluluğa ve zenginliğe bile.

Fakat gözlerinin parladığını ve zenginler arasında öğrendiklerimin ilgini çektiğini görsem de sana zenginlik hakkında her şeyi anlatmam mümkün değil. Evet, doğrusu ilginçti. İnsanların farklı yaşadıkları, farklı yiyip içtikleri, farklı doğdukları ve farklı öldükleri yabancı bir ülkeye yapılmış bir seyahat gibiydi.

Fakat yine de bu otelde, senin yanında her şey daha iyi. Sen bana daha yakın geliyorsun. Seninle ilgili ve senin etrafında olan her şeyin bildik bir yanı var. Evet, kokun da insana güven veriyor. Uygarlık dedikleri bu leş gibi kokan makine dünyasında insanlar artık koku alamıyorlar; adeta burunları körelmiş. Fakat ben hayvanlar arasında doğdum, dolayısıyla zenginlerde kalmayan koku alma duyusu bende doğuştan var. Efendilerim kendi kokularını bile alamaz olmuşlardı. Onları biraz da o yüzden hiç sevmedim. Sadece onlara hizmet ettim; önce mutfakta, ardından salonda, son olarak da yatakta. Daima sadece hizmet ettim. Fakat seni seviyorum, çünkü kokun bildik. Ver bakayım bir öpücük. Sağ ol.

Sana zenginlik hakkında her şeyi anlatamam, çünkü anlatırsam gece geçer, hem de bir gece değil binbir gece, tıpkı masaldaki gibi. Gecelerce, yıllarca anlatabilirim. O yüzden dolaplarında ve çekmecelerinde başka neler vardı, hiç girmek istemiyorum; kim bilir kaç kıyafet, tıpkı tiyatrodaki gibi her role, hayatın her anına ayrı kostüm... Saymakla bitmez. Ben sana en iyisi ruhlarında ne-

T.me/Cinciva

ler olduğunu anlatayım. Tabii eğer ilgini çekerse. Yok, evet, ilgini çekeceğini biliyorum. Dinle bak.

Bir süre sonra, odalarına ve dolaplarına yığdıkları o hazinelere ve cici bicilere gerçekte hiç ihtiyaç duymadıklarını anladım. Ara sıra bunların içinde biraz eşiniyorlardı ama aslında bu eşyaların kullanılabilecek olması ya da ne işe yaradıkları hiç umurlarında değildi. İhtiyarın da emektar bir karakter oyuncusununkine benzer bir gardırobu vardı. Fakat gecelikle yatıyor, pantolon askısı takıyor ve sabahları banyodan bir bıyık maşasıyla çıkıyordu; ayrıca arkasında küçük bir aynası olan, üstü briyantinli bir bıyık fırçası da vardı. Sabahları en sevdiği şey eski püskü bir gecelikle odasında dolanmaktı; oysa dolabında, hanımefendinin ona Noel'de ya da isim gününde hediye ettiği yarım düzine sabahlık, "dressing gown" asılıydı.

İhtiyar bazen homurdanır ama genel olarak çoğu şeyin değişmemesine uslu uslu razı gelirdi. Eşek yüküyle para kazanır, fabrikayı yönetir, kısmen kendi icat ettiği kısmen atalarından miras kalan role uyardı ama içten içe, yakınlardaki bir handa kuka oynamayı ve şarap soda içmeyi yüz kere tercih ederdi. Fakat zeki bir adamdı ve insanın sadece bir şeyler yaratmadığını, bir yandan da o şeyler tarafından yaratıldığını biliyordu. Şu herif, hani sanatçımsı olan, bir keresinde her şeyin altüst olduğunu söylemişti; ayrıca insan hiçbir zaman özgür değilmiş, çünkü yarattığının da esiri oluyormuş. Dolayısıyla, ihtiyar da fabrikayı ve zenginliği yaratmış ve bütün bunların ona mıhlandığı, hiçbirinden kaçış olmadığı gerçeğini kabullenmişti. O yüzden öğleden sonra kukaya gitmeyip milyonerler kulübünde suratını ekşiterek briç oynuyordu.

İhtiyarın asla unutamayacağım acı, alaycı bir zekâsı vardı. Sabahları gümüş bir tepside portakal suyunu götürdüğüm zaman İngilizce gazetesinden kafasını kaldırır, gözlüğünü alnına doğru iter ve miyop bir hareketle bardağı alırdı. Fakat bıyığının çevresinde, hiç güvenmediği bir ilacı yutan birinin alaycı sırıtışı olurdu. Ve yine aynı sırıtışla giyinirdi. Bıyığının çevresinde bir şey vardı. Çünkü bu adamın bıyığı Franz Joseph'inki[3] gibiydi, hani bilirsin ya, monarşi

3 1848-1916 yılları arasında hüküm süren Avusturya-Macaristan imparatoru. (ç. n.)

T.me/Cinciva

döneminin k.u.k[4] bıyığı. Adam her şeyiyle başka bir dünyadan gelmiş gibiydi; o gerçek barış zamanından, beyefendilerin hakiki beyefendi, hizmetçilerin hakiki hizmetçi oldukları devirden. O devirde büyük girişimciler buharlı makine ya da çağa uygun ocak üretirken, elli milyon insanı göz önünde bulundururlardı. İhtiyar böyle bir dünyadandı ve belli ki şimdinin yeni, mini dünyası ona dar geliyordu. Tabii bunu söylerken, küçük dünya savaşından sonraki dünyayı kastediyorum.

Alaycı alaycı sırıtıyor, bu hem kendini küçümseyen hem de dünyayla dalga geçen ifade bıyığının çevresinde görünür hale geliyordu. Bu ifade giyinirken, tenis oynarken, kahvaltıya otururken, hanımefendinin elini öperken ve nazik nazik sohbet ederken hep yüzündeydi. Daima her şeyi küçümsüyormuş gibi. Onda hoşuma giden şey buydu.

Evlerini tıklım tıkış doldurdukları bütün o ıvır zıvırın bir saplantı olduğunu anlamıştım. Sinir hastası olan birinin kendine engel olamayıp belli şeyler yapması, mesela günde elli kez ellerini yıkaması gibi. Onlar da bu giysileri, iç çamaşırlarını, eldivenleri ve kravatları aynı şekilde alıyorlardı. Evet, bak şimdi aklıma o kadar uğraştığım kravatlar geliverdi. Hepsini düzenlemem gerekiyordu. Eh, bir miktar kravatları da vardı hani! Dolapta renklerine göre ayrılmış kravatlar ve papyonlar asılı olmayan tek bir köşe yoktu. Muhtemelen morötesi kravatlar da vardı, olur mu olur.

Öte yandan hiç kimse benim kocamdan daha sade ve uyumlu giyinemezdi. Üzerinde hiçbir zaman dikkat çeken bir şey olmazdı. Onu hiçbir zaman bağıran bir kravatla göremezdin. Hani derler ya, tam bir burjuva gibi giyinirdi. Bir keresinde ihtiyarın alçak bir sesle oğluna şöyle dediğini duymuştum: "Şuna bak, tam bir toprak ağası." Kısa kürk ceket giymiş ve avcı şapkası takmış birini gösteriyordu. Burjuva olmayan, onların anlayışına göre burjuva olmayan –ki bu anlayış, daha alt sınıftan hiç kimseye borçlu ve daha üst sınıftan hiç kimseye tabi olmamaktı– herkesten uzak duruyorlardı. Kocam bir şekilde hep aynı şeyi giyiyordu: kalın, koyu gri kumaştan yapılmış bir takım elbise. Ve desensiz, koyu renk bir kravat. Tabii mevsime, evdeki ya da cemiyetteki vesileye göre başka bir şey giy-

4 *kaiserlich und königlich* (imparatorluk ve kraliyetle bağlantılı). Bu ifade, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu yetkilileri ve devlet kurumları için kullanılırdı. (ç. n.)

T.me/Cinciva

diği de oluyordu. Onun da üç düzine takım elbisesi, ayakkabısı ve bunlarla kullandığı bir yığın ıvır zıvırı vardı. Fakat onu gözümün önüne getirdiğimde –aslında çok seyrek aklıma geliyor, bazen onu rüyamda görüyorum, o zaman da bana bir şekilde öfkeyle bakıyor ama nedenini anlayamıyorum– daima o ciddi, koyu renk, kruvaze ceketli takım içinde görüyorum; sanki üniforması varmış gibi.

İhtiyar da daima göbeğini cömertçe örten demode bir ropdöşambr giyiyormuş izlenimi yaratıyordu. Gerçekte böyle değildi ama böyle olduğu sanılabilirdi. Kendilerinde, yaşam biçimlerinde ve çevrelerinde hiçbir şeyin sakin, kontrollü bir tarzdan sapmamasına çok dikkat ediyorlardı. Paranın ne olduğunu biliyorlardı; ta büyükbabadan zengindiler. Günümüzde sınıf atlayan ve en sevdikleri şey sabahları silindir şapkayla gıcır gıcır bir Amerikan arabasına binmek olan pespaye herifler gibi zengin olmayı öğrenmeye ihtiyaçları yoktu. Her şeyleri sakindi, kravatlarının rengi de. Sadece gizli saklı iç dünyalarında doymak bilmiyorlardı. Eksiksizlik; onların iptilası buydu. O yüzden dolaplarda sayısız giysi asılıydı; o bir sürü lüzumsuz ayakkabı, kravat ve külotun gerekçesi buydu. Kocamın modayla hiç alakası yoktu; zevkli olan ve olmayan her şey onun kanında mevcuttu. Öte yandan ihtiyar o kadar emin sayılmazdı; o görkemli bolluğa henüz tam anlamıyla hâkim değildi. Dolap kapağının iç kısmında, hangi mevsimde hangi takımla hangi kravatın takılacağını anlatan İngilizce bir kâğıt asılıydı. Mesela yağmurlu bir nisan gününde lacivert bir takımla açık mavi çizgili siyah bir kravat gibi... Zengin olmak çok zor.

Ben de zenginliğin ne olduğunu öğrenmek zorunda kaldım, üstelik bunu çalışkanlık ve saygıyla yaptım; köy okulunda din dersini öğrenen çocuklar gibi zenginliği hatmettim.

Sonra anladım ki gerçekten şu ya da bu giysiye, şu ya da bu kravata değil, başka bir şeye ihtiyaçları vardı: Eksiksizliğe. Onların tutkusu buydu. O yüzden, bu istekten ötürü her şeyin eksiksiz olması için çıldırıyorlardı. Görünüşe bakılırsa zenginlerin kaçıklığı bu. Onların giysilere değil, giysi koleksiyonuna ihtiyaçları var. Ve tek bir giysi koleksiyonu da yetmiyor. Evde daha fazla insan çalışıyorsa, daha fazla giysi koleksiyonu olması gerekiyor. Kullanım amacıyla değil, insanın sahip olduğu şeye sahip olması için.

Bak mesela bir gün villanın ikinci katında, büyük terasın üstünde, küçük bir balkonu olan, kapalı bir oda olduğunu keşfet-

T.me/Cinciva

tim. Hiç kullanılmayan bir oda. Burası vaktiyle çocuk odasıymış. Kocam çocukken o odada kalıyormuş. Odaya yıllarca bir tek evde çalışanlar girdi. Fakat biz de sadece yılda bir kez, temizlik için. Kocamın çocukluğuna ait olan her şey orada, indirilmiş panjurların ve kilitli kapının ardında uyuyordu. Tıpkı geçmiş zamanın eşya ve giysilerinin sergilendiği bir müzede olduğu gibi. O odaya ilk girdiğimde kalbim sıkışmıştı. Mevsim ilkbahardı ve orayı temizlemem gerekiyordu. Yer muşambası hâlâ ekşi ekşi dezenfektan kokuyordu; vaktiyle bir çocuğun yaşadığı ve karın ağrısından yakındığı bu hijyenik, küçük odadaki her şeyin üstüne o dezenfektan boca edilmişti. Beyaz duvara bir sanatçı renkli resimler yapmıştı; hayvanlar, masal karakterleri, Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler. Mobilyalar açık yeşile boyanmıştı, çocuk karyolası bir sanat eseri, bebek beşiği harikuladeydi ve çepeçevre duvarlarda eşsiz oyuncakların, pelüş ayıların, inşaat setlerinin, elektrikli tren raylarının, resimli kitapların durduğu raflar vardı; hepsi sergilerde olduğu gibi sıkı bir düzen içindeydi.

Dediğim gibi, bütün bunları görünce kalbim sıkıştı; hava almak için hemen pencereyi, sonra da panjurları açtım. Kocamın çocukken kaldığı odaya ilk kez girdiğimde hissettiklerimi ifade etmem mümkün değil. Sana yemin ederim, çocukluğumun çukurunu düşünmedim. Orası o kadar da kötü değildi; tamam, iyi de değildi ama... Farklıydı; gerçek olan her şey gibi. Çukur gerçekti. Yoksulluk bir çocuk için, hayatlarında gerçek yoksulluğu hiç tatmamış yetişkinlerin düşündükleri gibi değildir. Bir çocuk için yoksulluğun eğlenceli yanları da vardır; sadece sefalet anlamına gelmez. Çocuk, içinde azıp kudurabileceği, yuvarlanıp durabileceği çamurdan memnundur. Hem ellerini yıkamasına da gerek yoktur, zaten niye yıkayacak ki? Yoksulluk sadece yetişkinler için fenadır, hem de çok fena. Her şeyden daha fena; uyuz ya da kuşpalazı olmaktan bile. O odada dururken, kocamı kıskanıyor değildim. Çocukken bu steril odada yaşamak zorunda kaldığı için daha ziyade ona acıyordum. Burada, bu şekilde yetiştirilen bir insanın eksiksiz, tam bir insan olamayacağını hissediyordum. Ancak insana benzer bir şey olurdu. İçimdeki duygu buydu.

Orası, o çocuk odası da son derece mükemmeldi. Daha mükemmel olamazdı. Yine eksiksiz bir koleksiyon. Muhtemelen ruhlarının bir yerinde saplantılar koleksiyonunu da güzelce naftaline

T.me/Cinciva

koymuşlardı. Çünkü her şeyin gerekenden fazlasına sahiptiler; iki araba, iki gramofon, mutfakta iki buz makinesi, birkaç radyo, birkaç dürbün; bir tanesi tiyatroya giderken yanlarına aldıkları, harikulade mineli, kılıflı, bir tanesi at yarışlarına götürdükleri çifte dürbün, bir tanesi de okyanus buharlısının güvertesinde güneşin batışına hayran olmak için boyunlarına astıkları. Hayretler içinde dağların tepesine bakmak üzere fazladan bir dürbünleri de olabilir; ayrıca belki bir tane sabah için, bir tane akşam için, bir tane uçan kuşları izlemek için... Eksiksizlik daha eksiksiz olsun diye her şeyi satın alıyorlardı.

Onları uşak tıraş ediyordu ama ayrıca kocamın kendi banyosunda yarım düzine tıraş bıçağı vardı; yeni ve en yeni modeller. Ayrıca süet bir kılıf içinde, menşei İsveç, Amerika ve İngiltere olan bir sürü ustura; ki kendisi asla usturayla tıraş olmazdı. Aynısı çakmaklar için de geçerliydi. Kocam çakmak üstüne çakmak alıp bir çekmeceye atıyor, onlar orada kendi kendine paslanıyordu, çünkü aslında bildiğimiz kibrit kullanmayı her zaman tercih ederdi. Bir gün elektrikli bir tıraş makinesiyle eve geldi ama ona da bir daha elini sürmedi. Gramofon için plak aldığında daima seri halinde olması gerekiyordu; büyük bir bestecinin toplu eserleri, bütün Wagner ya da bütün Bach, her yorumuyla. Önemli olan, eksiksiz bütün Bach'ın dolapta olmasıydı; anlıyor musun?

Ve kitaplar. Kitapçı onların kitap almaya karar vermelerini bile beklemeden bütün yeni çıkanları eve gönderiyor, o kitapları belki bir kez şöyle bir karıştırdıklarını da herhalde tahmin ediyordu. Uşağın vazifesi, sayfa kenarlarını kesmek ve bu okunmamış kitapları raflara dizmekti. Gerçi okudukları da oluyordu; kuşkusuz kitap okuyorlardı. İhtiyar inceleme araştırma kitapları ve seyahatnameler okuyordu. Kocam çok donanımlıydı ve şiir bile okurdu. Fakat kitapçının onlara nezaket kisvesi altında kakaladığı o bir sürü kitabı hiçbir insan okuyamazdı, buna ömür yetmezdi. Yine de kitapları geri göndermiyor, bunu yapamayacakları hissine kapılıyorlardı, çünkü edebiyatı desteklemek gerekiyordu. Buna ek olarak sürekli bir huzursuzluk: Ya kitap sıraları eksiksiz değilse ya da Tanrı korusun, bir yerlerde, Berlin'den yeni getirttikleri romandan daha güzel bir roman varsa? Eve bir serinin parçası olmayan, değersiz bir numune olan herhangi bir nesne girecek diye mütemadiyen korku içindeydiler.

T.me/Cinciva

Onlarda her şey tam, her şey eksiksizdi. Hayatları hariç.

Hayatlarında ne mi eksikti? Huzur. Tek bir huzurlu anları yoktu. Çok kesin bir zaman planına göre yaşadıkları, evlerinde ve hayatlarında derin bir sessizlik hüküm sürdüğü halde. Asla yüksek sesle konuşulmazdı. Asla beklenmedik bir şey olmazdı. Her şey hesaplanır, öngörülürdü; ekonominin hali, kızamık, hava durumu, hayatın, hatta ölümün bütün dönemeçleri. Buna rağmen hiçbir zaman huzurlu değillerdi. Belki bir gün bu kadar ölçüp biçerek yaşamamaya karar verselerdi, huzura kavuşurlardı. Fakat bunun için gereken yüreklilik onlarda yoktu. Belli ki zaman planı yapmadan ve mecburiyetlere aldırmadan, keyfince günü yaşamak cesaret istiyor. Sadece her anı, her dakikayı yaşamak ve hiçbir şey beklememek. Sadece var olmak. Eh, en azından onlar bunu başaramıyorlardı. Sabah yataktan kalkışları, bütün sarayın ağzını çalkalayışını izlediği eski devir kralları gibi haşmetliydi. Kahvaltı edişlerinde öyle bir teklif tekellüf vardı ki, Papa'nın burada, Roma'da, tavanı çıplak figürlerle bezeli şapelde[5] yönettiği ayini andırıyordu. Geçenlerde oradaydım ve eski efendilerimin sabah seremonisi aklıma geldi.

O törensi kahvaltının ardından, fayda sağlayan hayatlarına yöneliyorlardı. Akşama kadar birinci kalite makineler üretiyor ve hepsini satıyorlardı. Sonra yeni makineler buluyorlardı. Ve bu arada görüşmeler yapıyorlardı. Bütün gün faydalı, donanımlı, düzenli ve düzgün olduktan sonra yorgun argın eve dönüyorlardı. Bu korkunç yorucu bir şeydir. Sen sanatçısın; insanın daha sabahın köründe, gece yarısına kadar ne yapacağını bilmesinin ne kadar yorucu olduğunu bilmezsin. Sen sadece sanatçı doğanın getirdiği gibi yaşıyor ve davulun başına oturduğunda, kendini sanatına ve ritmine kaptırdığında, saksafoncu coşunca sen de ona davulda cevap vermek için bagetleri havaya fırlattığında aklında ne olacağını bilmiyorsun. Sen sanatçısın, içinden geldiği gibi hareket ediyorsun. Oysa onlar, yani eski efendilerim, onlar farklıydılar. Yarattıkları şeyi dişleri ve pençeleriyle savunuyorlardı. Ve sadece fabrikada değil, kahvaltıda ve öğle yemeğinde de bir şey yaratıyorlardı. Adabımuaşeret dedikleri şeyi yaratıyorlardı; sadece gülümserken ya da gizlice burunlarını silerken bile. İşle ve görgü kurallarıyla, bütün hayatlarıyla yarattık-

5 Sistina Şapeli. (ç. n.)

T.me/Cinciva

ları şeyi muhafaza etmek onlar için çok önemliydi; evet, muhafaza etmek, yaratmaktan daha önemliydi.

Aynı anda birkaç hayat yaşıyor gibiydiler. Aynı anda babaların ve oğulların hayatını. Ayrı ayrı, biricik, bir daha geri gelmeyecek kişilikler değil, tek bir aile yerine genel olarak aile, burjuva aile tarafından yaşanan uzun hayatta bir hamle gibiydiler. O yüzden fotoğrafların, grup fotoğraflarının sanki ünlü resimlermiş gibi üstüne titriyorlardı. Büyükanneyle büyükbabanın düğün fotoğrafı. İflas etmiş amcanın redingotla ya da kafasında hasır şapkayla fotoğrafı. Mutlu ya da mutsuz, her halükârda gülümseyen bir teyzenin güneş şemsiyesi ve tüllü şapkayla fotoğrafı. Bütün bunlar bizzat oydu: yavaş yavaş gelişen ve yavaş yavaş yok olup giden, adı burjuva aile olan bir zat. Bu bana çok yabancıydı. Benim için aile bir gereklilik, bir zorunluluktu. Onlar içinse bir görevdi.

İşte böyleydiler. Ve uzak geleceğe bakıp uzun vadeli hesaplar yaptıkları için de asla huzurlu olamıyorlardı. Sadece anı yaşayan huzurlu olur. Tıpkı sadece Tanrı'ya inanmayan ateistin ölümden korkmaması gibi. Ne homurdanıyorsun? Yaa, demek Tanrı'ya inanıyorsun, hem de nasıl... Ben şimdiye kadar, ölümden korkmadığından emin olduğum tek bir insan gördüm. Evet, o sanatçımsı adam. Tanrı'ya inanmıyor ve o nedenle hiçbir şeyden korkmuyordu; ne ölümden ne hayattan. İnançlı insanlar ölümden müthiş korkar, dinlerin vaat ettiği her şeye sımsıkı tutunurlar, çünkü ölümden sonra hayat ve ödeşme olduğuna inanırlar. Öte yandan sanatçımsı adamın korkusu yoktu. Eğer Tanrı varsa, insana sonsuz hayat verecek kadar zalim olamayacağını söylerdi. E tabii, bu sözümona sanatçıların hepsi biraz deli. Fakat burjuvalar ölümden korkuyorlardı; aynı şekilde hayattan da. O yüzden inançlı, tutumlu ve ölçülüydüler. Korktukları için.

Yüzündeki ifadeye bakılırsa bunu anlamıyorsun. Onlar da belki akıllarıyla anladılar ama kalpleriyle anlamadılar. Kalpleri sonsuz bir huzursuzluk içindeydi. Bütün o hesaplılığın, planlılığın, düzenliliğin hiçbir işe yaramamasından ve günün birinde bir şeyin bitmesinden korkuyorlardı. Neydi o şey? Aile mi? Fabrika mı? Servet mi? Hayır; bu insanlar korkularının o kadar basit olmadığını biliyorlardı. Günün birinde bitkin düşüp bütün bunları bir arada tutamaz hale gelmekten korkuyorlardı. Şu bizim eski külüstürü nesi bozuk baksın diye götürdüğümüz usta ne demişti, hatırla.

T.me/Cinciva

Arabanın çalıştığını, motorda sorun olmadığını, sadece arabada metal yorgunluğu olduğunu söylemişti. İşte benim efendilerim de bundan korkuyorlardı, metal yorgunluğundan, bütün her şeyi bir arada tutamamaktan ve sonra kültürlerinin yok olmasından.

Evet, artık bırakıyorum. Zaten bunun sonu gelmez. Düşünsene, belgeleri, hisse senetlerini ve mücevherleri muhafaza ettikleri çekmecelerinde ve kasalarında kim bilir başka ne sırlar vardı. Omuz mu silktin? Fakat canımın içi, tatlım, bu işler biz proleterlerin düşündüğü gibi değildir. Zenginler çok tuhaftırlar. Muhtemelen ruhlarında da bir şeyleri muhafaza ettikleri bir bölme vardı. Bu görünmez kasanın anahtarını çalmak, içinde ne olduğunu görmek isterdim. Zenginler, ellerinden her şey alınsa da bir şekilde zengin kalıyorlar. Kuşatmadan sonra sürüne sürüne sığınaklardan çıkan zenginler gördüm, kimi Hıristiyan, kimi Yahudi, bir şekilde sapasağlam kurtulanlar ve hepsinin donuna kadar her şeyleri alınmış, evleri bombalanmış, dükkânları yakılıp yıkılmıştı, savaşta ve sonraki dönemde; işte bu tamamen batmış zenginler birkaç ay sonra yine villalarda yaşıyorlar, kadınlar mavi tilki kürkleri ve dekoltelerinde çiçeklerle Café Gerbeaud'da oturuyorlardı. Bunu nasıl becerdiler? Hiçbir fikrim yok. Fakat kesin olan şu ki, aynen savaştan önceki gibi yaşıyorlardı. Yemek ve giyim konusundaki talepleriyle aynen o şekilde. Ve yurtdışına ilk tren kalkarken, Rus saha komutanlığından seyahat izni almış olan bu insanlar, onları Zürih ya da Paris'e alışverişe götürecek olan yataklı vagonda sadece üst ranzanın boş olmasından yakınıyorlardı. Anlıyor musun? Belli ki zengin olmak, hastalık ya da sağlık gibi bir durum. İnsan zenginse tuhaf bir biçimde hep zengin kalıyor; zengin değilse de çuvalla parası olsa yine hakiki bir zengin olamıyor. Görünüşe bakılırsa insanın gerçekten zengin olduğuna inanması da gerekiyor. Tıpkı azizlerin ya da devrimcilerin, farklı olduklarına inanmaları gibi. Ve vicdan azabı çekmeden zengin olmak gerekiyor, başka türlüsü mümkün değil. Biftek yiyip şampanya içerken gözlerini devirerek yoksulları düşünen sahte zengin en sonunda kısa çöpü çeker; çünkü dürüst ve bütün inancıyla zengin değil, ödlek ve sinsidir. İnsafsızca zengin olmak gerek. Hayırseverlik yapabilirsin ama bu sadece bir incir yaprağıdır. Dinle sevgilim. Bir gün artık ben olmadığımda, bana kalandan daha fazla mücevhere sahip bir kadınla karşılaşırsan, umarım o zaman duygusal hareket etmezsin.

T.me/Cinciva

Bana kızma. Ne düşünüyorsam onu söylüyorum. Ver o güzel sanatçı elini de kalbime bastırayım. Bak, hissediyor musun? Senin için, proleter için atıyor. İşte görüyorsun.

Zeki bir kız olmam ve zenginliğin ıcığını cıcığını ezbere öğrenmem yetti. Uzun süre onların yanında hizmetçiydim ve sırrı öğrendim. Fakat sonra günün birinde onları yüzüstü bıraktım, çünkü beklemekten usanmıştım. Neyi mi bekliyordum? E işte kocamın bana heves etmesini. Ne bakıyorsun? Sağlam bekledim; hile ve güçle.

Evet, bak o fotoğrafa, iyi bak. Onu henüz hizmetçiyken, kocam ilk karısıyla yaşarken fotoğrafçıdan parayla aldığım için sakladım.

Yastığını düzelteyim de rahat rahat uzan. Şöyle güzelce yayıl. Bana geldiğin zaman daima dinlenmelisin canım sevgilim. Burada kendini rahat hissetmeni istiyorum. Barda davul çalarak yaptığın iş yeterince yorucu. Burada, benim yatağımda beni sevmekten ve dinlenmekten başka bir şey yapmamalısın.

Bunları kocama da söyledim mi diye soruyorsun ha? Hayır, canımın içi. Benim yatağımda yatarken kendini rahat hissetmesini istemiyordum. Sorun da tam olarak buydu. Benim yanımda kendini rahat hissetmesine karar vermek bir şekilde içimden gelmiyordu. Zavallı adam gerçekten her şeyi yaptığı, her bedeli ödediği halde. Ailesiyle, sosyal çevresiyle, alışkanlıklarıyla bağını koparmıştı. Tam anlamıyla bana göç etmişti; iflas edip denizaşırı ülkelere gitmek üzere yolculuğa çıkan bir centilmen gibi. Belki tam da bu yüzden onunla hiçbir zaman huzur içinde yaşayamadım, çünkü benim yanımdayken evinde değildi. Benimle her zaman, baharatlı bir sıcağı olan, ilginç Brezilya'ya göç edip orada yerli kadının tekiyle evlenen biri gibi yaşadı. Ve o yabancı dünyada kendi kendine, oraya nasıl düştüğünü soran biri gibi. Yerli kadının yanında başka bir şey düşünüyordu. Vatanını mı? Belki. İşte benim sinirime dokunan da buydu. O yüzden benimle beraberken fazla rahat etmesini istemiyordum; ne sofrada, ne de yatakta.

Düşündüğü nasıl bir vatandı? İlk karısı mı? Sanmıyorum. Biliyor musun, o tür bir vatan, yani gerçek vatan, hiçbir haritada yer almıyor. Ve içinde çok fazla şey var. Sadece güzel ve iyi değil, aynı zamanda çirkin ve kötü şeyler. Bu dersi şimdi biz de öğreni-

T.me/Cinciva

yoruz; ne de olsa vatanımız yok. Bir gün ziyaret için ya da başka bir şekilde eve dönersek, tekrar bir vatanımız olacağını sanma. Elbet bir tekrar buluşma sevinci ve duygulanma olacak, kiminin yüreği hoplayacak, kimi çalım atacak, yabancı pasaportu ve seyahat çeklerini cebinden çat diye çıkaracak. Fakat uzaklarda düşünülen vatan bir daha asla olmayacak. Zala'yı rüyanda görüyor musun? Ben de bazen Nyírség'i görüyorum ama her gördüğümde baş ağrısıyla uyanıyorum. Görünüşe bakılırsa vatan sadece bir muhit, bir şehir, bir ev ve insanlar değil, aynı zamanda bir duygu. Ne dedin? Ebedi duygular var mıdır diye mi soruyorsun? Hayır sevgilim, buna inanmıyorum. Sana taptığımı biliyorsun ama beni aldattığın ya da sırra kadem bastığın için –ama bu imkânsız, öyle değil mi?– bir gün gelir de tapmaz olursam, evet, eğer böyle olursa, sakın seni tekrar gördüğümde zayıflık edeceğimi sanma. Dostça iki çift laf ederiz ama *bu konuda* değil, çünkü *bu konu* kapanmıştır, geçmiş olsun, amin. Üzülme. Vatan hayatta yalnız bir kez olur; tıpkı aşk, gerçek aşk gibi. Ve vatan da gelip geçer; gerçek aşkın gelip geçtiği gibi. Doğru olan da budur; yoksa hiç dayanılmazdı.

Kocamın ilk karısı, ah evet, zarif ve kibar bir kadındı. Çok güzel, çok disiplinliydi. Onda en çok bunu kıskanırdım; disiplinini. Bence insan bunu öğrenemez, bununla doğar. Belki de zenginlerin böylesine saygıyla yerine getirdikleri, disiplinden başka bir şey değildir. Kadının vücudunun her bir hücresi disiplinliydi. Bu yüzden ondan nefret ediyordum ve kocam da bunu biliyordu. İlk karısı donanımlı, disiplinliydi ve kocam onu günün birinde tam da bu yüzden bırakmıştı, çünkü bundan bıkmıştı. Ben onun için sadece bir eş değil, büyük bir sınav, bir macera, vahşi bir hayvan ve aynı zamanda bir av arkadaşı, gem vurulamayan ve izin verilmeyendim. Kim bilir... Bir konyak alayım; üç yıldızlıdan istersin, değil mi? Konuşup durmak beni susattı.

İç tatlım. Evet, ben de oradan içeceğim, dudaklarımı bardakta tam senin dudaklarının değdiği yere dayayacağım. Ne harika, ne romantik şeyler geliyor aklına. Böyle buluşların karşısında ağlayacak gibi oluyorum. Bunu nasıl yapıyorsun? Tamam canım, belki de çok yeni bir fikir değildir, başka âşıkların da aklına gelmiş olabilir ama yine de benim için büyük bir hediye.

Oh, senden sonra ben içtim. Bak işte kocam bana hiçbir zaman böyle romantik jestler yapmazdı. Hiçbir zaman birbirimizin göz-

T.me/Cinciva

lerinin içine bakarak aynı bardaktan içmedik. O beni sevindirmek istediği zaman daha ziyade yüzük alırdı. Evet, mesela şu geçenlerde senin çok hoşuna giden firuze taşlı yüzük. Can sıkıcının biriydi işte. Ne diyorsun canımın içi? Peki, onu sana veririm, sen de o süper mücevher eksperine değer biçtirirsin. Her şey senin istediğin gibi olmalı.

Zenginleri anlatmaya devam edeyim mi? Onlarla ilgili her şeyi anlatmak mümkün değil. Yıllarca aralarında uyurgezer gibi yaşadım. Şaşkın ve sersemlemiş bir halde. Onlarla konuşurken ya da susarken veya bir şeyi elime alırken neyi yanlış yapacağımı hiçbir zaman bilmiyordum. Bana bağırmıyorlardı, yok canım. Daha ziyade, tahammül ve şefkatle öğretiyorlardı; tıpkı maymununa omzuna sıçramayı ve orada marifetini sergilemeyi öğreten bizim şu sokak şarkıcısı gibi. Fakat bir yandan da ne yürüyebilen ne de herhangi bir şeyi doğru dürüst yapabilen bir sakata öğretir gibi öğretiyorlardı. Çünkü ben onların yanına geldiğimde tam da buydum; bir sakat. Hiçbir şey yapamıyordum. Ne onların anladığı anlamda yürüyebiliyor, ne selam verebiliyor, ne konuşabiliyordum; yemek yiyişimden bahsetmiyorum bile. Nasıl düzgün yemek yendiği konusunda kara cahildim. Sanırım o zamanlar şöyle gerçekten kasıtlı ve fesat bir biçimde susmayı bile beceremiyordum. Sadece çenemi tutuyordum. Fakat sonraları, bana öğrettikleri bütün dersleri sırayla öğrendim. Hızla ve azimle öğrendim. En sonunda, bu kadar çabuk ve bu kadar fazla şey öğrenmeme şaştılar. O kadar şaştılar ki, nefesleri kesildi. Kendimi övmek istemiyorum ama sanırım günün birinde sınavı verdiğimde afalladılar.

Mesela mozole sınavı. Ah yüce Tanrım, o mozole. Bak şimdi, şöyle bir durum vardı ki herkes efendilerden bir şeyler çalıyordu. Aşçı kadın alışveriş parasından tırtıklıyor, uşak şarap ve puro satıcılarına yüksek fiyattan fatura kestiriyor, şoför benzin çalıp satıyordu. Bütün bunlar doğaldı, efendiler bunu biliyorlardı, evin düzeninin bir parçasıydı. Bense çalmıyordum, çünkü ortalık hizmetçisiydim ve çalacak bir şey bulamıyordum. Fakat sonradan, hanımefendi olduktan sonra, alt rütbelerdeyken mutfakta gördüğüm her şey aklıma geldi ve mozole, karşı koyamayacağım bir teşebbüstü.

Günün birinde kocamın, bu hakiki centilmenin aklına birdenbire hayatın eksiksiz olmadığı, ailenin Buda Mezarlığı'nda bir anıt mezarı bulunmadığı gelivermişti. Annesiyle babası, ihtiyar hanıme-

T.me/Cinciva

fendiyle ihtiyar beyefendi demode ölülerdi; sıradan mermer mezar taşlarının altında toza dönüşüyorlardı, anıt mezarda değil. Bu ihmal aklına gelince kocamın çok morali bozuldu. Fakat sonra harekete geçti ve deli gibi sağa sola koşturmaya başladık. Benim vazifem, ihtiyarlara güzel bir anıt mezar yapılması için mezar planlamacısı ve mermer ustasıyla görüşmekti. O zamanlar birkaç arabamız, kış için şehirde bir dairemiz, yeşillikler içinde müstakil bir evimiz ve Balaton Gölü yakınlarında, bir trampa işinden kocama kalan arazinin ortasında küçük bir şatomuz vardı. Ev eksikliğinden yakınamazdık.

Fakat işte bir anıt mezarımız yoktu. Bu rahatsız edici eksikliği telafi için acele ediyorduk. Tabii bu işi sıradan bir mimara veremezdik. Kocam şehrin en iyi anıt mezar uzmanlarını bulana kadar araştırdı. İngiltere ve İtalya'dan projeler, kalın, parlak kâğıtlı kitaplar getirttik. Anıt mezar uzmanlığı literatürünün ne kadar zengin olduğuna inanamazsın. Çünkü öyle palas pandıras ölmeyi ve gömülmeyi herkes bilir. Fakat işte beyefendiler farklı yaşar ve farklı ölürler. Böylece biz de uzmanların yardımıyla bir model seçtik ve harikulade, havadar, geniş, kuru, kubbeli bir anıt mezar yaptırdık. Mezarı ilk kez içeriden gördüğümde ağladım, çünkü aklıma Nyírség'deki çukur gelmişti. Eh, anıt mezarda daha fazla yer vardı. Her ihtimale karşı altı kişilik yer hesaplamışlardı; ihtiyarlar, kocam ve üç kişi için daha, kim bilir kimin için, belki de ölü ziyaretçiler için, demek istiyorum ki, biri ziyaret sırasında ölüverir de hemen defnedilmesi gerekirse diye. Fazladan yapılmış üç mezar yerine bakıp kocama, onların yeraltı mezarlığına girmektense köpekler tarafından şöyle üstünkörü gömülmeyi tercih ettiğimi söyledim. Nasıl güldü, görmeliydin.

Kısacası bütün ihtimallere hazırlıklıydık. Elbette yeraltı mezarlığında elektrik ışığı da vardı; iki çeşit, mavi ve beyaz. Her şey tamamlandıktan sonra, bu lüks ölü ikametgâhını kutsaması için rahibi çağırdık. Hiçbir şey eksik değildi hayatım. Ne girişin üzerinde altın rengi harfler, ne de sade ve küçük yerleştirilmiş aile asalet arması, anladın değil mi, hani şu külotlarının üstündeki. Ayrıca mezarın önünde çiçeklerle bezeli, üstü kemerli bir hol, ölmeden önce biraz oturmak isterlerse diye ziyaretçiler için mermer bank konulmuş bir tür antre vardı. İşlemelerle süslü demir bir kapı, ihtiyarların yerleştirildiği alana açılıyordu. Bu birkaç yıllık düşünülmüş bir anıt mezar değildi; her ne kadar şimdi zenginler mezarlarından

T.me/Cinciva

bile atılıyor olsalar da, bu mezar kıyamet gününe kadar, trompetlerin sesiyle soylu bedenlerin mozolelerinden çıkıp gezinecekleri güne kadar olan zaman için tasarlanmıştı. Anıt mezardan sekiz bin pengő kazandım; mimardan daha fazlasını koparmaya imkân yoktu. Bankada bir cari hesabım vardı, bu küçük fazladan kazancımı aptal gibi oraya yatırdım ve kocam bir gün tesadüfen, bankanın bana mütevazı birikimimdeki artış konusunda bilgi veren mektubunu buldu. Hayır, hiçbir şey söylemedi, ne münasebet! Tabii ki söylemedi. Fakat bunun kafasını kurcaladığı yüzünden anlaşılıyordu. Aile üyelerinden hiçbirinin anıt mezardan kazanç sağlamaması gerektiğini düşünüyordu. Anlıyor musun? Ben de anlamıyorum; bugün hâlâ anlamış değilim. Bunu sadece, zenginlerin ne kadar tuhaf olduklarını gör diye anlatıyorum.

Sana bir şey daha anlatayım. Her şeye alıştım, hiç kapris yapmadan her şeye katlandım. Fakat bir alışkanlıkları vardı ki ona katlanamıyordum. Bugün hâlâ aklıma geldiğinde fenalaşır gibi oluyorum. Katlanamıyorum, işte o kadar! Son yıllarda epey bir şey yaşadım ve dersler henüz bitmedi. Fakat artık hiç itiraz etmeden her şeye katlanıyorum. Göreceksin, en sonunda yaşlanmayı bile kabulleneceğim. Fakat o alışkanlığa katlanamıyordum. Aklıma geldiğinde öfkeden ateş basıyor.

Yatak meselesini mi düşündün? Evet ama düşündüğün gibi değil. Yatakla bağlantılı bir şey ama farklı. Konu, bunların gecelikleri ve pijamalarıydı.

Gördüğüm kadarıyla anlamadın. Açıklaması da kolay değil. Bak şimdi, o evde renkli tuvalet kâğıdından İsviçreli pedikürcüye kadar her şeye hayrandım, her şey beni etkiliyordu. Bu kadar sıradışı insanların sıradan bir düzende yemek yiyememelerini de anlıyordum. Onlara farklı şekilde servis yapılmasını, belki de sindirim sistemleri farklı olduğu için farklı yemekler pişirilmesini... Sindirim meselesini çok iyi bilmiyorum ama her halükârda biz sıradan insanlarınkinden farklı işliyordu. Devamlı birtakım müshiller alıyor, gizemli lavmanlar yaptırıyorlardı. Her şey son derece esrarengizdi.

Dolayısıyla tek yapabildiğim hayret etmekti; bazen ağzım bir karış açık, bazen tüylerim diken diken... Belli ki kültür sadece müzede değil, bu tür insanların banyolarında ve onlar için yemek yapılan mutfakta da oluyor. Kuşatma sırasında sığınakta bile farklı yaşadılar; ister inan ister inanma. Çünkü herkes sadece fasulye ve

T.me/Cinciva

bezelyeyle beslenirken, bu insanlar ithal konserveler, Strazburg'dan gelme kaz ciğeri filan açıyorlardı. Sığınakta üç hafta boyunca gözümün önünde bir kadın, Ruslardan kaçıp batıya giden eski bir bakanın orada kalan karısı, bombaların altında hâlâ zayıflamak için rejim yapıyordu. Formuna özen gösteriyor, İtalyan zeytinyağında kösele gibi görünen, enfes bir şey cızırdatıyordu, çünkü insanların o korku ve şaşkınlık içinde tıkındıkları bütün o şeyler yüzünden kilo almaktan korkuyordu. Bu her aklıma geldiğinde ister istemez kültürün ne acayip bir şey olduğunu düşünüyorum.

Burada, Roma'nın her tarafında harikulade heykeller, resimler, değerli kumaşlar var; tıpkı bizim eskicilerde geçmiş dünyanın bütün çöpünün olması gibi. Fakat belki de bu bir sürü güzel şey sadece kültürün bir bölümü. Belki de zenginlerin, sanki onlar dişleri ve mideleriyle beslenmiyorlarmış, sanki onların karaciğeri için özel bir çorba, kalpleri için özel bir et, safra keseleri için özel bir salata, pankreasları için kuru üzümlü bir hamur tatlısı yapılması gerekiyormuş gibi doktor tarafından hazırlanan bir listedeki karmaşık tariflere göre, tereyağlı ve zeytinyağlı yemekler hazırlatmaları da kültür. Yemekten sonra da o esrarengiz sindirim sistemleriyle sessiz sedasız sindirime çekiliyorlardı. Bu da kültürdü. Ben bunu anladım ve bütün kalbimle tasvip ettim. Fakat bu gecelik ve pijama işini asla anlayamadım. Ve asla kabullenemedim. Bunu kim icat ettiyse Tanrı cezasını versin!

Sabırsızlanma, anlatıyorum işte. Geceliğin katlanıp yatağın üstüne konulması gerekiyordu; katlamak için de alt kısım sırta doğru kıvrılıp kollar açık bırakılıyordu. Anladın mı? Böylece gecelik ya da pijama üstü, yüzünü yere eğip kollarını açarak dilenen bir Araba benziyordu. Neden böyle olmasını tercih ettiklerini bilmiyorum. Belki de pijamayı daha rahat, bir hareket daha az yaparak giymek için; sadece arkadan içine giriyorlardı ve gecelik üstlerine oturuveriyordu, istirahate çekilmeden önce onu çekiştirip durmakla uğraşmalarına gerek kalmıyordu. Fakat bu abartılı tedbir beni ölümüne sinirlendiriyordu. Bu kaçıklığa tahammül edemiyordum. Yataklarını yapıp geceliklerini uşağın öğrettiği gibi hazırlarken daima öfke ve tiksintiden ellerim titriyordu.

Görüyorsun ya, insanoğlu bir acayip. Dünyaya zengin gelmemiş olsa bile. Herkes bir gün kafayı sıyırıyor, bir gün bir şey herkesin canına tak ediyor. Uzun süre her şeye katlanan, korkuyla karı-

T.me/Cinciva

şık bir saygı ve çaresizlik içinde dünyayı olduğu gibi kabul eden yoksulun bile. Benim için o an, akşam onların o evcilleştirilmiş geceliklerini hazırlamak zorunda kaldığım andı; insanların, tek tek kişilerin ya da halkların nasıl olup da günün birinde, bunun böyle gitmeyeceğini, bir şeylerin değiştirilmesi gerektiğini haykırmaya başladıklarını birdenbire anlamıştım. Sonra da sokağa dökülüp her şeyi paramparça ediyorlar ama bu sadece tiyatro. Biliyorsun asıl devrim daha önce gerçekleşiyor; sessizce, insanların içinde. Bana öyle bel bel bakma güzelim.

Saçma sapan konuşuyor olabilirim. Fakat insanların yaptıkları ya da söyledikleri her şeyde anlam aramaya gerek yok. Sence şu anda burada, bu yatakta seninle yatmam makul ve mantıklı mı? Anlamıyor musun canımın içi? Olsun. Sus ve beni sev. Bizim aramızdaki mantık bu.

İşte gecelik meselesi buydu. Bunu yaptıkları için onlardan nefret ediyordum. Fakat elimden ne gelirdi? Onlar daha güçlüydü. Daha yüksektekilerden nefret edebilir ya da onlara bayılabilirsin ama ne olursa olsun onları inkâr edemezsin. Bir süre onlara bayıldım. Sonra onlardan korkmaya başladım. Sonra da nefret ettim. O kadar nefret ettim ki, zengin biri olarak aralarına karıştım, giysilerini giydim, yattıkları yataklarda yattım, formuma özen göstermeye başladım ve en sonunda müshil bile aldım. Onlardan, onlar zengin ben yoksulum diye nefret etmiyordum; beni yanlış anlama. Artık birinin bu yoksul-zengin hikâyesini anlamasını istiyorum.

Çünkü gazetelerde ve halk buluşmalarında bu konuda o kadar çok yazılıp çiziliyor, konuşuluyor ki... Evet, hatta geçenlerde haftalık programa baktığımda anladığım kadarıyla sinemada bile konu bu. Herkes bundan bahsediyor; bu insanların nesi var hiç anlamıyorum. Muhtemelen genel olarak kendilerini rahat hissetmiyor, o yüzden de devamlı zenginlerden ve yoksullardan, Amerikalılardan ve Ruslardan bahsediyorlar. Ben bunu hiç anlamıyorum. En sonunda büyük bir devrim olacağı, Rusların ve genel olarak yoksulların kazanacağı da söyleniyor. Fakat geçenlerde barda kibar bir adam –sanırım takma dişlerinin arasında bile eroin sakladığı söylenen bir Güney Amerikalıydı– bunun bir yanılgı olduğunu ve Amerikalıların kazanacağını, çünkü onların daha fazla parası olduğunu söyledi.

Bu beni düşündürdü. Sizin saksafoncu da en sonunda toprağa dev bir çukur kazıp içini atom bombalarıyla dolduranın Amerikalı-

T.me/Cinciva

lar olacağını söylemişti; şu anda başkan olan o gözlüklü, ufak tefek tip de bir kibrit çakacak, bombalardan birinin ipini tutuşturacak, böylece her şey havaya uçacakmış. İnsan bunu duyunca ilk başta bu ne saçmalık, diye düşünüyor. Fakat ben artık böyle şeylere gülemiyorum. Kısa süre öncesine kadar böyle saçma görünüp sonra gerçeğe dönüşen çok şey gördüm. Hatta genel olarak bana öyle geliyor ki, insanların konuştukları saçmalık ne kadar büyükse, bir gün gerçekleşeceğinden o kadar emin olabilirsin.

Tamam canım, bu her zaman da doğru değil. Mesela bizim Budapeşte'de insanların savaşın sonunda zırvaladıkları şeyi hiç unutmayacağım. Bir gün Almanlar Buda'da Tuna kıyısını toplarla doldurdular. Buda'daki bütün o kestane ağaçları sıralı, güzel Tuna kıyısı boyunca asfaltı kırıp köprülerin girişine kazdıkları çukurlara dev toplar ve ağır makineli silahlar yerleştirdiler. İnsanlar bütün bunlara suratlarını ekşiterek bakıyorlardı ama arada bazı sivri zekâlılar, Budapeşte'de kuşatma olmayacağını, bu bir sürü tüyler ürpertici silahın, köprülerin girişindeki büyük topların, köprü ayaklarındaki patlayıcıların, hepsinin sadece kandırmaca olduğunu, Almanların Rusları yanıltmak istediklerini ama gerçekte savaşmayı düşünmediklerini iddia ediyorlardı. Böyle şeyler söyleniyordu. Eh, yanıltma manevrasının işe yaramadığı kesin. Günün birinde Ruslar Tuna kıyısına çıktılar ve toplar da dahil olmak üzere her şeyi ezip geçtiler. O yüzden, Güney Amerikalıyla saksafoncunun söyledikleri şey doğru olmayabilir ama ben en sonunda bunun gerçek olmasından korkuyorum; tam da kulağa bu kadar gerçekdışı geldiği için.

Özellikle Güney Amerikalının, zengin oldukları için en sonunda kesin sonucu Amerikalıların belirleyeceğini söylemesi beni düşündürdü. Bundan, yani zenginlikten az buçuk anlarım. Tecrübem şu ki, zenginler karşısında insan kendine müthiş dikkat etmeli, çünkü inanılmaz kurnazlar. Ve güçlü. Tanrı bilir neden. Kesin olan şu ki, onlarla işimiz kolay değil. Bunu gecelik meselesinde bile görebilirsin. Sen o geceliği kime o şekilde hazırlamak zorunda kalıyorsan, o sıradan bir insan değildir. Ne istediğini bilir, gece gündüz bilir ve yoksul kişi onunla karşılaştığında ıstavroz çıkararak iyi ediyordur. Fakat tekrar tekrar belirtmek zorundayım ki, bunu söylerken hakiki zenginleri kastediyorum, sırf parası olanları değil. Onlar o kadar tehlikeli değil. Çocukların bilye koleksiyonlarını gösterdikleri gibi

T.me/Cinciva

onlar da paralarını gösteriyorlar. Ve aynı bilyeler gibi para da tekrar ellerinden yuvarlanıp gidiyor.

Kocam hakiki bir zengindi ve muhtemelen o yüzden bu kadar dertliydi.

Bana bir kadehçik daha ver, sadece bir parmak. Hayır, olmaz hayatım, bu sefer seninle aynı kadehten içmeyeceğim. İnsan bir anda aklına gelen harika fikirleri tekrar tekrar hayata geçirmemeli, yoksa bunlar yıpranır ve büyüsünü kaybeder. Bana kızma.

Ve beni sıkıştırma. Sırayla anlatıyorum işte.

Kısacası kocam sürekli kırgındı. Bunu hiçbir zaman anlayamadım, çünkü ben bir yoksuldum. Ve hakiki yoksullarla hakiki büyük beyler arasında bir tür karmaşık ilişki vardır, çünkü ne birini ne de diğerini gerçek anlamda kırabilirsin. Ne yalınayak bir ırgat olan babamı, ne de Prens II. Ferenc Rákóczi'yi. Buna karşılık kocam çok parası olmasından utanıyordu, bunu hiçbir zaman etrafa göstermezdi. Zenginliğini belli etmeyecek şekilde giyinmeyi tercih ederdi. Ve öyle ince jestleri vardı, öyle sessiz ve ürkütücü derecede nazikti ki, onu kelimeler ve hareketlerle mümkün değil kıramazdın; çünkü hepsi onun üzerinden, kaz tüylerindeki su damlaları gibi akıp giderdi. Hayır, sadece o incitebilirdi kendini. Fakat işte bu eğilim de onun içinde tıpkı hastalıklı, kötücül bir tutku gibi gittikçe güçleniyordu.

Sonraları, bir şeylerin eksikliğini hissettiğini sezmeye başladığında, günün birinde ünlü doktorlara ve bilim adamlarına inanmayı bırakıp belki o yardım edebilir diye şifacı kadına koşan bir ağır hasta gibi kendine hâkimiyetini kaybetti. Karısından ve eski hayatından bana bu şekilde geldi. Benim şifacısı olduğumu düşünüyordu. Fakat ben ona şifalı otlar kaynatamazdım.

Ver şu fotoğrafı, bir daha bakayım. Evet, on beş yıl önce böyle görünüyordu.

Bu resmi uzun zaman boynumda taşıdığımı söylemiş miydim? Küçük bir madalyonun içinde, mor bir kurdelenin ucunda? Neden biliyor musun? Para verdiğim için. O zamanlar henüz hizmetçiydim, kazandığım parayla almıştım, o yüzden gözüm gibi sakladım. Kocam, benim türümden insanlar için hayati olmayan bir şeye para vermenin ne büyük bir olay olduğunu asla anlayamadı. Kastettiğim,

T.me/Cinciva

ciddi para, maaştan ya da bahşişten birkaç pengő. Sonradan paraları, kocamın milyonlarını yoldukça yoldum; tıpkı hizmetçiyken tavukların tüylerini yolduğum gibi. Bu benim için para değildi. Oysa bu fotoğrafı satın alırken kalbim küt küt atıyordu; yoksuldum ve içimde böyle bir şeye para vermenin günah olduğu duygusu vardı. Bu fotoğraf o sırada benim için günah gibi bir lükstü. Yine de gizlice şehir merkezindeki fotoğrafçıya gittim ve istenen fiyatı hiç pazarlık etmeden ödemeye kalktım. Fotoğrafçı gülerek biraz indirim yaptı. Bu, hayatta kocam için yaptığım tek fedakârlıktı.

Boyu uzamıştı, benden beş santim uzundu; kilosu da hep aynı kaldı. Vücudunu da tıpkı sözleri, konuşma tarzı gibi kontrol altında tutuyordu. Kışın iki kilo alıyor ama bu kiloları mayısta veriyor, sonra da Noel'e kadar aynı kalıyordu. Rejim yapıyor sanma; onun için böyle bir şey söz konusu değildi. Sadece vücuduyla, çalışanlarıyla kurduğu ilişkiyi kuruyor, ona hükmediyordu.

Gözlerine ve ağzına da hükmediyordu. Gözleri ayrı, ağzı ayrı gülüyordu; tam gerektiği gibi. Hiçbir zaman hepsi birden gülmüyordu. Senin gibi değil biriciğim; senin dün yüzüğü ne kadar iyi fiyata sattığını anlatırken güldüğün gibi neşeyle ve rahatça, gülen gözler ve gülen bir ağızla değil.

Öyle gülemiyordu işte. Onunla karısı olarak ve tabii çok daha büyük bir mahremiyet içinde, hizmetçisi olarak beraber yaşadım ama şöyle dolu dolu kahkaha attığını hiç duymadım.

Sadece gülümsüyordu. Londra'da o bana her çeşit şeyi öğreten, anasının gözü Yunanla tanıştığımda –yok yok, ahret soruları sorma, bir de onun bana öğrettiklerini anlatırsam sabahlarız– bu adam bana İngilizlerin arasında topluluk içinde gülmemeye dikkat etmem gerektiğini söylemişti, çünkü bu bayağılıkmış. Daima sadece gülümsemeliymişim. Bunu sana söylüyorum, çünkü hayatta işine yarayabilecek her şeyi bilmeni istiyorum.

Kocam muhteşem gülümserdi. Bazen bu gülümseme yüzünden içimden onu zehirlemek gelirdi. Sanki bunu bir yerde öğrenmiş gibiydi. Zenginlere özel gizli bir üniversitede. Mesela kandırıldığı zaman da gülümserdi. Bazen onu denerdim. Kandırıp sonra da gözlerdim. Bunu yatakta bile yaptığım oldu. Her zaman da tehlikesiz iş değildi. Yatakta kandırılan birinin ne tepki vereceğini asla bilemezsin.

T.me/Cinciva

O zamanlar bu tehlike beni heyecanlandırıyordu. Günün birinde mutfaktan bıçağı kapıp domuz keser gibi karnımı deşeceğini düşünüyordum. Tabii bu sadece bir hayal, tabir caizse bir idealdi. Bu kelimeyi, modaya uyduğum, zengin olduğum ve dolayısıyla ruhsal sorunlara sahip olmanın fiyatını ödeyebildiğim için bir süre gittiğim bir doktordan öğrenmiştim. Doktor, saatine elli pengő alıyordu. Bu para karşılığında muayenehanesinde kanepeye uzanıp ona hayallerimi ve aklıma gelen domuzlukları anlatıyordum. Başka erkekler, bir kadının kanepeye uzanıp domuzluklarını anlatması için para öderler. Bense kendim ödüyor ve ondan ideal ya da bastırma gibi kelimeler öğreniyordum.

Gel gör ki gülümsemeyi hiç öğrenemedim. Bunun için belli ki daha fazlası gerekiyordu. Belki de bu insanların büyükbabaları bile gülümsemeyi biliyordu. Bundan da nefret ediyordum, tıpkı gecelik saçmalığı gibi; gülümsemelerinden nefret ediyordum. Çünkü mesela kocamı yatakta kandırdığımda –bu işten zevk alıyor gibi yapıyordum ama doğru değildi– ve o bunu sezdiğinde, hançeri çekeceğine sadece gülümserdi. O saçı başı dağılmış, kaslı, atletik haliyle, hafif kuru ot kokarak büyük çift kişilik yatakta oturup donuk bakışlarını yüzüme dikerdi. Ve gülümserdi. Öfkeden öyle bir gözüm dönerdi ki ağlayacak gibi olurdum. Çok sonra bombalanmış evini gördüğünde veya daha da sonra serveti ve fabrikası elinden alındığında da eminim aynı böyle gülümsemiştir.

Bu, yani bu efendi gülümsemesi, insanlar arasındaki en büyük kötülüklerden biri. Zenginlerin gerçek günahı. Bağışlanamayacak bir günah. Çünkü bir insanın kendini savunmak için vurup öldürmesini anlarım. Fakat sadece susup gülümserse ne yapabilirsin ki? Çukurdan sürünerek kurtulup onun yoluna çıkan bir kadın olarak ona karşı ne yapsam azdı. Dünya ona ne zarar verse azdı. Gülümsemesi ondan alınmalıydı. Ünlü devrimciler bunu neden bilmiyorlar? Çünkü hisse senetleri ve kıymetli taşlar, zenginlerin ellerinin altında tekrar büyüyor; her şeyi kaybettiklerinde bile. Onları soyup soğana çevirsen de ellerinde hiçbir dünyevi gücün alamayacağı, gizemli bir servet kalıyor. Evet, elli bin morgen toprağı ya da iki bin kişinin çalıştığı bir fabrikası olan hakiki zengin, her şeyini kaybettiğinde bile, o sıralar işleri yolunda giden yoksuldan daha zengin oluyor.

T.me/Cinciva

Bunu nasıl mı yapıyorlar? Bilmiyorum. Bak, ben zenginler için kötü bir rüzgârın estiği, her şeyin ve herkesin onlara karşı birleştiği bir dönemde yaşadım. Bütün malları mülkleri, ince ince işlenmiş planlarla birer birer ellerinden alındı. Görünürdeki bütün servetleri. Ve sonra, zekice ve kurnazca, görünmeyen servetleri de. Ve yine de bu insanların hali vakti yerindeydi.

Bütün bunları ağzım açık izliyor ve öfkelenmiyordum. Dalga da geçmiyordum; zaten nasıl geçebilirdim ki... Şimdi burada yoksullar ve zenginler konulu ağıt yakacak değilim. Beni yanlış anlama. Böyle tam gün ağarırken, para ve güç sahibi oldukları için zenginlerden ne kadar nefret ettiğimi haykırmaya başlasam kulağa hoş gelirdi, biliyorum. Nefret hissediyordum, orası doğru ama zenginliklerine karşı değil. Daha ziyade onlardan korkuyordum, saygıyla karışık bir korku duyuyordum; tıpkı şimşek ve gök gürültüsünden korkan bir vahşi gibi. Onlara kızıyordum ama insanların eskiden tanrılara kızdıkları gibi. Hani şu ağızlarını dev gibi açan, sağda solda kadınlara tecavüz eden, insanların yaşadıkları her kargaşada parmağı olan, yataklara yatan ve tencerelere giren, insanlar gibi davranan, kısa boylu, şişman, insan görünümlü tanrıları bilirsin. Onlar her şeye rağmen insan değil, küçük tanrılardır; vasat, insanımsı yardımcı tanrılar.

İşte ben de zenginleri düşünürken böyle hissediyordum. İsyankâr bir proleter, sınıf bilincine sahip bir işçi değildim; hiç alakam yoktu. O kadar aşağıdan gelmiştim ki, fıçıların üstüne çıkıp halka seslenenlerin anlattıklarından daha fazlasını biliyordum. Adalet olmadığını ve asla olmayacağını biliyordum. Bir yerde bir adaletsizlik ortadan kaldırıldığında yerine yenisi geliyordu. Ayrıca şöyle bir durum da vardı ki ben bir kadındım, güzeldim ve gözüm güneşin parladığı yerdeydi. Söylesene, bu suç mu? Var olan kötünün yerine başka şekilde kötü olan bir şey koyabildikleri sürece her şeyin iyi olacağına söz vererek geçimini sağlayan devrimciler beni bu yüzden küçümseyebilirler. Fakat sana karşı dürüst olmak istiyorum. Sana hâlâ sahip olduğum her şeyi vermek istiyorum, sadece mücevherleri değil. Dolayısıyla şunu da itiraf etmek istiyorum ki, zenginlerden nefret etmemin sebebi, sadece paralarını ellerinden alabilmiş olmamdı. Zengin olmanın anlamını ve sırrını parayla aynı ölçüde teşkil eden, aynı ölçüde farklılıklarının tekinsiz büyüsü olan şeyi, kendilerinde farklı olanı vermiyorlardı. Bunu

T.me/Cinciva

o kadar iyi saklıyorlardı ki, hiçbir devrimci izini bulamıyordu. Yabancı bankalardaki kasalarda duran kıymetli şeylerinden bile iyi saklıyorlardı.

Mesela, acı verici derecede güncel bir konu konuşulurken bile birdenbire, hiç geçiş yapmadan o konuyu nasıl değiştirdiklerini söylemiyorlardı. Ben öfkeli ya da âşık olduğum için veya onlar beni yaraladıkları için kalbim heyecandan küt küt atarken... Ya da bir haksızlığa şahit olup öfkeden çığlık atma noktasına gelirken... Onlar sükûnetlerini koruyarak gülümsüyorlardı. Bunu kelimelerle ifade etmem mümkün değil. Mesele hayattaki önemli şeyler olduğunda insan bunu hiçbir şekilde ifade edemiyor. Belki müzik edebilir, bilmiyorum. Ya da sevgi dolu bir dokunuş. Kıpırdama. Şu öteki arkadaşımın sonunda durmadan sırf sözlük okur hale gelmesi boşuna değildi. Bir kelime arıyordu. Fakat onu bulamadı.

O yüzden, benim de bunları uygun kelimelerle anlatmıyor olmama şaşırma. Öyle konuşuyorum işte.

Fotoğrafı ver bakayım. Evet, onunla tanıştığımda kocam böyle görünüyordu. Kuşatmadan sonra, onu son görüşümde de böyleydi. Pahalı bir eşya kullanıldığı zaman ne kadar değişirse sadece o kadar değişti: Biraz daha parlak, pürüzsüz ve cilalı oldu.

Canı cehenneme, belki de böylesi daha iyidir; bir hamle yapıp doğru kelimeleri bulmaya çalışacağım. Sondan başlamak istiyorum; böylece belki, başını anlatmasam bile anlarsın.

Onun başının belası, burjuva olmaktı. Kızıllara göre, bütün gün borsada pusuya yatan ve altında çalışan işçilerin eziyet çektikleri, hain, ensesi kalın bir herifti. Yakınlarında yaşamadan önce ben de az çok böyle düşünürdüm. Fakat sonraları, bütün bu sınıf mücadelesi ve burjuvazi işinin, biz proleterlere yutturulmak istendiği gibi yürümediğini anladım.

Bu insanın saplantısına göre, burjuvanın dünyada bir rolü vardı; üstelik sadece girişimci ya da eskiden güçlü olanların takipçisi olarak da değil. Kendisinin bir burjuva olarak bir şekilde dünyayı düzene sokacağını, o zaman da efendilerin o kadar efendi, proleterlerin de o kadar dilenciler topluluğu olmayacağını düşünüyordu. Altüst olmuş bir dünyada burjuva yerinde kaldığı sürece, biri bir basamak iner diğeri bir basamak çıkar, sonunda herkes bir şekilde

T.me/Cinciva

burjuva olur diye düşünüyordu. Bir gün bana geldi. Benimle, hizmetçiyle evlenmek istediğini söyledi.

Ne dediğini tam anlayamadım ama o an ondan o kadar nefret ettim ki, yüzüne tükürebilirdim. Noel'di; şöminenin önünde diz çökmüş, ateş yakıyordum. Bunun o güne dek bana edilmiş en büyük hakaret olduğu duygusuna kapıldım. Nadir bulunur bir köpekmişim gibi beni satın almak istiyor; işte böyle hissediyordum. Ona yolumdan çekilmesini söyledim.

Eh, zaten o da benimle evlenmedi. Sonradan zarif bir hanımla evlendi. Bir çocukları da oldu ama daha sonra öldü. İhtiyar beyefendi de öldü; buna üzülmüştüm. O öldükten sonra ev, ara sıra ziyaret edilen bir müzeye dönüştü. Pazar sabahı öğrenciler villayı gezmek amacıyla kapıyı çalsalar şaşırmazdım. Kocam o sırada karısıyla başka bir evde yaşıyordu. Sık sık seyahate çıkıyorlardı. Bense ihtiyar hanımefendinin yanında yaşıyordum. Aptal bir kadın değildi. Ondan korkardım ama onu severdim de. İçinde bir eski devir kadını bilgeliğinin alevi titreşiyordu. Karaciğer ya da böbreklere iyi gelen tarifler bilirdi. Oğluyla ikimizin durumunu da kimsenin söylemesine gerek kalmadan anlamıştı. Uzun mücadelemize vâkıftı; zaten bu tür şeylerin kokusunu ancak bir kadın alabilir. Radar antenleri gibi yakınımızdaki erkeğin sırrını yakalarız.

Dolayısıyla o da oğlunun umutsuzca yalnız olduğunu, çünkü her şeyiyle ait olduğu dünyanın artık onu uyanıkken, rüyalarında ya da anılarında koruyamadığını biliyordu. Çünkü bu dünya geçip gitmiş, yok olmuştu; tıpkı artık hiçbir yerde kullanılamayan, ne süs örtüsü ne de yer bezi yapılabilen eski kumaşlar gibi. Çünkü oğlu artık saldırmıyor, sadece kendini savunuyordu. Ve bunu yapan artık yaşamıyor, sadece var oluyordur. İhtiyar kadın, en eski çağların avcı ve toplayıcılarının içgüdüsüyle bu gizli tehlikeyi derhal sezmişti. Ve bu sırrı, ailedeki kalıtsal hastalığı bilip önemli menfaatler izin vermediği için bundan asla bahsetmeyen biri gibi saklıyordu.

Ne bakıyorsun yüzüme? Evet, tabii, ben de sinirliyim, sadece efendiler değil. Üstelik onların arasına karıştıktan sonra sinir sahibi olmuş değilim. Evde de böyleydim; yani çukurda ya da işte o ev demek durumunda olduğum yerde. "Ev" ya da "aile" kelimelerini telaffuz ettiğimde gözümün önüne hiçbir şey gelmiyor; yalnızca bir şeylerin kokusunu alıyorum. Toprağın, çamurun, farelerin ve insanların kokusunu. Ve bütün bunların üstünde başka bir koku,

T.me/Cinciva

aynı zamanda benim yarı hayvanca yarı insanca yaşadığım çocukluğumun üstünde de gezinen bir koku: yağmurda ıslanmış, mantar kokan orman, açık mavi havada güneş ışığının tadı, dilinin ucunu metal bir nesneye değdirdiğinde aldığına benzer bir tat. İtiraf edeyim, sinirli bir çocuktum. Biz de sinirli olabiliriz, sadece zenginler değil.

Fakat ben sana bu işin sonunu anlatacaktım; kocamı son kez gördüğüm anı. Çünkü nasıl ki şu anda gün ağarırken seninle bir otel odasında oturduğumu adım gibi biliyorsam, onu o an son kez görmüş olduğumu da adım gibi biliyorum.

Dur dur, daha fazla konyak içmeyelim. Kahve daha iyi olur. Gel bak, elini kalbimin üstüne koy. Evet ya, çok hızlı atıyor. Sabaha karşı hep böyle oluyor. Fakat bu sefer kahve ve sigara yüzünden ya da senin yanında olduğum için değil. Aklıma o an geldiği için bu kadar hızlı atıyor.

Yalnız, bunun arzudan ötürü olduğunu sanma. Bu kalp çarpıntısının öyle filmlerdeki gibi bir yanı yok. Onu hiçbir zaman sevmediğimi söylemiştim. Ona âşık olduğum bir dönem oldu ama bu sadece onunla yaşamadığım süre boyuncaydı. İkisi birden olmaz; anlarsın ya.

Sonra her şey, benim o deli, âşık kafamda tasarladığım gibi gelişti. İhtiyar kadın öldü, ben Londra'ya gittim. Şu diğer fotoğrafı göster bakayım. Ha, o şu Yunandı; tam da kitaplardaki gibi bir Yunan. Soho'da şan dersi veriyordu. Tıpkı geçenlerde operada izlediğimiz Napolili tenor gibi ateşli koyu renk gözlerini harika bir biçimde deviren, harika fısıldayan, yeminler eden ve kendinden geçince o gözleri şaşı yapabilen, büyük bir üçkâğıtçı.

O sıralar Londra'da çok yalnızdım. Biliyor musun, o İngiliz taş çölünde her şey acımasızca büyüktür. Can sıkıntısı da acımasızdır. İngilizler, kendi tarzlarındaki o can sıkıntısını tanır, bununla başa çıkmayı bilirler. Ben oraya hizmetçi olarak gitmiştim. Fakat Londra'da iş bulduğum evde –o zamanlar Londra'da yabancı personel, eskiden zenci kölelerin gördüğü rağbeti görüyordu. Hatta Liverpool diye eski bir şehir var ki, zenci kafataslarının üstüne kurulduğu söyleniyor– evet, o koca evde uzun süre dayanamadım, çünkü Londra'da hizmetçi olmak bizde hizmetçi olmaktan tamamen

T.me/Cinciva

farklı. Daha iyi ama aynı zamanda daha kötü. İşten söz etmiyorum. Orada da çalışmak zorunda olmak beni rahatsız etmiyordu. Dillerini çat pat konuşabiliyordum, bu daha büyük bir sorundu. Fakat beni en fazla bunaltan, o evde hizmetçi değil bir alet olmamdı. Üstelik bir İngiliz ev aleti bile değil, ithalatla uğraşan büyük bir firmadaki bir alet. Resmen ithal maldım. Üstüne üstlük, doğru dürüst bir İngiliz ailenin yanında çalışıyor bile değildim; bunlar zengin göçmenler, Almanya'dan gelmiş Yahudilerdi. Hitler'den kaçıp İngiltere'ye göç etmişlerdi; evin beyi, kalın pamuklu iç çamaşırları üretip orduya satan bir fabrikatördü. O kadar esaslı bir Alman Yahudisi'ydi ki en az Yahudi olduğu kadar Alman'dı. Saçlarının alt kısmı kazınmıştı ve sanırım –emin değilim ama olabilir– Alman bir askeri okul öğrencisi kadar yiğit görünmek için bir cerraha gidip yüzüne kılıç izi yaptırmıştı. En azından ara sıra şöyle bir yüzüne baktığımda bana öyle geliyordu.

Fakat bunlar düzgün insanlardı ve o zamanlar hakiki İngilizlerin artık beceremedikleri ve zaten becermek istemedikleri bir zorlama ve heyecanla oynuyorlardı. Şehrin yeşil semtlerinden birinde, güzel bir evde yaşıyorduk. Efendiler dört kişiydiler; biz personelse beş artı bir gündelikçi kadın. Ben kapı görevlisiydim. Macaristan'daki evde olduğu gibi burada da bir uşak ve bir aşçı vardı. Ayrıca bir mutfak hizmetçisi ve bir şoför. Bütün bunları makul buluyordum. O sıralarda artık eski İngiliz ailelerinde evde seremoni için bulunan personel kalmamıştı. Büyük evler satılmış, yıkılıp yerine yenisi yapılmıştı ve lüks sayılacak âdetleri koruyan pek az ailede kitabına uygun sayıda çalışan tutuluyordu. Mutfak hizmetçisi asla benim işlerimden birine el atmazdı. Ve uşak, aşçıya yardım edeceğine ellerini baltayla kesmeyi tercih ederdi. Her birimiz tek bir işe kurulmuştuk ve kendi kendimize tik taklayıp duruyorduk. Ve huzursuz edici olan neydi, biliyor musun? Nasıl bir yapının, nasıl bir mekanizmanın içinde tik takladığımızı hiçbir şekilde bilmememdi. Bu şık bir İsviçre saati miydi, yoksa bir cehennem makinesi mi? Dolayısıyla bu kibar, sessiz İngiliz yaşam tarzının tekinsiz bir yanı vardı. Biliyor musun, onlar da sürekli gülümsüyorlardı; katille kurbanın, birinin diğerini öldürmeyi düşünmesi konusunda özenli bir dille konuştukları İngiliz polisiye romanlarında olduğu gibi. Hani bir yandan da gülümserler ya... Can sıkıcı bir durumdu. Bu ısıtılmış ve yıkanıp paklanmış İngiliz usulü can sıkıntısına dayanmakta

T.me/Cinciva

zorlanıyordum. Ayrıca mutfakta da salonda da doğru yerde gülüp gülmediğimi bir türlü anlayamıyordum. Salonda doğal olarak sadece içimden gülüyordum; çünkü onlar, yani İngiliz'i oynayan efendiler birbirlerine fıkra anlatırken gülmem yasaktı. Fakat mutfakta da uygun yerde gülüp gülmediğimi hiçbir zaman bilemiyordum. Mizaha meraklıydılar. Uşak bir mizah dergisine aboneydi ve öğle yemeğinde, bana komikten ziyade kaba saba gelen esprileri yüksek sesle okuyordu. Sonra da aşçı kadın, şoför, mutfak hizmetçisi ve uşak, hepsi birden deli gibi gülüyorlardı. Ve bir yandan, ben de gülüyor muyum, harika İngiliz mizahından anlıyor muyum diye göz ucuyla bana bakıyorlardı.

Oysa benim genellikle tek anladığım, beni maytaba aldıkları ve esprilere değil asıl bana güldükleriydi. Çünkü İngilizler de neredeyse zenginler kadar anlaşılmazdır. Çok dikkat etmek gerek, çünkü daima gülümserler; çok büyük bir kötülük düşünürken bile. Ve bazen insanın yüzüne öyle bön bön bakarlar ki, üçe kadar sayamadıklarını sanırsın. Fakat aslında hiç de aptal değildirler ve müthiş sayı sayarlar; özellikle de insanı kandırmak istediklerinde.

Ben, yabancı kadın, beyaz zenci, tabii ki İngiliz çalışanlar tarafından alabildiğine hor görülüyordum. Fakat galiba göçmen efendilerin, o zengin Alman Yahudilerin hor gördüklerinden beter de değildi. Efendiler beni merhametle hor görüyorlardı. Ve belki bana biraz da *Punch*[6] dergisindeki esprileri anlamadığım için acıyorlardı.

Aralarında yaşayabildiğimce yaşadım. Ve bekledim, çünkü başka ne yapabilirdim?

Neyi bekliyordum? Günün birinde her şeyi olduğu gibi bırakıp beni almaya gelecek Lohengrin'i[7] mi? O sıralar henüz başka bir kadınla, zengin bir kadınla yaşayan adamı mı? Zamanımın geleceğini, sadece beklemem gerektiğini biliyordum.

Fakat bu adamın asla kendiliğinden harekete geçmeyeceğini de biliyordum. Bir süre sonra gidip onu almak, boğulan birini bataklıktan çıkarır gibi saçına yapışarak hayatından çekip çıkarmak zorunda kalacağımı biliyordum.

Bir pazar günü öğleden sonra Soho'da Yunan'la tanıştım. Gerçekte ne işle uğraştığını hiçbir zaman öğrenemedim. Girişimci

6 Dönemin ünlü İngiliz mizah dergisi. (ç. n.)

7 Wagner'in aynı adlı operasındaki gizemli şövalye. (ç. n.)

T.me/Cinciva

olduğunu söylüyordu. Şüphe uyandıracak kadar çok parası vardı ve ayrıca kendine araba da tutmuştu; ki bu o zamanlar şimdikinden daha nadirdi. Geceleri kulüplerde kâğıt oynuyordu. Sanırım işi sadece güneyli olmaktı. İngilizler, birinin İngiltere'de geçimini güneyli olmaktan sağlamasına şaşırmıyorlardı. Dostça gülümsüyor, kafa sallıyor, biz başka ülkeden gelenler hakkında her şeyi biliyorlardı. Ve susuyorlardı. Ancak birisi onların şu görgü dedikleri şeyi yaraladığı zaman bir an için carlıyorlardı. Ki bu görgünün nelerden oluştuğunu da insan hiçbir zaman tam olarak anlayamıyordu.

Benim Yunan daima onların arasından geçen bir sınır çizgisinde pıtı pıtı yürürdü. Hiç tutuklanmadı ama birlikte bir barda ya da kibar bir restoranda otururken devamlı kapıya bakar, sanki aynasızların her an içeri dalmasını beklerdi. Evet, hatta kulaklarını bile dikerdi. Her neyse, o fotoğrafı yerine geri koy. Ondan ne mi öğrendim? Şarkı söylemeyi öğrendim. Sesimin güzel olduğunu keşfetti. Evet, haklısın, başka şeyler de öğrendim. Yaaa, kes şunu! Dedim ya, adam güneyliydi. Unutalım artık şu Yunan'ı.

Sözümü kesme. Biliyorsun sadece sonunu anlatmak istiyorum. Neyin sonunu mu? E işte, içten içe kocamdan nefret ettiğim için her şeyin boşuna oluşunu. Fakat bir yandan da ona taptım; hem de deli gibi...

Bunu, kuşatmanın ardından bir gün bir köprüde karşıma çıktığı an anladım. Kulağa ne kadar basit geliyor. Şu anda bunu sesli söyledim ve görüyorsun hiçbir şey olmuyor. Sen burada, Roma'da, otel odasındaki yatakta uzanıyorsun, Amerikan sigarası tüttürüyoruz, Türk cezvesinden kahve kokusu geliyor, hava yavaş yavaş aydınlanıyor, sen dirseğine dayanmış, bana bakıyorsun. O briyantinli, muhteşem saçların alnına dökülüyor. Ve anlatmaya devam etmemi bekliyorsun. Hayattaki her şey işte böylesine mucizevi bir şekilde dönüşüyor. Her neyse, kuşatmanın ardından köprüde yürürken birden karşıdan gelen kocamı gördüm. Hepsi bu. Bu kadar basit.

Şimdi bu cümleyi sesli söylerken, içinde geçen her ifade bizzat beni hayrete düşürüyor. Mesela, "kuşatmanın ardından". İnsan bunu öyle basitçe söyleyiveriyor, oysa gerçekte hiç de o kadar basit değil. Şunu bilmelisin ki o zamanlar, şubat sonunda Transdanubia'da hâlâ bombalar patlıyor, kıyamet kopuyordu. Savaş sürüyor, köyler ve

T.me/Cinciva

şehirler yanıyor, insanlar ölüyordu. Fakat biz Peşte'de ve Buda'da, hemen hemen normal bir şehirde yaşandığı gibi yaşıyorduk. Yani aslında biraz da çok eski çağlardaki göçebeler ya da çingeneler gibi. Şubat ortasına doğru Peşte ve Buda'dan son Nazi de kovulmuştu, ardından Cephe[8] de sesi gittikçe alçalan gümbürtülerle gitti; topların sesi her gün daha uzaktan geliyordu. İnsanlar sürüne sürüne sığınaklardan çıkmaya başladılar.

Tabii sen o huzurlu Zala'nda, Budapeşte'de sıkışıp kalan bizlerin topluca kafayı yediğimizi düşünmüş olabilirsin. Ki haklısın; kuşatmadan sonraki haftalar ve aylar boyunca olup biteni dışarıdan izleyen biri de ister istemez böyle düşünürdü. O cehennemden sağ çıktıktan sonra ne hissettiğimizi, ne konuştuğumuzu nasıl idrak edebilirdi ki? O rezaletten, o dehşetten... Haftalarca piştiğimiz o leş gibi kokan sığınaktan... Yıkanmamış vücutlardan yükselen kokunun, üst üste tıkıştırılmış bedenlerin pisliğinin, bokların içinden sürünerek çıktık. O dönemi düşündüğümde çok fazla şey birbirine karışıyor. Hani böyle film kopar da hikâyede bir boşluk oluşur, seyirciler kamaşan gözlerini kırpıştırarak perdede titreşen parlak beyazlığa bakarlar ya, işte onun gibi.

Evlerden hâlâ duman tütüyordu; sanki bütün Buda, bütün eski şehir bölgesi, şehrin yüzük taşı olan kale, hepsi, tek bir odun yığını gibiydi. Ben o gün Buda'daydım. Kuşatma sırasında, daha önce kaldığım sığınakta değildim, çünkü o eve zaten daha yazın bir bomba isabet etmişti. Buda'da bir otele taşınmıştım; daha sonra, Rus birlikleri bütün şehri çember içine alırken de bir tanıdığıma gidip onun evinde kaldım. Hangi tanıdık mı? Beni böyle sorguya çekme. Anlatacağım; sırayla.

O zamanlar Budapeşte'de kalacak bir yer bulmak zor değildi. Herkes mümkün olduğunca evde değil, dışarıda bir yerde yatıyordu. Rahat bir vicdanla evinde kalabilecek insanlar bile; çünkü herkesin içinde gerçekdışı bir duygu vardı, bu büyük karnavalın çok yakında biteceği hissediliyor, o nedenle herkes korkuyormuş, saklanmak zorundaymış, özel birileri onu takip ediyormuş gibi yapıyordu. Herkes kılık değiştirmiş gibiydi. Sanki bütün bir toplum cadı ayinine katılacaktı.

Şöyle de söylenebilir: Sanki bu toplum, Nazilerin büyük otel ve restoranların depolarında buldukları ama sonra panikle batıya

8 Ukrayna Cephesi, Rus birlikleri. (ç. n.)

T.me/Cinciva

doğru kaçtıkları için geride bırakmak zorunda kaldıkları bir sürü içkiyi yuvarlayıvermişti. Hani böyle büyük uçak ya da gemi kazaları anlatılır ya; yolcular ıssız adaya ya da bir dağın tepesine düşerler, üç gün geçer, dört gün geçer ve sonunda stoklar erir. O zaman da insanlar, bütün o yüksek tabakadan hanımefendiler ve beyefendiler, acaba kimi dişleyebilirim diye birbirlerine alıcı gözle bakmaya başlarlar. Tıpkı şu ufak tefek aktör Chaplin'in Alaska'da kendisini yemek isteyen iri yarı altın arayıcı tarafından kovalanması gibi. Bir şeye bakarken ya da şu şu yerde yiyecek bir şeyler bulmanın mümkün olduğundan söz ederken insanların bakışlarında bir tür delilik ortaya çıkıyordu. Çünkü adadaki gemi kazazedeleri gibi onlar da gemi kazasının ardından hayatta kalmaya karar vermişlerdi, neye mal olursa olsun, bedeli insan eti yemek olsa bile. Dolayısıyla ne bulurlarsa toplayıp istifliyorlardı.

Kuşatmadan sonra gerçeğin ne olduğunu gördüm. Sanki biri zorla gözümü açmıştı. Bir an için nefesim kesildi; gördüğüm şey o kadar ilginçti.

Sığınaklardan çıktığımızda kalenin bulunduğu tepe hâlâ yanıyordu. Kadınlar yırtık pırtık giyinip pis gezerek ihtiyarmış gibi yapıyorlardı, çünkü böylece Rusların kendilerine musallat olmasından kurtulabileceklerine inanıyorlardı. Elbiselerimizden ve vücutlarımızdan ölümün, sığınaktaki cesetlerin kokusu yayılıyordu. Ara sıra, her yerde yol kenarlarında duran bombalardan biri patlıyordu. Ben geniş caddenin ortasında, cesetlerin, enkazların, bozuk tankların ve düşen bombardıman uçaklarının çürümüş iskeletlerinin arasında yürüyordum. Krisztina semtinden geçerek Vérmező'ya doğru gidiyordum. İlkbaharı müjdeleyen güneş ışığında biraz yalpalayarak, içimde hâlâ yaşıyor olma duygusuyla. Fakat binlerce insan gibi ben de kendimi yürümeye zorluyordum, çünkü Tuna üzerinde alelacele yapılmış bir köprü vardı. Tek hörgüçlü deve gibi kambur bir şey. Rus askerî polisinin adamları insanları sağda solda yakalayıp onlara bu köprüyü yaptırmışlardı. Böylece Buda'dan Peşte'ye geçmek tekrar mümkün hale gelmişti. Ben de elimden geldiği kadar hızlı yürüyordum, çünkü Peşte'ye mümkün olduğunca çabuk varmak istiyordum. Bekleyecek halim kalmamıştı. Neyi? Eski evimizi yeniden görmeyi mi? Evin yerinde yeller esiyordu. Neyi bekleyecek halim kalmadığını sana söyleyeyim. Tekrar bir köprünün olduğu ilk sabah alelacele Peşte'ye gidiyordum, çünkü eski kozmetik dükkânından aseton almak istiyordum.

T.me/Cinciva

Ne bakıyorsun? Aynen sana söylediğim gibiydi. Buda hâlâ alevler içindeydi. Peşte'deki evlerin bağırsakları dışarı çıkmış, sallanıyordu. Fakat Buda'daki bir apartmanın sığınağında, su olmadığı için kadın, erkek, çocuk, hepimiz pislik içinde pineklediğimiz o haftalar boyunca hiçbir şey bana asetonu yanıma almayı nasıl oldu da unuttum düşüncesi kadar azap vermedi. Son siren sesinden sonra kuşatma başladığında koyu kırmızı ojeli tırnaklarla sığınağa girmiştim. Sonra haftalarca orada kırmızı tırnaklarla kaldım; Buda düşene kadar. Ve oje kısmen soyulana kadar.

Çünkü biliyor musun, o dönemde benim de şık ve alımlı kadınlar gibi kırmızı tırnaklarım vardı. Bir erkek bunu anlayamaz. Ne zaman nihayet tekrar Peşte'ye geçip barış zamanı kullandığım güzel, eski asetonu kozmetik dükkânından alabileceğimi kestirememek, bütün kuşatma boyunca beni ölümüne sinirlendirdi.

Beni kanepesine yatırması için her seferinde elli pengő ödediğim ruhbilimci olsa, silmek istediğim şeyin aslında oje değil, kuşatmadan önceki hayatımın pisliği olduğunu söylerdi. Belki. Ne olursa olsun tek bildiğim şuydu, tırnaklarım artık kırmızı olmayıp pislikten siyaha dönmüştü ve bu durumun mümkün olduğunca çabuk değişmesi gerekiyordu. O yüzden daha ilk gün bir acele köprüye koştum.

Evimizin olduğu sokağa vardığımda, kaldırımda tanıdık biri yürüyordu. Bu, semtin eski sakinlerinden olan muslukçuydu; terbiyeli, yaşlıca bir adamdı. Başka birçok insan gibi o da titrek bir ihtiyar gibi görünsün de Ruslar onu angaryaya göndermesinler diye kır sakal bırakmıştı. Büyük bir paketi yerde sürüklüyordu. Onu görünce sevinmiştim. Ve birden, sokağın karşı tarafındaki bir viranede yaşayan çilingire bağırışını duydum: "Jenő, koş merkez depoya git, orada alınabilecek bir şeyler var."

Uzun boylu, zayıf bir adam olan çilingir de çatlak ve heyecanlı bir sesle bağırarak cevap verdi: "İyi oldu söylediğin, hemen gidiyorum."

Vérmező Parkı'nın kenarında durup uzun süre arkalarından baktım. O arada, kışın zengin evlerine odun götüren ayyaş, ihtiyar Bulgar'ı da gördüm. Tam o anda bir viraneden çıkmış, dini bir törende kutsal ekmeği taşıyan rahip gibi özen ve dikkatle altın

T.me/Cinciva

çerçeveli bir aynayı iki eliyle havaya kaldırıyordu. Parlak ilkbahar öncesi ışığı aynaya vurmuştu. İhtiyar adamcağız elinde aynayla öyle saygı dolu adımlarla ilerliyordu ki, sanki hayatının sonunda periler ona çocukluğundan beri istediği hediyeyi almışlardı. İyi yürekli Bulgar'ın aynayı az önce çaldığı besbelliydi. Sanki dünyaya nihayet kıyamet günü gelmiş ve kendisi de bu büyülü, gizemli şenliği kutlayacak olanlardan biriymiş gibi bir havayla viranelerin arasından yürüyordu. O, elinde çaldığı ayna olan Bulgar.

Gözlerimi ovuşturdum ve bir dakika kadar onun da arkasından baktım. Sonra içgüdüsel bir şekilde, ihtiyarın çıktığı viraneye doğru yürüdüm. Kapı hâlâ tek parçaydı ama merdivenin yerinde, birinci kata kadar yükselen bir moloz yığını vardı. Sonradan bu eski Buda evine otuzdan fazla bomba, top mermisi ve el bombası isabet ettiğini öğrendim. Burada da tanıdıklar oturuyordu; mesela birinci katta emekli yüksek mahkeme yargıcı ve karısı, onlarla ara sıra Buda'daki eski bir pastane olan Auguszt'ta kahve içerdik. Krisztina semti her zaman daha ziyade bir Avusturya kasabası gibiydi; Budapeşte'nin diğer semtlerine benzemezdi. Eskiden beri oturanlar ve yeni taşınanlar burada bir aile yakınlığı içinde, sessiz bir ittifak halinde yaşıyorlardı; bu ittifakın ne bir hedefi ne de herhangi bir gayesi vardı, sadece burada herkesin aynı sınıftan, emekli maaşı ya da huzurlu, küçük ölçekli bir iş sayesinde orta halli denilebilecek bir refah seviyesine ulaşmış burjuva sınıfından olduğu anlamına geliyordu. Ve alt tabakadan biri semte taşındığında, o da eskiden beri burada yaşayanların davranışlarını benimsiyor, terbiyeli ve mütevazı oluyordu. Çilingir öyleydi, muslukçu öyleydi. Krisztina semtinde yaşayanlar bir büyük aileydi; dürüst, cesur, namuslu bir aile.

Muslukçunun sesi, o suç ortaklığına davet eden ve bir hırsızınkini andıran bağırış, hâlâ kulaklarımdaydı. Moloz yığınına tırmanarak birinci kata çıktım ve kendimi yüksek mahkeme yargıcının evinde buldum; ortadaki odada, oturma odasında. Geldiğim yeri hemen tanıdım; bir keresinde oraya çaya davet edilmiştik. Odanın tavanı yoktu, bir bomba evin çatısını havaya uçurmuş ve ta yukarıdan buraya kadar her şey paramparça olmuştu; çatı kirişleri, kiremitler, pencere çerçeveleri, bir kapı, tuğla ve sıvalar; sonra, kopuk mobilya parçaları, imparatorluk döneminden kalma bir masanın ayağı, Maria Theresia döneminden kalma bir dolabın kapağı, büfe ve lamba parçaları.

T.me/Cinciva

Bütün bu enkazın altından bir Şark halısının ucu görünüyordu. Ve yığının tepesinde ihtiyar yüksek mahkeme yargıcının bir fotoğrafı duruyordu. Gümüş çerçeveli bir resim; ihtiyarın üzerinde redingot, saçlar briyantinli. Resme saygıyla baktım; aziz tasvirlerini andıran bir yanı vardı. Fakat sonra onu ayakkabımın ucuyla kenara ittim. Binadaki çeşitli dairelerden gelmiş kırık dökük parçalarla bu oda bütün tarihin çöplüğü gibi görünüyordu. Burada yaşayanlar henüz sığınaktan çıkmamış ya da belki orada ölmüşlerdi. Tam moloz yığınının üstünden inmek üzereydim ki, yalnız olmadığımı fark ettim.

Birisi, parçalanmış duvardaki yan odaya açılan delikten içeri sürünerek girdi; elindeki kutunun içinde gümüş çatal bıçaklar vardı. Beni hiç çekinmeden, sanki ziyarete gelmiş gibi bir nezaketle selamladı. Yan oda, yüksek mahkeme yargıcının yemek odasıydı; sevgili misafirim oradan gelmişti. Sima olarak tanıdığım bir memurdu, o da Krisztina semtinde oturuyordu, namuslu bir burjuvaydı. "Kitaplar" dedi hayıflanarak, "Kitaplara çok yazık oldu." Birlikte zemin kata indik, kutuyu taşımasına yardım ettim. Bir yandan da rahat rahat çene çalıyorduk. Aslında kitaplar için geldiğini söyledi; ihtiyar yargıcın hepsi ciltli edebiyat ve hukuk eserlerinden oluşan kocaman bir kütüphanesi varmış, bu memur da kitapları çok severmiş. O yüzden "kütüphaneyi kurtarmayı" düşünmüş. Maalesef bunu yapamamış, çünkü yan odada da tavan paramparçaymış, kitapların hepsi ıslanıp kâğıt fabrikalarındaki gibi tek bir hamura dönüşmüş. Gümüş çatal bıçakların lafını etmedi; onları tesadüfen bulup almıştı.

Çene çalarken bir yandan da ellerimizin ayaklarımızın üstünde kayarak moloz yığınının tepesinden indik. Memur bana büyük bir nezaketle yol verdi, ara sıra dirseğimden tutarak zor yerlerden geçmeme yardım etti. Kapıda vedalaştık. Semtin eski sakini, kolunun altında gümüş çatal bıçaklarla memnun bir şekilde oradan ayrıldı.

Memur, Bulgar, muslukçu, çilingir, hepsi de kendi idaresinde çalışıyordu; hani sonradan "serbest meslek sahibi" denilen insanlar gibi. Nazilerin, Oklu Haç Partisi[9] üyelerinin, Rusların ve gizlice

9 Macaristan'da 1935-1945 arası etkin olan ve üyeleri 1945'te Budapeşte'ye giren Kızıl Ordu tarafından Almanlarla birlikte Macaristan'dan sürülen faşist örgüt. (ç. n.)

T.me/Cinciva

yeniden ortaya çıkan yerli komünistlerin gözünden kaçan ne varsa kurtarmayı planlamışlardı. Alınabilecek her şeye el koymayı vatani görev bellemiş ve böylece "kurtarmaya" başlamışlardı. Ve sadece kendi sahip olduklarını değil, başkalarına ait olanı da kurtarıyorlardı. Ortalık bu tür kurtarıcı kaynamıyordu ama bu adamlar çalışkanlıklarıyla dikkat çekiyorlardı. Ve biz diğer dokuz ya da daha fazla milyon insan, halk denilen kitle, öyle değil mi ya, biz onların halk namına her şeyi çalmalarını bir tür uyuşmuşluk içinde izledik. Öncesinde Oklu Haç üyeleri haftalarca her tarafı yağmalamıştı. Resmen salgın gibiydi. Yahudilerin her şeyleri ellerinden alınmıştı; oturdukları evler, sahip oldukları gayrimenkuller, dükkânları, fabrikaları, eczaneleri, sonra işleri ve en sonunda hayatları. Bu amatör işi değil, büyük bir teşebbüstü. Sonra Ruslar geldi. Onlar da sistematik bir biçimde ev ev, daire daire gezerek işlerini hallettiler. Ve onlarla birlikte akın akın yerli komünist geldi; bunlar Moskova'da eğitim almışlardı ve bir halk iliğine kadar nasıl sömürülür çok iyi biliyorlardı. Halk, halk. Bunun ne olduğunu biliyor musun? Sen ve ben, biz halk mıydık? Çünkü şimdi, her şey halk namına yapılırken halk yavaş yavaş canına doydu. Bir keresinde kocamla hasat zamanı bir çiftlikte tatil yaparken evin küçük oğlu, sarı bukleli bir beyzade koşarak içeri girip heyecanla, "Anneciğim, düşünsene, orak makinesi halktan birinin parmaklarını kesmiş" diye bağırdığında nasıl afalladığımı hâlâ hatırlarım. Gülümsemiş, çocuk işte, demiştik hoşgörülü bir edayla. Peki ya şimdi, efendiler de biz diğerleri de, hepimiz halk olmuşken? O zamanlar, komünistlerin geldiği ve sadece hırsızlık yapmayıp kendi deyimleriyle sosyal adaleti yeniden kuran uzmanların olduğu o haftalarda, efendiler ve biz diğerleri kendimizi birbirimize hiç olmadığı kadar yakın hissediyorduk. Sosyal adalet nedir, biliyor musun? Halk bilmiyordu. Toplumun ileri gelenleri yeni kanunlara karşı gelip sana ait olanın aslında sana ait olmadığını, çünkü her şeyin devlete ait olduğunu açıklarken halk şaşkın bir ifadeyle bön bön bakıyordu. Bunu anlayamıyorduk. Belki halk hırsız Rusları bile, şurada eski bir tabloyu, burada bir dantel koleksiyonunu ya da kim olduğu bilinmeyen bir büyükbabanın altın dişlerini kurtarmak için harıl harıl çalışan "yeniden adalet kurucuları" kadar küçümsemiyordu. Bunu halk adına yapıyorlardı. Ve halkın yapabildiği tek şey, hayretler içinde kalıp tiksintiyle tükürmekti.

T.me/Cinciva

Bak yine konuşurken ateş bastı. Şu kolonyayı versene, alnımı ıslatayım.

Sen taşranda bir köşeye büzülmüştün, dolayısıyla o zamanlar Budapeşte'de hayatın nasıl olduğunu bilemezsin. Henüz ortada hiçbir şey yoktu ve buna rağmen şehir, bir iblisin ya da bir perinin işaret ışığını almışçasına bir anda canlanmaya başlamıştı; tıpkı masalda kötü kalpli büyücünün dumanlar arasında kaybolması ve büyünün etkisi altındaki, ölü gibi görünen insanların bir anda kımıldamaya başlaması gibi. Birdenbire saat tekrar tik tak eder, kaynaktan tekrar su fışkırır olmuştu. Kötü ruh, yani savaş buharlaşmış, canavar, ayaklarını vura vura batıya gitmişti. Bir şehirden ve bir toplumdan geriye kalan her şey yoğun ve inatçı bir sevinçle, keskin bir kurnazlıkla, hiçbir şey olmamış gibi yaşamaya başlamıştı. Budapeşte'de tek bir köprünün bile kalmadığı haftalarda insanlar Tuna'yı eskiden olduğu gibi kayıklarla geçiyorlardı. Bulvar girişlerindeki büyük kapıların geçitlerinde her tür yiyecek bulunuyordu, ayrıca tuvalet malzemesi de, giysi, ayakkabı, ne istersen. Napoléon altın sikkeleri, morfin, domuz yağı. Yahudiler yıldız bezeli evlerinden yalpalayarak çıkmışlardı ve bir iki hafta sonra Budapeşte, henüz götürülmemiş cesetlerin ve at leşlerinin arasında, yıkılmış evlerin enkazında tekrar zarif İngiliz kumaşları, Fransız parfümleri, Hollanda likörleri ve İsviçre saatleri için pazarlık edilebilir hale gelmişti. Teklif, pazarlık ve bağırışlardan oluşan bir tekel. Yahudiler, ülkenin dört bir yanından mal getiren Rus kamyon şoförleriyle iş yapıyorlardı. Hıristiyanlar da harekete geçmiş, kavimler göçü başlamıştı. Viyana ve Bratislava düşmüştü ve insanlar bir fırsatını bulup Ruslara yamanarak Viyana'ya gidip domuz yağı, sigara ve araba getiriyorlardı.

Her tarafa dağıtılmış mayın ve bombaların patlamasından kulaklarımız hâlâ yarı sağırdı ama Peşte'de sert çekirdek kahve verilen ve akşamüstü beşte József semti kızlarının Rus bahriyelilerle dans ettikleri *espresso*'lar açılmıştı. Henüz bütün akrabalar gömülmemişti; birçok yerde, yolun kenarına alelacele kazılmış çukurlardan ölülerin ayakları gözüküyordu. Fakat daha şimdiden kadınların son moda elbiseler ve esaslı bir makyajla telaş içinde kayığa binip Tuna'yı geçerek, harabeye dönmüş bir binada bulunan bekâr evin-

T.me/Cinciva

deki randevularına gittikleri görülüyordu. Bulvarda aheste aheste yürüyerek, kuşatmadan daha iki hafta sonra öğle yemeğinde dana pörkölt[10] verilen kafeye giden, burjuva giyimli insanlar görülüyordu. Dedikodu, laklak ve manikür yeniden başlamıştı.

Kuşatmadan iki hafta sonra, duman tüten evlerden yükselen o keskin, pis kokuda, üniformalı Rus hırsız ve suç işleyip duran açgözlü bahriyeli kaynayan şehirde, bir kozmetik dükkânında Fransız parfümü için pazarlık etmek nasıl bir duyguydu sana anlatamam.

O zamandan beri sık sık düşündüm ve bugün hâlâ düşünüyorum ki bize ne olduğunu kimse anlayamaz. Hepimiz öteki tarafa, ölüler âlemine gidip döndük. Dünün dünyasına ait olan her şey yıkıldı ve bozuldu. Her halükârda biz, her şeyin bittiğine ve yeni bir şeyin başladığına inanıyorduk.

Birkaç hafta buna inandık.

O haftalar, kuşatmadan hemen sonraki dönem, başlı başına bir tecrübeydi. Sonra o dönem de geçti. Fakat düşünsene, o haftalarda ne kanun vardı ne bir şey... Kontesler kaldırımın kenarına çömelmiş, Alman pastası satıyorlardı. Yarı deli bir Yahudi kadın görmüştüm, bir tanıdığımdı, deli bakışlarıyla bütün gün küçük kızını arıyor, önüne gelene soruyordu; en sonunda, Oklu Haç üyelerinin kızı öldürüp Tuna'ya attıklarını öğrendi. Buna inanmak istemiyordu. İnsanlarda, herkesin tekrar hayatta olması gerektiği, şimdi her şeyin bir şekilde farklı olacağı duygusu vardı. Bu "farklı"dan gözleri parlayarak, büyük tatmin konusunda zevzeklik eden âşıklar ya da uyuşturucu bağımlıları gibi söz ediyorlardı. Ve hakikaten çok geçmeden her şey "farklı" oldu; yani daha önce nasılsa öyle. Fakat o sırada henüz bunu bilmiyorduk.

Ben ne hayal ediyordum? O günden itibaren daha iyi, daha insani olacağımızı mı umuyordum? Hayır, bunu değil.

Biz, ben ve konuştuğum herkes, o günlerde daha ziyade korku ve acının içimizdeki bir şeyleri kezzap gibi yakıp çıkarmasını umuyorduk. Belki ben, zayıflıklarımızı ve kötü alışkanlıklarımızı unutmamızı da umuyordum. Ya da hayır, bir dakika. Anlatacağım ama dürüstçe.

---

10 Genellikle dana eti, soğan ve paprikayla yapılan, gulaşa benzer bir Macar yemeği, bir tür güveç. (ç. n.)

T.me/Cinciva

Belki başka bir şey daha umuyorduk. Belki de, büyük bir karmaşa döneminin gelmiş olmasını ve günün sonuna dek her şeyin öyle kalmasını umuyorduk. Polisler ve ajanlar, aristokrat evleri ve el öpmeler, senin benim ve "ölüm bizi ayırana dek"ler olmayacaktı. Peki ne olacaktı? Büyük kargaşa; insanlığın gezinip durduğu, Alman pastası yediği, derlenip toplanma işinden kaçtığı, o güne dek riayet ettiği ve vazife saydığı her şeye tekmeyi bastığı, gökyüzüne haykıran bir hiçlik. Fakat kimse bunu dile getirmeye cesaret edemiyordu. Biliyor musun, o günlerin cehennemi andıran bir yanı vardı ama cenneti andıran bir yanı da vardı. İlk günah öncesi gibi bir hayat.

Sonra bir gün uyandık, esneyerek ama bir yandan da soğuk bir ürpertiyle; çünkü hiçbir şeyin değişmediğini fark etmiştik. "Farklı" diye bir şey olmadığını anlamıştık. Seni cehenneme atıp kazanda kaynatıyorlar ve günün birinde gökyüzündeki bir güç sayesinde oradan tekrar çıkarılırsan, bir an için gözlerini kırpıştırıp bıraktığın yerden devam ediyorsun.

Çok meşguldüm, çünkü günlerimiz harıl harıl hiçbir şey yapmamakla geçiyordu; dolayısıyla hayati önem taşıyan her şeyi kendi ellerimizle yaratmak zorundaydık. Zile basıp oda hizmetçisini çağırarak, lütfen bana şunu şunu getirin diyemezdik, hani efendilerin beni çağırdıkları gibi ki daha sonra ben de, hanımefendi rolünü oynama sırasının bana gelmesinin verdiği küstahlık ve haince sevinçle aynı şeyi yapmıştım. Zile basmak diye bir şey yoktu, çünkü elektrik yoktu, ayrıca ortada ev de yoktu. Musluklardan arada bir su akıyordu ama çoğu zaman sular kesikti. Suyu keşfetmemiz de ilginç bir olay olmuştu. Üst katlarda zaten akmıyordu ve yıkanmak için gereken suyu bodrumdan taşımak zorunda kalıyorduk. Yıkanmak ve yemek pişirmek için gereken suyu; ki hangisi daha önemliydi, bilmiyorduk. Daha bir yıl önce, sabah ve akşam banyosunda kullandığımız Fransız banyo tuzunu kozmetikçi artık getirtemiyor diye baygınlıklar geçiren biz zarif hanımlar... Şimdi, vücut temizliğinin o kadar da önemli olmadığını keşfediyorduk. Kovadaki suya benzer sıvıyı, o şüpheli, bulanık sıvıyı patates haşlarken kullanmanın daha önemli olduğu kafamıza dank etmişti. Ve su dolu her kovayı yukarı katlara bizzat taşımak zorunda olduğumuz için, birdenbire suyun ne kadar değerli olduğunu anlamıştık. O kadar değerliydi ki el yıkamak için harcanmamalıydı; pis bir iş yaptıktan sonra bile. Dudaklarımızı boyuyorduk; vücut bakımımız bundan ibaretti.

T.me/Cinciva

Eski Fransız kralları zamanında da kimsenin düzenli yıkanmadığı aklıma geliyordu. Kral bile yıkanmaz, daha ziyade tepeden tırnağa parfüme bulanırmış. İnanmıyorsun, öyle mi? Fakat ben bunu biliyorum, bir kitapta okudum. Üstelik buna rağmen güçlü ve kibarlarmış. Sadece leş gibi kokuyorlarmış.

Yine de vaktim olduğunda başka bir şey daha umuyordum. Temiz değildim, ne boynum ne de ayakkabılarım temizdi, çünkü şimdi bir de kendimin hizmetçisini oynamak istemiyordum, bundan canıma doymuştum, yukarıya su kovası taşımak istemiyordum. Onun yerine mutfaklarında su akan arkadaşlarıma gidip dilenmeyi tercih ediyordum. Ve oralarda üstünkörü yıkanıyordum. Gizliden gizliye bu durumun tadını çıkarıyordum. Bence en kötüsünün temizlik eksikliği olduğundan yakınan titizler de buna seviniyorlardı. Tıpkı çamuru seven ve içinde yuvarlanan çocuklar gibi cehennem kazanında kaynamış bu toplum da kargaşanın, pisliğin, yabancı mutfaklarda uyumanın tadını çıkarıyordu.

Hayatta hiçbir şey sebepsiz olmaz. Günahlarımız yüzünden kuşatma olmuştu ama şimdi de acılarımızın ödülü olarak birkaç hafta cennetteki Adem'le Havva gibi masumca pis kokma hakkı kazanmıştık. Ayrıca düzenli yemek yemeye gerek olmaması da iyiydi. Herkes o anda neredeyse orada yemek yiyor ve ne bulursa onu mideye indiriyordu. İki gün patates kabuğundan başka bir şey yemediğim oldu. Üçüncü gün konservenin içinden yengeç eti, domuz kaburgası konfit ve son olarak da küçük bir kavanoz Café Gerbeaud şekerlemesi yedim.

Sonra bir anda vitrinler yiyecek doldu ve kaşla göz arasında dört kilo aldım. Şimdi yine fazla yemekten ekşiyen bir midem ve yeni dertlerim vardı, çünkü pasaport peşine düşmemin zamanı gelmişti. Ayrıca üzgündüm, çünkü her şeyin umutsuz olduğunu anlamıştım.

Sevgi mi dedin? Ne meleksin. Hayır, canımın içi, bence sevgi de insanlara yardım edemez. Aşk da. Sanatçımsı adam, sözlükte bu iki kelimenin birbirinden ayrı olduğunu söylerdi. Kendisi ne sevgiye ne de aşka inanırdı. Tek inandığı, tutku ve merhametti. Fakat bu da bir işe yaramıyor, çünkü sadece bir an sürüyor; merhamet de aşk da.

O zaman yaşamaya değmez diyorsun ha? Omuz silkmeyeyim, öyle mi? Bak bir tanem, benim geldiğim yerden gelen biri... Sen

T.me/Cinciva

bu söylediğimi anlayamazsın, çünkü sanatçısın. Hâlâ inandığın bir şeyler var. Sanat var, öyle değil mi? Haklısın, sen bugün kıtanın en iyi davulcususun. Dünyada daha iyi bir davulcu olduğuna inanmıyorum. Sen o iğrenç saksafoncuya kulak asma; hani Amerika'da aynı anda dört baget kullanan, Bach ve Händel'i davulda çalabilen davulcular olduğunu iddia ediyor ya... O sadece senin yeteneğini kıskanıyor, seni tahrik etmek istiyor. Dünyada senin gibi bir davulcu olmadığını çok iyi biliyorum. Uzat elini de öpeyim. Ah Kleopatra'nın incileri yuvarladığı gibi senkopları yuvarlayan bu incecik parmaklar... Dur bir dakika, gözlerimi sileyim; çok duygulandım. Ne zaman eline baksam kendimi tutamayıp ağlıyorum.

Evet işte, kocam köprüde karşıma çıkmıştı, çünkü günün birinde yeniden bir köprü oldu. Tek bir köprü. Ama ne köprü! Yapıldığı sırada sen orada değildin, o yüzden bizim gibi kuşatılmış büyük bir şehrin insanları için, Budapeşte'de yeniden bir Tuna köprüsü olacağı haberinin yayılmasının ne anlama geldiğini bilemezsin. Çok da kısa sürede yapıldı; ilkbahar geldiğinde nehri köprü üzerinden geçebiliyorduk. Yarım kalan bir demir köprünün ayakları ve diğer parçaları bir araya getirilerek yapılmıştı. Biraz kavisliydi ama kamyon bile taşıyordu. Ayrıca yüzbinlerce insanı, sabahın köründe köprü açılırken Tuna'nın iki kıyısında bekleyen ve sonra dev bir urtıl gibi ilerleyen kalabalığı da.

Çünkü bu köprüyü öyle elini kolunu sallaya sallaya geçemezdin. Peşte ve Buda'da uzun kuyruklar oluyor, sonra bunlar yavaş yavaş köprüye doğru ilerliyordu. Düğün öncesi gibi sevinçli bir heyecanla. Köprüyü her geçiş, gurur duyulacak bir olaydı. Sonradan başka ve daha güçlü köprüler de yapıldı, hatta duba köprüler bile vardı. Bir yıl sonra taksiler bile gidip geliyordu. Fakat ben hâlâ ilk köprüyü hatırlarım; kuyrukta beklemek, kalabalıkla birlikte yavaş yavaş ilerlemek, her birimiz sırtımızda anıların yükü ve bir sırt çantasıyla bir kıyıdan diğerine. Sonraları, yurtdışında yaşayan Macarlar Amerika'dan ziyarete gelip de şahane arabalarıyla demir köprülerden vızır vızır geçerken daima ağzımda acı bir tat oldu, çünkü bu yabancıların yeni köprülerimizi bu kadar kayıtsızca kullanmaları beni üzüyordu. Çok uzaklardan gelmiş ve savaşın sadece şöyle bir kokusunu almış, onu uzaktan, film izler

T.me/Cinciva

gibi izlemişlerdi. Ne güzel yaşıyorsunuz ve köprülerinizde gidip geliyorsunuz, demişlerdi.

Bunu duyduğumda kalbim sızlamıştı. Siz ne bilirsiniz, diye düşünmüştüm. Ve anladım ki burada yaşamamış, o zamanlar bizimle birlikte olmayan biri, o harikulade eski Tuna köprülerimiz bir bir havaya uçarken bir milyon insanın ne hissettiğini de bilemezdi. Ve günün birinde nehri tekrar ayağımız kuru geçebilince neler hissettiğimizi. Üstelik Kuruzlar ve Türkler gibi bir ceviz kabuğunun içinde de değil. Bana sorarsan, Amerika'da istedikleri kadar uzun uzun köprüleri olsun. Bizim o köprümüz çürük tahtayla hurda demirden yapılmıştı ve ben onu ilk kullananlardan biriydim. Daha doğrusu kalabalık beni küçük adımlarla öne, köprü girişine doğru itiyordu ki karşıda, Peşte yönünden gelip Buda'ya o anda geçmiş olan kocamı gördüm.

Sıradan çıkıp ona doğru koştum; sarılacaktım. İnsanlar hemen homurdanmaya başladılar, çünkü kalabalığın ilerleyişini bozmuştum.

Dur bir dakika, burnumu sileyim. Ne tatlısın. Benimle dalga geçmiyor, masalın sonunu duymak isteyen bir oğlan çocuğu gibi dikkatle dinliyorsun.

Fakat bu masal değildi küçüğüm ve hiçbir şeyin gerçek bir başı ve tam bir sonu yoktu. O zamanlar Budapeşte'de yaşarken içimizde ve etrafımızda her şey tangır tungur ilerliyordu. Hayatımızın elle tutulur sınırları, çerçevesi yoktu. Sınırlar bir şekilde silinmiş gibiydi ve her şey öylece akıp gidiyordu; kıyısızlığa doğru. Bugün hâlâ bazen, yaşadıklarımın başı nerede sonu nerede bilmediğimi hissediyorum.

Ne olursa olsun o anda içimden, köprünün bir tarafından diğer tarafına koşmak gelmişti. Bu hesaplanmadan verilmiş bir tepkiydi; çünkü bir an öncesinde, eskiden –tarih denilen zamanın da öncesinde, anlarsın ya– evet, çok eskiden kocam olan bu insanın hâlâ yaşayıp yaşamadığını bile bilmiyordum. O dönem inanılmayacak kadar gerilerde kalmış gibiydi. İnsan kendi zamanını saat ve takvimle ölçemiyor. O zamanlar kimse diğerlerinin yaşayıp yaşamadığını bilmiyordu. Anneler çocuklarının nerede olduğunu bilmiyor, nişanlılar ve evli çiftler yolda karşılaşıyordu. Ne kayıt, ne

T.me/Cinciva

kadastro, ne de bina numarası olan ilk çağlardaki gibi. Bir şekilde, bir yerlerde istediğimiz gibi yaşıyor ve oturuyorduk. Bu büyük kargaşanın, bu çingene hayatının tuhaf bir biçimde tanıdık bir yanı da vardı. Belki de insanlar çok uzun zaman önce böyle yaşamışlardı; vatan yoktu, ulus yoktu, sadece bir kabile, at arabaları, çocukları ve piçleriyle dağınık bir halde oradan oraya sürüklenerek yolu izi belirsiz, hedefsiz bir göç halinde olan bir insan sürüsü vardı. Belki de hafızanın biriktirdiği bir yığın molozun altında kalan bu göçebe hayatı hatırlamıştık.

Fakat koşup kocama binlerce insanın gözü önünde sarılmamın sebebi bu değildi.

O anda –benimle dalga geçmiyorsun ya?– içimde bir kırılma olmuştu. Şuna inanabilirsin ki, o güne dek kendimi toplamış, her şeye katlanmıştım, kuşatma ve öncesinde olanlara, dehşete, bombardımanlara, bütün o korkunç şeylere. Gerçi evet, o zamanlar büsbütün yalnız da değildim. Savaşın delice ve ümitsizce ciddileştiği aylarda, sanatçımsı adamın yanında yaşıyordum. Yanlış anlama, onunla yaşamıyordum. Belki de iktidarsızdı, bilmiyorum. Bundan hiç söz etmedi ama bir erkekle bir kadın aynı evde kaldıklarında, havada bir şekilde bir aşk esintisi olur. Kel kafalı sanatçının evinde aşk esintisi yoktu. Öte yandan bir gece üstüme saldırıp iki eliyle beni boğsa buna şaşırmazdım. Onun evinde kalıyordum, çünkü hemen her gece hava saldırısı alarmı veriliyordu ve o arada eve gidemiyordum. Ve şimdi artık, üzerinden çok zaman geçtikten ve o insan öldükten sonra, dünyadan vazgeçmeye karar veren birinin evinde kalmışım gibi geliyor bana. İnsanlar için bir şekilde önemli olan her şeyden vazgeçmeye. Alkol, uyuşturucu ya da kibir gibi baş döndürücü ama aynı zamanda iğrenç bir tutkudan vazgeçmek için rehabilitasyona giden biri gibi.

Şurası bir gerçek ki, o zamanlar o adama usul usul, fark ettirmeden sokulmuş, evine ve hayatına girmiştim. Tıpkı fark ettirmeden bir yere giren hırsızlar gibi, beklenmedik bir anda bir adamın hayatına fark ettirmeden girip orada alelacele ne bulursa hepsini, anıları, izleri toplayıp götüren kadınlar da vardır. Sonradan artık bunları kullanmaz olduklarında, tırnaklarıyla kazıdıkları şeyleri satarlar. Fakat ben ondan aldığım hiçbir şeyi satmadım. Ve şimdi bundan bahsetmemin tek nedeni, beni terk etmeden önce hakkımda her şeyi bilmen. Ya da ben seni terk etmeden önce. Her neyse işte,

T.me/Cinciva

ne zaman istersem yakınında olmama izin vermişti; sabah, gece, öğleden sonra. Yalnız, onu rahatsız etmemem gerekiyordu. Kitap okuduğu sırada ona bir şey söylemem yasaktı. Ya da bir kitabın karşısında oturup sustuğu sırada. Fakat bunun haricinde evinde istediğimi yapabiliyordum. Çünkü bu, bir anda bombaların patlaması ihtimali olan ve büyük şehirde öylesine, amaçsız ve zamansız yaşadığımız bir dönemdi.

Korkunç mu dedin? Dur, bunu bir düşüneyim. Bilmiyorum. Bu daha ziyade, bazı şeylerin bir şekilde netleştiği bir dönemdi. İnsanın normalde doğru dürüst kafa yormayıp bir kenara itmeyi tercih ettiği o şey elle tutulur hale gelmişti. Ne mi? İşte yani bütün bunların hiçbir amacı, hiçbir anlamı olmaması. Başka bir şey daha vardı. Çok geçmeden kimsenin korkuyla işi kalmadı; onu ateş yükselmesinin yaptığı ter gibi attık. Her şey değişmişti. Aile artık doğru dürüst bir aile değildi, mesleğin, işin hiçbir geçerliliği kalmamıştı, âşıklar birbirlerini alelacele, yetişkinler bakmazken tatlıyı ağzına tıkıştırıp sonra da dışarı, sokağa, kargaşaya, oyuna koşan çocuklar gibi seviyorlardı. Her şey dağılıyordu; evler gibi insan ilişkileri de. Hâlâ ara sıra, yuva, iş ya da insanların bizi ilgilendirdiği, bütün bunlarla gerçek, gönülden bir ilişkimiz olduğu duygusuna kapılıyorduk. Sonra bir bomba saldırısı oluyor ve daha bir önceki gün önemli olan herhangi bir şeyle hiçbir ilişkimizin kalmadığı ortaya çıkıyordu.

Fakat saldırılar sadece bombalarla yapılmıyordu. Sirenler çalarken, Alman komandoları, çalınmış insanlar ve yağmalanmış mallarla dolu arabalarıyla ortalıkta vızır vızır gezerken, ordu birlikleri cephelerden geri dönerken ve akın akın insan, üstü muşambalarla kapatılmış at arabalarıyla çingene gibi kaçarken herkes bütün bu karışıklığın ortasında başka bir şeyin daha olduğunu hissediyordu. Savaş meydanı artık farklı bir yerde değil biraz da içimizdeydi; insanların içinde, sivil hayattan geriye kalan her şeyin içinde, mutfakta, yatak odasında da savaş vardı. Bir şey infilak etmişti: daha önce insanları bir arada tutan bütün o gevşeklik ve tembellik. İşte aynı şekilde, kuşatmanın ardından kavisli köprüde kocamı görünce benim de içimde bir şey patlamıştı.

Patlayan, aramızda çevirdiğimiz filmdi. Tıpkı genel müdürün daktilo kızla evlendiği ucuz bir Amerikan filminin senaryosu gibi çok aptalcaydı, iğrençti. O an anladım ki, biz ikimiz hiçbir zaman birbirimizi aramamış, daima sadece insanın derisini kaşındıran

T.me/Cinciva

bir suçluluk duygusunun etrafında el yordamıyla gezinmiştik. Bu huzursuz edici duyguyu bir şekilde benim yardımımla, sihirli değnek değmiş gibi atmaya çalışmıştı. Bu duygunun kaynağı tam olarak neydi? Zenginlik mi? Dünyada neden zenginler ve yoksullar olduğunu mu bilmek istiyordu? Kemik gözlüklü, kel kafalı çokbilmişler, baldan tatlı konuşan rahipler, çatlak sesli, kıllı devrimciler tarafından yazılan ve söylenen her şey saçmalık. Sadece tek bir korkunç gerçek var; o da yeryüzünde adalet olmadığı. Bu adam adalet mi istiyordu? Benimle de bu yüzden mi evlenmişti? Sırf etimi isteseydi daha ucuza alabilirdi. Can sıkıntısı ve bolluktan akıllarına başka bir şey gelmeyince devrimci olan zengin çocukları gibi o da içinde doğduğu dünyaya isyan etmek istiyorsa, eğer gerçekten bunu istiyorsa, başka türlü de isyan edebilirdi, benimle ilişkisi kadar ters bir şekilde değil. Biz bunu anlayamayız tatlım; biz, yani aşağı tabakadan, Nyírség ya da Zala'dan gelenler. Kesin olan şu ki, o bir beyefendiydi ama unvanı olanlardan farklıydı. Ve günün birinde kendilerini zorla soyluların yerine oturtanlardan da farklı bir biçimde burjuvaydı. Kumaşı iyiydi; onun sınıfındaki çoğu çürük herifinkinden daha iyiydi.

Hani böyle ataları birtakım toprakları fethedenler cinsindendi. Bu adamlar uzak ülkelerde ormanlara baltalarla dalmış, bir yandan bağıra bağıra ilahiler söylemiş, bir yandan da yerlilerin kökünü kazımak için vahşi bölgelerde ayaklarını yere vura vura ilerlemişlerdi. Kocamın atalarının arasında, ilk gemilerden biriyle Amerika'ya giden bir Protestan vardı. Yanına bir dua kitabı ve bir baltadan başka hiçbir şey almamıştı. Kocam bununla, ailenin daha sonra üzerine koyduğu her şeyden, fabrika, bir yığın para ve köpek derisine yazılmış asalet mektubundan daha fazla gurur duyardı.

İyi cinsten bir adamdı, çünkü vücuduna ve sinirlerine hâkimdi. Hatta paraya bile hâkimdi ve en zoru budur. Sadece tek bir şeyi asla bastıramıyordu, o da suçluluk duygusuydu. Ve suçluluk duygusu taşıyan, intikam ister. Bu adam bir Hıristiyandı ama savaştaki anlamda değil; Naziler zamanında kendilerine de bir şeyler, ganimet ya da kirli para düşeceğini kuran ve vaftiz belgelerini sağda solda sallayıp duran bir sürü insan gibi Hıristiyan olmayı iş hayatında bir avantaj olarak görmüyordu. O dönemde Hıristiyan olmak onun için rahatsız edici bir şeydi. Fakat yine de sapına kadar Hıristiyandı; tıpkı bir başkasının sanatçı ya da alkolik olmadan edememesi gibi.

T.me/Cinciva

Öte yandan bu insan, intikamın günah olduğunu da biliyordu. İntikamın her çeşidi günahtır ve adil intikam diye bir şey yoktur. İnsanın sadece adil olmaya, adil davranmaya hakkı vardır. İntikama kimsenin hakkı yoktur. Bu adam hem zengin hem Hıristiyan olduğu ve bu ikisi aynı şemsiyenin altına girmediği, ancak ne birinden ne de ötekinden kurtulabildiği için suçluluk duygusuyla doluydu. Ne bakıyorsun öyle deliymişim gibi?

Ondan, kocamdan söz ediyorum. Budapeşte'de tekrar bir köprü yapıldıktan sonra bir gün karşıma çıkan ve herkesin gözü önünde boynuna sarıldığım kocamdan.

O da sıradan çıktı ama kımıldamadı. Beni itmeye de çalışmadı. Korkma, bütün o Kırgızların ve üstü başı perişan, titrek insanların önünde elimi de öpmedi. Böyle bir çiğlik yapmayacak kadar görgülüydü. Sadece orada öylece durup bu rahatsız edici sahne bitene kadar bekledi. Sakin sakin duruyordu, bense kapalı gözlerimin arasından yüzünü görüyordum; tıpkı bir kadının, henüz karnında olan çocuğun yüzünü görmesi gibi.

Fakat boynuna sımsıkı sarıldığım o anda bir şey oldu. Burnuma koku geldi; kocamın kokusu. Şimdi dikkatle dinle.

O anda titremeye başladım. Dizlerim boşaldı, bir anda yine mideme kramplar girdi. Düşünsene: Köprüde karşıma çıkan bu adam pis kokmuyordu. Neden bahsettiğimi anlamıyorsun ama o dönemde insanların vücutlarına bir tür leş kokusu sinmişti; sığınağa ya da koruma alanına giderken yanlarında götürdükleri çantaların gizli gözünde mucizevi bir şekilde bir parça sabun ya da kolonya kalmış olsa bile. Birisi bir şekilde iki bomba saldırısı arasında yıkanmayı becermiş olsa bile. Çünkü bir şehir kuşatmasının kokusu, azıcık sabun köpüğüyle çıkmaz. Lağımın, cesetlerin, sığınağın, kusmuğun, havasızlığın, ölüm korkusundan terleyen balık istifi insanların, bedensel ihtiyaçların, vahşice birbirine karıştırılan yiyeceklerin kokusu. Bütün bunlar o zamanlar tenimize yapışmıştı. Zaten böyle kokmayanda da keskin bir kolonya ve paçuli kokusu oluyordu ki bu, doğal kokudan daha da berbat ve mide bulandırıcıydı.

Fakat kocam paçuli kokmuyordu. Kapalı gözlerimde yaşlarla onu koklar koklamaz titremeye başladım.

Kuru ot kokuyordu! Boşandığımız günkü gibi. Yatağına ilk kez girdiğim ve bu bitkisel erkek kokusundan fenalaştığım günkü gibi.

T.me/Cinciva

Bu insan, vücudu, giyimi ve kokusuyla aynen onu son gördüğümdeki gibiydi.

Boynunu bırakıp elimin tersiyle gözlerimi sildim. Başım dönüyordu. Alışveriş torbamdan bir mendil çıkardım; sonra da küçük bir ayna ve ruj. İkimiz de bir şey söylemiyorduk. O durup benim makyajı akmış, ıslak yüzümü bir şekilde toparlamamı bekledi. Ancak aynaya bir göz atıp yine az buçuk insana benzediğime ikna olduktan sonra tekrar yüzüne bakmaya cesaret edebildim.

Gözlerime inanamıyordum. Derme çatma parçalarla inşa edilmiş köprünün Buda ucunda, binlerce insanın beklediği kuyrukta karşımda duran kişi kimdi, biliyor musun? Aldığı isabetler yüzünden cephesi çiçek bozuğuna dönmemiş tek bir binanın kalmadığı, kül olmuş, çürümüş şehirde? Ne camı sağlam bir pencere ne bir şey; ne taşıt, ne polis, ne kanun... İnsanların gerekmese bile dilenci kılığına girdikleri, ihtiyarı ya da perişan bir tipi oynadıkları, saçlarını yoluk yoluk bıraktıkları, milletin içinde merhamet hissi uyansın diye sefil bir görünüşle boş boş gezindikleri bir yer... Hanımefendilerin köy pazarındaki pis, nefes nefese hacılar gibi yerde çuval sürükledikleri ya da sırt çantasıyla ayaklarını sürüye sürüye yürüdükleri bir yer... Kocam karşımda duruyordu. Yedi yıl önce haksızlık ettiğim insanın bire bir aynısıydı. Bir öğleden sonra, kendisinin ne sevgilisi ne de eşi, sadece düşmanı olduğumu anlamasının ardından karşıma dikilip gülümseyerek, sakin sakin şöyle demişti: "Sanırım en iyisi ayrılmamız olacak."

Önemli bir şey söyleyeceği zaman lafa hep böyle başlardı; "Sanırım" ya da "Bana öyle geliyor ki" diye. Hiçbir zaman söyleyeceğini küt diye söylemezdi. Mesela babam sabrı taştığında ilk önce hep şunu derdi: "Lanet olsun!" Sonra da saydırmaya başlardı. Buna karşılık kocam dayanamayacak noktaya geldiğinde daima önce nazikçe küçük bir kapı açar, sözlerinin önemli ya da yaralayıcı yanının aradan sıvışıvermesi için ne idüğü belirsiz bir yarım cümle kurardı. Bunu İngiltere'deki yatılı okulda öğrenmişti. Çok sevdiği bir başka ifade de şuydu: "Korkarım..." Mesela bir akşam, "Korkarım annem ölecek" demişti. Öldü de, akşam yedide; doktor kocama hiçbir ümit kalmadığını söylerken hastanın kanı çekilmeye başlamıştı bile. Bu "korkarım" ifadesi, trajik bir haberi daha düz hale getirmeye, kendini acıya duyarsız kılmaya yarıyordu. Başkaları böyle bir durumda şunu der: "Annem ölüm

T.me/Cinciva

döşeğinde." Fakat kocam, tatsız ya da üzücü bir haberi nazikçe vermeye daima dikkat ederdi. Bunlar böyledir. Asla tam olarak anlayamazsın.

Şimdi de dikkat ediyordu. Kişisel savaşımız bittikten yedi yıl sonra. Kuşatmanın ardından, köprünün girişinde karşımda dururken ilk cümlesi şu oldu: "Korkarım yolu kapatıyoruz."

Bunu alçak bir sesle söyleyip sonra da gülümsedi. Başımdan neler geçtiğini, kuşatmayı nasıl atlattığımı, bir şeye ihtiyacım olup olmadığını sormadı. Sadece orada muhtemelen yolu kapattığımız uyarısı. Ve bir el işaretiyle, Gellért Tepesi yönünde biraz kaymamız gerektiğini gösterdi. Boş bir yere geldiğimizde durdu, etrafına bakındı ve "Sanırım en iyisi şuraya oturmamız olacak" dedi.

Haklıydı, bu gerçekten de "en iyisiydi". Bir bombardıman uçağı enkazını gösteriyordu, pilot koltuğu sağlam kalmıştı; enkazın içinde iki kişilik yer vardı. Hiçbir şey söylemeden, uslu uslu Rus pilotun koltuğuna oturdum. Kocam da arkama oturdu. Fakat öncesinde koltuğu eliyle sildi. Sonra da bir mendil çıkarıp elini temizledi. Bir süre hiçbir şey söylemeden, tek kelime etmeden oturduk. Güneş parlıyordu. Ve bulunduğumuz alanın, bozuk uçakların, arabaların ve delik deşik olmuş topların üzerinde büyük bir sessizlik vardı.

Budapeşte kuşatmasının ardından ilk kez tekrar karşılaşan bir adamla bir kadının belki birbirlerine birkaç kelime söyleyecekleri düşünülebilir. Mesela ikisinin de hayatta olduğu gibi bir tespit yapabilirler. "Korkarım" ya da "Sanırım", evet, bu da söylenebilir. Fakat bu bile olmadı. Kaya mağaranın, kaplıca girişinin karşısında öylece oturuyorduk; derken ona doğru döndüm.

Yüzüne iyice baktım, inan bana. Ve bir tuhaf oldum: Rüya gibiydi, aynı anda hem sisli hem gerçek.

Merak etme tatlım, salağın teki değilim. Sinirleri bozuk olduğu ve bir tekrar karşılaşma içine dokunduğu için ağlayıp zırlamaya başlayacak duygusal bir köylü de sayılmam. Bir tuhaf olmuştum, çünkü ölü büyük şehrin yıkıntıları arasında yanımda oturan bu insan kanlı canlı değil, sadece bir hayaletti.

İnsanlar ancak rüyada böyle görünür. Yalnızca rüyalar bir şeyleri böyle hayalet gibi, ispirtodan daha ince bir sıvıda muhafaza edebilir. Kocam bana o anda öyle görünüyordu. Düşünsene, üstü başı perişan bile değildi. Üzerinde yine hani şu son görüşmemizde, "en

T.me/Cinciva

iyisinin ayrılmamız olacağını" sandığı gün giydiği koyu gri, flanel kruvaze takım mı vardı, hatırlamıyorum. Zaten tam olarak bilmem de mümkün değildi, çünkü onda bu koyu gri takımlardan bir sürü bulunurdu ama her halükârda aynı kesimdi; daha önce babasına da iş yapan terzi tarafından dikilmişti.

Aynı şekilde o sabah da üzerinde temiz, krem rengi, patiska bir gömlek ve boynunda koyu gri bir kravat vardı. Ayağında da yepyeni görünen, çift tabanlı, siyah makosenler; o pis köprüyü ayakkabılarında tek bir toz zerresi kalmadan geçmeyi nasıl başardı hiç bilmiyorum. Tabii ki ayakkabıların yeni olmadığını, onları az giydiği için öyle göründüğünü biliyordum; vaktiyle dolabında bunlardan bir düzine dururdu.

Bu tür bir görünüm için, yumurtadan çıkmış gibi denir. Fakat yumurta, o zamanlar hepimizin içinde çürüdüğü ceset çukuruydu. Bu çukurdan çıkmıştı. Kıyafetinde tek bir kırışık yoktu. Uçuk bej trençkotunu, bu bol, terbiyesizce rahat, çift kat İngiliz poplininden dikilmiş muhteşem parçayı kolunun üzerine atmıştı; trençkotu gayet iyi hatırlıyordum, çünkü yıllar önce Londra'dan gelen paketini ben açmıştım. Ve çok sonra Londra'da, bu trençkotları yapan markanın vitrininin önüne gittiğimde kalbim küt küt atıyordu, çünkü sergilenen trençkotların arasında genç beyefendininkini görmüştüm. Ve şimdi gayet kayıtsız bir şekilde trençkotu kolunun üstüne atmıştı, çünkü bu ilkbahar öncesi sabahı hava sıcaktı.

Elinde elbette eldiven yoktu; onları sadece kışın en soğuk günlerinde takardı. Ellerine de baktım: Beyaz ve temizdi; tırnakları o kadar düzgündü ki asla kesilmeleri gerekmiyor gibiydi.

En tuhafı da neydi, biliyor musun? Ayaklarını sürüye sürüye köprüyü geçen, eziyet çekmiş, üstü başı perişan kalabalıklarla kıyaslayınca bu insan bir asi gibiydi ama bir yandan da neredeyse görünmezdi. İnsanın içinden, gerçek olup olmadığını anlamak için onu tutup sarsmak ve ellemek geliyordu. Fransız Devrimi sırasında, o dehşet aylarında, aristokratların Paris'te serçe gibi avlandıkları, sokakta mor fraklı ve pudralı peruklu bir markizin belirerek soylu dostlarını darağacına götüren at arabasına dostça el salladığı zamanları gözünün önüne getir. Kocam o zamanlar Budapeşte sokaklarında aşağı yukarı böyle bir etki yaratıyordu. Etrafındaki her şeyden o kadar farklıydı ki, sanki hayatın içinden, enkaz halindeki bir evden değil de, görünmez bir sahnenin kulisinden, artık hiçbir

T.me/Cinciva

yerde sahnelenmeyen tarihi bir oyundaki bir rolün kostümüyle çıkıvermişti.

Duman tüten enkaz kulisten, hiç değişmemiş bir insan çıkmıştı. Ne kuşatmadan ne de sefaletten etkilenmiş bir insan. Onun için korkmaya başlamıştım. Çünkü o zamanlar bir öfke ve intikam arzusu ortamında yaşıyorduk; bu ortamı tahrik eden cezasız kalmazdı, en iyisi hiç bulaşmamaktı. Ağızları köpürten, gözleri çakmak çakmak eden bu öfke ve intikam arzusunun kaynağı vicdan azabıydı. İnsanlar günlük gıdalarını temin etmek için canlarını dişlerine takıyor, bir kaşık yağın, bir avuç unun, bir gram altının peşinden nefes nefese koşuyorlardı. Ve bu arada göz ucuyla, sinsi sinsi başkalarına bakıyorlardı, çünkü herkes şüpheliydi. Neden? Çünkü hepimiz suçluyduk; öyle ya da böyle. Çünkü diğerlerinin öldüğü bir şeyden sağ çıkmıştık.

Buna karşılık kocam, sanki masummuş gibi sakin sakin karşımda oturuyordu. Bunu anlayamıyordum.

Bakışlarımı yere diktim; ne yapacağımı bilemiyordum. Onu bir şekilde topun ağzına mı koymalıydım? Fakat aslında hiçbir suçu yoktu. O dönemde şehirde ve daha sonra bütün ülkede yapılan zulümlere hiçbir zaman ortak olmamıştı. Hiçbir Yahudi'ye bir şey yapmamış, farklı düşünen hiç kimseyi kovalamamış, sürüklene sürüklene götürülmüş hiç kimsenin evini soymamıştı. Kimse parmağıyla onu gösteremezdi, çünkü bir başkasının ekmeğinin tek bir kırıntısını bile yememiş, hiçbir hayatı tehlikeye atmamıştı. Daha sonra da asla herhangi birinin onu şikâyet ettiğini duymadım. Yağma ve hırsızlığa katılmadı. Tersine, asıl onu esaslı bir biçimde yoldular. Kuşatmanın ardından karşılaştığımızda, o da bir dilenciydi. Sonradan, bütün o zenginlikten ona kalan tek şeyin bir bavul dolusu kıyafet olduğunu öğrendim. Bir de mühendislik diploması. Söylenene bakılırsa, Amerika'ya da bunlarla göç etmiş. Belki de şimdi orada bir fabrikada işçidir. Bilmiyorum. Mücevherleri bana çok daha önce, boşanırken vermişti. Bu mücevherlerin bende kalması ne iyi oldu, görüyor musun? O yüzden söylemedim; benim mücevherlerimin rüyanda bile aklına gelmediğini biliyorum. Sadece onları satmama yardım ediyorsun, çünkü sen bir tatlışkosun.

Ne dedin? Evet, gün ağarıyor. İşte ilk sebze kamyonetleri. Saat beş oldu. Nehre iniyorlar; pazara doğru.

Yorgun değil misin? Üstünü örteyim. Hava serinledi.

T.me/Cinciva

Hayır, ben üşümüyorum. Aksine sıcak basıyor. Dur da pencereyi kapatayım, canımın içi.

Evet, onu görünce bir tuhaf olduğumu, buz kestiğimi ve tir tir titrediğimi, avuçlarımın terlediğini söyledim. Çünkü eski kocamın, bu kibar beyefendinin bana gülümseyerek baktığını görüyordum.

Fakat tepeden bakan ya da alaycı bir edayla gülümsediğini sanma. Daha ziyade, hani böyle bir fıkraya nazik ve kayıtsız bir tepki verirsin ya, aslında ne zekice ne de müstehcendir ama sen terbiyeli biri olduğun için gülümsersin... İşte onun gibi. Yüzü solgundu, orası öyle. Sığınak havası onun bile yüzüne yansımıştı. Fakat bu aslında sadece, birkaç hafta süren bir hastalığın ardından ilk kez açık havaya çıkmış birinin solgunluğuydu. Gözlerinin etrafı beyazdı. Ve dudaklarının kanı çekilmişti. Bunun dışında her zamanki gibi, mesela sabah onda tıraş olduktan sonraki hali gibiydi. Gerçi belki de yarattığı bu izlenimin sebebi, cam mahfazasından alınıp bir küçük burjuva evinin pis kokulu ortamına konulan müze parçası gibi tezat oluşturduğu, etrafındaki manzaraydı. Dün o loş kilisede gördüğümüz Musa heykelini birdenbire bir postacının evinde, iki büfenin arasında bulmak gibi. Yani aslında kocam Musa heykeli gibi bir sanat eseri değildi. Fakat yine de o anda o da kendince sokağa atılmış bir sanat eseriydi. Gülümseyen bir sanat eseri.

Of, sıcak bastı. Bak yüzüm kıpkırmızı oldu, kan beynime çıktı. Daha önce bu konuda hiç kimseyle konuşmadım. Fakat belli ki sürekli bunu düşünüyorum. Ve yüksek sesle anlattığımda sıcak basıyor.

Bu adamın ayaklarını yıkamaya gerek yoktu, onları sabahları bodrumda kendi yıkardı, inan bana. Teselliye, insana iyiliği işaret eden dini sözlere ihtiyacı yoktu. Hayatının sonuna kadar, o hayatın anlamı ve koruyucusu olan tek bir şeye tutundu; o da nezaketti, görgüydü, ulaşılmazlıktı. Sanki içi çimentoyla doldurulmuş gibiydi. Ve içi çimento, dışı et ve kan olan bu insan, bana bir milimetre bile yaklaşmamıştı. Ülkeleri sarsan ve yerinden oynatan deprem onun içinde en ufak bir kımıltı yaratmamıştı. Bana bakıyordu ve ben onun "Sanırım" ya da "Bana öyle geliyor ki" ile başlamayan

T.me/Cinciva

tek bir söz söylemektense ölmeyi tercih edeceğini hissediyordum. Eğer ağzını açsaydı muhakkak nasıl olduğumu, bir şeye ihtiyacım olup olmadığını sorar, hatta bana trençkotunu ya da Rus'un tekinin dağınıklıktan onda bıraktığı kol saatini vermeye hiç kuşkusuz hazır olurdu. Bunları gülümseyerek verirdi, çünkü artık bana kızgın değildi.

Şimdi dikkatle dinle. Sana bir şey söyleyeceğim ve bunu daha önce hiç kimseye söylemedim. İnsanların yalnızca bencil canavarlar oldukları doğru değil. Birbirlerine yardım etmeye de hazırlar; böyle bir şey de var. Fakat onları buna iten iyi yüreklilik ya da merhamet değil. Sanırım kel kafalı doğru söylemişti; demişti ki, insanların bazen iyi olmalarının sebebi kötülük yapma konusunda kendilerine ket vurmalarıymış. İnsan daha fazlasına muktedir değilmiş. Bir de ödleklikten iyi olanlar varmış. Kel kafalı böyle demişti. Bunu daha önce kimseye anlatmadım. Sadece sana, benim bir tanecik sevgilim.

Eh, herhalde kaya mağaranın orada sonsuza dek oturamazdık. Bir süre sonra kocam hafifçe öksürdü ve hava güzel olduğu için kalkıp Gellért Tepesi'ndeki villa yıkıntıları arasında biraz gezinmenin en iyisi olduğunu "sandığını" söyledi. "Korkarmış ki", önümüzdeki günlerde benimle çene çalmaya pek fırsat bulamayabilirmiş. Hayatın kalan günlerinde, demek istemişti. Bunu yüksek sesle dile getirmedi, gerek de yoktu, çünkü ben zaten birbirimizi son kez gördüğümüzü biliyordum.

Böylece hafif yokuş sokaklardan geçerek, hayvan leşlerinin ve enkaz yığınlarının arasından Gellért Tepesi'ne tırmanmaya başladık.

Bu şekilde bir saat kadar yürüdük. Bu Buda tepesinin eteklerinde ben yanında yürürken kocam ne düşünüyordu bilmiyorum. Sakin, duygusuz bir şekilde konuşuyordu. Ona temkinli bir biçimde, başından neler geçtiğini, bu tuhaf dünyada nelerle karşılaştığını sordum. Nazikçe, koşullar çerçevesinde her şeyin yolunda olduğunu söyledi. Söylemek istediği, meteliksiz olduğu ve işçi olarak yurtdışına gittiğiydi. Uzun yoldaki bir dönemeçte durup yüzüne bakmaya cesaret edemeden ona dünyanın nereye gideceğini düşündüğünü sordum.

O da durdu, bana ciddi bir ifadeyle baktı ve uzun uzun düşündü. Cevap vermeden önce daima uzun uzun düşünür, derin nefes alırdı. Kafasını yana eğerek bana, sonra da önünde durduğumuz,

T.me/Cinciva

yıkıntı halindeki eve baktı. Ve şöyle dedi: "Korkarım dünyada çok fazla insan var."

Ve sanki bütün soruların cevabını vermişçesine geri dönüp köprü yönünde inmeye başladı. Ben de hızla yanında yürüyordum; ne dediğini anlamamıştım. Neden çok fazla insan olsun ki? Tam da o dönemde, Tanrı biliyor ya, yeterince insan ölmüştü. Fakat kocam başka bir şey söylemedi; acelesi olan biri gibi güçlü adımlarla yürümeye devam etti. Kendi kendime, acaba şaka mı yapıyor, benimle dalga mı geçiyor, diye sormaya başlamıştım. Sanatçımsı adamla bazen bir oyun oynadıkları, zaten ayan beyan ortada olan her şeyi işaret parmaklarını havaya kaldırarak bir kez daha gururla söyleyen yarı bunak dar kafalılarmış gibi davrandıkları aklıma geldi. Şimdi, vakur bir tavırla çok fazla insan olduğu tespitini yapması üzerine, benimle alay ettiği şüphesine kapılmıştım. Çünkü esasında ben de patates tarlasındaki patates böcekleri misali bir doğa felaketi gibi her tarafta vızıldayan çok fazla insan olduğunu düşünüyordum. O yüzden biraz incinmiş bir şekilde, "İyi ama size ne olacak?" diye sordum.

Söylemeden geçmeyeyim, ona daima siz derdim. O ise bana sen derdi. Ben ona asla sen demeye cesaret edemedim. Ve herkese, ilk karısına, anne babasına, dostlarına siz diyen, cemiyette aynı seviyede olanların hep beraber üst tabaka denilen şeye ait olduklarını göstermek için ilk karşılaşmadan itibaren birbirlerine sen demeleri yönündeki aptalca, burnu büyük âdete asla uymayan bu adam, evet, işte bu insan bana devamlı sen derdi. Bu konuyu hiç konuşmadık; aramızdaki kural buydu, o kadar.

Gözlüğünü çıkardı, puro çantasından temiz bir mendil çekip aldı ve özenle gözlüğünün camlarını temizledi. Gözlüğü tekrar burnunun üstüne oturttuktan sonra, kıvrıla kıvrıla ilerleyen uzun insan kuyruklarının olduğu köprüye doğru baktı. Ve sakin bir biçimde, "Ben gidiyorum, çünkü burada fazlalığım" dedi.

Gri gözleri dikkatle bakıyor, kirpiğini oynatmıyordu.

Fakat bunu tepeden bakan değil, gayet nesnel bir tavırla söylemişti; bir doktor gibi. Başka bir şey sormadım, çünkü daha fazlasını işkence sehpasında olsa söylemezdi; bunu biliyordum. Köprüye doğru yürüdük ve orada tek kelime etmeden ayrıldık. O, Tuna kıyısından Krisztina semtine doğru devam etti. Bense tekrar sıraya girerek yavaş yavaş köprüye doğru ilerlemeye başladım. Dönüp ona

T.me/Cinciva

bir kez daha baktım; kolunun üstüne attığı trençkotla, şapkasız, ağır ağır ama hedefe doğru yürüyordu, anlarsın ya, nereye gittiğini çok iyi bilen biri gibiydi; hiçliğe gidiyordu. Anladım ki onu bir daha görmeyeceğim. Birini bir daha görmeyeceğini bilince insan delirecek gibi oluyor.

Ne demek mi istemişti? Belki de bir erkeğin ancak bir rolü olduğu müddetçe yaşadığını. Ondan sonra artık yaşamaz, sadece var olur. Bunu anlayamazsın; senin dünyada bir rolün var. Senin rolün beni sevmek. Evet, işte söyledim. Bana öyle sinsi sinsi bakma. Roma'daki bu otel odasında çene çalarken biri bizi duysa, düşünsene, gün ağarıyor, sen bardan geliyorsun, ben etrafında cariye gibi dans ediyorum, kötü niyetli bir insan dışarıdan bizi bu halde görse, bunun iki dolandırıcı arasındaki bir sohbet olduğunu sanabilir: Üst tabakaya atlamayı başarmış bir küçük fahişe şimdi hayat okulunu anlatıyor. Ve yapmacık sevgilisi kulaklarını dikmiş, çünkü efendiler takımında işlerin nasıl yürüdüğünü öğrenmek istiyor. İşte böyle düşünülür; dünya böylesine kötüdür. O harikulade alnını kırıştırma. Sen yapmacık değil, doğuştan sanatçısın; benim taptığım ve bu sefil hayatın sonuna kadar bana yardım edecek tek velinimetimsin. Mesela bana kötü kocamdan kalan mücevherleri satmama yardım ediyorsun. Bu kadar iyi ve merhametlisin. Ben de küçük fahişe değilim; bir zamanlar, fırsatını bulduğumda kocamı başkasının elinden alırken bile değildim. Çünkü ben zenginlik değil, adalet istiyordum. Şimdi de sırıtıyorsun ha? Fakat bunu sadece ikimiz biliyoruz, sen ve ben.

Evet işte, kocam başka tür bir adamdı. O gün arkasından bakarken birden içime bir merak düştü; bu insanın ne için yaşadığını bilmek isterdim. Ve şimdi neden lüzumsuz olduğunu, neden kumaş boyacısı olarak Avustralya'ya ya da muslukçu olarak Amerika'ya gittiğini. Onun inandığı rol gülünç bir saplantı değil miydi? Bak, ben gazete okumam. En fazla, büyük bir hayvanın öldürüldüğü ya da bir film yıldızının boşandığı dev puntolarla yazılmışsa... Sadece bu tip şeyleri okurum. Politikadan tek anladığım, kimsenin bir diğerine güvenmediği ve herkesin, kendisinin daha iyi bildiğini borazanla ilan ettiğidir. Tam kocamın arkasından bakıyordum ki Rus piyadelerden oluşan bir birlik yanımdan geçti, omuzlarında

T.me/Cinciva

tüfekler ve ucuna takılmış süngülerle, iri yarı genç adamlar, artık burada da her şeyin değişmesi, eskisinden farklı olması gerektiği için Macaristan'a gelmişlerdi; kocamsa hâlâ dünyada bir rolü olduğunu sanıyordu.

Kalabalıkla birlikte köprüye, kış sonu kirli sarı akan Tuna'nın üstüne doğru ilerledim. Suda tahta parçaları, araç enkazları, cesetler yüzüyordu. Kimse bununla ilgilenmiyor, herkes sırtında ağır bir çantayla iki büklüm, yere bakıyordu; sanki bütün insanlık kasvetli bir hac yolculuğuna çıkmıştı. Bir zavallı günahkârlar ordusu gibi yürüyorduk. Ve birden, Király Sokağı'na gidip bir banknot parçasını asetonla değiş tokuş etmek bana o kadar önemli gelmemeye başladı. Bir anda nereye gideceğimi şaşırmıştım. Bu karşılaşma beni raydan çıkarmıştı. Bu adamı hiçbir zaman sevmediğim doğru ama şimdi korkuyla şunu da fark ediyordum ki artık ona kızgın da değildim; ondan, bir düşmandan nefret eder gibi her şeyimle nefret etmiyordum. Biliyor musun, iki insan arasında, birbirine kızgın olmanın da bir değerinin kalmadığı anlar oluyor. Ve bu, çok hazin bir an.

Sabah oluyor. Bak bir anda nasıl sıcak ve parlak bir ışık oldu. Roma'da hava nasıl oluyorsa hiç geçiş yapmadan aydınlanıyor. Pencerenin önündeki iki portakal ağacına baksana... İkisi de ikişer portakal verdi, pörsük şeyler, şehirde yaşayan hepimiz gibi... Duyguları düşüncelere dönüşen yaşlı insanlar gibi.

Işık gözlerini acıtmıyor, değil mi? Roma sabahlarını, bu aydınlığı seviyorum. Geceliğini atıp çırılçıplak pencereye çıkan genç bir kadın gibi ani ve parlak. Utanmaz değil, sadece çıplak.

Çok şiirsel mi konuşuyorum? Evet, bunu ben de fark ettim; bazen şiir dizelerindeki gibi mecazlar kullanıyorum. Biliyorum, söylediğim her şeyi ondan, kel kafalı sanatçıdan öğrendiğimi düşünüyorsun. Eh, biz kadınlar böyle şeyler yaparız, ilgimizi çeken erkeği taklit ederiz. Bırak artık o fotoğrafları.

Sokak henüz boş. Bu küçük Via Liguria'nın gündüzleri de epey boş olduğunu fark etmiş miydin? Onun daha önce burada oturmasını anlıyorum. Kimin mi? Onun işte. Evet, kel kafalının. Biraz kay da yanına uzanayım.

Şu küçük yastığı versene... Bir de şu kül tablasını. Uyumak istiyor musun? Ben de yorgun değilim. Böyle uzanıp yatalım işte.

T.me/Cinciva

Roma'da sabahın erken saatinde uzanıp bu eski odanın tavanına bakmak hiç de fena olmuyor. Gece üçte uyandığımda, sen de bardan dönmemişsen, genellikle böyle uzanıyorum.

Kel kafalı bu odada mı yaşamıştı, diye mi sordun? Bilmiyorum, bana ahret soruları sorma. Öğrenmek istiyorsan in aşağı, kapıcıya sor.

Evet, bu odada yaşamış olabilir.

Ne dedin? Onun için mi geldim ha? Sen aklını kaçırmışsın, neler de düşünüyorsun! Ben yola çıktığımda adam öleli iki ay olmuştu.

Ne diyorsun ya? Hayır, geçenlerde Protestan mezarlığında aradığım mezar onunki değildi. Bir şairin, bahtsız bir İngiliz şairin mezarıydı. Bu hikâyede doğru olan tek şey, sanatçımsı adamın bana bu ünlü mezarları anlatmış olması. Fakat kendisi oraya değil, şehir dışındaki uyduruk bir mezarlığa gömüldü. Zaten İngiliz şair gibi Protestan da değildi. Hayır, Yahudi de değildi. Tek bildiğim, inançlı biri olmadığı.

Bak şimdi de bana göz kırpıyor ve bazı tahminlerde bulunuyorsun. Gizlice onun sevgilisi olduğumu ve o yüzden peşinden buraya geldiğimi düşünüyorsun. Üzgünüm, sana müstehcen bir hikâye sunamayacağım. Aramızda hiçbir şey geçmedi. Onun etrafında her şey çok basitti. Senin gibi Tanrı'nın ilginç ve sanatçı ruhlu yarattığı biri değildi canımın içi. Daha ziyade memur ya da emekli profesör gibiydi.

O adamın içinde ve etrafında macera vaat eden hiçbir şey yoktu. Kadınlar peşinden koşmuyorlardı. İsmi gazetelerde yer almıyordu. Kısacası onunla tanıştığımda hiçbir yerde bahsi geçmiyordu. Duyduğuma göre eskiden bir şekilde meşhurmuş. Fakat o dönemde, yani savaşın sonunda, esamesi okunmuyordu.

İnan bana, bu adam hakkında anlatacak ilginç bir şey bulamıyorum. Zaten bende sadece bir fotoğrafı var. Fotoğrafının çekilmesinden hoşlanmazdı. Bazen bana, bardakta parmak izlerinin bulunmasından korkan ve sahte kimlikle saklanan bir suçlu gibi gelirdi. Tek bir ilginç yanı varsa, o da vücudunun her hücresiyle ilginç olmaya direnmesiydi. Fakat bırakalım artık onu.

Beni sıkıştırma!

Beni böyle surat asarak, tehdit ederek sıkıştırmana tahammül edemiyorum. Bunu da mı sana vermemi istiyorsun? Yüzük gibi, dolarlar gibi bunu da ha? Her şeyi sana mı vereyim? Hiçbir şeyi

T.me/Cinciva

bana bırakmak istemiyor musun? Bunu da verirsem hiçbir şeyim kalmaz. O zaman da beni terk edersen, elim böğrümde kalırım. Bunu mu istiyorsun?

Peki, anlatacağım. Fakat sanma ki sen daha güçlüsün. Sadece ben daha zayıfım.

Bunu anlatmak kolay değil. Sanki hiçliği anlatmak gibi. Bence insan hayatta ancak bir şey varsa onu anlatabilir; yani bu basit, gündelik hayatta. Çünkü biliyor musun, sadece gündelik hayatta değil, aynı zamanda başka bir yerde, başka bir gerçeklikte yaşayan insanlar da var. Bu insanlar hiçliği de anlatabilirler; hem de polisiye roman kadar heyecan verici bir şekilde. Bu insan, her şeyin gerçeklik olduğunu söylemişti. Sadece elle tutulur şeyler değil, kavramlar da. Ve eğer hiçlik bir kavramsa, kendisi hiçlikle ilgileniyordu. Onu eline alıyor, evirip çeviriyordu. Boşuna gözlerini kırpıştırma, anlamadığını görüyorum. Ben de anlamıyordum. Fakat sonra bu adamın çevresinde yaşarken, hiçliğin onun ellerinde ve kafasında nasıl gerçekliğe dönüştüğünü, nasıl büyüdüğünü ve içinin anlamla dolduğunu gördüm. Onun numarası buydu. Hiç kafanı yorma. Bu meseleler bizi aşar.

Adı ne miydi? Yani, dünya için bir tür adı vardı. Dürüst konuşmam gerekirse, daha önce hiçbir kitabını okumamıştım. Onunla tanıştığımda, herkesle ve her şeyle olduğu gibi benimle de oyun oynadığını düşünmüştüm. O zaman öfkemden oturup kitaplarından birini okudum. Anladım mı diye mi soruyorsun? Genel olarak evet. Hayatın içinde kullanılan, basit kelimelerle yazıyordu. Ekmek ve şarap üzerine yazıyor, ne yemeli, nasıl yürüyüş yapmalı ve yürüyüş yaparken neler düşünmeli, bunları anlatıyordu. Nasıl adam gibi yaşanacağını bilmeyen, biraz sünepe insanlar için yazılmış bir ders kitabı gibiydi. Fakat aynı zamanda kurnaz bir kitaptı, sahte bir doğallığı vardı ama başöğretmen üslubunun arkasında cüretkâr bir kayıtsızlık pis pis sırıtıyor gibiydi. Sanki her şey, kitap, kitabın yazımı, kitabı elinde tutup anlamaya çalışan ve bir yandan da ciddileşen, hayallere dalan ya da duygulanan okur, sanki bütün bunlar arka plandaki kötü bir oğlan tarafından, odanın bir köşesinden, kitabın sayfaları arasından gözetleniyordu. Ve bu oğlan hain hain sırıtıyordu. Kitabını okurken böyle bir duyguya kapılmıştım.

T.me/Cinciva

Her satırı anladım ama bütünü anlayamadım, çünkü aslında ne yapmak istediği kafamda netleşmemişti. Ayrıca ne edebiyata ne okura inanıyorsa, neden kitap yazdığını da anlamıyordum. Kitabını okuyunca öfkelendim. Zaten sonuna kadar da okumadım, öfkeyle bir kenara fırlatıp attım.

Sonradan onun yanında kalırken bunu ona da anlattım. Beni bir rahip ya da eğitimci gibi ciddi bir ifadeyle dinledi. Sonra kafasını salladı ve altın çerçeveli gözlüğünü alnına doğru itti. Ve anlayışlı bir sesle, "Rezalet" diyerek eliyle kendisinin de yılgınlığa kapılıp dünyadaki bütün kitapları bir köşeye fırlattığını ifade eden bir hareket yaptı. "Aynen öyle, ayıp ve rezalet."

Sonra da üzgün bir edayla içini çekti. Fakat rezaletin ne olduğunu söylemedi. Edebiyat mı? Yoksa kitabı anlamamış olmam mı? Ya da yazılamayacak bazı şeyler olması mı? Sormaya cesaret edemedim. Çünkü kelimelerle ilişkisi, bir eczacının zehirlerle ilişkisi gibiydi. Ona bir kelimenin anlamını sorduğumda, kuşkuyla yüzüme bakardı; tıpkı saçı başı dağılmış, telaş içinde bir kadın içeri girip bir uyku ilacı, mesela Veronal istediğinde eczacının ona baktığı gibi. Bu adama göre kelimeler zehirdi. Sadece iyice seyreltilmiş hali alınabilecek, acı bir zehir.

Neler konuştuğumuzu soruyorsun. Ara sıra söylediklerini hatırlamaya çalışayım. Fakat çok fazla da gelmiyor aklıma.

Bir keresinde bir bombardıman sırasında, şehrin sakinleri sığınaklarda büzülmüş, ölümü beklerken, yeryüzünün ve insanların aynı maddeden yapıldığından söz etmişti. Ve formülü söylemişti; böyle otuz beş katı ve altmış beş sıvı madde gibi bir şey. Bunu İsviçreli bir yazarın kitabında okumuş ve çok müthiş bulmuştu. O kadar memnun bir edayla konuşuyordu ki, sanki bunu bilince her şey yolunda oluyordu. Etrafta evler yıkılıyor, insanlar bağıra çağıra bir sığınaktan diğerine koşturuyorlardı ama bu onun umurunda değildi. Uzun zaman önce, yüz yıl ya da belki daha da önce yaşamış bir Alman'dan bahsetmişti. Roma'da geçenlerde oturduğumuz Greco diye bir kafe var ya, bu Alman orada takılırmış. Hiç kafanı yorma, adını ben de hatırlamıyorum. Kel kafalının söylediğine göre bu Alman, bitkilerin, hayvanların ve bütün yeryüzünün aynı örneğe göre yapıldığına inanıyormuş. Anlıyor musun? Budapeşte'nin bombalandığı o haftalarda öyle bir hararetle okuyordu ki, sanki o zamana kadar önemli bir şey kaçırmıştı. Sanki hayatı boyunca

T.me/Cinciva

yan gelip yatmıştı ve kaçırdığı şeyi şimdi telafi edemeyecek, mesela dünyanın nasıl işlediğinin sırrına eremeyecekti. Bense bir köşede sessizce oturup onu izliyor, onunla dalga geçiyordum. Buna aldırmıyor, beni de bombaları umursadığından fazla umursamıyordu.

Bu adam bana daima siz derdi. Kocamın dünyasından, üst tabaka denilen şeyden olup mahrem anlarda bile bana sen demeyen tek kişiydi. Ne dedin? O zaman gerçek bir centilmen değil miydi? Sadece bir yazardı, bir centilmen değil, öyle mi? Sen ne zeki şeysin öyle. Belki de haklısın, belki de gerçekten üst tabakadan değildi, çünkü benimle daima saygılı konuşurdu.

Daha hizmetçiyken kocam beni, şöyle bir gözden geçirsin, incelesin diye bu adama göndermişti. Kuzu gibi gittim. Tıpkı daha önce ailesinin, yeni hizmetçinin hastalık taşımadığından emin olmak istediği için beni gönderdiği o doktora gittiğim gibi. O zamanlar kocam için doktor, kel kafalıydı; yalnız bu kez vücuduma değil, başka bir şeye, içimin ne durumda olduğuna bakılacaktı. Yazar bu muayeneyi kabul etmişti ama beni epey canı sıkkın karşıladı. Bir şekilde bütün bu meseleyi, kocamın içinde bulunduğu zor durum yüzünden içine düştüğü bu ruh kliniği ahmaklığını küçümsüyordu. Bana kapıyı açarken bir şeyler homurdandı, sonra beni bir yere oturttu ve pek bir şey söylemeden yüzüme bakmaya başladı.

Aslında hiçbir zaman konuştuğu insanlara bakmaz, daima gözlerini başka bir yere dikerdi. Vicdan azabı çeken ve doğrudan göz teması kurmaktan kaçınan biri gibi. Fakat sonra birden gözleri parlardı ve sen bu insanın şimdi sana, bizzat sana baktığını hissederdin. Hem de çok güçlü bir biçimde. Onun bakışından kaçamazdın. Hiçbir şey yapamazdın; ne hafifçe öksürebilir, ne oturduğun yerde aşağı kayabilir, ne de kayıtsız havalarına girebilirdin. Baktığında, sana dokunmuş ve sahip olmuş gibi hissederdin. Elinde neşterle hastanın üzerine eğilen ve az sonra karaciğeri ya da böbrekleri kendi gözleriyle görecek olan bir doktor gibi. Sık sık böyle bakmazdı. Ve bu bakışı asla uzun sürmezdi. Belli ki bunu sadece kısa bir süre elektrik vermek için kullanıyordu. Fakat o zamanlar bana böyle baktı; bana, dostunun ete kemiğe bürünmüş saplantısına. Sonra arkasını döndü ve gözlerindeki elektrik kayboldu. Bana şöyle dedi: "Gidebilirsiniz, Judit Áldozó."

Ben de kalkıp gittim. Ve sonra onu on yıl boyunca görmedim. O zamanlar artık kocamla görüşmüyorlardı.

T.me/Cinciva

Bu konuda hiçbir zaman net bir şey duymadım ama bence bu adamın kocamın ilk karısıyla ilişkisi vardı. Boşandıklarında kadın Roma'ya geldi. Bir süre burada yaşadı. Sonra Budapeşte'ye döndü ve orada sessiz sakin bir hayat sürdü; kimse onun hakkında herhangi bir şey duymadı. Savaş çıkmadan birkaç ay önce de öldü. Aniden. Kalbine pıhtı atmış ve oracıkta hayatını kaybetmiş. Sonrasında dedikodu aldı yürüdü; görünüşte hiçbir eksiği olmayan böyle genç bir varlığın ölmesinin ne fena olduğu dile getirildi. Kendini öldürdüğü söylendi. Fakat bu zengin, güzel kadının neden intihar etmiş olabileceğini kimse bilmiyordu. Güzel bir evi vardı, seyahat ediyor, nadiren insan içine çıkıyordu, sade bir hayat sürüyordu. Arkasından biraz araştırma yaptım; başka bir kadına bir erkek üzerinden bağlı her kadının yapacağı gibi. Fakat kesin bir şey öğrenemedim.

Yine de böyle ani ölümler konusunda bildiğim bir şey var. Her ne kadar serçe parmağımı kestiğimde ya da boğazım ağrıdığında bile koşa koşa doktorlara gitsem de aslında onlara inanmıyorum. Evet inanmıyorum, çünkü sadece biz hastaların bildiği bir şey var. Mesela ben ani ölümün, önceden herhangi bir belirtisi olmasa da, insan sapasağlam olsa da imkânsız olmadığını biliyorum. Yazar ve şarlatan olan şu antika arkadaşım bu konuda bir şeyler biliyordu. Onunla tanıştığım dönemde kendimi bazen çok tuhaf hissediyordum. Sürekli, işte yolun sonuna geldim, ölüyorum, diye düşünüyordum. Kel kafalıyla Buda'daki bir koruma alanında, akşamüstü saat altıda, hiç beklenmedik bir şekilde karşılaştım. Kaya mağaranın içine yüzlerce insan doluşmuştu.

Tıpkı şehirde veba kol gezdiği için halkın kovuklarda toplanıp ilahiler söylediği bir hac ziyareti gibiydi. Kel kafalı beni tanıdı ve bir el işaretiyle oturmam için yanını gösterdi. Ben de oraya oturup uzaktan gelen, boğuk patlama seslerine kulak kabarttım. Bunun, kocamın beni muayene amacıyla gönderdiği adam olduğuna yavaş yavaş uyandım. Bir süre sonra ayağa kalkmamı ve kendisiyle gelmemi söyledi.

Hava saldırısının bittiğini haber veren siren henüz çalmamıştı, kale bölgesindeki dar sokaklar boştu, ölüm sessizliğinde yürüyorduk. Eski pastaneye vardık, orayı sen de bilirsin, hani şu kibar mobilyalı, yüz yıllık mekân. İçeri girdik.

Pastanede in cin top oynuyordu; öteki dünyada bir buluşma gibiydi. Pastanenin sahibesi ve satıcı kadın ilk siren sesinde sığınağa

T.me/Cinciva

kaçmışlardı. Maun mobilyaların, üstü tülle örtülü savaş çöreklerinin, tazeliğini kaybetmiş kremalı milföylerin ve kurumuş bezelerin, cam raflarda duran vanilya likörü şişelerinin arasında yalnızdık. Kimse yoktu, seslenmemize kimse karşılık vermedi.

Oturup beklemeye başladık. Fakat hâlâ hiç konuşmuyorduk. Uzaklardan, Peşte tarafından uçaksavar toplarının patlama sesleri geliyor, Amerikan bombaları boğuk bir uğultuyla şehre yağıyordu. Kalenin tepesinde siyah bir duman bulutu oluşmuştu, çünkü bombalar karşı kıyıda bir benzin deposuna isabet etmişti. Fakat bunu da umursamadık.

Kel kafalı sanki kendi evindeymiş gibi ev sahibini oynuyordu. İki küçük kadehe likör, bir tabağa cevizli ve kremalı milföyler koydu. Eski pastanede, buranın müdavimiymiş gibi teklifsiz hareket ediyordu. Koyduklarını önüme getirdiğinde, buraya sık gelir misin diye sordum.

"Ben mi?" dedi şaşkın bir edayla, elinde likör kadehiyle. "Yok canım. Herhalde en son otuz yıl önce, öğrencilik zamanımda gelmişimdir. Hayır" dedi net bir biçimde ve etrafa bakarak kafasını salladı: "En son ne zaman buradaydım tam hatırlamıyorum."

Kadeh tokuşturduk, milföyleri yedik ve çene çaldık. Hava saldırısının bittiğini haber veren siren çaldıktan sonra pastanenin yaşlı sahibesi ve satıcı kadın sığınaktan çıktıklarında biz samimi bir sohbetin ortasındaydık. Böylece tanışıklığımız yeniden başlamış oldu.

Bu doğallık beni şaşırtmamıştı. Daha sonra da onun yanında kalırken hiçbir şeye şaşırmadım. Sokaktaki dindar kaçıklar gibi çırılçıplak soyunup ilahi söylemeye başlasa ona da şaşırmazdım. Günün birinde çember sakalla gelip kısa bir süre önce Sina Çölü'nde olduğunu, Yüce Tanrı'yla konuştuğunu söylese ya da işte aklına başka herhangi bir fikir gelse, yani ne olsa şaşırmazdım.

Dolayısıyla, bana ön adımla hitap etmemesine ve kocam hakkında tek bir kelime söylememesine de şaşırmadım. Boş pastanede bir şeylerle meşguldü ve her kelime lüzumsuz geliyordu; sanki asıl olanı zaten biliyormuşuz gibi. Sanki birbirimize kim ve ne olduğumuzu anlatmaktan daha sıkıcı ve gereksiz bir deneme olamazmış gibi. Ya da eski hikâyeleri, mesela kocamın ölen karısının hikâyesini anlatmaktan. Ya da ilk karşılaşmamızın hikâyesini. İnsanlar arasındaki hayat, ölümün bir nefes süresince böldüğü bir diyalogdan başka bir şey değilmiş gibi konuşuyorduk.

T.me/Cinciva

Dolayısıyla o da nasıl ve kiminle yaşadığımı sormadı; onun yerine, daha önce içi dolgulu zeytin yiyip yemediğimi sordu.

Önce deli olduğunu düşündüm. Uzun süre gözlerine, bu inceler gibi bakan, gri yeşil, ciddi ifadeli gözlere baktım. O da bana bakıyordu; üstelik öyle bir dikkatle bakıyorduk ki sanki ikimizin de hayatı vereceğim cevaba bağlıydı.

Yanlış bir şey söylemek istemediğim için uzun uzun düşündüm. Sonra, yediğimi söyledim. Londra'da, Soho'da, Yunan'ın beni götürdüğü küçük bir İtalyan lokantasında. Öte yandan Yunan'ı söylemedim; zeytinler bağlamında ondan da bahsetmenin gereksiz olduğunu düşünmüştüm.

"O zaman iyi" dedi rahatlamışçasına.

Çekingen bir tavırla bunun neden iyi olduğunu sordum.

Hemen ve sert bir ifadeyle şöyle dedi: "Çünkü artık bulunmuyor. Artık Budapeşte'de hiç zeytin bulunmuyor. Eskiden şehir merkezinde, şarküteride olurdu, hani şu..." Ve bir isim söyledi. "Fakat içi dolgulu zeytinler buraya hiç gelmedi. Bunun da sebebi, Napoléon'un sadece Raab Nehri'ne kadar ilerleyebilmiş olması."

Kafasını salladı ve sanki söyleyecek başka bir şeyi yokmuş gibi bir sigara yaktı. Duvarda Viyana yapımı eski bir sarkaçlı saat tik tak ediyordu. Bu sese kulak verdim. Bir de uzaklardan gelen ve tıka basa yemiş vahşi bir hayvanın geğirtisine benzeyen, boğuk patlama seslerine. Rüya gördüğümü düşünüyordum. Mutlu bir rüya değildi ama tuhaf bir huzur içindeydim. Daha sonra da ne zaman onunla birlikte olsam böyle hissettim. Sana bunu açıklayamam. Onun yanında asla mutlu olmadım. Bazen ondan nefret ederdim, beni öfkelendirirdi. Fakat bir yandan da asla canım sıkılmadı. Ne huzursuz, ne de sabırsızdım. Dar gelen elbiseleri ya da işte terbiyesini aldığımız her şeyi çıkarıp atmak gibi bir duyguydu. Huzurluydum işte. Savaşın en deli haftaları sürüyordu; bense hayatımda hiç o dönemki kadar huzurlu ve hayatımdan memnun olmadım.

Bazen sevgilisi olmamamın ne kadar yazık olduğunu düşündüğüm bile oluyordu. Onunla yatmak istediğim için değil. Zaten yaşlıydı; sararmış dişleri ve gözlerinin altında torbalar vardı. İktidarsız olduğunu, o yüzden bana bir kadına bakması gereken gözle bakmadığını da düşünüyordum. Ya da kadınlara ihtiyacı olmadığını. Bilmiyorum; tek söyleyebileceğim şu ki, benimle ilgilenmiyordu.

T.me/Cinciva

Zeytinler konusunda bir de şunu söyledi: "Budapeşte'de, en huzurlu barış zamanlarında bile sadece küçük, buruşuk siyah zeytinler satılırdı. İçi dolgusuz. Gerçi evet, içi dolgulu olanlar İtalya'da da her yerde bulunmuyor."

Gözlüğünü alnına doğru itip işaret parmağını havaya kaldırarak, "Tuhaf aslında. İçi ekşimsi ve yumuşak paprika dolgulu hakiki, kokulu zeytinler sadece yirmili yılların sonlarında Paris'te vardı, Ternes semtinde, Rue Saint-Ferdinand'ın[11] köşesindeki bir İtalyan şarküterisinde." İnsanlığın bu gelişim evresinde içi dolgulu zeytin konusunda bilinebilecek her şeyi söyledikten sonra, memnun bir ifadeyle susup eliyle kelini sıvazladı.

Ohoo, bunun devreler yanmış, diye düşündüm. Şaşkın şaşkın yüzüne bakıyordum. Kalenin olduğu tepede, bombaların arasında, vaktiyle kocamın dostu olan bir delinin yanında oturuyordum. Ve kendimi hiç de kötü hissetmiyordum.

Ona uysal bir tavırla, neden vaktiyle Soho'da içi dolgulu zeytin yemiş olmamın yakın ya da uzak geleceğim için bir avantaj olduğunu düşündüğünü sordum.

Kafasını yana eğerek sorumu dinledi, uzun uzun düşündü ve ardından dostça ve sabırsız bir ifadeyle, "Çünkü kültür bitti. Hem de onun bir parçası olan her şeyle birlikte. Zeytin sadece bir yan tattı. Fakat bir sürü küçük tat, bir sürü lezzet birleşince, kültür denilen o harika yemeğin özünü ve gücünü oluşturur. Şimdi bu yok oluyor" dedi ve elini fortissimo işareti veren bir orkestra şefi gibi havaya kaldırdı. "Onu oluşturan unsurlar sağlam kalsa da kültür yok oluyor. Belki gelecekte bir yerlerde yine içi dolgulu zeytin satılır. Fakat bu kültürü bilincinde taşıyan insan tipi yok oluyor. İleride sadece bilgiler olacak ve bu aynı şey değil. Kültür bir deneyimdir. Güneş ışığı gibi sabit bir deneyim. Bilgi ise sadece bir katkıdır." Omuz silkti. Sonra da nazikçe ekledi: "O yüzden, en azından sizin zeytin yemiş olmanıza sevindim."

Ve yakınlardaki bir patlama, cümlesinin sonuna konan bir nokta gibi binayı salladı. "Hesap lütfen" deyip ayağa kalktı; sanki bu dev patlama ona kültürü gömmek yerine yapılması gereken başka şeyler olduğunu hatırlatmıştı.

Bana nazikçe yol verdi ve kalenin olduğu, insansız tepeyi inmeye başladık. Dosdoğru onun evine gittik. Birkaç ay sonra parçalanmış

11 Fr. Saint-Ferdinand Sokağı. (ç. n.)

T.me/Cinciva

halde suyu boylayacak olan güzel köprünün üzerinden geçerek. Daha o sırada bile köprünün halatlarında patlayıcılar sallanıyordu, çünkü Almanlar bu işe çok esaslı hazırlanmışlardı.

Düzeneklere, sadece doğru yerleştirilmeleriyle ilgileniyormuşçasına, soğukkanlı bir uzman gözüyle bakıyordu. "Bu da gümler" dedi köprünün ortasında ve ağırlığının enerjisiyle sessizce heybetli köprüyü taşıyan dev demir halatları gösterdi. "Komple gümler. Nedenini mi sordunuz? Çünkü şöyle bir durum var ki" dedi hemen, kendi kendine cevap verircesine, "İnsanın uzun süre beklediği her şey gerçekleşir. Almanlar patlayıcı işinde bir numaradırlar." Bunu takdir eder gibi söylemişti. "Kimse köprüleri onlar kadar mükemmel havaya uçuramaz. Dolayısıyla Zincir Köprü'yü ve sırayla bütün diğer köprüleri havaya uçuracaklar; tıpkı Varşova ve Stalingrad'da havaya uçurdukları gibi."

"Fakat bu korkunç bir şey" dedim elimde olmadan sarsılarak. "Bu güzel köprülerimiz..."

Fakat cümlemi tamamlayamadım.

"Korkunç mu?" diye sordu yumuşak bir sesle ve tepemden bana baktı. Uzun boyluydu, benden bir baş uzundu. Köprünün kemerlerinin üstünde martılar dönüyordu. Bu tehlikeli akşam saatinde ortalıkta başka canlı yoktu.

Sarsılmama şaşırmış gibiydi.

"Neden?" diye sordum sinirlenerek. "Köprüler için üzülmüyor musunuz? Ya insanlar için? Ya yok olan her şey için?"

"Ben mi?" diye sordu tekrar aynı yumuşak sesle, sanki sorum onu şaşırtmış gibi. "Fakat nasıl olur da" dedi birden canlanarak, "Köprüler ve insanlar için üzülmediğimi söyleyebilirsiniz? Lafa bak. Hem de bana!" Bunu söylerken yüzünde tuhaf bir gülümsemeyle kafasını sallıyordu, sanki bu derece saçma bir varsayım onu eğlendirmişti. "Hiçbir zaman, anlıyor musunuz?" dedi yüzüme doğru iyice eğilip bir hipnozcu gibi gözlerimin içine bakarak, "Hiçbir zaman köprüler ve insanlar için üzülmekten başka bir şeyle meşgul olmadım."

Bunu söylerken yaralanmış gibi nefes nefeseydi ve gözyaşlarını zor tutuyordu.

Bir oyuncu, diye düşündüm birden. Bir komedyen, bir palyaço. Fakat sonra gözlerinin içine baktım ve hayret ederek bu gözlerin gerçekten nemlenmiş olduğunu gördüm. Buna inanamıyordum.

T.me/Cinciva

Fakat hiç kuşku yok ki karşımdaki insan ağlıyordu. Yüzünden gözyaşları süzülüyordu.

Ve bundan utanmıyordu. Umurunda bile değildi. Sanki gözleri ayrı olarak, onun isteğinden bağımsız ağlıyordu.

"Zavallı köprü" diye mırıldandı ben orada yokmuşum gibi. "Zavallı, güzel köprü. Ve zavallı insanlar. Zavallı, zavallı insanlık!"

İşte bunları söyledi. Hiç kımıldamadan duruyorduk. Sonra elinin tersiyle gözlerini sildi, elini pardösüsüne sürerek temizledi ve burnunu çekti. Patlayıcılara bir kez daha, bu kez kafasını sallayarak baktı; sanki ortada bir kargaşa vardı, sanki zavallı insanlık onun bir yazar olarak ne güzel sözlerle ne de kızılcık sopasıyla yola getirebileceği bir yaramazlar çetesiydi.

"Evet, hepsi gümler" dedi içini çekerek ama bir yandan da her şey plana uygun ilerliyormuş gibi sesinde tuhaf bir tatminle. Sanki eline kâğıdı kalemi alıp belli insan eğilimlerinin kaçınılmaz şekilde belli sonuçları olacağını önceden hesaplamıştı da şimdi, her ne kadar bir yandan burnunu çeke çeke de olsa kalbinin derinlerinde bir memnuniyetle, hesaplamalarının doğru olduğunu görüyordu.

"Hadi" dedi, "Artık eve gidelim."

Böyle dedi; çoğul konuştu. Sanki bunu önceden kararlaştırmıştık. Ve en tuhafı neydi, biliyor musun? Benim de içimde sanki her şeyi, asıl olan ve ikimizi ilgilendiren her şeyi konuşmuşuz, uzun bir tartışmanın ardından fikir birliğine varmışız gibi bir duygu vardı. Konuştuğumuz konu neydi? Mesela onun sevgilisi olmam ya da belki beni hizmetçi olarak işe alması. Tek kelime etmeden, ölüme mahkûm köprüden geçerek "eve" giden yola koyulduk. Hızlı hızlı yürüyordu, ben de ona yetişmeye çalışıyordum. Yolda yüzüme bakmaya tenezzül etmedi; yanında olduğumu unutmuş gibiydi. Peşinden gelen bir köpek de olabilirdim. Ya da bir iş halletmek için efendisine eşlik eden hizmetçi. İçinde ruj, pudra ve gıda karneleri olan çantamı, tıpkı yıllar önce iş aramak için Budapeşte'ye ilk geldiğimde yaptığım gibi vücuduma sımsıkı bastırmıştım.

Ve biz böyle yürürken bir anda huzurla doldum. O sırada dünyanın gözünde çoktan hanımefendi olmuştum. Sümkürmem bile öyle kibardı ki, sanki Buckingham Sarayı'nda verilen bir bahçe partisindeydim. Ara sıra, babamın hiç mendil kullanmadığı aklıma geliyordu. Çünkü mendili yoktu. İki parmağı yardımıyla sümkürür, sonra da parmaklarını pantolonuna silerdi. Şehre ilk geldiğimde ben

T.me/Cinciva

de öyle sümkürürdüm. Fakat şimdi, o adamın yanında yürürken, yorucu, lüzumsuz marifetler sergiledikten sonra nihayet dinlenme şansı yakalayan bir insan gibi birden rahatlamıştım. Çünkü şundan emindim ki, şu anda, Széchényi heykelinin önünde burnum aksa, kuşkusuz iki parmağımla sümkürüp parmaklarımı eteğimin zarif ipek kumaşına silerdim ve yanımdaki insan bunu fark etmezdi bile. O anda tesadüfen bana bakarsa da sinirlenmez ve beni küçümsemez, hanımefendi gibi giyinmiş bir dişi varlığın köylü gibi sümkürmesini ilgiyle gözlerdi. Ve bunun huzur veren bir yanı vardı.

Oturduğu daireye çıktık. Kapıyı açıp beni karanlık, kâfur kokan koridora soktuğunda, yıllar önce Puszta'dan Budapeşte'ye gelip eski kocamın anne babasının yanında iş bulduğum zaman hissettiğim huzuru hissettim. Huzurluydum, çünkü bu vahşi, tehlikeli dünyada nihayet başımı sokacak bir yer bulmuştum.

Ve sonra gerçekten de orada kaldım, hemen o gece kaldım. Yatar yatmaz uyudum. Gecenin geç bir saatinde, ölüyormuşum gibi bir duyguyla uyandım.

Hayır, kalp krizi değildi sevgilim. Yani evet, bir yandan kalp kriziydi ama aynı zamanda başka bir şeydi. Canım yanmıyordu. İçimde bir sıkışma da yoktu. Bütün vücudumda hoş bir huzur, ölüm huzuru geziniyordu. Göğsümde bir aletin tik tak etmeyi kestiğini, zembereğinin kırıldığını hissediyordum. Kalbim her zaman yaptığı ağır ve zahmetli işten birdenbire bıkmış, artık atmıyordu.

Gözlerimi açtığımda kel kafalı kanepenin yanında ayakta durarak bileğimi kavramış, nabzımı tutuyordu.

Fakat bunu doktorlardan farklı şekilde yapıyordu. Nabzımı tutuş şekli, müzisyenin enstrümanının tellerini yoklayışı ya da heykeltıraşın bir heykele dokunuşu gibiydi. Nabzımı beş parmağıyla birden tutuyordu. Tenimle, kanımla ve hepsinin ötesinde, kalbimle her parmağının ayrı ayrı konuştuğunu hissediyordum. Karanlıkta gören biri gibi dokunuyordu. Elleriyle gören körler gibi.

Hâlâ tamamen giyinikti. Vakit gece yarısını geçmişti. Hiçbir şey sormadı. Kelinin etrafında kalan saçları dağılmıştı. Yan odada ışık yanıyordu. Belli ki ben uyuduğum ve sonra aniden can çekişmeye başladığım sırada orada oturmuş, kitap okuyordu. Derken birden sağa sola koşturmaya başladı. Bir limon alıp suyunu sıktı, bu suyu pudra şekeriyle karıştırdı ve mayhoş karışımı içmem için bana uzattı. Ardından küçük, pirinç bir cezvede çok güçlü bir Türk

T.me/Cinciva

kahvesi yaptı. Bir bardak suya bir ilaçtan yirmi damla koydu, onu da içmemi istedi.

Yine sirenler çalıyordu ama umurumuzda değildi. Kel kafalı sadece bombardımana sokakta yakalandıysa ve polis, insanları sığınaklara gönderiyorsa koruma alanına giderdi. Bunun haricinde evinde oturup kitap okurdu. Böyle anlarda daha da büyük bir zevkle okurdu, çünkü nihayet şehrin sessiz olduğunu söylerdi. Sessiz olurdu, evet, öteki dünya gibi. Tramvay işlemez, araba geçmez, sadece uçaksavar toplarının ve bombaların sesi duyulurdu. Fakat bu onu rahatsız etmezdi.

Kanepenin yanına oturmuş, ikide bir bileğimi tutuyordu. Kapalı gözlerle yatıyordum. Bombalar yağıyordu ama ben kendimi hiç olmadığım kadar huzurlu ve güvende hissediyordum. Neden? Herhalde onun insani desteğini de hissettiğim için. İnsan bunu çok nadir hisseder. Doktorda bile çok nadir. Bu insan doktor değildi ama yardım etmeyi biliyordu. İşler sarpa sardığında belli ki sanatçılar yardım edebiliyor. Belki de sırf sanatçılar. Evet sevgilim, sen ve bütün sanatçılar. Kel kafalı bir keresinde, eskiden sanatçı, rahip ve doktor arasında fark olmadığını söylemişti. Hepsi aynı kişiydi. Elinden bir şey gelen, sanatçıydı. Bunu bir şekilde hissettim; o nedenle bu kadar huzurluydum.

Bir süre sonra, kalbimin yine düzenli atmaya başladığını fark ettim. Göğsümdeki alet tekrar çalışmaya başlamıştı; tıpkı çocukken Nyíregyháza'daki tuhaflıklar müzesinde gördüklerim gibi. Orada, ölmekte olan Papa'yı canlandıran bir oyuncak bebek vardı. Göğsünü bir alet hareket ettiriyordu. İşte ben de kendimi öyle hissediyordum.

Başımı kaldırıp ona baktım ve bir şey söylemesini bekledim. Benim henüz konuşacak gücüm yoktu. Fakat o, tehlikenin geçtiğini fark etmişti ve dostça bir tavırla, "Daha önce frengi oldunuz mu?" diye sordu.

Bu soru beni şoke etmedi. Onun söylediği her şey kulağa son derece doğal geliyordu. Kafamı hayır anlamında salladım; zaten yalan söylemenin bir manası olmadığını, çünkü karşımdaki insanın bunu fark edeceğini biliyordum. Sonra günde kaç sigara içtiğimi sordu. Biliyor musun, eskiden sigara içmezdim, en azından şimdi Roma'da içtiğim gibi ölçüsüzce içmezdim. Bu kadar içmeye burada, sert Amerikan sigaralarıyla başladım. Oysa o zamanlar en fazla yemekten sonra bir tane yakıyordum. Bunu ona söyledikten

T.me/Cinciva

sonra, "Neydi bu?" diye sordum elimi kalbimin üstüne koyarak. Kendimi çok güçsüz hissediyordum. "Daha önce hiç böyle bir şey hissetmemiştim."

Bana dikkatle baktı ve "Vücut hatırlıyor" dedi.

Fakat neyi hatırladığını söylemedi. Bir süre daha yüzüme baktıktan sonra ayağa kalkıp ağır adımlarla, ayaklarını sürüye sürüye, neredeyse hafiften topallarcasına yürüyerek yan odaya geçti ve arkasından kapıyı kapadı. Yalnız kaldım.

Daha sonra da beni bu şekilde yalnız bıraktığı oldu; sabah, gece, herhangi bir saatte. Çünkü bir süre sonra evine haber vermeden gelmeye başlamıştım. Bana bir anahtar vermişti; önemsemez bir tavırla, sanki bu dünyanın en doğal şeyiymiş gibi. Ne zaman ona gitsem, beni görünmez bir kilerden hokus pokusla çıkarıverdiği lezzetlerle ağırlardı. Mesela teneke kutuda yengeç eti. Herkes fasulye yerken o beni ananas konserveleriyle şımartırdı. Beklemiş pálinka[12] da ikram ederdi. Kendisi asla pálinka içmezdi ama kilerinde daima şarap olurdu. Nadir şarapları toplardı; Fransız, Macar, Alman şaraplarını. Nasıl başkaları pul ya da ince porselen koleksiyonu yapıyorsa, bu da onun koleksiyonuydu. Ve bu nadir şişelerden birinin mantarını açtığında, şarabı kurban törenine hazırlanan kitapsız bir rahip gibi büyük bir saygıyla inceleyip tadardı. Bazen bana da ikram ederdi ama istemeye istemeye. Bir şekilde o şaraba layık değildim. Bana pálinka vermeyi yeğlerdi. Şarabın kadın içkisi olmadığını söylerdi.

Böyle tuhaf görüşleri vardı.

Evinde hüküm süren düzen beni şaşırtıyordu. Kâğıtlarını ve kitaplarını muhafaza ettiği dolaplar, çekmeceler ve raflar son derece düzenliydi. Burada düzeni gündelikçi kadın değil, bizzat kendisi sağlıyordu. Çok titizdi. Mesela kül tablasında kül ve sigara izmariti olmasına hiç tahammül edemez, bunları sürekli küçük, bronz bir kabın içine atar, sonra da kabı kendi eliyle boşaltırdı. Çalışma masası, bir mühendisin çizim masası kadar düzenliydi. Mobilyaların yerini değiştirdiğini hiç görmedim ama ne zaman gitsem ev yeni temizlenmiş gibi görünürdü. Düzen onun içindeydi, şahsında, hayatında. Bunu ancak sonradan anladım, tabii doğru anladıysam.

12 Macaristan'ın milli içkisi, bir tür meyveli brendi. (ç. n.)

T.me/Cinciva

Bu artık hakiki bir düzen değildi. Sahteydi; çünkü tam da dünyada her şey parçalanmaya başlamışken bu adam kişisel düzenini korumaya ve sürdürmeye özellikle gayret ediyordu. Sanki kendini genel çöküşten korumak için son şansı buydu. Emin ol, ben bunu bugün hâlâ anlamıyorum. Sadece anlatıyorum.

Fakat o gece kalbim sakinleşti. Kel kafalı haklıydı; vücut hatırlıyordu. Neyi? Bunu o zamanlar bilmiyordum ama şimdi söyleyebilirim. Vücudum kocamı hatırlıyordu. O dönemde kocam aklıma bile gelmiyordu, onu yıllardır görmemiştim, aramamıştım da. Onu unuttuğumu sanıyordum. Fakat tenim, böbreklerim, kalbim ya da işte her neyse, onlar unutmamıştı. Ve bu insanın, kocamın arkadaşının yanına gelince, vücudum hatırlamıştı. Bu insanın etrafındaki her şey bana kocamı hatırlatıyordu. Fakat ben onun yanında ne aradığımı, neyi hatırladığımı anlayana dek aradan zaman geçti.

Bu, rüya gibi gerçekdışı bir zamandı. İnsanlar, deri yüzücüler tarafından yakalanan köpekler gibi yakalanıyorlardı. Evler yıkılıyordu. Halk sahillere doluşur gibi kiliselere doluşmuştu. Kendi evinde yaşayan pek az kişi kalmıştı; dolayısıyla benim yabancı bir eve girip çıkmam dikkat çekmiyordu.

Hata yapmamam gerektiğini, çünkü aksi takdirde beni kovacağını biliyordum. Ya da savaşın bu en kritik anında kendi ortadan kaybolup evi bana bırakırdı. Yaltaklanırsam ya da kendimi sunarsam bana kapıyı gösterip güle güle diyeceğini biliyordum. Ve ona hiçbir şekilde yardım edemeyeceğimi de biliyordum, çünkü hiçbir şeye ihtiyacı yoktu. Bu mutsuz adam her şeye katlanırdı; aşağılanma ve mahrumiyete bile. Tek bir şeye katlanamazdı: Yardım.

Kibirli miydi, diye mi sordun? E tabii öyleydi. Kibirli ve yalnız olduğu için yardım istemiyordu. Fakat sonraları, bu kibrin altında başka bir şey daha olduğunu anladım. Bir şey için korkuyordu. Kendi için değil. Kültürü için. Sırıtma. Zeytinler aklına geldi de ondan sırıtıyorsun, değil mi? Biz proleterler, tatlı sevgilim, kültürün ne olduğunu anlayamayız. Biri bir şeyi ezbere biliyorsa, kibarsa, yere tükürmüyor ya da yemek sırasında geğirmiyorsa bunun kültür olduğunu düşünürüz. Fakat öyle değil. İnekleyip inekleyip bir şeyleri bilmek kültür değil. Ya da düzgün davranmak. Kültür başka bir şey. Ve bu insan, o başka türlü kültür için korkuyordu. Yardım istemiyordu, çünkü artık insanlara inanmıyordu.

T.me/Cinciva

Bir süre onun bu tüyler ürpertici dünyada işi için korktuğunu düşündüm. Fakat onu daha yakından tanıyınca şaşkına döndüm, çünkü bu adamın artık hiç çalışmadığını anlamıştım.

O halde ne yapıyordu, diye soruyorsun. Yani işte kitap okuyor ya da yürüyüşe çıkıyordu. Sen bunu anlayamazsın, çünkü doğuştan sanatçısın, usta davulcusun. Davul çalmamayı hayal bile edemezsin. Fakat bu insan artık yazmak istemeyen bir yazardı, çünkü yazılı kelimenin insan doğasında herhangi bir şeyi değiştirebileceğine inanmıyordu. Devrimci değildi, dünyayı düzeltme peşinde değildi; devrimin dünyayı düzeltebileceğine inanmıyordu. Bir keresinde, insanlar aynı kaldıkları sürece sistemleri değiştirmenin anlamı olmadığını söylemişti. Başka bir şey istiyordu. Kendini değiştirmek istiyordu.

Bunu anlamıyorsun; anlamadığın kesin. Ben de uzun süre anlamadım ve ayrıca ona inanmadım. Hiç gürültü etmeden eve girip çıkıyordum, o kadar. O zamanlar bir sürü ev insan doluydu; özellikle de zulümden kaçıp saklanan Yahudilerle doluydu. Tamam tamam, sakin ol. O zamanlar Budapeşte'de neler olduğunu bilmediğine inanıyorum. İnsanlar tıpkı böcekler gibi sessiz sedasız yaşıyorlardı. Birçok kişi, yazın naftalin konulan çekmecelerdeki güveler gibi dolapların içinde yatıyordu. İşte aynı şekilde ben de postu onun evine sermiştim. Hiç gürültü etmeden, hiçbir yaşam belirtisi göstermeden.

Beni görmüyor gibiydi. Fakat ara sıra, varlığımı birden fark etmişçesine irkiliyor ve ardından, sanki epeydir konuşuyormuşuz gibi gülümseyerek ve nazikçe bir şeyler söylüyordu.

Bir keresinde akşam yedide evine gittim. Hava sonbahar kokuyordu ve erken kararmıştı. İçeri girince kel kafasını gördüm; alacakaranlık odada, pencerenin önünde oturuyordu. Kitap okumuyor, kollarını kavuşturmuş, pencereden dışarı bakıyordu. Ayak seslerimi duydu ama arkasını dönmedi. Sadece omzunun üstünden, "Sayıların Çince yazılışını bilir misiniz?" diye sordu.

Afalladım ama onunla nasıl geçinileceğini öğrenmiştim. Dizginleri hemen, gereksiz bir girizgâh yapmadan ele almak gerekiyordu. Kendisine çok kısa cevaplar vermemi isterdi; evet ya da hayır. Dolayısıyla uslu uslu, hayır, hiçbir fikrim yok, dedim.

"Benim de yok" dedi sakin bir biçimde. "Zaten yazılarını da anlamıyorum, çünkü harflere değil, kavramlara dayanıyor. Hele sayıları

T.me/Cinciva

nasıl yazdıklarını hiç bilmiyorum. Kesin olan tek şey, bunların Arap sembolleri olmadığı. Aynı şekilde Yunan sayı sistemini kullanmaları da mümkün değil, çünkü onlarınki daha eski. O halde şunu varsayabiliriz ki...", bu onun en sevdiği ifadeydi, "Şunu varsayabiliriz ki, Doğu'daki ve Batı'daki diğerleriyle aynı olmayan sayı sembolleri var. Ve tam da bu yüzden" dedi ağırbaşlı bir tavırla, "Teknolojileri yok. Çünkü teknoloji Arap sayılarıyla başlar."

Havanın gittikçe karardığı, keskin kokulu bu akşam saatinde endişeyle dışarı bakıyordu. Görünen o ki, Çin sayı sisteminin Arap sayı sisteminden farklı olması onu huzursuz etmişti. Hiç konuşmadan yüzüne bakıyordum, çünkü Çinliler konusunda bilgim sıfırdı.

O yüzden çekingen bir edayla, "Teknoloji Arap sayılarıyla mı başlıyor?" diye sordum.

Tam o anda pek uzak olmayan bir yerden, kalenin olduğu tepenin alt kısmından bir uçaksavar topunun gümbürtüsü geldi.

Kalenin olduğu tepeye baktı ve kafasını sallayarak, bir tartışmada mühim savlarla desteklendiğine sevinen biri gibi şöyle dedi: "Evet. Patlamayı duydunuz mu? Bu yüksek teknolojidir, Çinlilerin barutundan çok uzaktır. İşte bunun için Arap sayılarına ihtiyaç duyuldu. Yunan ve Roma sayılarıyla hesap yapmak kolay değildi. Yunan rakamlarıyla iki yüz otuz bir bin üç yüz on iki yazmak ne kadar sürerdi, düşünsenize. Olmaz canım, bu Yunanca yazılamaz."

Böyle konuşuyordu. Ve belli ki çok memnundu. Bilim konusundaki tüm eksikliğime rağmen, söylediği her kelimeyi anlıyordum. Sadece bütünü, bir bütün olarak bu insanı anlamıyordum. İşleyiş şeklini. Gerçekten kimdi bu adam? Bir komedyen mi? Benimle dalga mı geçiyordu? Bu bir şekilde heyecan vericiydi; yeni bir makinenin, geliştirilmiş bir kilit sistemi ya da yeni icat edilmiş bir hesap makinesinin karşısında durmak gibi. Ona nasıl yaklaşacağımı bilmiyordum. Öpse miydim? Yoksa suratına bir tane patlatsa mıydım? Belki karşılığında o da beni öperdi. Fakat belki de öpücüğü ya da tokadı sineye çekip sakin sakin bir şeyler söylerdi. Mesela zürafaların tek adımda altı metre ilerlediklerini. Gerçi bu bilgiyi zaten bir keresinde pat diye vermişti. Zürafaların vahşi hayvanlar arasındaki melekler olduğunu, varlıklarının meleksi bir yanı bulunduğunu söylemişti. Adları da oradan geliyormuş: Seraf,[13] asıl adları buymuş.

13 Tanrı'ya daha yakın olduğu söylenen, altı kanatlı melekler. (ç. n.)

T.me/Cinciva

Bunu savaşın sonuna doğru bir sonbahar günü yürüyüş yaptığımız orman yolunda söylemişti. Zürafalardan bahsederken yüksek sesle konuşuyor, sesi ormanda yankılanıyordu. Bir zürafanın uzun boynunun, küçük kafasının ve dev gri ayaklarının gelişmesi için ne kadar bitkisel proteine ihtiyacı olduğu konusunda coşkulu bir konferans çekmişti. Sanki bir şiir, anlaşılmaz bir ilahi okuyordu. Ve kelimelerin anlamından mest olmuş, zürafaların da olduğu bir dünyada yaşadığı gerçeği onu kendinden geçirmiş gibi görünüyordu. Bu beni korkutmuştu. Çinlileri ya da zürafaları ortaya attığında huzursuz oluyordum. Sonradan bu korkum geçti, anlattıkları bir şekilde beni de sarhoş etmeye başladı. Gözlerimi kapatıp boğuk sesini dinliyordum. Konuşmasının içeriği değil, anlattıklarına eşlik eden tuhaf, pürüzlü ve sevinç dolu sarhoşluk tınısı ilgimi çekiyordu. Sanki dünya büyük bir şenlik, kendisi de bu kutlamanın önemini yere göğe haykıran bir dervişti.

Bütün bunlarda ne vardı, biliyor musun? Zevk.

Fakat sıradan, insani zevk değil. Belki daha ziyade bitkilerin, dev eğreltiotlarının ve kokulu sarmaşıkların ya da zürafaların etraflarına yaydıkları türden bir zevk. Belki yazarlar da bu şekilde ihtiraslı oluyorlar. Onun deli değil, ihtiraslı olduğunu fark etmem zaman aldı. Dünyaya ihtiras duyuyor, dünyanın maddesi, söz ve et, ses ve taş, algılayabildiğimiz ama kavrayamadığımız her şey onu tahrik ediyordu. Böyle konuştuktan sonra, bir sevişmenin ardından tatmin olmuş şekilde, kapalı gözlerle uzanan biri gibi dalıp gidiyordu. Evet sevgilim, aynen öyle.

Öte yandan gerçek anlamda, insanın aklına bir şey gelmediğinde çenesini kapalı tutması anlamında susamıyordu. Mesela sen davulunun başına oturup o tanrılarınkini andıran başınla barda ciddi ciddi sağa sola bakınırken harika susuyorsun. Fakat beyaz smokin içindeki görünüşün ne kadar heyecan verici olsa da sadece sustuğun ve hiçbir şey düşünmediğin yüzünden anlaşılıyor. Öte yandan bu mutsuz adam, bir şey saklar gibi susuyordu. Ve susması çok güçlüydü. Bir çığlık kadar güçlüydü.

Konuşması beni hiçbir zaman yormazdı. Daha ziyade, müzik dinlerken olduğu gibi hoş bir baş dönmesi hissederdim. Buna karşılık susması beni yoruyordu. Çünkü o zaman onunla birlikte sessiz kalmam ve dikkatimi sakladığı şeye vermem gerekiyordu.

T.me/Cinciva

Bu anlarda ne düşündüğünü asla tahmin edemezdim. Sadece, Çinliler ya da zürafalar konusundaki bu tür bir galeyanın ardından suskunluğa büründüğünde, söylenenlerin gerçek anlamının asıl o suskunlukta başladığını hissederdim. Ve böyle sustuğunda, benden çok uzakta olurdu.

Masalda sihirli şapkayı kafasına geçirdiği anda görünmez olan tip gibiydi. Suskunluğun içinde aynı öyle kayboluverirdi. Daha önce orada, boğuk sesiyle konferansını veriyor, sonra birden yok. Kesinlikle kaba değildi; benimle konuşmayı aniden kestiğinde hiçbir zaman incinmezdim. Aksine, benim yanımda da susabildiği için onur duyardım.

Hangi konuda bu kadar iyi susabildiğini mi soruyorsun? Bu kadar güçlü ve tutarlı susabildiğini? Ah sevgilim, bu çok zor bir soru.

Suskunluğuna kulak misafiri olmayı başarabileceğimi bir an olsun hayal edemezdim.

Fakat sonra ufak tefek işaretlere istinaden bir şüpheye kapıldım. O dönemde bu insan, içindeki yazarı boğmaya başlamıştı. Bunu çok tedbirli ve sistematik bir şekilde yapıyordu. İşleyeceği cinayete hazırlanan bir katil gibi. Ya da sırrı vermektense zehir içmeyi tercih eden bir ajan gibi.

Bu sırrı nasıl yavaş yavaş keşfettiğimi sana açıklamaya çalışacağım.

Bir keresinde şöyle dedi: "Küçük burjuvanın sanatçı yanı suçtur."

Bu tür şeyler söylediğinde hep yaptığı gibi kel kafasını sıvazladı; sanki bu hareketle hokus pokus yapıp gerçekleri öyle ortaya çıkarıyordu. Daha sonra bu şüpheli özlü sözü açıkladı; parçalayıp tekrar birleştirdi. Sanatçının hayatında ilham ve yaratma neyse, küçük burjuvanın hayatında da suçun o olduğunu söyledi. Fakat sanatçı, pleb[14] sınıfından fazlasını istiyormuş. Gizli bir mesaj oluşturmak ve sonra bunu dile getirmek, resmetmek ya da notaya dökmek istiyormuş. Hayatı çoğaltan bir şey.

Sıradışı, aykırı fikirlerin suçlunun zihninde ne şekilde sabitlendiğini anlattı. Katilin, başkomutanın ya da devlet liderinin nasıl kafasında seçeneklerle oynadığını ve sonra, tıpkı ilham gelen sanatçı gibi, nasıl şimşek hızıyla ve nefes kesici bir beceriyle korkunç sanatını, yani suçu icra ettiğini. Rus bir yazar... Mermer alnını kırıştırma

14 Eski Roma'da halkın alt sınıfı. (ç. n.)

T.me/Cinciva

canımın içi, ismi önemli değil, zaten ben de unuttum ama görüyorum ki ne zaman yazarlardan söz etsem bu senin canını sıkıyor, çünkü yazar takımını sevmiyorsun. Haklısın. Fakat bak şimdi, kel kafalının söylediğine göre Rus bir yazar, cinayet üzerine bir kitap yazmış. Kel kafalı diyordu ki, bu Rus'un gerçekten cinayet işlemek istemesi hiç de ihtimal dışı değilmiş. Fakat işlememiş; çünkü pleb değil, cinayeti yazmayı tercih eden bir yazarmış.

Öte yandan kendisi artık hiçbir şey yazmak istemiyordu. Elinde hiç kalem görmedim, el yazısını da bilmiyorum. Bir dolmakalemi vardı, orası kesin. Çalışma masasının üzerinde, küçük portatif daktilonun yanında dururdu. Fakat daktiloyu da hiç açmadı.

Derdinin ne olduğunu uzun süre anlayamadım. Kuruyup gittiğini, ne aşk ne de yazmak için gücü kaldığını düşünüyordum. Bir komedi oynadığını, sadece onun, yani yaşlanmakta olan kibirli ustanın verebileceği mucizevi, eşsiz hediyeye dünya layık olmadığı için burnunu havaya dikip susan bir kırgını canlandırdığını düşünüyordum. Elinden artık doğru dürüst bir iş gelmeyen, gelmeyince de zaten hiçbir şeyin anlamı yokmuş havalarında münzeviyi oynayan bir adam gibi. Öyle tahmin ediyordum. Fakat günün birinde, oynadığı şeyin ne olduğunu anladım.

Bu insan artık yazmak istemiyordu, çünkü kâğıda döktüğü her kelimenin hainlerin ve barbarların eline geçmesinden korkuyordu. Artık bir sanatçının düşündüğü, yazdığı, resmettiği, bestelediği her şeyin sahtesinin yapıldığı, sırrının ifşa edildiği, kirletildiği bir dünyanın kapıda olduğu hissine kapılıyordu. Bana öyle inanmaz gözlerle bakma. Görüyorum ki söylediklerime inanmıyorsun. Saçmaladığımı, bütün bunları kafada kurduğumu düşünüyorsun. Evet sevgilim, senin gerçek bir sanatçı olarak bunu kavrayamamanı anlıyorum. Bu insanın dolmakalemini tozlanmaya terk etmesi gibi senin de bir gün bagetini fırlatıp atma ihtimalini hayal bile edememeni. Ben de hayal edemiyorum, çünkü sen ömrünün sonuna dek sanatçı kalacak türdensin. Ölüm döşeğinde bile davul çalmak isteyeceksin, biriciğim. Öte yandan bu mutsuz adam başka tür bir sanatçıydı.

Bir şey yazarsa gammaz ve suç ortağı olacağından korkuyordu, çünkü her şeyin altüst olduğu bir zaman gelmişti. Farklı yansıtıldığı. Sözlerinin bir anda sağda solda haykırılan politik bir slogana dönüşmesinden ürken bir rahip gibi ürküyordu. Ve o yüzden artık hiçbir şey söylememeyi tercih ediyordu.

T.me/Cinciva

Ne dedin? Bu ne biçim yazar mı? Mankafa mı? Bir muslukçu ya da bir memur daha mı değerlidir? Olabilir, dediğin gibi, bir yazar kuşkusuz bir mankafadır. Zaten artık yazarlara ihtiyaç da yok; parası ya da gücü olmayan hiç kimseye ihtiyaç olmadığı gibi. Bağırmasana canım, sakin ol. Tamam haklısın, mankafaydı. Buna rağmen, yakından nasıl biri olduğunu mu merak ediyorsun? Mevkii, namı ya da unvanı yoktu. Para meselesiyse bambaşka. İster inan ister inanma, bu insanın biraz parası vardı. Gizliden gizliye her şeyi, parayı bile düşünen bir mankafaydı. Çölde çekirge yiyen bir münzevi değildi. Hayır, biraz parası vardı ama o parayı bankaya yatırmak yerine ceketinin iç cebinde taşırdı. Bir şey ödemesi gerektiğinde para destesini ortaya çıkarıverirdi. Kayıtsız bir jestle; oysa düzgün insanlar banknotları cüzdanlarında tutarlar. Sen de paramızı o şekilde muhafaza ediyorsun, öyle değil mi? Yine de parasını bu şekilde ortaya çıkardığında kesinlikle bilirdim ki hiç kimse onu dolandıramazdı, çünkü ne kadar parası olduğunu son fillérine kadar bilirdi.

Fakat elinde sadece buruşuk yerli banknotlar yoktu. Dolarları da vardı; otuz tane on dolarlık banknot. Ve Fransız Napoléon'ları. Bu altın sikkeleri, daha önce içinde Mısır sigaraları olan eski bir teneke kutuda muhafaza ederdi. Otuz dört Napoléon altını; gözümün önünde, özenle saymıştı. Altınlara bakıp onları koklarken gözlüğü burnunun ucuna kaymıştı. Ara sıra içlerinden birini ısırır ya da tırnağıyla vurup ses çıkarırdı. Büyük bir uzmanlıkla her birini eline alıp ışığa tutardı.

Fakat ona hiç para geldiğini görmedim. En fazla faturalar gelir, o da bunları titizlik ve dikkatle incelerdi. Sonra da ödemeyi yapar ve faturayı getiren kişiye yüklü bir bahşiş verirdi. Fakat sanırım içten içe cimriydi. Bir keresinde, gecenin geç bir saatinde, şarabını içtikten sonra, paraya ve özellikle de altına hürmet edilmesi gerektiğini, çünkü bunların sihirli bir yanı olduğunu söylemişti. Daha fazla açıklama yapmadı. O nedenle, bu kadar bonkörce bahşiş dağıtması beni şaşırtıyordu. Parayla ilişkisi, zenginlerinkinden farklıydı. Ben zenginleri tanırım; hiçbiri bu mankafa yazar gibi bahşiş vermez.

Bir yazar nedir, diye sormuştun. Evet, nedir, kimdir? Koskoca bir hiç kimse. Mevkii ve yetkisi olmayan biri. Ünlü bir caz müzisyeninin daha fazla parası, bir polis memurunun daha fazla yetkisi, bir itfaiye müdürünün daha yüksek bir mevkii vardır. Bunun

T.me/Cinciva

bilincindeydi. Toplumun bir yazarı nasıl etiketlemesi gerektiğini bile bilmediğini söylerdi. Yazarın hükmü işte bu kadar azdır. Bazen adına bir anıt yapılır, bazen hapse atılır. Fakat aslında ve gerçekte toplum için yazar bir hiç ve hiç kimsedir. Bir karalamacı bozuntusudur. Editör bey ya da büyük usta, yazara en fazla bu söylenir. Fakat bu adam editör değildi; usta deyince de insanın gözünün önüne, ilham perisine sarılan uzun saçlı bir sanatçı geliyor. Bu adamın keli vardı ama ilham perisinden eser yoktu. Yazar bey, kendisine böyle de hitap edilemeyeceğini söylerdi, çünkü bu nitelemenin hiçbir anlamı yokmuş. İnsan ya bey ya da yazar olurmuş, ikisi birden olamazmış.

Söylediği şeyde ciddi olup olmadığı asla net değildi. Bana öyle geliyordu ki, tam tersini de söyleyebilir ve o da aynı derecede doğru olurdu. Gözlerimin içine baktığında, benimle konuşmuyor gibiydi. Mesela bir keresinde –uzun zaman önceydi, bunu unutmuştum ama şimdi tekrar hatırladım– iki bombardıman arasında odasında, çalışma masasına sırtım dönük vaziyette oturuyordum. Benim farkımda olmadığını sanıyordum, çünkü sözlük okuyordu. Çantamdan pudra kutusunu çıkarmış, küçük aynada burnumu inceliyor ve pudralıyordum.

Birden şöyle dediğini duydum: "Kendinize dikkat etmelisiniz."

İrkildim ve arkamı dönüp ona baktım. Ayağa kalkıp kollarını kavuşturarak karşıma dikildi.

"Neden kendime dikkat edecekmişim?" diye sordum.

Kafasını yana eğerek bana baktı ve hafif bir ıslık çaldı.

"Kendinize dikkat etmelisiniz, çünkü güzelsiniz" dedi suçlayıcı ama aynı zamanda endişeli bir ses tonuyla.

Kendimi tutamayıp güldüm: "Kimin karşısında dikkat edeyim? Rusların mı?"

Omuz silkti: "Onlar sadece sizi kısa bir süre altlarına alıp sonra da yollarına devam ederler. Fakat başkaları da olacaktır; güzel olduğunuz için derinizi yüzmek isteyenler."

Miyop gözleriyle bakmak için yüzüme doğru iyice eğilmişti. Sanki çok güzel bir şey olduğumu ancak şimdi fark etmişti. Daha önce bana hiç böyle bakmamıştı. Şimdi nihayet bakıyordu. Fakat uzman gözüyle, cins bir köpeği inceleyen bir avcı gibi.

"Derimi yüzmek mi?" Gülüyordum ama boğazım kurumuştu. "Kimmiş bunlar? Zevk cinayeti işleyenler mi?"

T.me/Cinciva

"Güzel olan herkesin şüpheli sayılacağı bir dünya geliyor. Ve yetenekli olan herkesin. Ve karakter sahibi olan herkesin" dedi sert sert. Boğuk bir sesle konuşuyordu. "Anlamıyor musunuz? Güzellik bir hakaret olacak. Yetenek bir kışkırtma. Karakter ise bir suikast. Çünkü şimdi onlar geliyor, sürüne sürüne dört bir yandan ortaya çıkıyorlar, yüz binlercesi, belki daha da fazlası. Her taraftan geliyorlar. At hırsızı tipliler. Yeteneksizler. Karakter fukaraları. Ve güzel olanın üzerine vitriol[15] dökecekler. Yeteneğe zift, kükürt ve iğrenç iftiralarla zulmedecekler. Ve karakter sahibi olanı bıçaklayacaklar. Geldiler bile. Ve sayıları gittikçe artıyor. Dikkatli olun."

Sonra tekrar masanın başına oturdu ve iki eliyle yüzünü kapadı. Uzun süre böyle oturdu. Sonra birden sordu: "Kahve yapayım mı?"

İşte böyle biriydi.

Bir şey daha. Yaşlanıyordu ama bazen de yaşlandığı için haince bir sevinçle, kıs kıs gülüyor gibiydi. Yaşlılığın intikam zamanı olduğu duygusu taşıyan erkekler vardır. Kadınlar o dönemde kafayı yer, hormon ilaçları yutar, metre kalınlığında makyaj yapar, genç erkek avlarlar. Buna karşılık bazı erkekler yaşlandıklarında gülümserler. Ve böyle gülümseyerek yaşlanan bir erkek, kadınlar için genç bir boğadan daha tehlikeli olabilir. Ebediyen aynı ama bir yandan da ebediyen heyecanlı cinsiyet mücadelesinde böyle durumlarda erkek daha güçlüdür, çünkü artık arzu tarafından kamçılanmıyordur. Vücudu ona hükmetmez, o vücuduna hükmeder. Ve kadınlar bunu, hayvanların avcıyı hissetmesi gibi hissederler. Ancak siz erkeklere acı çektirebildiğimiz sürece hâkimiyet bizdedir. Sizi ödül ve cezayla oyalayabildiğimiz, size tekrar tekrar mahrumiyet yaşatabildiğimiz, siz de bunun üzerine bağırıp çağırdığınız, mektuplar yazdığınız ve tehditler savurduğunuz sürece, ortalıkta rahat rahat gezinebiliriz, çünkü güç hâlâ bizdedir. Fakat bir erkek yaşlandığında, daha güçlü tarafa dönüşür. Gerçi evet, bu da uzun sürmez. Yaşlanmak ve yaşlılık ayrı şeyler. En sonunda diğer dönem, yani yaşlılık gelir, erkekler çocuklaşır ve yine biz kadınlara ihtiyaç duyarlar.

Eh, biraz gül bakalım. Sabahın bu erken saatinde seni eğlendirmek için hikâyeler anlatıyorum, hepsi bu. Bak şimdi çok güzel oldun, böyle tepeden bakan bir ifadeyle gülümseyince.

15 Ortaçağ'da sıklıkla kullanılan, kuvvetli bir zehir. (ç. n.)

T.me/Cinciva

Bu adam hainice bir sevinçle, kurnazca yaşlanıyordu. Bazen aklına yaşlandığı geliyor, keyifleniyor, gözleri parlıyor ve memnun bir ifadeyle yüzüme bakıyordu. Yanında oturup onun acı çekmesine sebep olamayışımdan duyduğu aleni sevinçten bir ellerini ovuşturmadığı kalıyordu. Böyle durumlarda içimden suratına bir tokat atmak ve gözlüğünü burnundan çektiğim gibi yere fırlatıp ezerek parça pinçik etmek geliyordu. Neden mi? Kıyameti koparsın diye. Koluma yapışsın, o da bana vursun ya da... Her neyse işte. Yapılacak bir şey yoktu; yaşlanıyordu. Ve ben ondan korkuyordum.

Hayatta korktuğum tek insan o oldu. Oysa erkekleri az buçuk tanıdığımı sanırdım. Onların onda sekiz oranında kibir, onda iki oranında başka şeylerden oluştuklarını düşünürdüm. Sakın hakarete uğramış gibi yerinden fırlama, sen istisnasın. Onları tanıdığımı, dillerini anladığımı düşünürdüm. Çünkü onların güzelliğine, zekâsına hayranmış gibi göz süzersen on erkekten dokuzu buna inanır. Onlarla peltek peltek, yaya yaya konuşmalısın, onlara kedi gibi sürünmeli ve müthiş zekâlarını övmelisin. Biz kadınlar içinse, öyle değil mi ya, büyük bir adamın dizinin dibinde oturup anlattıklarını, büroda ne kadar başarılı biri olduğunu, Türk ithalatçıların değersiz deriyi değerli diye satarak onu nasıl dolandırdıklarını, Nobel ödülünü ya da baron unvanını almak için nasıl doğru insanları kafeslediğini saygıyla dinlememize izin verilmesi yeterlidir. Çünkü konu genellikle bunlardır. Dedim ya, sen istisnasın. Sen en azından sadece davul çalıp çeneni tutuyorsun. Ve çeneni tuttuğunda çok iyi biliyorum ki hiçbir şey düşünmüyorsun. Bu muhteşem.

Fakat diğerleri öyle değil, canımın içi. Diğerleri kibirli; yatakta, sofrada, yürüyüşte, güçlülere yaltaklanırken ya da kafede tok bir sesle garsonu çağırırken, hepsi o kadar kibirli ki, kibir artık bana insanlığın devasız hastalığı gibi geliyor. Onda sekizi kibir demiş miydim? Hatta belki onda dokuzu. Nasıl yeryüzünün büyük bölümü sudan oluşuyorsa, bana öyle geliyor ki erkekler de öğrenilmiş birkaç fikirle bir arada tutulan kibirden ibaret.

Fakat bu adam başka bir şekilde kibirliydi. İçindeki gurur duyabileceği her şeyi öldürdüğü için gururluydu. Vücuduna bir çalışanı gibi davranıyordu. Az ve ölçülü hareketlerle yemek yiyordu. Şarap içerken, sapık tutkusuyla baş başa kalmak isteyen biri gibi odasına kapanıyordu. Sanki şarap içerken etrafında kadın olmasını istemiyordu. Ben pálinka içmek zorundaydım.

T.me/Cinciva

Büyük bir ciddiyetle, ağır şaraplar içiyordu. Onları kilerden, haremde cariye seçen paşa edasıyla alıyordu. Son kadehi yuvarladıktan sonra yüksek sesle "Vatana!" diyordu. Espri yaptığını düşünüyordum. Fakat hayır, gülmüyordu, espri değildi. Son kadehi hakikaten vatana içiyordu.

Vatansever miydi diye mi sordun? Bilmiyorum. İnsanlar vatanseverlikten bahsederken genellikle kuşkucu bir ifadeyle susardı. Onun için vatan, Macar diliydi. Son döneminde sırf sözlük okuması tesadüf değildi. Bazen İspanyolca-İtalyanca ya da Fransızca-Almanca sözlükler okuduğu da olurdu, geceleri şarap içerken, sabahları ve hatta hava saldırıları sırasında; sanki o korkunç yıkım gürültüsünün arasında, nihayet cevap olabilecek bir kelime bulmayı umuyordu. Fakat genellikle, Macarca kelimelerin yine Macarca açıklandığı sözlükler okuyor ve bunu transa geçmiş gibi nurlu bir yüz ifadesiyle yapıyordu.

Ara sıra bir kelimeyi yüksek sesle söylüyor, sonra da tavana bakarak adeta kelimenin bir kelebek gibi kanat çırpmasını izliyordu; evet, aynen, bir keresinde tam da bu kelimeyi söylemişti, kelebek, sonra da arkasından bakmıştı, sanki kelime ince kanatlarıyla güneş ışığının vurduğu odada geziniyordu; ve bir kelimenin bu büyülü dansı onu, hayatın kendisine bundan sonra sunabileceği en güzel şeymişçesine etkilemişti. Belli ki ruhunda köprülerden ve insanlardan vazgeçmişti. Artık sadece Macar diline, vatanına inanıyordu. Bir gece şarabını içerken yanına girmeme izin vermişti. Büyük kanepeye oturup bir sigara yaktım ve onu izlemeye başladım. Benimle ilgilenmiyordu, keyfi yerindeydi. Odada bir aşağı bir yukarı yürüyor ve yüksek sesle birtakım kelimeler söylüyordu.

Mesela: "Kard".[16]

Sanki ayağı bir şeye takılmış gibi tereddüt ederek durdu. Tavana baktı ve ardından halıya doğru, "Gyöngy"[17] dedi.

Sonra da canı yanıyormuş gibi iki elini alnına bastırarak bağırdı: "Hattyú."[18]

Ve şaşkın şaşkın bana baktı, sanki odada olduğumu yeni fark etmişti. Bense onun yüzüne bakmaya cesaret edemiyordum. Rahatsız oluyordum. Sanki uygunsuz bir şey görecektim, hani böyle

16 Mac. Kılıç. (ç. n.)
17 Mac. İnci. (ç. n.)
18 Mac. Kuğu. (ç. n.)

T.me/Cinciva

gözetleme deliğinden bakıp birinin ayakkabıyla seviştiğini gören röntgenciler gibi. Şarabın yarattığı sis perdesinin arasından beni gördü ve gözlerini kırpıştırdı. Sonra da yakalanınca utanmış gibi mahcup bir edayla gülümsedi. Özür dilemek istermişçesine kollarını açtı: Böyle işte, başka türlü olamıyorum, bu benden daha güçlü bir şey. Sonra da kekeleyerek, "Zsurló, Borbolya[19]" dedi.

Kanepede yanıma oturup elimi tuttu; diğer eliyle de gözlerini kapamıştı. Uzun süre sessizce böyle oturduk.

Hiçbir şey söylemeye cesaret edemiyordum. Fakat gördüğümün bir ölüm olduğunu anlamıştım. Bu insan, dünyada zekâ hüküm sürsün diye hayatını ortaya koymuştu. Sonra da zekânın hiçbir gücünün olmadığını saptamak zorunda kalmıştı. Sen bunu anlayamıyorsun, çünkü sanatçısın, zekâyla pek işin yok, zaten davul çalmak için de zekâya ihtiyacın yok. Hadi ama hemen kızma, senin yaptığın şey çok daha değerli. Bak işte, görüyorsun. Fakat bu insan bir yazardı ve uzun süre zekâya inanmıştı. İnsan zekâsının, dünyayı yerinden oynatan güçler gibi bir güç olduğuna inanmıştı; ışık gibi, elektrik gibi, manyetizma gibi. Ve insan başka hiçbir vasıtaya başvurmaksızın, bu güçle dünyaya hâkim olacaktı; tıpkı şu uzun Yunan destanının kahramanı gibi, hani biliyorsun ya canım, geçenlerde seyahat acentesinde söylemişlerdi, neydi adı, neydi, hah, Ulysses. İşte kel kafalı da bir şekilde böyle olmasını hayal etmişti.

Fakat sonra ister istemez, zekânın hiçbir değeri olmadığını, çünkü içgüdülerin daha güçlü olduğunu görmüştü. Dürtüler akıldan daha geçerlidir. Ve teknoloji dürtülerin eline geçerse, zekâ bu dürtülere vız gelir. İşte o zaman dürtüler ve teknoloji, birbiriyle vahşice dans etmeye başlar.

O yüzden kel kafalı artık kelimelerden hiçbir şey beklemiyordu. Zekice yan yana dizilmiş kelimelerin insanlara ve dünyaya yardım edebileceğine inanmıyordu. Ve gerçekten de kelimeler günümüzde çok tuhaf bir biçimde altüst oldu; şurada bizim konuştuğumuz gibi konuşurken kullanılan en basit sözler bile. Kelimeler artık anlamsız, anıtlar gibi lüzumsuz geliyor. Aslını istersen insanların kullandığı kelimeler bir tür böğürtüye, hoparlörlerden yüksek sesli çıtırtılar arasında gelen bir şeye dönüştü.

Kel kafalı artık kelimelere inanmıyor ama yine de onların tadını çıkarıyor, tek tek Macarca kelimelerle kendinden geçiyor, bu

19 Mac. Kırkkilit otu, sarıçalı. (ç. n.)

T.me/Cinciva

kelimeleri geceleri kararan şehirde, senin dün Güney Amerikalı uyuşturucu satıcısının ikram ettiği Grand Napoléon marka konyağı içtiğin gibi höpürdeterek içiyordu. Evet, sen de o kıymetli sıvıyı gözlerini kapatarak, bir uzman edasıyla, huşu içinde yuvarladın; aynı bu insanın "gyöngy" ya da "borbolya" derkenki hali gibi. Onun için kelimeler yenilebilir bir malzemeden oluşuyordu; et ve kandan. Ve bu Asya dilinin tuhaf kelimelerini yüksek sesle söyleyip inlerken, bir sarhoşu ya da bir deliyi andırıyordu. Bütün bunlar bana bir Uzakdoğu ritüeli gibi geliyordu; sanki karanlık gecenin içinde bir anda ortaya çıkan bir halkı ya da daha ziyade ondan geriye kalanı, yolunu şaşırıp uzaklardan, çok uzaklardan buraya düşmüş bir insanı ve birkaç kelimeyi izliyordum. O zamana dek Macar oluşum üzerine hiç düşünmemiştim. Üstelik gerçekten öyleyim, sana yemin ederim, yedi ceddim Kúnságlı. Sırtımda bir leke var, onun da doğum lekesi değil, soy lekesi olduğunu söylüyorlar. Görmek mi istiyorsun? Tamam, sonra gösteririm.

Kocamın vaktiyle bahsettiği ünlü bir Macar aklıma gelmişti, başbakanlık da yapan bir kont, galiba adı Tisza'ydı. Kocam kontun âşık olduğu kadını tanıyordu. Bu kadından, sakallı kontun başbakan olduğu dönemde ara sıra birkaç dostuyla Macaristan Oteli'nin özel odasına giderek çingene orkestrası şefi küçük Berkes'i içeri aldırdığını, sonra da kapıyı kapatıp sessizce, çok içmeden çingene müziği dinlediklerini duymuştu. Genellikle redingot giyen ciddi, sert kont, sabaha karşı odanın ortasına gelip ağır tempolu müzikle dans etmeye başlıyormuş. Öbürleri de ağırbaşlı bir ifadeyle onu izliyorlarmış. Kimse gülmüyormuş ki zaten tuhaf olan da bu; adam başbakan, gün ağarırken çingene müziği eşliğinde, yavaş hareketlerle dans ediyor. Arkadaşım gün ağardığı sırada, benim ve kitapların bulunduğu odada yüksek sesle kelimelerini söyleyip dört dönerken aklıma bu gelmişti.

Ah o kitaplar... Akla hayale sığmayacak kadar çok kitap. Onları hiç saymadım; kel kafalı kitaplarıyla haşır neşir olmamı istemezdi. Dört duvarda tavana dek uzanan ve taşıdıkları yükün altında gebe bir eşeğin karnı gibi sarkan bütün o raflara bakarak ancak göz kararı bir tahmin yürütebildim. Doğru, şehir kütüphanesinde çok daha fazla kitap var, yüz bin ya da belki bir milyon. İnsanlar bu kadar çok kitapla ne yapıyorlar bilmiyorum. Kutsal Kitap ve güzel, renkli kapağında bir kontun bir kontesin önünde diz çök-

T.me/Cinciva

tüğü ucuz roman bana ömrüm boyunca yetti. O romanı da genç kızlığımda Nyíregyháza'da bana göz koyan ve bürosuna çağıran sulh yargıcı vermişti. Bu iki kitabı muhafaza ettim. Diğerlerini öyle arada okumuştum. Çünkü hanımefendi olduğum dönemde kitap da okuyordum, boşuna öyle yan yan bakma, bana inanmadığını görüyorum. Fakat bu doğru; o zamanlar okumak, banyo yapmak, ayak tırnaklarıma oje sürmek ve ayrıca "Bartók halk müziğinin ruhunu kurtardı" gibi şeyler söylemek zorunda kalıyordum. Ki bu çok sinirime dokunuyordu. Çünkü halk ve onun müziği konusunda benim de bildiğim bir şeyler vardı ama bunları efendi takımının içinde dile getirmek yakışık almazdı.

Ah o evdeki bütün o kitaplar... Kuşatmadan sonra bir kez daha oraya gittim. O sırada yazar çoktan Roma'ya taşınmıştı. Bulduğum şey bir enkaz ve köşede duran ezilmiş bir kitap yığını oldu. Komşular binanın birçok isabet aldığını söylediler ve içlerinden bir tanesi, bir diş doktoru, yazarın kitaplarından bir tekini bile kurtarmadığını anlattı; sığınaktan çıktıktan sonra dağ gibi yığılmış kitapların önünde durup kollarını kavuşturarak öylece bakmış. Etrafını saran komşular onun için üzülmüşler ama bir yandan da sızlanmaya, ahlayıp vahlamaya başlamasını umuyorlarmış. Fakat o daha ziyade memnun görünüyormuş. Bunu anlıyor musun? Diş doktoru onun neredeyse neşeli olduğuna, her şey yolundaymış ve sanki büyük bir kandırmaca sonunda bitmiş gibi kafa salladığına yemin ediyordu.

Hamura dönmüş kitap yığınının önünde kelini sıvazlayarak şöyle demiş: "Nihayet."

Diş doktoru bunu duyan birçok kişinin rencide olduğunu hatırlıyordu. Fakat bu, yazarın umurunda değilmiş. Omuz silkerek yürüyüp gitmiş. Bir süre daha şehirde avarelik etmiş; o zamanlar herkesin yaptığı gibi. Fakat kimse onu bir daha eski evinin bulunduğu semtte görmemiş. Görünüşe bakılırsa, "Nihayet" diyerek bir hikâyenin sonuna noktayı koymuş. Diş doktoru bir de, kendisinin o sırada yazarın bu kayıptan duyduğu acıyı göstermek istemediğini düşündüğünü söyledi. Diğerleri de bu rahatlama iç çekişinin arkasında politik şeyler olduğunu tahmin etmiş, adamın belki de Oklu Haç üyesi, komünist ya da anarşist olduğunu, o yüzden "Nihayet" dediğini düşünmüşler. Fakat kimse net bir şey öğrenememiş. Kitaplar öylece kalmış, kimse onlara el sürmemiş, bir şekilde

T.me/Cinciva

sağlam kalan kitaplar bile çalınmamış. O zamanlar çentiklenmiş lazımlıklardan İran halılarına ve kullanılmış takma dişlere, aklına gelebilecek her şey aşırıldığı halde.

Yazar, Ruslar şehre girdikten kısa bir süre sonra ortadan kaybolmuş. Birisi onun bir Rus kamyonuna binip Viyana'ya gittiğini söyledi. Kuşkusuz ödemeyi istiflediği Napoléon altınları ya da dolarlarla yapmıştı. Onu bir kamyondaki eski püskü eşya yığınının üzerinde otururken görmüşler; şapkasız, burnunun üstünde gözlüğüyle, bir kitap okuyormuş. Belki de bir sözlük. Ne dersin? Bilmiyorum. İşte şehirden böyle ayrılmış.

Fakat bu da kesin değil. Bu resim bir şekilde benim ona dair anılarıma uymuyor. Bana daha ziyade yataklı vagonda gitmiş gibi geliyor; şehirden kalkan bir trenin birinci sınıf yataklı vagonunda. Garda gazete almış, trene binerken eldivenlerini takıyor; tren kalkarken pencereden dışarı bakmak yerine, yıkılmış şehri görmemek için eldivenli elleriyle perdeleri kapatıyor. Çünkü düzensizliği sevmez.

Ben gözümde böyle canlandırıyorum. Böylesi benim için daha hoş. Tuhaf ama şimdi fark ediyorum ki şüphe götürmeyen tek bir şey var, o da ölmüş olması, diğer hiçbir şeyi kesin olarak bilmiyorum.

Her halükârda bu adam benim için o dünyadan, kocamın dünyasından, efendiler takımının dünyasından olan son insandı. Bu dünyanın gerçek anlamda bir parçası olmadığı halde. Ne zengindi, ne de mevkii ya da namı vardı. O dünyanın başka bir şekilde parçasıydı.

Nasıl ki zenginler bütün her şeylerini çeşitli "depolarda" muhafaza ediyorlarsa, o da bir şeyi muhafaza ediyordu: Kültürü, kültür saydığı şeyi. Biz basit insanların bilmediğimiz bir şeyi. Ve efendilerin bize hiçbir zaman vermedikleri bir şeyi; bunu şimdi, her şey değiştikten sonra bile vermiyorlar, artık yoksulları bir zamanlar kendi ayrıcalıkları olan bütün o süse püse zorladıkları halde. Bir şeyi hâlâ vermiyorlar işte. Çünkü zenginler ve seçkinler şimdi de yeminli gibiler; her ne kadar tablo, giysi ve hisse senedi koleksiyonlarını korudukları zamanlardaki şekilde olmasa da. Yazarsa bütün bunlara boş vermişti. Bir keresinde, sadece elma, şarap, patates, domuz pastırması, ekmek, kahve ve sigarayla yaşayabileceğini söy-

T.me/Cinciva

lemişti; daha fazlasına ihtiyaç duymuyormuş. Ve buna ek olarak iki takım elbise, değiştirmelik birkaç iç çamaşırı ve her havada giydiği eski püskü yağmurluk. Bu öylesine edilmiş bir laf değildi; doğru söylediğini biliyordum. Çünkü en sonunda onu dinlemeyi ve anlamayı öğrenmiştim.

Evet, sanırım susup güzelce dinledim. Ve sonunda bu adam hakkında oldukça fazla şeyi kavradım. Aklımla değil, sezgilerimle, kadınca bir tarzda. Onun için dünyada hakikaten başkalarının önemli saydığı hiçbir şeyin önemli olmadığını hissediyor ve biliyordum. Gerçekten biraz domuz pastırması, şarap ve ekmekten fazlasına ihtiyaç duymuyordu. Bir de birkaç sözlük. Ve en sonunda dünyadaki bütün kelimeler arasından, ağızda eriyen ve güzel bir tat bırakan birkaç Macarca kelime ona yetti.

Bir de güneş; güneşi severdi. Halk ve askerler sığınaklarda yere çömelirken –askerlerin bombalardan, sivillerin korktuğundan daha fazla korkması ne tuhaf– o, sözlüklerinin başına oturur, etrafında siyah halkalar olan gözlerini ara sıra kaldırarak hayatından memnun bir edayla güneşin yüzüne vurmasına izin verirdi.

Mutlu görünüyordu. Fakat uzun süre yaşamayacağını biliyordum.

Çünkü her ne kadar artık kültürü ciddiye almasa da, köşesine çekilse de, eski yağmurluğuna sarınsa da gözünün önünde yıkılan ve varoluşu sona eren bir dünyanın hâlâ parçasıydı. Nasıl bir dünya mı? Kocamın, zenginlerin, seçkinlerin dünyası mı, diye soruyorsun, öyle mi? Hayır, zenginler sadece eskiden kültürlülük denilen şeyin parazitleriydi. Bak görüyor musun, bu kelimeyi söylediğimde uygunsuz bir şey söylemişim gibi kıpkırmızı kesiliyorum. Sanki yazar ya da bir misafiri buradaymış da söylediğimi duymuş gibi. Sanki burada, Roma'da, yatağın kenarında oturuyor ve ben "kültürlülük" kelimesini söylediğim anda birden kafasını kaldırıp delici bakışlarını yüzüme dikiyor. Ve soruyor: "Ne dediniz hanımefendi? Kültürlülük mü? İddialı bir kelime. Siz kültürlülüğün ne olduğunu biliyor musunuz hanımefendi? Hanımefendi ayak tırnaklarına, öyle değil mi ya, kırmızı oje sürüyor. Öğleden sonra ya da uykuya dalmadan önce güzel bir kitaptan birkaç sayfa okumaya özen gösteriyor. Ve ara sıra, müzik parçalarının melodisinin peşinden sürüklenmek de hoş oluyor, öyle değil mi?" Bazen böyle demode ve alaycı bir dille konuşmak onu eğlendirirdi. "Hayır hanımefendi, kültürlülük başka bir şey. Kültürlülük, efendim, bir reflekstir."

T.me/Cinciva

Onu sanki karşımda oturuyormuşçasına görüyorum. Beni rahatsız etme. Benimle konuşuyormuşçasına sesini duyuyorum. Bir keresinde demişti ki... Biliyor musun, şimdilerde sınıf mücadelesinden sıkça bahsediliyor; efendiliğin sona erdiği, artık bizim zamanımızın geldiği ve her şeyin bize ait olduğu, çünkü bizim halk olduğumuz söyleniyor. Bilmiyorum. İçimde, meselenin aslında tam olarak da böyle olmadığı yönünde fena bir his var. Çünkü o diğerlerine sonunda yine de vermedikleri bir şey kalıyor. Kaba kuvvetle ellerinden alınamayacak bir şey. Ayrıca üniversitede devlet destekli aylaklıkla da edinilemeyecek bir şey. Dediğim gibi, tam olarak bilmiyorum. Fakat ortada başka bir şey daha olduğunu tahmin ediyorum. Bunu düşününce neredeyse mideme kramplar giriyor, ağzımda buruk bir tat oluyor. Kel kafalı bunun bir refleks olduğunu söylemişti. Sen refleksin ne olduğunu biliyor musun?

Bırak elimi. Sadece asabiyetten titriyor. Bak, geçti bile.

O bir şey söylediğinde hiçbir zaman ilk ağızda anlamazdım ama yine de onu bir şekilde anlardım.

Sonradan bir doktora refleksin ne olduğunu sordum. Kauçuk bir çekiçle dizimize vurulduğunda tekme atar gibi bacağımızı kaldırmamız olduğunu söyledi. Fakat yazar başka bir tekmeyi kastediyordu.

Ortadan kaybolduğunda, onu boş yere şehirde arayıp dururken, bizzat kendisinin refleks olduğu gibi bir sezgiye kapıldım. Kendisi, bir bütün olarak o insan, her şeyiyle, yağmurluğunun içinde. Yazdıkları değil. Onlar o kadar önemli olamaz; dünyada, kütüphane ve kitapçılarda yeterince kitap var. Bazen düşünüyorum da o kadar çok kitap, o kadar çok kelime var ki, düşüncelere yer kalmıyor. Hayır, yazdıkları artık kesinlikle önemli değildi. Ve zamanında bir şeyler yazmış olması artık onu ilgilendirmiyor, hatta aksine, ona rahatsız edici geliyordu. Bir keresinde son derece temkinli bir biçimde kitaplarını sorduğumda mahcup bir edayla gülümsemişti. Sanki gençliğinde yaptığı ahlaka aykırı bir işten söz etmişim gibi. O zaman ona acımıştım. Bu insanın içinde büyük bir öfke, hiddet ya da üzüntü de var gibiydi. Bazen bunu dudaklarındaki ya da gözkapaklarındaki seğirmeyle ele veriyordu. Ruhuna yakıcı bir asit damlatılmış gibi.

Sanki büyük heykeller, ünlü resimler ve bilge kitaplar ayrı ayrı var olmuyordu, sanki kendisi de şu anda yok olan şeyin minicik bir

T.me/Cinciva

parçasıydı. Hepsiyle birlikte kendisi de yok oluyordu. Heykeller ve kitaplar belli ki bir süre daha kalacak ama kültürlülük geçti gitti. Yani işte anlayan beri gelsin.

Kuşatma sırasında bu insanın yanında oturup ona bakarken, çocukluğumda çukurda, daha sonra hizmetçi olarak o kibar evde ve daha da sonra, Yunan'ın bana her türlü numarayı öğrettiği Londra'da yaşarken, zenginlerin kültürlü olduklarını sanmakla ne kadar aptallık ettiğimi düşündüm. Artık şunu biliyorum ki, zengin kişi sadece kültürü kullanıyor, kendini onunla tıka basa dolduruyor ama insan bunu ancak çok sonra ve yüksek bir bedel ödeyerek öğreniyor. Neyi mi? Kültürlülüğün, bir insanın ya da bir halkın mutlu olma kabiliyetinden ibaret olduğunu. Eski Yunan'da insanların kültürlü oldukları söylenir. Bilmiyorum. Benim Londra'daki Yunan bu anlamda kültürlü değildi. En büyük derdi para ve onun satın alabilececkleriydi; hisse senetleri, tablolar, bir kadın, mesela ben. Fakat söylendiğine göre vaktiyle Yunanlar kültürlüymüş, çünkü bütün halk mutlu olma becerisine sahipmiş. Hepsi; küçük figürler yapan çömlekçiler, yağ tüccarları, askerler, pazar yerindeki halk, güzelin ve iyinin ne olduğunu tartışan bilge adamlar. Düşünsene, hayatında mutluluğun yeri olan bir halk. Sonra bu halk ortadan kaybolmuş ve geriye sadece Yunanca konuşan insanlar kalmış; ki bu aynı şey değil.

Ne dersin, Yunanlar üzerine bir kitap okusak mı? Burada bir kütüphane olduğu söyleniyor; Papa'nın yaşadığı yerde. Öyle rencide olmuş gibi bakma. Saksafoncu, okumak için oraya gittiğini söylemişti. Tabii tatlım, tabii ki sallayıp duruyor. Aslında sadece polisiye okuyor. Fakat belki burada gerçekten de Yunanistan'da ya da başka yerlerde kültürün nasıl bittiğini okuyup öğrenebileceğimiz kitapların olduğu bir kütüphane vardır. Çünkü biliyor musun, artık yalnızca uzmanlar var. Ve belli ki onlar mutluluk sağlayamıyorlar. Bu ilgini çekmiyor mu? Tamam peki, seni sıkıştıracak değilim. En önemlisi senin keyifli ve memnun olman. Bir daha seni böyle delice fikirlerle rahatsız etmem.

Ne öyle yan yan bakıyorsun? Bana inanmadığını burnunun ucundan anlıyorum. Gerçekte beni ilgilendirenin Yunan kültürü filan değil, bu insanın neden öldüğü olduğundan şüpheleniyorsun.

Ne kadar da zekisin. Evet, itiraf ediyorum, bir insanın kültürlülüğünün günün birinde çökmeye başlamasının nasıl bir şey ol-

T.me/Cinciva

duğunu bir kitaptan okumak isterim. Sinirlerinin nasıl köreldiğini; ki o sinirlerde eski insanların düşündükleri birçok şey yaşamaya devam ediyor, kendisi de ara sıra bunu hatırlayıp sadece bir memeli hayvan olmaktan farklı bir şekilde hayatta olduğunu hissediyordu. Muhtemelen böyle bir insan tek olarak ölmez. Onunla birlikte başka birçok şey de ölür. Buna inanmıyor musun? Böyle mi bilmiyorum ama bu konuda bir kitap okumak isterdim.

Bir zamanlar burada, Roma'da da kültür olduğu söyleniyor. Ne okuma ne yazma bilen, sadece pazar yerinde oturup kabak çekirdeği çitleyen insanlar bile kültürlüymüş. Kirliymişler ama sonra hamama gider, orada daha seviyeli mevzular konuşurlarmış. Bu deli insanın buraya bu yüzden gelmiş olabileceğini mi düşünüyorsun? Yani burada mı ölmek istedi? Kültür olarak nitelenebilecek her şeyin bittiğini bildiği için, öyle mi? Bunun üzerine o da buraya, her şeyin az çok çöp yığını olduğu yere geldi. Fakat yine de kültürden bir şeylerin göründüğü yere. Tıpkı Budapeşte'deki Vérmező'da ölülerin sarı ayaklarının alelacele içine atıldıkları mezarlardan görünmesi gibi. Acaba bu yüzden mi geldi? Bu şehre, bu otele? Öldüğü anda etrafında kültürden bir nefes olsun diye mi?

Evet, burada öldü, bu odada. Kapıcıya sordum. Artık bunu sen de bildiğin için memnun musun? Al buyur, bunu da sana hediye ediyorum. Artık hiçbir şeyim kalmadı. Mücevherleri iyi sakladın, değil mi? Sen benim velinimetimsin, meleğimsin.

Ölürken –bu yatakta ölmüş, kapıcı öyle söyledi, evet, senin şu an yattığın yatakta– kesin şöyle düşünmüştür: "Nihayet." Ve gülümsemiştir. Bu değişik, tuhaf olanlar, sonunda daima gülümserler.

Dur da üstünü örteyim.

Uyuyor musun bir tanem?

Posillipo, 1949-Salerno, 1978

T.me/Cinciva

T.me/Cinciva

ROMAN

Bir beyefendi, bir hanımefendi ve bir hizmetçi... Macaristan'ın en büyük çağdaş yazarlarından Sándor Márai, sadakat ve yalanı, gerçeği ve arzulananı, toplumsal ilişkilerdeki dürüstlüğü ve tutukluğu, sevgiyi ve ayrılığı ustalıklı bir dille anlatırken, ikinci büyük savaşa doğru yuvarlanan bir dünyada, "yaşamak" ile "var olmak" arasındaki derin uçuruma duyarlılıkla ve cesaretle eğiliyor.

Orta Avrupa'nın burjuva dünyası sessizce çökerken tutku, özlem ve gelip geçicilikle sarmalanmış bir hikâyenin keskin köşelerinde yalnızlıkla sınanan iki kadın ve bir adam: Gerçek aşk daima ölümcül müdür?

Usta yazar Sándor Márai, aşkın ne kadar ağır olabileceğini son derece büyük bir derinlikle anlatıyor; iki savaş arasındaki toplumun ahlaki portresini, eşine az rastlanır bir duyarlılıkla çiziyor.

Stern

Günün birinde uyandım, yatağımda doğrulup oturdum ve gülümsedim. Artık en ufak bir acı çekmiyordum ve birden, doğru insan diye bir şeyin olmadığını idrak ettim. Ne yeryüzünde ne de cennette. Öyle biri, öyle tek bir kişi yok. Sadece insanlar ve her insanın içinde bir tutam doğru insan var ama kimsede, bizim diğerinden beklediğimiz ve umduğumuz şey yok. Kusursuz insan diye bir şey yok ve o mutluluk veren, harikulade tek adam aslında hiç var olmadı. Sadece içlerinde ışık kadar moloz da olan insanlar...

ISBN 978-975-08-4630-4

9 789750 846304

30 TL KDV'den muaftır.

T.me/Cinciva